Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

1.6.77

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

MARCI
MANILII
ASTRONOMICON.

à

IOSEPHO SCALIGERO

ex vetusto codice Gemblacensi infinitis mendis repurgatum.

Eiusdem

IOSEPHI SCALIGERI

NOTÆ,

Quibus auctoris prisca astrologia explicatur, castigationum caussæ redduntur, portentosæ transpositiones in eo auctore antiquitus commissæ indicantur.

Nunc primum

Ex Codice SCALIGERI, quem sua manu ad Tertiam Editionem præparauerat, plurimisque accessionibus suarum curarum locupletauerat, post longas moras latebrasque, in lucem publicam cum auctario tam nobili, restitutæ.

Accesserunt quædam Clarissimorum Virorum

THOMÆ RENESI

ET

ISMAELIS BULLIALDI

animaduersiones.

ARGENTORATI,

Sumptibus IOANNIS IOACHIMI BOCKENHOFFERI,

cIↃ. IↃc. LV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Perillustri & Generosissimo

DOMINO

AVGVSTINO LÖWENSCHILDIO

LIBERO BARONI

DOMINO SVO GRATIOSO

S. P. D.

& obsequia sua dicata cupit

IO. HENR. BOECLERVS.

VT Te, Generosissime BARO, publice auderet hæc pagina venerari, multa erant, quæ me hortabantur. In primis *Manilius* ille, &, sine quo vix esset Manilius, *Iosephus Scaliger*, satis illustria nomina sunt, quorum sub fauore, mei obsequii ratio, quam Toti Familiæ Tuæ debeo reddere, longe lateque innotescere possit. id quod vestra sane parum, mea autem plurimum interest; si recte sapientes statuunt, grati animi munere contineri, ne beneficiorum prædicatio angustis terminis coërceatur. Ex quo enim in Sueciam, vocatu incomparabilis REGINÆ, Dominæ meæ Clementissimæ, veni, statim Generosissimi Domini Parentis Tui fauor, tanta comitate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

tate indulgentiaque me complexus, & in hoc vſque tempus proſecutus eſt, vt magna & multa, & plus quam Patroni merita, in tabulis acceptorum numeranda habeam. Acceſſit ſingularis Tua beneuolentia, ſtudiorumque & conuictionis ſuauiſſimæ neceſſitudo; cuius memoriam nulla apud me dies minuet. Videbam iam tum, exſplendeſcentem tota indole, illam Virtutis gratiam; quæ familiæ Tuæ tantum ornamentum repræſentat, Patriæ tantam obſequii gloriam promittit. Cum præſertim nouis Te incitamentis ad colenda ſua munera, vltro Fortuna inuitet obligetque. Nondum præteriit annus, cum Deus propitio nutu ſingularique munere, Sueciæ dedit REGEM, quo ad iuuanda ornandaque humani generis commoda, nihil optari vnquam potuit inſtructius. Inter auſpicatiſſima tam felicis primordia Regni, merita Perilluſtris viri, Parentis Tui, tam benigne Sereniſſimus & Clementiſſimus REX Noſter æſtimauit, vt ſplendidiſſima Liberi Baronatus dignatione, Familiæ Veſtræ Nobilitatem augeret extolleretque. Publica eſt, quæ eo nomine Vobis dedicatur, gratulatio. nec minorem nobis gaudiorum votorumque materiem priuata felicitas Veſtra ſuppeditat; elocata generoſiſſimæ ſtirpis viro *Nicolao Liliehökio*, Sorore Tua natu maxima, ornatiſſimi exempli Virgine. Ceterorum Fratrum

Soro-

Sororumque virtus, & cum ætate fortuna, in profectu est, quem Deus secundet! Deus, inquam, Perillustrem Dominum Parentem, & matronam sui sexus specimen, Dominam Matrem, Tecum, & cum tota venerabili prosapiâ, seruet sospitetque: ac pristina Vobis decora pariter & recentia perpetuet! Si quid post illa debeo addere, summis à me exorari Te crede precibus, vt mea obsequia Venerandis Parentibus totique generosissimæ Domui interpreteris; eumque in Vestra gratia locum, quo pridem me indulgentissimè beastis, in posterum quoque mihi tuearis. Interea meum erit, operam dare, vt deuota vobis mea ad seruiendum pietas, quanta gratissimorum hominum esse potest, perennet. Scribebam Argentorati d. V. April. A. Chr. cIɔ Iɔc Lv.

Beni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Beniuolo Lectori

Io. Henric. Bœclerus.

S. P. D.

MANILIUM *hunc* Iosephi Scaligeri, *cum* libris de emendatione Temporum & Catullo, *paßim auctos manu summi illius Herois, atque emendatos, Geneuam peruenisse, iam pridem est, quod inter doctos constat. Inde prodiit etiam* Opus de Emendatione Temporum *ita, sicut dixi, interpolatum. Quid* Catullo *factum sit, iuxta cum ignarißimis scio.* Manilium, *aliquando in Bibliotheca Magni Iureconsulti* Iacobi Gothofredi *fuisse, id quoque non dubitatur. Sed mutasse iterum Dominos, dum Editor quæritur, argumento est, quod Vir Clarißimus,* Sebastianus Ramspeckius, *ex Bibliopolæ cuiusdam manu, suo sibi sumptu redemit tantum thesaurum; meque, cum hac transiret, illustri hoc Xenio, ea lege dicta donauit, si in publicam lucem edere vellem opus, diu iam inter eruditos expetitum requisitumque. Parui, quantum in me fuit, Amici optimi integerrimique voluntati; adiutus præsertim beneuolentiâ* Eximii Bockenhoferi *nostri, qui relictis omnibus, ex sua officina libraria, maximis à multo iam tempore impensis meritisque Reipublicæ literariæ operatâ, Manilii Scaligeriani editionem publicis cummaxime desideriis gratificari, tempestiuum duxit. Nec defuerunt* Illustrium Virorum, *ad hoc propositum nostrum ornandum, amica officia: è quibus, exquisitæ eruditionis raras quasdam & nobiles animaduersiones Lutetiâ Parisiorum ad me transmisit* Ismael Bullialdus*: nec* Thomas Renesius *denegauit suas annotationes, postquam ex* Cl. Ioh. Andrea Bosio *nostro de editione Manilii nouâ intellexisset. Vtriusque viri, suis meritis præfulgentium, sufficit nomina retulisse, Tuoque, Lector Beniuole, affectui optabilem materiem, in hoc vestibulo, obiecisse. Id enim vnum agit hæc præfatio; vt scias, quibus debeatur, quod nunc qualicunque nostra opera publicatur. Quæ in noua hac editione omissa aut mutata putabis, si conferes cum secunda Scaligeri editione, anni* 1600, *ea Ipse Scaliger deleuerat in Codice illo, quem Tertiæ editioni destinauerat: nec obscura est plerunque, cur ita fecerit, caussa. Quam præclara sint, quæ adiecit, Ipse iudicabis, & valebis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

PROLEGOMENA

De

ASTROLOGIA

VETERVM GRÆCORVM.

QVVM multa ſint in omni genere diſciplinarum à Græcis prodita, omnes tamen Græciam bonarum artium magiſtram potius, quam parentem agnoſcunt; quod non ſua, ſed Chaldæorum inuenta excoluerit. qui quum ita iudicant, videntur mihi aut Græcorum vetuſtatis obliti eſſe, aut eorum illuſtria in literas merita ignorare. Si enim rem ab vltima origine repetamus, deprehendemus artes non ſolum antiquitus à Græcis inuentas, & perfectas fuiſſe, ſed etiam ab illis ad eas nationes deriuatas, à quibus Græcos hauſiſſe volunt iſti. Quum enim magnarum rerum tardi ſint progreſſus & ad earum ſcrutationem vna ætas non ſufficiat, earum quædam primo rudimenta ſunt, neque cum perfectione ſua ad nos tranſmittuntur: propterea accidit vt ad maiorum inuenta aliquid procudendo poſteriores adiiciant, & poſteritati denique ſemper aliquid relinquatur à ſuperioribus, quod aut emendatore aut illuſtratore indigeat. Quod quum in omni diſciplina à Græcis factum ſit, qui multum ſtudii in hoc collocarunt, vt maiorum inuenta illuſtrarent, emendarent, elaborarent: quis neget artes, quas Græci quotidie meliores fecerunt, nulli nationi acceptas referri debere, quam iis ipſis Græcis, qui eas gradatim & quaſi ex alto eruerunt? Nam Chaldæi, & Ægyptii, à quibus omnia Græcos didiciſſe volunt, quid, obſecro, habent hodie, quod non à Græcis acceperint: imo quos libros paulo vetuſtiores bonarum artium, quos non ad verbum ex Græcorum in ſuam linguam transfuderint? quorum alteri nihil antiquum retinent, præter characteres, qui nihil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

aliud sunt, quam Phœnicum & Cananæorum literæ interpolatæ. Ægyptii vero ne suas quidem literas habent, sed ab Arabibus emendicatas. At sero Græci literas à Cadmo didicerunt, sine quibus nulla disciplinarum memoria conseruari potest. Hoc quidem nemo negare potest. neque tamen propterea concedimus ab iisdem Græcos necessario artes accipere debuisse, à quibus literas didicerunt: siquidem literæ omni disciplina vetustiores sunt. Neque enim eos medicinam aut Philosophiam docuit vllus Phœnix, Chaldæus, aut Ægyptius: quorum altera minimum aberat à perfectione sua tempore Hippocratis, scriptoris antiquissimi: alteram tot sectæ Philosophorum tam inter se discrepantes arguunt, non potuisse ab vllo Chaldæo aut Ægyptio proficisci, quæ adhuc inter Græcos quæreretur. Restant Mathematica, in quibus Barbari aliquod ius vindicare possunt: quod eatenus verum, vt figuras quidem Geometricas ab Ægyptiis accepisse Thaletem aut Pythagoram non negemus, Geometriam autem ab iis didicisse quo minus credamus, obstant præclara Epichiremata Pythagoræ, quæ si ipse ab Ægyptiis didicisset, Hecatomben non immolasset. Accedit Eudemus priscus auctor, qui historiam Mathematicam contexuit, in qua quis Græcorum quid gradatim in Mathematicis inuenerit ab incunabulis ipsius disciplinæ, ad suum ipsius sæculum, diligenter annotauerat: arduum sane opus, & quod rei literariæ intererat non periisse. In Astrologia vero Græcos Chaldæo aut Ægyptio magistro vsos, ita accipiendum, vt eam quidem sero excoluerint inuitati partim ab Eudoxo, quem Ægyptii docuerunt Planetas contra mundi motum niti, partim ab obseruationibus eclipticis Chaldæorum, quæ mediocrem tantum vetustatem præferebant, vt quæ à Nabonassari initio deducerentur, quod est posterius prima Olympiade. Sed Geometriam ab Ægyptiis eos didicisse, quod ab illis figuras acceperint, aut Astrologiam, quod Chaldæi obseruationes defectuum in annales suos relatas Græcis indicarint, perinde est, ac si quis se eloquentiam ab eo didicisse crederet, à quo rudimenta Grammatices; aut Philosophiam, à quo principia Logices edoctus fuisset. Quamobrem historiam defectuum barbari Græcos docuerunt.

caussas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

caussas defectionum Græci indagarunt, & sero tandem repere-runt, primum Conone Samio, qui defectiones Solis ab Ægyptiis obseruatas collegit, deinde Hipparcho, viro, vt Plinius ait, naturæ consiliario eis viam præeunte, qui primus vtriusque sideris deliquia à Chaldæis annotata ad menses omnium Græciæ nationum accommodauit, ex quo diuino opere omnem historiam defectuum Lunarium, hausit Ptolemæus, qui in suo illo magno opere multa veteribus accepta refert, nulli plura, quam Hipparcho. Quod si rem propius putemus, etiam antequam vlla defectuum obseruatio Chaldaica, ad Græcos peruenisset, iam prius Thales Milesius sine vllo magistro barbaro deliquia vtriusque sideris didicerat, & adeo in illis profecerat, vt defectus ipsos longe ante prædiceret. Et certe vt Astronomiam Græcos sero attigisse fatemur: ita Chaldæos ὁλοσχερῆ tantum, non etiam ἀκριβῆ eius notitiam habuisse constanter affirmamus: cuius quum duas partes facerent, τὸ μετεωρολογικὸν, quod circa motus versatur, & τὸ ἀποτελεσματικὸν, quod futurorum diuinationem promittit: in priore Græcos nihil pene à Chaldæis didicisse ostendimus: alterius, quæ multis modis, à bonis moribus, à Philosophia, ab ipsa Geometria reprehensionem incurrit, auctores fuisse Chaldæos adeo necesse est, vt omnes eius artis siue potius insaniæ populares, cuiuscunque nationis ii fuerint, ab vltima vetustate hactenus Chaldæi dicti sint: vt taceam sacra Biblia, in quibus nominis & artis Chaldæorum luculenta extant argumenta. Neque tamen negare possunt Chaldæorum & Ægyptiorum fautores, Græcos etiam vetustissimos aliqua Astrologia vsos: idque ad tempestatum significationes tantum, ad arandi, ad serendi tempora: eos Caniculæ ortum obseruasse: ex eo frugum prouentum augurari solitos: quod à Ceis & Cilicibus factitatum fuisse à nobis alibi plene indicatum. Præterea vndequinquaginta formaturæ cælestes non solum Græcorum sunt, sed etiam vetustissimorum; quum aliæ Indorum fuerint, aliæ Persarum, aliæ etiam ipsorum Chaldæorum. Apud Homerum siquidem habemus ἅμαξαν, quæ septem stellis, Hyadas, & Pleiadas, quæ totidem singulæ constant, Orionem, qui pluribus. Apud Hesiodum, præter easdem, quas eo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

dem, vt Homerus, verſiculo comprehendit, Arcturi ortum poſt ſexaginta dies à brumæ ſidere confecto : hoc eſt, ſexaginta gradus à principio Capricorni. At Euctemon poſuit eundem ortum in XIII Piſcium, ſeptuaginta tribus partibus à bruma. Igitur ab Heſiodo, ad Euctemona, XIII partium προήγησις facta erat, anno CCCXLV Iphiti, quo Meton & Euctemon illas obſeruationes ſuas publicarunt. Ea anticipatio non potuiſſet fieri, niſi in annis noningentis, vt minimum : quod interuallum excedit omnem antiquitatis Græcanicæ memoriam. Ideo Heſiodus antiquior eſſet, temporibus Troianis, annis circiter centum quinquaginta. quod ridiculum. Sed profecto brumam ſeu τροπὰς ἠελίοιο intelligit cum aliis omnibus Græcis VII diem Ianuarii, κέντρον nempe χειμερινὸν, de quo non ſemel in noſtris libris de emendatione. Et præterea à poëtis ortuum & occaſuum momenta exquiſita non ſunt exigenda. Nam vt brumam, ita etiam ortum Arcturi ὁλοσχερῶς ex populari vſu dixit: quale illud quoque, quadraginta dies occultari Vergilias poſt tempus arationis vernæ. Alioquin ex iſtis perſpicuum eſt, iam tum illis priſcis formationes imaginum cæleſtium cognitas fuiſſe, & eos ex illarum ortibus & occaſibus tempora notaſſe. cui accedit, quod idem priſcus poeta canit, in Bœotia, quando Orion & Sirius in culmen veniunt, tunc ab ortiuis partibus Arcturum ſupra finitorem attolli. quo quidem nihil verius eſt. Nam quod poſteriores Heſiodo poëtæ ſimiles obſeruationes Troiani heroibus attribuunt, non tam anticipatione poetica fictum videri dicimus, quam re ipſa potuiſſe contingere, quum cæli pictura omnium oculis pateat, & ex illis parabilis Aſtrologia petita omnibus ſui copiam faciat. Nam ecce auctor Rheſi Tragœdiæ vetuſtiſſimus, qui ſine dubio non eſt Euripides, ſcribit Vergilias eminere ſupra finitorem Aquila culminante. Et præterea notationem temporis adiecit, vicinitatem diluculi : poſtremo etiam partis anni, quo illa geſta finguntur, pulcherrimum characterem Lunam ex orizonte ſe primum efferentem : vt neceſſario geſtus earum rerum interceſſerit medio circiter Lunæ quadrante vltimo, hoc eſt pauxillis diebus à iugo : quod vt procliuius ex Tetraeteridos Atticæ doctrina

diſcere

discere potuit Poeta, ita audacius ex eius fide hæc pronunciare. Nam scena illa agitur, vt ex Homero constat, eodem anno, quo Ilion captum, vt autem ex hoc auctore colligimus, mensibus vernis, paulo ante vrbis Troianæ casum, nempe Thargelione: quia Munichione fere toto latebant Virgiliæ. At annus Ilii capti incidit in tertium Tetraeteridos Atticæ, vt à nobis studiose disputatum est. In Thargelione illius anni nouilunium incidit v I I I I, aut x mensis, circiter v Iunii. Itaque tempus illud competit interuallo inter x x v I I Mai, aut v Iunii, v, aut v I die Thargelionis, quo etiam mense captum Ilion. In his intellige rationes sæculi, quo Poeta scribebat, non autem Troiani, vt nos alibi monuimus. Ita non solum ad rusticorum obseruationes comparata erat illa Astrologia, sed etiam ad notationem sæculi fugacis. In libris enim de Emendatione declarauimus, quam præcise veteres illi annum & diem excidii Troiæ indagauerint ex rationibus Tetraeteridis Atticæ, inter quos Ephorus Eudoxi & Platonis familiaris: quod quum & iste auctor fecerit, siue is Sophocles, siue alius, sane non potuit nisi summus vir esse, qui præter rationes ciuilis Tetraeteridos, etiam ex Phænomenis, & ea astrologia, quæ tum inter nationes Græciæ locum habebat, rem propositam demonstrarit. Ex quo accidit, vt propterea quod Euripides cum Eudoxo in Ægyptum profectus inde quædam de Planetis in Græcia primus vulgauerit, vt produnt priscæ historiæ, propterea veteres Critici Tragœdiam Rhesum illi attribuerint, ὅτι, inquiunt, ἡ περὶ τὰ μετάρσια ἐν αὐτῇ πολυπραγμοσύνη τὸν Εὐριπίδην ὁμολογεῖ, innuentes locum illum, qui à nobis iam explicatus est: quanquam character grandiloquentioris Poetæ fœtum arguit, puta Sophoclis: & vereor, vt hæc tam vere Euripides referre potuerit. Id vt dubitem, facit locus ex Iphigenia in Aulide in re simillima: σείριος ἐγγὺς τῆς ἑπταπόρου πλειάδος ἀΐσσων. Quomodo non consuluit oculos suos, vt posset videre, quantum interuallum sit inter Sirium & Vrsam maiorem? Hæc ergo fuit rudiorum illorum rudior astrologia. Nam & Thaletis nomine priscus liber extabat titulo ναυτικὴ ἀστρολογία. At ἡ ποιητικὴ siue ἀποτελεσματικὴ sero ex partibus Euphratis in Græcorum vrbes immigrauit: & vix tan-

 dem

dem quidem admiſſa diu in proceſſu fuit, nondum curioſitate humana totam ſe proferente, quæ progreſſu temporis in illa arte quotidie aliquid noui commenta eſt, in qua inſaniam ſuam potius homines, quam ſapientiam profiterentur. Quando primum hæc peregrina hoſpitio à Græcis excepta fuerit; haud temere dixerim: quandoquidem ante tempora Beroſi Babylonii, qui ſub primis Seleucidis floruit, eius nullum veſtigium apud Græcos ſcriptores reperiam, quod quidem in præſentia meminerim, niſi forte δωδεκαετηρίδες Onomacriti ſub nomine Orphei in cenſum veniunt. Hoc vnum nobis conſtat, fere eodem tempore à Græcis ad Romanos tanquam morbum aliquem peruaſiſſe. Nam Plutarchus in Mario ſcribit, Chaldæos Octauium conſulem in vrbe detinuiſſe: in Sulla, Chaldæos Sullæ feliciſſimum exitum vitæ florentiſſimis rebus ſuis, magnis victoriis partis, promiſiſſe. Non dicam quoties, quam ſeuere, quibus modis Romani in hoc genus hominum animaduerterint: quæ Senatuſconſulta, quæ edicta Principum in illos emiſſa. Nam poſteriorum temporum ſunt, & materia ab aliis occupata. Apud Græcos vero multi non ſolum artem profeſſi ſunt, ſed & artis libros reliquerunt, Beroſus, Antiochus, Teucer Babylonius, Dorotheus Sidonius poëta, & Thraſyllus ille Caprearum carceris obſes, Tiberii hoſpes. quorum de reſponſis, quæ ἀποτελέσματα dicuntur, dubitare, perinde erat ac fidem oculis abdicare. Ex hac fiducia, vel potius confidentia prodierunt genituræ Oedipi, Therſitæ, Paridis, Philoctetæ, &, ne parce inſanire viderentur, etiam Mundi ipſius natales cum themate eius: ne miraremur, quod poſteriorum Græcorum genituras ex euentibus indagare conati ſint. Nam Platonis thema ex veterum ſcriptis refert Firmicus, horoſcopante Aquario, Sole in Piſcibus, Luna in Geminis, hoc eſt quinto circiter die à nouilunio. Atqui Plato natus eſt Thargelionis ſeptima, referente Laertio, veteribus Academicis, anno primo Olympiadis LXXXIII, & proinde anno ſeptimo periodi Atticæ, Mai XX, feria quarta, cyclo Lunæ XII, Solis ſecundo, Sole in XXVII Tauri, Luna proxime ad iugum tranſitum faciente, hoc eſt paulo ante coitum. Vides quam boni vates fuerint, quibus ne temporum quidem

ratio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

ratio constabat. Romulus, inquiebat L. Tarrutius Firmanus, conceptus fuit XXIII Choeac, anno primo Olympiadis secundæ, hora tertia, Solis defectione. Nos putauimus menses Actiacos designari, freti fide Plutarchi, quæ tamen in eiusmodi non semel nobis imposuit, quod putaremus Plutarchum ea retulisse ad vsum Actiacum Plutarcho ipsi notum, vt falso credidimus. Nam sunt menses vagi: & ante formam anni Iuliani, nedum ante victoriam Actiacam, inuitatus à M. Terentio Varrone Tarrutius Romuli natalem ex eius gestis & aliis signis indagare, paruit, & eo tempore, quo diximus, conceptum respondit: quod quidem tempus conuenit vicesimæ quartæ Iunii Iuliani, in qua proculdubio coniunctio luminum fuit: sed sine vlla defectione Solis: quum tamen παντελῆ ἔκλειψιν fuisse dicat. Columen astrologiæ, quem tanti fecit togatorum doctissimus, quomodo hominis intra vterum maternum conclusi fata canere potuit, qui rem triuialem ignorauerit, viderit Genethliace. Rursus editus in lucem Romulus XXI Toth, eodem auctore, Sole oriente: hoc est, XXIIII Martii, cui diei XXVII pars Piscium congruebat. Atqui veteres, quos sequutus est Manilius, Libra horoscopante natum prodiderunt. Pergamus. Idem Tarrutius conditam vrbem vaticinabatur anno primo Olymp. VII, die IX Toth, hoc est VII Martii, Sole in decimo gradu Piscium, μεταξὺ δευτέρας καὶ τρίτης ὥρας. At ex eodem Tarrutio Solinus depromit thema natalis vrbis XI Kal. Mai, in quam diem conueniebat XXV Arietis, quum ipse Solem in Tauro ponat, Mercurium longissime à Sole, & alia præterea nugatoria, quæ tamen attribuit Tarrutio, de quo nihil retinuit, præter horam, quam cum eo recte inter secundam & tertiam pronunciauit. Sed hæc leuia. Apponam exemplum, quod fiduciam nationis Genethliacorum aperiat. Theagenes Mathematicus ex iis, quæ Octauiano adolescenti contigerant (quia verum tempus natalis eius ignorabat) horoscopante Capricorno natum confidenter pronuntiauit: quem tamen natum proxime Solis ortum diligentissimus scriptor Suetonius, tradit, Septembri antiquo, qui tunc conueniebat in Quintilem Iulianum, Sole Cancrum obtinente. Quid magis ioculare? Qui Cancro circiter Oriente natus

est, quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

est, quomodo ei horoscopabat Capricornus? Et tamen vanus diuinaculus non veritus est pronunciare, quia horoscopante Capricorno natus esset, vt ipse somniabat, eum rerum potiturum. Sed in illis veteribus propter artis rudimenta, quæ nondum ad hodiernam perfectionem, vel potius περιεργίαν deducta erat, non omnia ad viuum resecanda; & quædam præterea ignoscenda. Audi subtilitatem nostri sæculi. Extitit ante XLIIII annos Cymbalum Genethliacorum, qui Domini nostri Iesu Christi Thema edidit, & omnia, quæ illi acciderunt, ex positu stellarum necessario illi contigisse ratiocinatur. Impiam dicam magis, an iocularem audaciam, quæ & dominum stellarum stellis subiecerit, & natum eo tempore putarit, quod adhuc in lite positum est, vt vanitas cum impietate certaret. Idem Genethliacus in suis illustribus Genituris, multa præclara prædicebat cuidam & summi ordinis, & magnæ eruditionis viro tam ab ipsius, quam à liberorum fortuna: quo quidem homine post omnem memoriam, nihil fuit infelicius, siue ipsius, siue vxoris, siue liberorum, quos ex duobus matrimoniis susceperat, exitum spectes: cuius quidem rei nos testes sumus, οὐδ' ὀνειδίζομεν τύχας. Idem Genethliacus quum multis annis diem & horam mortis suæ determinasset, & appetente tempore nihilominus bene valeret, quanquam octogenario maior, ne artem contumeliæ exponeret, inedia constituit mori. quod nescio serius, an citius ante constitutum ab eo tempus contigerit. Res nota est: neque nostrum est mentiri. Omnino fecit, quod ille in Epigrammate, αἰσχυνθεὶς Πετόσιριν ἀπήγξατο. Lege totum epigramma. Nihil melius huius Genethliaci exitum expresserit. Nam idem mimus rei fuit. Et tamen iste tantus in ea arte fuit, vt hodie eius decreta sint κύριαι δόξαι. Sed, inquiunt, neque hominum errores artis sunt, neque vnius omnium. Atquin si illi, qui familiam in hac arte ducunt, tam ridicule, tam pueriliter decipiuntur, quid certi ab illis expectandum, qui eos sequntur, illorum decretis tanquam firmissimis munimentis insistunt? Quod si singuli errare possunt, non vniuersi, age conuocemus Genethliacorum Comitia, qui de futuris decernant. Vide quid accidit anno Christi MCLXXIX, quo quidem omnes Orien-

tales

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

tales aſtrologi Chriſtiani, Iudæi, Sarraceni literas per totum orbem terrarum tanquam diplomata regia, aut apices imperiales emiſerunt, quibus anno ſeptimo poſt, qui fuit Chriſti MCLXXXVI, tantum exitium à ventorum & tempeſtatum violentia imminere rebus humanis præcinebant, vt per totum illud ſeptennium homines, præ metu & periculorum expectatione vitam ſibi acerbam putarent. Omnes Planetas tam inferiores, quam ſuperiores in vnum coituros menſe Septembri denunciabant, quem conuentum ſtellarum anteueniret Solis defectio XI Kal. Mai. Denique tam exitiabilem Orbi terrarum illum annum promittebant, & tanta conſternatione mentes hominum percuſſerant Prophetæ illi, vt nemo dubitaret, finem rerum imminere. Sed, vt ſcribit Rigordus, qui & illorum binas literas produxit, & multos poſt annos termino ab illis præſtituto ſuperfuit, vanitatem eiuſmodi oraculorum euentus coarguit. Atque hæc eſt fides artis, ſiue in vno ſummo artifice, ſiue in toto eorum Senatu eam pericliteris. Neque vero nos ſumus, qui ſtellas & illa luculenta cæli corpora otioſa eſſe exiſtimemus. Sed effectus illos his iocularibus argutiis & arbitrariis ſectionibus contineri, id vero pernegamus. Tanta vero mutatio à poſterioribus artificibus in hac arte facta eſt, vt cum priorum methodis comparata non eadem ars videri poſſit, imo in permultis contraria. Et tamen illi priores vera prædixiſſe viſi ſunt, neque minus iſti poſteriores, qui contrariam viam inſiſtant, veraces eſſe perhibentur. Sed hæc omnia confutare multi temporis, multorumque librorum opus eſt. quod quum à Comite Pico Mirandula & ab aliis factum ſit, ſat erit ſtrenue ab illis hanc arcem oppugnatam, & tepide ab artificibus defenſam fuiſſe, qui pudentius tacuiſſent. Quæcunque igitur ea ars fuit, nunquam caruit amatoribus, vt nunquam deſunt leuia ingenia, quæ nouitate rerum & futilibus inuentis permouentur. Inferiora ſæcula omitto. vnum feliciſſimum Auguſti occurrit, in quo flos ingeniorum fuit, & inter illuſtres artes hæc quoque auſa eſt verticem attollere, multis magiſtris clara, præſertim M. Manilio, qui non propter artem nobis carus eſſe debet, ſed quia in eo rudi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

menta illius priscæ astrologiæ manifesta extant, hactenus etiam à doctis ignorata: qualia sunt Antiscia, ἀξομειώσεις ὁμαλαὶ ἀναφορικαὶ, duplex modus horoscopi indagandi, thema Athlorum longe diuersum à themate geneseos, ratio Canonis horarii, Dodecaeteris genethliaca, Chronocratoriæ signorum, & alia perplurima, quorum in vulgatis præceptionibus nulla extant vestigia: imo eiuscemodi sunt, vt si hodierni mathematici ea viderint, commenta nostra esse dixerint, non veterum instituta; sed puerilia, & ex Grammaticæ fæcibus hausta. Idem nuper fecerunt, quum quæ in libris de emendatione de anno Iudaico, & Hipparchico diximus, tanta rei indignatio eorum mentes percussit; vt minimo minus insanire ipsis visi simus, qui adeo vetustatis omnis imperiti sunt, vt artes cum sua perfectione natas, & ab hominibus ita primum institutas putent: omnes veteres nunquam errasse, nunquam potuisse decipi. Quid si legerint sub æquinoctiali omnia signa recte oriri, nunquid illud negabunt potius, quam vt ab vllo prisco vel cogitatum quidem fateantur? Quum Ausonius alioqui suo sæculo summus vir, ter tria cubum vocaret, nonne pædagogi, & laruæ literarum nobis illud attribuerunt, non Ausonio? Atqui serio triumphabant: quum potius scutica digni essent, quod nescierunt ter tria esse nouem, & Eclogæ illius totum argumentum esse ternarium, aut nouenarium. Sed nihil iniquius inscitia præsertim pædagogica, & eorum inprimis, qui elementa mathematica docent: qui quum olim nobis lectione Manilii interdixerint, quod sibi solis Epoptis ad illa adyta penetrare fas putent, vellem non illam priscam astrologiam, quam ne in somnis quidem viderunt, sed dictionem tantum Manilij interpretarentur: argumentum operis dicerent, mentem auctoris declararent, qui nihil magis in deliciis habent, quam Latine nescire. Hoc enim Grammaticorum est. Sed bene est, quod noster Manilius Grammaticis istis, quos vocant, opus habuit. Nam certe ab huiusmodi Astrologis nulla spes salutis affulgebat tam male accepto poëtæ & ab innumeris mendis & traiectione non solum vnius, sed & plurimorum versuum: quod tantam

pertur-

perturbationem toti operi attulerat, vt antea ne quid vellet quidem Manilius, satis constaret. Itaque ignoscendum, si nemo illum scriptorem intelligebat, quem attingere menda non sinebant: boni consulendum, si nemo attingebat, quem non intelligebat. Iampridem commentarium in hunc ediderat Laurentius Bonincontrius oppido Mimiatensi in Italia, vir doctus, vt tum captus erat sæculi ad literas nascentes caput attollentis. Sed ferendum erat, ab eius lectione lectorem doctiorem non discedere, si non etiam & poëtæ ipsi astrologus nocuisset. Nam siqua in textu Bonincontrii variant à scriptis codicibus, eæ interpolationes sunt à Bonincontrio, & præterea nunquam illi verum excidit in re paulo maioris momenti: quum alioquin peruetustum, vt ipse ait, nactus codicem esset: qui tamen melior mihi, quantum coniectura assequi possumus, non videtur Gemblacensi, quo nos vsi sumus: qui nescio quomodo reliquos omnes scriptos bonitate anteit, vel, vt verius loquamur, eo reliqui deteriores sint. Nam nullus bonus est, quotquot extant hodie. Sed Bonincontrio non multum profuit vetustum codicem nancisci, quo vti nesciit: quem miserum interpretem si suum malum fatum canibus hodiernis obiecisset, peiore fato, quam Actæon, defungeretur. Adeo hodierna ingenia, quid reprehendant potius, quam quid discant, consectantur. Atque adeo res eo rediit, vt si quis perditæ maledicentiæ quærendus sit, siquis agrestium morum, siquis petulans, is non in foro, aut circulo, sed (Deum immortalem) in medio literarum inueniatur. Huiusmodi hominibus quid boni contulerimus Manilio, neque per inscitiam bonarum literarum sentire, neque per inciuilitatem fateri licet. Itaque eos testes non imploramus, sed ingenuas & generosas mentes, bene natas, liberaliter educatas. Eæ non negabunt nos membra laceri poetæ in suos artus reposuisse, quod isti probi Philosophi luxare vocant: qui ridebunt, quum signa recte oriri sub æquinoctiali legent, quum progressum arithmeticum in rationibus anaphoricis, in ratione Antisciorum quatuor signa pro vno momento haberi, & propterea illa signa esse μονό-

 ζωνα.

ζωνα: quod item vt in aſcenſionibus, ratio maximæ diei, & minimæ noctis habetur, ita in doctrina βιωσίμων χρόνων eſſe quendam curſum vitæ humanæ CXII annorum quaſi diurnum & Solis, quendam nocturnum LXXVI annorum, qui Lunæ attribuatur? Hæc nos ſomniaſſe dicent ad lucernam Priſciani, quia illa in ſuis Theoriis Planetarum non viderunt: quia denique Cardanus Apollo Genethliacorum hæc non docuit: cui potius credent veteribus aſtrologis nullum vſum Ephemeridum fuiſſe, quam veteribus ipſis, Iuuenali, qui tanquam pinguia ſuccina tritas ephemeridas dixit, & Porphyrio, qui etiam Arabico nomine ἀλμενίχια vocauit, & Plutarchus πινάκων ἀστρονομικῶν mentionem facit. Miratur enim Cardanus, vt illud obiter annotemus, Aly Rodoan Arabem Aſtrologum tam accurate vnius Cometæ thema potuiſſe condere, quum eo tempore, inquit, difficillimum fuerit Aſtrorum motus ſupputare, quod deeſſent Ephemerides. Macte virtute Genethliacorum columen. Apud illos veteres Iuuenalem, & Porphyrium ad interdictum venito. Ipſi litem tuam iudicabunt. quomodo aſtrologi, qui quotidie à tot curioſis conſulebantur, reſpondere potuiſſent, ſi ſine tabulis & Ephemeridibus motus Planetarum, eruendi, Thema conſtruendum, Chronocratores dirigendi eſſent? Vix ſex apoteleſmata reſpondere potuiſſet Genethliacus anno vno. Sed quod adeo miretur thema illius Cometæ cur non deſignauit? Hoc certe glorioſius Cardano fuiſſet, quam ipſi Aly ex Tabulis Thema quodlibet conſtruere. Nos igitur dicimus illum Cometam viſum anno Chriſti M. VI, fine Mart. Omnia conueniunt. Erat annus viceſimus ipſius Aly. At ipſe ait ſe notaſſe illud tempus, quum in ſcholis operam bonis literis daret. Præterea Luna cum Sole coniuncta fuit in XV gradu Arietis eo anno, vt ipſe monuit. Denique locus Cometæ ab eodem notatus in XV Scorpii. Ergo eo tempore, quo Sol in Ariete, videbatur in Auſtrinis partibus, quod plane atteſtatur Sigebertus Monachus Gemblacenſis: Cometes, inquit, horribili ſpecie huc illucque iactans in auſtrali parte viſus eſt: quanquam fallitur Chronologus, vt ſemper fere ſolet, qui rem in annum M. V conferat,

ferat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

ferat, quum anno ſequente contigerit. Hoc ſane indagaſſe nobilius fuiſſet, quam Thema condere: inueniſſe, illuſtrius, quam tabulas conſtruere. Sed ad noſtrum Manilium redeo, quem ita à vetuſtiſſimis traiectionibus, & mendorum neſcio quot millibus vindicauimus, vt quantum obſoleta facies eius lectores à ſe deterrebat, tantum eos nouus nitor & cultus reſtitutus ad ſe amandum, legendum, & intelligendum inuitare poſſit. Certe eius liber primus ita vtilis adoleſcentibus futurus eſt, vt ad ſphærica elementa illis viam munire debeat. En illum damus ita à mendis purgatum, ita ſibi reſtitutum, vt vel à tironibus capi poſſit: ita notis illuſtratum, vt ex illis & doctrinam poëtæ omnem ſtudioſus lector aſſequi, & ad commentarios vberiores edendos excitari poſſit. Quod vt faciant, eos vnice hortamur, conſcii imbecillium virium noſtrarum: qui fatemur nos viam lectori potius ad hæc aperuiſſe, quam lectorem ad ea introduxiſſe, digito rem indicaſſe, quam rem tetigiſſe. Accipite ergo, candida & elegantia ingenia, auctorem non ſolum vobis dignum, ſed etiam veſtram opem implorantem. Magnum ſpicilegium de noſtra meſſe vobis relinquimus. Tempus eſt, vt aliquem totius argumenti conſpectum vobis edam. Accipite ergo, & valete.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

CONSPECTVS
TOTIVS OPERIS
MANILIANI.

ASTRONOMICON *Manilii in quinque libros tributum eſt. Primus liber duarum ſummarum Aſtrologiæ partium priorem tractat, quæ dicitur μετεωρολογικὴ, aut περὶ οὐρανοῦ, reliqui quatuor alteram partem, quam vocant ποιητικὴν, cuius prius membrum, hoc eſt, τὸ πινακικὸν, ſecundus & tertius liber perſequitur: alterum, quod vocant ἀποτελεσματικὸν, duo poſtremi, quartus & quintus. Hoc totum,* [a] *ſiue ſemper fuit, vt volunt Peripatetici,* [b] *ſiue principium habet, vt ſciſcunt reliqui Philoſophi,* [c] *in medio ſui terram habet* [d] *rotundam,* [e] *quemadmodum & ipſum eſt abſolutæ rotunditatis. alioqui* [f] *eadem phænomena in omni inclinatione apparerent,* [g] *occaſus & ortus iidem eſſent.* [k] *Totam autem molem hanc circa eius* [i] *axem* [h] *ſpiritus diuinus agitat, cuius ſuprema ſuperficies* [l] *lucentibus ſtellarum flammis ornata eſt: quarum aliæ* [m] *in Zodiaco poſitæ ſunt,* [n] *aliæ in aquiloniis,* [o] *cæteræ in auſtrinis partibus: quanquam* [p] *auſtrinarum quædam pars à noſtro conſpectu ſummota eſt.* [q] *Hæ ſtellæ in corpora & formas à veteribus digeſtæ,* [r] *vt melius comprehendi poſſent,* [ſ] *diſpoſitis vicibus immutabili lege ſemper occaſus ſuos atque ortus peragunt:* [t] *quo nullum argumentum præſentius hoc totum ratione ac prouidentia, non autem forte moueri.* [u] *aliter nunquam ad præſcriptos curſus & vadimonia motuum ſuorum redirent.* [x] *Itaque quum ab antiquis vſque temporibus exploratum ſit eaſdem motuum in ſtellis ac viciſſitudinum leges ſeruari, credendum vtique hos effectus diuinæ rationis, non autem fortuitos eſſe. Quamobrem quum hoc abſolutiſſimæ, vt diximus, rotunditatis in medio ſui terram inſtar centri habeat,* [y] *quantum eſt à terra ad cæli ſuperficiem, tanta erit ſexta peripheriæ totius, adiecto modico diſcrimine, ex diffinitione Sphæræ, adiuuante*

a 5, 2.
b 5, 5. ad 5, 25.
c 6, 6. ad 7, 15.
c 7, 20.
d 7, 16.
f 2, 29.
g 8, 23.
k 8, 28.
h 8, 31.
i 9, 27. ad 10, 8.
l 9, 4.
m 9, 5.
n 10, 9.
ad 12, 22.
o 12, 22. ad 14, 20.
p 14, 20.
ad 15, 6.
q 15, 6.
r 15, 14.
ſ 15, 25.
t 15, 33.
u 16, 12.
ad 17, 15.
x 17, 15.
y 17, 23.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Archimedis epichiremate: & proinde sexta pars peripheriæ bina signa
comprehendens æqualis est fere semidiametro τοῦ παντὸς, minimo discri-
mine.[z] *Quinque autem Circulos parallelos in eius superficie descriptos* z 18,12.
imaginamur, qui in quatuor quadrantes, quæ quatuor anni tempora ad 19,19.
efficiunt,[a] *duobus Coluris*[b] *per polos Mundi ductis secantur.*[c] *Duo* a 19,19. ad 20,14.
etiam maximi circuli[f] *Orizon &*[g] *Meridianus sese inuicem secant non* b 19,19.
vtique immobiles, vt[d] *illi quinque,*[e] *sed pro inclinatione cæli diuersa* c 20,14. f 20,16.
alii atque alii. Atque[h] *hi quidem omnes λόγῳ θεωρητοὶ,*[i] *oculis au-* g 20,31.
tem duo soli notari possunt[m] *Zodiacus &*[n] *Galaxias, qui & ipsi sunt* d 10,14. e 20,16.
duo maximi circuli. Sed in[k] *Zodiaco duodecim signa siue ζώδια hæ-* 21,15. h 21,28.
rent,[l] *septem vero sidera illum pererrant, qui ab eo πλανῆται dicun-* i 21,29. 22,18.
tur.[o] *At in Galaxiam Heroum animas recipi pleraque omnis vetustas* m 21,16.
credidit.[p] *Hæc est facies Mundi, cui absoluendæ adiicienda septem pla-* ad 22,11. n 221, ad
netarum, & Cometarum aliorumque quæ infra Lunam generantur, 25,23.
consideratio, vt tota μετεωρολογικὴ absoluatur, quam partem priorem k 21,17. l 21,18.
Astronomiæ constituimus. Alterius vero partis, hoc est τῆς ποιητικῆς, o 24,9.
duo membra sunt, τὸ πινακικὸν, καὶ τὸ ἀποτελεσματικόν. Iam τοῦ πινακικοῦ p 25,24. ad 29,21.
subiectum est Zodiacus, à cuius duodecim Signis[q] *caussæ generationis* q 32,7.
& corruptionis defluunt: quæ quidem Signa dupliciter considerantur,
aut καθ' αὑτὰ, aut πρὸς ἄλληλα. Sed καθ' αὑτὰ multis modis diuisio-
nem recipiunt,[r] *κατὰ τὴν φύσιν, κατὰ τὸ εἶδος, κατὰ τὰ ἤθη &c. πρὸς* r 34,9. ad
ἄλληλα dupliciter, ἢ κατὰ τὸ οὐσιῶδες, ἢ κατὰ τὸ συμβεβηκὸς: & quidem 37,27.
κατὰ τὸ οὐσιῶδες, quatenus in Zodiaco, idque quadrupliciter, κατὰ σχη-
ματισμὸν, καθ' ὁμοιότητα, ἤτοι ἰσοδυναμίαν, κατὰ συμπάθειαν, κατὰ
μονομοιρίαν.[s] *At κατὰ σχηματισμὸν ex Trigono, Tetragono, Hexagono,* s 37,29. ad
Diametro, ἄβλεπτα, μοναχὰ, sexta quæque[t]. *κατ' ἰσοδυναμίαν, Viden-* 26,27. t 43,27. ad
tia, Audientia, Amica, Inimica.[u] *κατὰ συμπάθειαν, Quadrata Qua-* 45,15.
dratis, Trigona Trigonis, Diametra Diametris.[x] *κατὰ μονομοιρίαν, vt* u 45,15. ad 50,23.
Dodecatemoria in partibus Signorum, & Dodecatemoria Dodecate- x 50,23. ad 53,19.
moriorum. κατὰ συμβεβηκὸς aut κατά τι,[y] *quatenus Dii Signorum* y 42,27.
tutelæ sunt,[z] *vel Signa membrorum corporis humani: aut κατὰ τὸ με-* z 43,14.
ταβατικὸν quatenus ipsa variant secundum Meridianorum & Fini-
torum diuersitates,[a] *vnde pro ratione locorum variæ δωδεκάτοποι in-* a 53,19.
stituuntur, eæque semper duplices in quacunque genitura. Altera

enim,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

b53,22. enim, [b] cuius prima sedes datur Horoscopo, est genituræ, in qua τὰ
c62,11. σύμφυτα, id est τὰ ψυχικὰ καὶ τὰ σωματικὰ considerantur: [c] altera, in
d64,11. qua Sors Fortunæ familiam ducit, [d] est Athlorum, siue actionum ho-
e6,20. minis, & τὰ ἐπίκτητα indicat. Sed [e] inuestigatio ipsius Sortis Fortunæ
f65,20. pendet ab Horoscopo, [f] ut Horoscopi ab anaphoricis temporibus, id est
g66,1. horis ascensionum. [g] Mendose enim ascensionibus Signorum binas ho-
h66,8. ras vulgus attribuit, [h] quum inæquales sint Signorum ascensiones.
i66,21. Quod si concederemus æquales esse: [i] at horæ mensura incerta: quia
k66,26. hora est duodecima pars lucis; aut noctis [k]: luces vero & noctes in omni
z67,32. inclinatione variant. [z] variant igitur & horæ. [l] Quo enim propius po-
l67,19. lum acceditur, eo maiores dies æstiui, minores hiberni: & consequen-
ter maiores horæ æstiuæ, & minores nocturnæ. Quomodo igitur omni
tempore; omni loco, binæ horæ Signis ascendentibus attribui possunt?
m59,15. ad70,14. Quod quum ita sit, primum docendum, [m] quot horis quæque signa in
quacunque data cæli inclinatione surgant, quum ostenderimus binas
n70,14. ad71,1. horas ea non ascendere. [n] Deinde hæc tempora anaphorica eadem me-
o71,7. ad 72,14. thodo in stadiasmum conferenda. [o] Sed ante omnia, incrementa & de-
a71,13. crementa horarum inuestiganda, initio facto [a] ab obseruatione mini-
p72,14. ad73,9. mæ diei, quam quidem exploratam habere non potes, nisi prius [p] die
æquinoctii exactissime indagato per horologia sciotherica, & gnomo-
nicas rationes. Cuius vniuersæ disputationis de anaphoricis tam tem-
q73,9. ad 73,29. poribus quam stadiasmis [q] en exemplum tibi damus, in quo maxima
dies ad ad minimam est, vt tria ad duo. Quibus omnibus diligenter
r73,30. expensis, [r] dato loco Solis, & hora, ad Horoscopum eruendum facile erit
horas æquinoctiales de Signorum anaphoricis temporibus deducere,
s74,2. ad 74,29. non autem binas horas Signis attribuere, [s] aut, quod idem est, horis da-
tis per XV multiplicatis aggregatum à loco Solis abiicere, quod vulgus
t74,29. ad 76,10. solet facere. Horoscopo deprehenso, ab eo [t] tempora vitæ, siue βιωσίμους
u25,23. χρόνους deduces: [u] quanquam alii non è Signo horoscopante, sed ab eo, in
quo Sol fuerit tempore genituræ, anni, mensis, diei, atque horæ tempora
deducunt. Vtrouis modo hæc ratiocinia post duodecimum annum in
x75,33. orbem redeunt, quæ dicitur à veteribus [x] Dodecaeteris genethliaca, à
recentioribus profectio Significatoris, in qua omnis progressus vi-
y76,13. ad77,1. tæ consideratur: finis autem [y] primum ex ascensionibus Signorum,
[z] deinde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

[z] deinde ex duodecim sedibus τὴν δωδεκατόπου: in qua methodo notan- [z] 77, 15. ad 78, 5.
da [a] φωσφορία, id est locus Lunæ in Tropicis signis: quod est ultimum [a] 78, 5.
examen τοῦ πινακικοῦ μέρους. Sequitur τὸ ἀποτελεσματικὸν quod ver-
satur præcipue κατὰ τὰς Signorum ἰδιοτροπίας, easque aut universales,
aut particulares, quæ dicuntur εἰδικαὶ ἰδιοτροπίαι, quæ sunt circa indi-
uidua: & considerantur aut [b] κατὰ ὁλότητας τῶν ζωδίων, aut κατὰ μονο- b 84, 5.
μοιρίας aut κατὰ ἀνατολικὴν σχέσιν, aut κατὰ συνανατολὰς καὶ συγκατα- ad 89, 10.
δύσεις ἀστέρων. Sed μονομοιρίαι spectantur aut κατ᾽ ἀλλήλας [d] per De- d 89, 12.
canos, aut καθ᾽ αὑτὰς, quatenus [e] steriles, noxiæ, & eiusmodi. ἰδιοτρο- ad 91, 15.
πίαι κατ᾽ ἀνατολικὴν σχέσιν, [f] quæ ad solum tempus ortiuum spectant: e 92, 30. & 93, 30, ad 95, 23.
At ἰδιοτροπίαι καθ᾽ ὅλου, quatenus quædam [h] quasi corporis humani, f 95, 23, ad 98, 7.
sic orbis terrarum μελοθεσία est, [k] quando hoc Signum illi regioni, illud h 101, 25.
illi præsidet, cuius doctrinæ εἰσαγωγὴ est ipsa [g] Geographia. Atque k 101, 19, ad 105, 9.
adeo hæc omnia universalia sunt, neque ad indiuidua pertinent, nisi g 98, 7, ad 101, 19.
quando universalia particularibus nocere possunt; quod accidit, quan-
do in genituris præcipua loca, nempe luminarium, aut cardinum, [m] qui m 105, 32.
φωσφοροῦντες τόποι, vocantur, eadem fuerint cum illis, à quibus uni-
uersalium casuum caussæ veniunt id est, [p] eclipticis aut oppositis. Quæ p 106, 6, 7.
κατὰ συνανατολὰς καὶ συγκαταδύσεις spectantur ἰδιοτροπίαι, [n] eæ erutæ n 109, ad
sunt ex obseruationibus Aegyptiacis, quæ dicitur ratio barbarica. Hu- finem libri.
ius συνόψεως accipe singularia capita, quæ infra coniecimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

INDEX
CAPITVM LIBRORVM
M. MANILII.
PRIMVS LIBER
Sphæra Mundi aut de vniuerſitate.

PROOEMIVM, 1,ad 4,31

Mundi origo, variæ veterum de ea re opiniones. 4,31

Terram in medio Vniuerſi, eiuſque formam rotundam eſſe. 6,14,ad 8,28

Duodecim Signa Zodiaci. 9, 11

Axis Mundi. 9, 23

Phænomena in parte Septentrionali. 10, 9.

Phænomena in parte Auſtrina. 12,22.

Phœnomena in parte nobis inconſpicua. 14, 20

De formis ſiue imaginibus ſiderum, & earum ſtatis ortibus. 15,8

Parecbaſis, Mundum prouidentia gubernari. 15,31

Totius Vniuerſi dimenſio. 17,23

Circulorum in Sphæra deſcriptio, ac primo Parallelorum. 18,12.

Colurorum. 19,19

Meridiani & Orizontis. 20,16

Zodiaci & Galaxiæ. 21,16

Galaxias ſedes Heroum. 24,9

Septem Planetæ. 25,26

Corollarium de Cometis. 26,30

SECVNDVS LIBER,
qui & prima inſtitutio.

PROOEMIVM. 29,22, ad 34,7

Signorum partitio in

- Maſculina, Feminina. 34,10
- Humana, Ferina. 34,13
- Ἰδιότροπα. 34,15
- Gemina. 34,18
- Biformia. 34,27
- Dupla. 34,32
- Auerſa, Directa. 35,22
- Diurna, Nocturna. 35,28
- Terreſtria, Aquatica. 36,16
- Ambigua. 36,22
- Fecunda. 36,29
- Sterilia. 36,30
- Communia. 36,23
- Currentia, Stantia. 37,3
- Feſſa. 37,8
- Iacentia. 37,12
- Debilia. 37,15
- Καιρικά. 37,24.

Signorum configurationes. 37,29

Signa Trigona. 38,3

Signa Dextra, Siniſtra. 38,10

Signa Tetragona. 38,13

Configurationes vnde numerandæ. 38,24

Partiliter non Signiliter numerandæ. 40,7

Signa Hexagona. 40,18

Signa Singularia. 41,12

Signa Diſparia. 41,15

Signa Aſyntheta. 41,21

Signa Diametrunta & Contraria. 41,22,29

Signa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Signa Diuersa. 42,11
Quorum Deorum vnumquodque signum tutela. 42,27
Quorum Signorum vnumquodque membrũ humanum tutela. 43,14
Signa Audientia, Videntia, Amantia, Inimica. 43,27
Signorum configurationes contrariæ. 45,15
Configurationes amicantes. 48,4, ad 50,23
Dodecatemoria Signorum. 50,23
Dodecatemorion Lunæ. 51,19
Dodecatemoriorum Dodecatemorion. 52,2
Ephodus ad Dodecatopon. 52,13
Quatuor Cardines geniturarum. 53,19
Quatuor Cardinum dignitates. 54,6
Quatuor Cardinum interualla, tituli, dignitates. 55,6
Octo toporũ tituli, dignitates. 55,22

TERTIVS LIBER,

qui & secunda institutio.

PROOEMIVM. 59,14, ad 60,24
Ephodus ad XII Athla. 60,24, ad 62,8
Duodecim Athla. 62,8
Sortem Fortunæ indagare. 64,9,25.
Ephodus ad Horoscopum indagandum. 65,19
Confutatio attribuentium binas horas ascensionibus Signorum, & vulgaris methodi Horoscopi. 66,1
Ab obliquitate Signiferi. 66,8
A diuersitate dierum. 66,12
A diuersitate horarum. 66,21
A diuersite Climatum. 66,30, ad 69,15
Methodus anaphoricorum temporum 69,25
Methodus stadiasmi anaphorici. 70,14.
Methodus Canonis horarii. 71,7
Indagandum Æquinoctium ad methodum Canonis horarii. 72,14.
Exemplum anaphoricorum temporum & stadiasmi. 73,9
Data hora Horoscopum inuenire secundum traditam formam. 73,31
Data hora Horoscopum inuenire secundum vulgatum modum æui Maniliani. 74,2
Dodecaeteris genethliace. 74,33, ad 76,13.
Signorum Chronocratoriæ. 76,13
Dodecatopi Chronocratoriæ. 77,1
Tropicorum Signor. descriptio. 78,5

QVARTVS LIBER,

qui & primus Apotelesmaticus.

PROOEMIVM. 80,14, ad 84,5.
Signorum per se platica apotelesmata. 84,5, ad 89,10.
Signorum Decani. 89,10, ad 92,27.
Monomœriæ steriles ac noxiæ. 92,27, ad 95,23.
Signorum apotelesmata secundum ortus suos. 95,23, ad 98,7
Orbis totius platica descriptio. 98,7, ad 101,10.
Hominum formaturæ & mores, siue ἰδιοτροπίαι. 101,19
Quæ regiones cuius Signi tutelæ sunt.

ſunt. 103,1,ad 105,9
Signorum Eclipticorum conſideratio. 105,9
Epilogus Protrepticus. 106,24

LIBER QVINTVS,

qui & ſecundus Apoteleſmaticus ſiue Sphæra Barbarica.

PROOEMIVM. 109,10, ad 110,10
Cum Ariete oritur
Nauis. 110,14
Orion. 111,3
Heniochus. 111,12
Hœdi. 112,15
Hyades. 112,31
Capella. 113,7
Cum Tauro oritur
Pleiadum ſidus. 113,19
Cum Geminis oritur
Lepus. 114,3
Cum Cancro oriuntur
Iugulæ, ſiue Aſelli. 114,20
Procyon. 115,10
Cum Leone oritur
Canis. 115,19
Crater. 116,14
Cum Virgine oritur
Corona. 116,30
Spica Virginis. 117,17
Cum Libra oritur
Sagitta. 118,2
Hœdus. 118,20
Lyra. 118,33
Cum Scorpio oritur
Ara. 119,14
Centaurus. 119,24
Cum Sagittario oritur
Arcturus. 119,33
Cycnus. 120,7
Cum Capricorno oritur
Ophiuchus. 120,32
Piſcis Notios. 121,4
Fidicula. 121,19
Delphinus. 121,26
Cum Aquario oritur
Cepheus. 122,26
Aquila. 123,30
Caſſiope. 124,15
Cum Piſcibus oritur
Andromeda 125,21
Equus. 128,15
Ingeniculus. 128,29
Cetum. 129,7
Vrſa. 130,11
Siderum magnitudo, & multitudo. 130,32

CORRIGENDA IN TEXTV MANILI.

37.8. *Aut quæ feſſa ſedent.*
39,10 —— — *numeruſque ſequentes.*
Phrixus vbique per *i* non per *y* ſcrib.

M. MANILII
ASTRONOMICON
LIBER PRIMVS.

CARMINE *diuinas artes, & conscia fati*
Sidera diuersos hominum variantia casus,
Cælestis rationis opus, deducere mundo
Aggredior, primusque nouis Helicona mouere
Cantibus, & viridi nutantes vertice siluas,
Hospita sacra ferens nulli memorata priorum.
Hunc mihi tu Cæsar patriæ princepsque paterque,
Qui regis Augustis parentem legibus orbem,
Concessumque patri mundum Deus ipse mereris,
Das animum, viresque facis ad tanta canenda.
Iam propiusque fauet mundus scrutantibus ipsum,
Et rapit æthereos per carmina pandere census.
Hoc sub pace vacat tantum. iuuat ire per ipsum
Aera, & immenso spatiantem viuere cælo,
Signaque & aduersos Stellarum noscere cursus.
Quod solum nouisse, parum est. impensius ipsa
Scire iuuat magni penitus præcordia mundi:
Quaque regat generetque suis animalia signis
Cernere, & in numerum Phœbo modulante referre.
Bina mihi positis lucent altaria flammis.
Ad duo templa precor duplici circundatus æstu,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Carminis & rerum: certa tum lege canentem
Mundus & immenso vatem circunstrepit orbe,
Vixque soluta suis immittit verba figuris.
Quem primum infernis licuit cognoscere terris
Munera cælestum? quis enim condentibus illis
Clepsisset furto mundum, quo cuncta reguntur?
Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipse videri,
Sublimes aperire vias: imumque sub orbem,
Et per inane suis parentia finibus astra,
Nominaque, & cursus signorum, pondera, vires?
Tu princeps autorque sacri Cyllenie tanti.
Per te iam cælum interius, iam sidera nota,
Maior vti facies mundi foret, & veneranda
Non species tantum, sed & ipsa potentia rerum:
Sentirentque Deum gentes, quam maximus esset,
Quis sua disposuit per tempora, cognita vt essent
Omnibus & mundi facies, cælumque supernum.
Et Natura dedit vires, seque ipsa reclusit
Regales animos primum dignata mouere,
Proxima tangentes rerum fastigia cælo:
Qui domuere feras gentes oriente sub ipso,
Quas secat Euphrates, in quas & Nilus inundat,
Qua Mundus redit, & nigras super euolat vrbes.
Tum qui templa sacris coluerunt omne per æuum,
Delectique sacerdotes in publica vota
Officio vinxere Deum, quibus ipsa potentis
Numinis accendit castam præsentia mentem,
Inque Deum Deus ipse tulit, patuitque ministris.
Hi tantum mouere decus, primique per artem
Sideribus videre vagis pendentia fata.
Singula nam proprio signarunt tempora casu
Longa per assiduas complexi secula curas.

Nascendi

Nascendi quæ cuique dies, quæ vita fuisset:
In quas Fortunæ leges quæque hora valeret:
Quantaque quam parui facerent discrimina motus.
Postquam omnis cæli species redeuntibus astris
Percepta in proprias sedes, & reddita certis
Fatorum ordinibus sua cuique potentia formæ
Per varios vsus, artem experientia fecit
Exemplo monstrante viam, speculataque longe
Deprendit tacitis dominantia legibus astra,
Et totum alterna mundum ratione moueri,
Fatorumque vices certis discurrere signis.
Nam rudis ante illos nullo discrimine vita
In speciem conuersa operum ratione carebat,
Et stupefacta nouo pendebat lumine mundi.
Tum velut amissis mœrens, tum læta renatis
Sideribus, variosque dies, incertaque noctis
Tempora, nec similes vmbras, iam Sole regresso
Iam propiore suis poterat discernere caussis.
Necdum etiam doctas solertia fecerat artes,
Terraque sub rudibus cessabat vasta colonis.
Tuncque in desertis habitabat montibus aurum,
Immotusque nouos pontus subduxerat orbes.
Nec vitam pelago, nec ventis credere vota
Audebant, sed quisque satis se nosse putabat.
Sed quum longa dies acuit mortalia corda,
Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemque
Aduigilare sibi iussit Fortuna premendo:
Seducta in varias certarunt pectora curas,
Et quodcunque sagax tentando repperit vsus,
In commune bonum commentum læta dedere.
Tunc & lingua suas accepit barbara leges,
Et fera diuersis exercita frugibus arua,
Et vagus in cæcum penetrauit nauita pontum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Fecit & ignotis itiner commercia terris.
Tum belli pacisque artes commenta vetustas.
Semper enim ex aliis alias proseminat vsus.
Nec vulgata canam: linguas didicere volucrum
Consultare fibras, & rumpere vocibus angues,
Sollicitare vmbras, imumque Acheronta mouere,
In noctemque dies, in lucem vertere noctes.
Omnia conando docilis solertia vicit.
Nec prius imposuit rebus finemque modumque,
Quam cælum adscendit ratio, cœpitque profundam
Naturam rerum caussis, viditque quod vsquam est:
Nubila cur tanto quaterentur pulsa fragore,
Hiberna æstiua nix grandine mollior esset:
Arderent terræ, solidusque tremisceret orbis:
Cur imbres ruerent, ventos quæ caussa moueret
Peruidit, soluitque animis miracula rerum:
Eripuitque Ioui fulmen, viresque Tonantis,
Et sonitum ventis concessit, nubibus ignem.
Quæ postquam in proprias deduxit singula caussas,
Vicinam ex alto mundi cognoscere molem
Intendit, totumque animo comprendere cælum,
Attribuitque suas formas, sua nomina signis,
Quasque vices agerent certa sub sorte notauit,
Omniaque ad numen mundi faciemque moueri,
Sideribus vario mutantibus ordine fata.
Hoc mihi surgit opus non vllis ante sacratum
Carminibus. Faueat magno Fortuna labori,
Annosa & molli contingat vita senecta,
Vt possim rerum tantas emergere moles,
Magnaque cum paruis simili percurrere cura.
Et quoniam cælo carmen descendit ab alto,
Et venit in terras fatorum conditus ordo,
Ipsa mihi primum Naturæ forma canenda est,

Ponen-

Ponendusque sua totus sub imagine mundus:
Quem siue ex nullis repetentem semina rebus
Natali quoque egere placet, semperque fuisse,
Et fore, principio pariter fatoque carentem:
Seu permixta Chaos rerum primordia quondam
Discreuit partu, mundumque enixa nitentem
Fugit in infernas caligo pulsa tenebras:
Siue indiuiduis, in idem reditura, soluta
Principiis natura manet post secula mille,
Et pæne ex nihilo sumtum est nihilumque futurum,
Cæcaque materies cælum perfecit & orbem:
Siue ignis fabricauit opus, flammæque micantes,
Quæ mundi fecere oculos, habitantque per omne
Corpus, & in cælo vibrantia fulmina fingunt:
Seu liquor hoc peperit, sine quo riget arida rerum
Materies, ipsumque vorat, quo soluitur, ignem:
Aut neque Terra patrem nouit, nec Flamma, nec Aer,
Aut Humor, faciuntque Deum per quatuor artus,
Et mundi struxere globum, prohibentque requiri
Vltra se quicquam: tum per se cuncta creantur,
Frigida ne calidis desint, aut humida siccis,
Spiritus aut solidis, sitque hæc discordia concors,
Quæ nexus habiles & opus generabile fingit,
Atque omnis partus Elementa capacia reddit:
Semper erit genus in pugna, dubiumque manebit;
Quod latet, & tantum supra est hominemque Deumque.
Sed facies quacunque tamen sub origine rerum
Conuenit, & certo digestum est ordine corpus.
Ignis in æthereas volucer se sustulit auras,
Summaque complexus stellantis culmina cæli
Flammarum vallo naturæ mœnia fecit.
Proximus in tenues descendit spiritus auras,
Aeraque extendit medium per inania mundi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Ignem flatus alit vicinis subditus astris.
Tertia sors vndas strauit, fluctusque natantes
Aequora perfudit toto nascentia ponto,
Vt liquor exhalet tenuis, atque euomat auras,
Aeraque ex ipso ducentem semina pascat.
Vltima subsedit glomerato pondere Tellus,
Conuenitque vagis limus permixtus arenis
Paulatim ad summum tenui fugiente liquore.
Quoque magis puras humor secessit in vndas,
Et siccata magis strinxerunt æquora terras,
Adiacuitque cauis fluidum conuallibus æquor,
Emersere fretis montes, orbisque per vndas
Exiliit, vasto clausus tamen vndique ponto.
Imaque de cunctis mediam tenet vndique sedem.
Idcircoque manet stabilis, quia totus ab illa
Tantundem refugit mundus, fecitque cadendo
Vndique ne caderet. medium totius & imum est.
Ictaque contractis consistunt corpora plagis,
Et concurrendo prohibent in longius ire.
Quod nisi librato penderet pondere Tellus,
Non ageret cursus mundi subeuntibus astris
Phœbus ad occasum, & nunquam remearet ad ortus:
Lunaue submersos regeret per inania cursus:
Nec matutinis fulgeret Lucifer horis,
Hesperos immerso dederat qui lumen Olympo.
Nunc quia non imo Tellus deiecta profundo,
Sed medio suspensa manet, sunt peruia cuncta.
Nam neque fortuitos ortus surgentibus astris
Nec totiens possum nascentem credere Mundum,
Solisue assiduos partus, & fata diurna,
Quum facies eadem signis per secula constet,
Qua caderet, subeat cælum, rursusque resurgat
Idem Phœbus eat cæli de partibus iisdem;

Luna-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Lunaque per totidem luces mutetur, & orbes;
Et natura vias seruet, quas fecerat ipsa,
Nec tirocinio peccet, circumque feratur
Aeterna cum luce dies, quod tempora monstrant
Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis:
Semper & vlterius vadentibus ortus ad ortum
Occasumque obitus cælo & cum Sole perennet.
Nec vero tibi natura admiranda videri
Pendentis Terræ debet, quum pendeat ipse
Mundus & in nullo ponat vestigia fundo:
Quod patet ex ipso motu, cursuque volantis:
Quum suspensus eat Phœbus, cursumque reflectat
Huc illuc, agiles & seruet in æthere metas:
Quum Luna & stellæ volitent per inania mundi.
Terra quoque aerias leges imitata pependit.
Est igitur Tellus mediam sortita cauernam
Aeris, & toto pariter suspensa profundo,
Nec patulas distenta plagas, sed condita in orbem
Vndique surgentem pariter pariterque cadentem.
Hæc est naturæ facies. sic mundus & ipse
In conuexa volans teretes facit esse figuras
Stellarum, Solisque orbem, Lunæque rotundum
Aspicimus tumido quærentis corpore lumen,
Quod globus obliquos totus non accipit ignes.
Hæc æterna manet Diuisque simillima forma,
Cui neque principium est vsquam, nec finis, in ipsa,
Sed similis toto remanet, perque omnia par est.
Sic stellis glomerata manet mundoque figura.
Idcirco terris non omnibus omnia signa
Conspicimus. nusquam inuenies fulgere Canopum,
Donec Niliacas per Pontum veneris oras.
Sed quærent Helicen, quibus ille superuenit ignis,
Qui laterum tractus habitant, mediique tumores

Eripiunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Eripiunt terræ cælum, visusque cohercent.
Te testem dat, Luna, sui glomerabilis orbis:
Quæ quum mersa nigris per noctem deficis vmbris,
Non omnes pariter confundis sidere gentes,
Sed prius Eoæ quærunt tua lumina gentes.
Post, medio subiecta polo quæcunque coluntur.
Vltima ad Hesperios infectis volueris alis:
Seraque in extremis quatiuntur gentibus æra.
Quod si plana foret Tellus, simul icta per omnes
Deficeret pariter toti miserabilis orbi.
Sed quia per teretem deducta est terra tumorem,
His modo, post illis apparet Delia terris
Exoriens simul atque cadens. quia fertur in orbem
Ventris & accliuis pariter decliuia iungit,
Atque alios superat gyros, aliosque relinquit.
Ex quo colligitur terrarum forma rotunda.
Hanc circum variæ gentes hominum atque ferarum,
Aeriæque colunt volucres. pars eius ad Arctos
Eminet, austrinis pars est habitabilis oris,
Sub pedibusque iacet nostris, supraque videtur
Ipsa sibi fallente solo decliuia longa,
Et pariter surgente via, pariterque cadente.
Hinc vbi ab occasu nostros Sol aspicit ortus,
Illic orta dies sopitas excitat vrbeis,
Et cum luce refert operum vadimonia terris.
Nos in nocte sumus, somno sic membra locamus.
Pontus vtrosque suis distinguit & alligat vndis.
Hoc opus immensi constructum corpore mundi,
Membraque naturæ diuersa condita forma
Aeris atque Ignis, Terræ, Pelagique iacentis
Vis animæ diuina regit, sacroque meatu
Conspirat Deus, & tacita ratione gubernat,
Et multa in cunctas dispensat fœdera partes,

Alter

Alter vt alterius vires faciatque, feratque,
Summaque per varias maneat cognata figuras.
Nunc tibi signorum lucentes vndique flammas
Ordinibus certis referam. primumque canentur
Quæ media obliquo præcingunt ordine mundum,
Solemque alternis vicibus per tempora portant,
Atque alia aduerso luctantia sidera mundo.
Omnia quæ possis cælo numerare sereno.
E quibus & ratio fatorum ducitur omnis:
Vt sit idem mundi primum, quod continet arcem.
Aurato princeps Aries in vellere fulgens,
Respicit admirans auersum surgere Taurum
Summisso vultu Geminos, & fronte, vocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem.
Aequato tum Libra die cum tempore noctis
Attrahit ardenti fulgentem Scorpion astro.
In cuius caudam contento dirigit arcu
Mixtus equo volucrem missurus iamque sagittam.
Tum venit angusto Capricornus sidere flexus.
Post hunc inflexam defundit Aquarius vrnam
Piscibus assuetas auide subeuntibus vndas.
Quos Aries tangit claudentes vltima signa.
At qui fulgentes cælo consurgit ad Arctos,
Omnia quæ summo despectant sidera mundo,
Nec norunt obitus, vnoque in vertice tantum
In diuersa sitæ cælumque & sidera torquent,
Aera per gelidum tenuis deducitur Axis,
Libratumque gerit diuerso cardine mundum,
Sidereus circa medium quem voluitur orbis,
Aethereosque rotat cursus, immotus at ille
In binas Arctos magni per inania mundi,
Perque ipsum terræ directus constitit orbem.
Nec vero è solido stat robur corporis eius,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Nec graue pondus habet, quod onus ferat ætheris alti.
Sed quum Aer omnis semper voluatur in orbem,
Quoque semel cœpit, totus volet vndique in ipsum:
Quodcunque in medio est, circa quod cuncta mouentur,
Vsque adeo tenue, vt verti non posset id ipsum,
Nec iam inclinari, nec se conuertere in orbem,
Hoc dixere Axem, quia motum non habet vllum:
Ipse videt circa volitantia cuncta moueri.
Summa tenent eius miseris notissima nautis
Signa per immensum cupidos ducentia pontum:
Maioremquem Helice maior decircinat arcum.
Septem illam stellæ certantes lumine signant.
Qua duce per fluctus Graiæ dant vela carinæ.
Angusto Cynosura breuis torquetur in orbe,
Tam spatio, quam luce, minor, sed iudice vincit
Maiorem Tyrio. Pœnis hæc certior auctor
Non apparentem pelago quærentibus orbem.
Nec paribus positæ sunt frontibus. vtraque caudam
Vergit in alterius rostro, sequiturque sequentem.
Has interfusus, circunque amplexus vtrumque
Diuidit, & cingit stellis ardentibus Anguis,
Ne coeant, abeantque suis à sedibus vnquam.
Hunc inter mediumque orbem, quo sidera septem
Per bissena volant contra nitentia signa,
Mixta ex diuersis consurgunt viribus astra
Hinc vicina Polis, cælique hinc proxima flammis.
Quæ quia dissimilis, qua pugnat, temperat Aer,
Frugiferum sub se reddunt mortalibus orbem.
Proxima frigentes Arctos, Boreamque rigentem
Nixa venit species genibus sibi conscia caussæ.
A tergo nitet Arctophylax, idemque Bootes,
Quod similis iunctis instat de more iuuencis,
Arcturumque rapit medio sub pectore secum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

At parte ex alia claro volat orbe Corona
Luce micans varia. nam ſtella vincitur vna
Circulus, in media radians quæ proxima fronte,
Candidaque ardenti diſtinguit lumina flamma:
Gnoſſia deſertæ & fulgent monimenta puellæ.
At Lyra diductis per cælum cornibus inter
Sidera conſpicitur, qua quondam cæperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, maneſque per ipſos
Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
Huic cæleſtis honos, ſimiliſque potentia cauſſæ
Tunc ſiluas & ſaxa trahens, nunc ſidera ducit,
Et rapit immenſum mundi reuolubilis orbem.
Serpentem magnis Ophiuchus nomine ſignis
Diuidit, & toto mergentem corpore corpus
Explicat, & nodos, ſinuataque terga per orbes
Expedit, effuſis perlaxa volumina palmis.
Reſpicit ille tamen molli ceruice reflexus.
Semper erit paribus bellum, quia viribus æquant.
Proxima ſors Cygni, quem cælo Iuppiter ipſe
Impoſuit, formæ precium, qua cepit amantem,
Quum Deus in niueum deſcendit verſus olorem,
Tergaque fidenti ſubiecit plumea Leda.
Nunc quoque diductas volitat ſtellatus in alas.
Hinc imitata nitent curſumque, habitumque ſagittæ
Sidera. tum magni Iouis ales fertur in altum
Aſſueto volitans, geſtet ceu fulmina mundi
Digna Ioue & cælo, quod ſacris inſtruit armis.
Tum quoque de ponto ſurgit Delphinus ad aſtra,
Oceani, Cælique decus, per vtrunque ſacratus.
Quem rapido conatus Equus comprendere curſu
Feſtinat, pectus fulgenti ſidere clarus,
Et finitur in Andromeda. quam Perſeos armus
Excipit, & ſociat ſibi. cui ſuccedit iniquo

Diuisum spatio, quoi tertia lampada dispar
Conspicitur paribus, Deltoton nomine sidus,
Ex simili dictum. Cepheusque & Cassiepea
In pœnas signata suas: iuxtaque relictam
Andromedam vastos metuentem Piscis hiatus
Expositam ponto deflet, scopulisque reuinctam,
Ne veterem Perseus cælo quoque seruet amorem,
Auxilioque iuuet, fugiendaque Gorgonis ora
Sustineat spoliumque sibi, testemque videnti.
Tum vicina ferens nixo vestigia Tauro
Heniochus studio mundumque & nomen adeptus,
Quem primum curru volitantem Iuppiter alto
Quadriiugis conspexit equis, cæloque sacrauit.
Tum subeunt Hædi claudentes sidere pontum,
Nobilis & mundi nutrito rege Capella:
Cuius ab vberibus magnum ille ascendit Olympum,
Lacte fero crescens ad fulmina, vimque tonandi.
Hanc ergo æternis merito sacrauit in astris
Iuppiter, & cæli cælum mercede rependit.
Pleiades Hyadesque, feri pars vtraque Tauri
In Boream scandunt. Hæc sunt aquilonia signa.
Aspice nunc infra Solis surgentia cursus,
Quæ super exustas labuntur sidera terras,
Quaque intra gelidum Capricorni sidus & axe
Imo subnixum vertuntur sidera mundum.
Cernere vicinum Geminis licet Oriona
In magnam cæli tendentem brachia partem,
Nec minus extento surgentem ad sidera passu:
Singula fulgentes humeros cui lumina signant,
Et tribus obliquis demissus ducitur ensis.
At caput Orion excelso immensus Olympo
Per tria subductos signatur lumina vultus:
Non quod clara minus, sed quod magis alta recedant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Hoc duce per totum decurrunt sidera mundum.
Subsequitur rapido contenta Canicula cursu,
Qua nullum terris violentius aduenit astrum,
Nec grauius cedit, nec horrens frigore surgit.
Sic in vtrumque mouet mundum, & contraria reddit.
Nec vacuum Solis fulgentem deserit orbem.
Hanc qui surgentem, primo quum redditur ortu,
Montis ab excelso speculantur vertice Tauri,
Euentus frugum varios, & tempora dicunt,
Quæque valetudo veniat, concordia quanta.
Bella facit, pacemque refert, varieque reuertens
Sic mouet, vt vidit, mundum, vultuque gubernat.
Magna fides hoc posse color, cursusque micantis
In radios vix Sole minor, nisi quod procul hærens
Frigida cæruleo contorquet lumina vultu.
Cætera vincuntur specie, nec clarius astrum
Tingitur Oceano, cælumue reuisit ab vndis.
Tum Procyon, veloxque Lepus, tum nobilis Argo
In cælum subducta mari, quod prima cucurrit,
Emeritum magnus mundum tenet acta procellis,
Seruando Dea facta Deos, cui proximus Anguis
Squammea dispositis imitatur lumina flammis.
Et Phœbo sacer Ales & vna gratus Iaccho
Crater, & duplici Centaurus imagine fulget,
Pars hominis tergo pectus commissus equino.
Ipsius hinc mundi templum est, victrixque solutis
Ara nitet sacris, vastos quum terra Gigantes
In cælum furibunda tulit. tum Di quoque magnos
Quæsiuere Deos. dubitauit Iuppiter ipse,
Quod poterat non posse timens, quum surgere terram
Cerneret, & verti naturam crederet omnem,
Montibus atque aliis aggestos crescere monteis,
Et tam vicinos fugientia sidera colles

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Arma importantes & rupta matre creatos,
Discordes vultu, permixtaque corpora, partus.
Hostiferum necdum sibi quemquam numina norant,
Si qua forent maiora suis. tunc Iuppiter Aræ
Sidera constituit, quæ nunc quoque maxima fulgent.
Quam propter Cetus conuoluens squammea terga
Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo,
Intentans morsum, similis iam iamque tenenti,
Qualis ad expositæ fatum Cepheidos vndis
Expulit adueniens vltra sua littora pontum.
Tum Notius piscis venti de nomine dictus
Exurgit de parte Noti, cui iuncta feruntur
Flexa per ingenteis stellarum flumina gyros.
Alterius capitis coniungit Aquarius vndas
Amnis, & in medium coeunt, & sidera miscent.
His inter Solisque vias, Arctosque latentes,
Axem quæ mundi stridentem pondere torquent,
Orbe peregrino cælum depingitur astris,
Quæ Notia antiqui dixerunt sidera vates.
Altera pars Orbis sub aquis iacet inuia nobis,
Ignotæque hominum gentes, nec transita regna,
Commune ex vno lumen ducentia Sole,
Diuersasque vmbras, læuaque cadentia signa,
Et dextros ortus cælo spectantia verso.
Nec minor est illis mundus, nec lumine peior,
Nec numerosa minus nascuntur sidera in Orbe.
Cætera non cedunt: vno vincuntur in astro
Augusto, sidus nostro quod contigit orbi
Cæsar nunc terris, post Cælo maximus autor.
Vltima quæ mundo semper voluuntur in imo,
Quis innexa manent cæli fulgentia signa
Nusquam in conspectum redeuntia cardine verso,
Sublimis speciem mundi, similesque figuras

Astro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Astrorum referunt: & versas frontibus Arctos.
Vno distingui medias, claudique Dracone
Credimus exemplo: quia vis fulgentia visus
Hunc orbem cæli vertentis sidera cursu
Cardine tam simili fultum, quam vertice fingit.
Has igitur magno diuisas æthere sedes
Signa tenent mundi totum deducta per orbem.
Tu modo corporeis similes ne quære figuras,
Omniaque æquali fulgentia membra colore,
Deficiat nihil vt, vacuumque à lumine cesset.
Non poterit mundus sufferre incendia tanta,
Omnia si plenis ardebunt sidera membris.
Quicquid subduxit flammis natura, pepercit
Succubitura oneri, formas distinguere tantum
Contenta, & stellis ostendere sidera certis.
Ignea designat species, atque ignibus ignes
Respondent, media extremis, atque vltima summis
Redduntur. satis est, si se non omnia celant:
Præcipue, medio quum Luna implebitur orbe,
Certa nitent mundo. cum Luna conditur omne
Stellarum vulgus. fugiunt sine nomine signa.
Plura licet vacuo tum cedere sidera cælo.
Nec fallunt numero, nec paruis mixta feruntur.
Et, quo clara magis possis cognoscere signa,
Non varios obitus norunt, variosque recursus,
Certa sed in proprias oriuntur sidera luces,
Natalesque suos, occasumque ordine seruant.
Nec quicquam in tanta magis est mirabile mole,
Quam ratio, & certis quod legibus omnia parent.
Nusquam turba nocet, nihil vllis partibus errat
Laxius & leuius, mutatoue ordine fertur.
Quid tam confusum specie, quid tam vice certum est?
Ac mihi tam præsens ratio non vlla videtur,

Qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Qua pateat Mundum diuino numine verti,
Atque ipsum esse Deum, nec Forte coisse magistra,
Vt voluit credi, qui primus mœnia mundi
Seminibus struxit minimis, inque illa resoluit:
E quis & maria, & terras, & sidera cæli,
Aetheraque immensos fabricantem finibus orbes,
Soluentemque alios constare, & cuncta reuerti
In sua principia, & rerum mutare figuras.
Quis credat tantas operum sine numine moles
Ex minimis cæcoque creatum fœdere mundum?
Si Fors ista dedit nobis, Fors ipsa gubernat,
At cur dispositis vicibus consurgere signa,
Et velut imperio præscriptos reddere cursus
Cernimus, ac nullis properantibus vlla relinqui?
Cur eadem æstiuas exornant sidera noctes
Semper, & hibernas eadem: certamque figuram
Quisque dies reddit mundo, certamque relinquit.
Iam tum, quum Graiæ verterunt Pergama gentes,
Arctos & Orion aduersis frontibus ibant,
Hæc contenta suos in vertice flectere gyros,
Ille ex diuerso vertentem surgere contra
Obuius, & toto semper decurrere mundo.
Temporaque obscuræ noctis deprendere signis
Iam poterant, cælumque suas distinxerat horas.
Quot post excidium Troiæ sunt eruta regna?
Quot capti populi? quoties Fortuna per orbem
Seruitium, imperiumque tulit, varieque reuertit?
Troianos cineres in quantum oblita refouit
Imperium? Fatis Asiæ iam Græcia pressa est.
Secula denumerare piget, quotiesque recurrens
Lustrarit mundum vario sol igneus orbem.
Omnia mortali mutantur lege creata.
Nec se cognoscunt terræ vertentibus annis.

Exutæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Exutæ variant faciem per secula gentes.
At manet incolumis mundus, suaque omnia seruat;
Quæ nec longa dies auget, minuitque senectus.
Nec motus puncto currit, cursusque fatigat.
Idem semper erit, quoniam semper fuit idem.
Non alium videre patres, aliumue nepotes
Aspicient. Deus est, qui non mutatur in æuo.
Nunquam transuersas Solem decurrere ad Arctos,
Nec mutare vias, & in ortum vertere cursus,
Auroramque nouis nascentem ostendere terris:
Nec Lunam certos excedere luminis orbes,
Sed seruare modum, quo crescat, quoue recedat,
Nec cadere in terram pendentia sidera Cælo.
Sed dimensa suis consumere tempora signis
Non casus opus est, magni sed numinis ordo.
Hæc igitur texunt æquali sidera tractu
Ignibus in varias Cælum laqueantia formas.
Altius his nihil est. hæc sunt fastigia mundi.
Publica naturæ domus his contenta tenetur
Finibus, amplectens pontum terrasque iacentes.
Omnia concordi tractu veniuntque, caduntque,
Qua semel incubuit cælum, versumque resurgit.
Ipse autem quantum conuexo mundus Olympo
Obtineat spatium, quantis bis sena ferantur
Finibus astra, docet ratio, cui nulla resistunt
Claustra, nec immensæ moles, ceduntque recessus.
Omnia succumbunt, ipsum est penetrabile Cælum.
Nam quantum à terris, atque æquore signa recedunt,
Tantum bina patent. quantumque inciditur orbis
Per medium, pars efficitur tum tertia gyri
Exiguo dirimens solidam discrimine summam.
Summum igitur cælum bis bina resurgit ab imo,
Altera bissenis vt sit pars tertia signis.

Sed quia per medium est tellus suspensa profundum,
Binis à summo signis discedit, & imo.
Hoc igitur, quodcunque supra te suspicis ipse,
Qua per inane meant oculi, quaque ire recusant,
Binis æquandum est signis. sex tanta rotundæ
Efficiunt orbem Zonæ, qua signa feruntur,
Bis sex æquali spatio texentia Cælum.
Nec mirere vagos partus eadem esse per astra,
Et mixtum ingenti generis discrimine fatum,
Singula quum tantum teneant, tantoque ferantur
Tempore sex tota surgentia sidera luce.
Restat vt æthereos fines tibi reddere coner,
Filaque dispositis vicibus comitantia Cælum,
Per quæ dirigitur signorum flammeus ordo.
Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arcton.
Sexque fugit solidas à cæli vertice partes.
Alter ad extremi decurrens sidera Cancri,
In quo consummat Phœbus lucemque, moramque,
Tardaque per longos circunfert lumina flexus,
Aestiuum medio nomen sibi sumit ab æstu,
Temporis & titulo potitur, metaque volantis
Solis & extremos designat feruidus actus,
Et quinque in partes Aquilonis distat ab orbe.
Tertius in media mundi regione locatus
Ingenti spira totum præcingit Olympum,
Parte ab vtraque videns axem, quo limine Phœbus
Componit paribus numeris noctemque diemque,
Veris & Autumni currens per tempora mixta,
Quum medium æquali distinguit limite cælum:
Quattuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.
Proximus hunc vltra brumalis nomine tangens
Vltima designat fugientis limina Solis,
Inuidaque obliqua radiorum munera flamma

Dat per iter minimum nobis: sed finibus illis,
Quos superincubuit, longa stant tempora luce,
Vixque dies transit candentem extenta per æstum
Bisque iacet, binis summotus partibus orbis.
Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus, austrinas qui stringit, & obsidet Arctos.
Hic quoque brumalem per partes quinque relinquit:
Et quantum à nostro sublimis cardine gyrus
Distat, ab aduerso tantundem proximus illi.
Sic tibi per binas vertex à vertice partes
Diuisus, duplici summa circundat Olympum.
Et per quinque notat signantes tempora fines.
His eadem est via, quæ mundo, pariterque rotantur
Inclines, sociosque ortus occasibus æquant:
Quandoquidem texto, quo totus voluitur orbis,
Fila trahunt alti cursum comitantia cæli,
Interualla pari seruantes limite semper,
Diuisosque semel fines, sortemque dicatam.
Sunt duo, quos recipit ductos à vertice vertex,
Inter se aduersi, qui cunctos ante relatos,
Seque secant gemino coeuntes cardine mundi,
Transuersoque polo rectum ducuntur in axem,
Tempora signantes anni cælumque per astra
Quatuor in partes diuisum mensibus æquis.
Alter ab excelso decurrens limes Olympo
Serpentis caudam, siccas & diuidit Arctos,
Et iuga Chelarum medio volitantia gyro:
Extremamque secans Hydram, mediumque sub austris
Centaurum, aduersum concurrit rursus in axem,
Et redit in Cetum, squammosaque tergora Ceti,
Lanigerique notat fines, clarumque Trigonum,
Andromedæque sinus imos, fastigia matris,
Principiumque suum repetito cardine claudit.

Alter in hunc medium summumque incumbit in axem,
Perque pedes primos, ceruicem transit & Vrsæ:
Quam septemstellæ primam, iam Sole remoto,
Producunt nigræ præbentem lumina nocti.
Et Geminis Cancrum dirimit, stringitque flagrantem
Ore Canem, clauumque Ratis, quæ vicerat æquor.
Inde axem occultum per gyri signa prioris
Transuersa; atque illo rursus de limite tangit
Te, Capricorne, suisque Aquilam designat ab astris.
Perque Lyram inuersam currens, spirasque Draconis
Posteriora pedum Cynosuræ proterit astra,
Transuersamque secat vicino cardine caudam.
Hic iterum coit ipse sibi, memor vnde profectus.
Atque hæc æternam fixerunt tempora sedem,
Immotis per signa modis statione perenni.
Hos volucres fecere duos. namque alter ab ipsa
Consurgens Helice, medium præcidit Olympum,
Discernitque diem, sextamque examinat horam,
Et paribus spatiis occasus cernit & ortus.
Hic mutans per signa vices, seu si quis Eoos,
Seu petit Hesperios, supra se circinat orbem
Verticibus superastantem, mediumque secantem
Cælum, & diuiso signantem culmine mundum,
Cumque loco Terræ Cælumque ac tempora mutat.
Quando aliis aliud medium est, volat hora per orbem.
Atque vbi se primis extollit Phœbus ab vndis,
Illis sexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rursus ad Hesperios sexta est, vbi cedit in vmbras,
Nos primam ac summam sextam numeramus vtranque,
Et gelidum extremo lumen sentimus ab igne.
Alterius fines si vis cognoscere gyri,
Circunfer faciles oculos, vultumque per orbem.
Quicquid erit cælique imum, terræque supremum,

Qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Qua coit ipse sibi nullo discrimine mundus,
Redditque, aut recipit fulgentia sidera ponto,
Præcingit tenui transuersum limite mundum.
Hæc quoque per totum volitabit linea cælum,
Nunc tantum ad medium vergens, mediumque repente
Orbem, nunc septem ad stellas, nunc mota sub astra.
Sed quocunque vagæ tulerint vestigia plantæ
Has modo terrarum, nunc has gradientis in oras,
Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus.
Quippe aliud cælum ostendens, aliudque relinquens
Dimidium teget, & referet, varioque notabit
Fini cum visu pariter sua fila mouentem.
Hic terrestris erit, quia terram amplectitur, orbis,
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque à fine trahens titulum, memoratur Orizon.
His adice obliquos diuersaque fila trahentes
Inter se gyros, quorum fulgentia signa
Alter habet, per quæ Phœbus moderatur habenas,
Subsequiturque suo Solem vaga Delia curru,
Et quinque aduerso luctantia sidera mundo
Exercent varias naturæ lege choreas.
Hanc tenet à summo Cancer, Capricornus ab imo:
Bis recipit, lucem qui circulus æquat & vmbras,
Lanigeri & Libræ signo sua fila secantem.
Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis,
Rectaque deuexo fallit vestigia cliuo.
Nec visus aciemque fugit, tantumque notari
Mente potest, sicut cernuntur mente priores:
Sed nitet ingenti stellatus Baltheus orbe,
Insignemque facit cælato lumine mundum,
Et ter vicenas partes patet, atque trecentas
In longum: bis sex latescit fascia partes,
Quæ cohibet vario labentia sidera cursu.

Alter in aduersum positas succedit ad Arctos,
Et paulum à Boreæ gyro sua fila reducit,
Transitque inuersæ per sidera Cassiepeæ.
Inde per obliquum descendens tangit Olorem,
Aestiuosque secat fines, Aquilamque supinam,
Temporaque æquantem gyrum, zonamque ferentem
Solis equos, intra caudam, qua Scorpius ardet,
Extremamque Sagittarii læuam, atque Sagittam.
Inde suos sinuat flexus per crura pedesque
Centauri alterius, rursusque ascendere cælum
Incipit, Argiuamque ratem per aplustria summa,
Et medium mundi gyrum, Geminosque per ima
Signa secans subit Heniochum, teque inde profectus
Cassiepea petens super ipsum Persea transit,
Orbemque ex illa cœptum concludit in illa,
Trisque secat medios gyros, & signa ferentem
Partibus è binis, quotiens præciditur ipse.
Nec quærendus erit. visus incurrit in ipsos
Sponte sua, seque ipse docet, cogitque notari.
Namque in cæruleo candens nitet orbita mundo,
Ceu missura diem subito, cælumque recludens.
Ac veluti virides discernit semita campos,
Quam terit assiduo renouans iter orbita tractu,
Inter diuisas æquabilis est via parteis:
Vt freta canescunt sulcum ducente carina,
Accipiuntque viam fluctus spumantibus vndis,
Quam tortus verso mouit de gurgite vortex,
Candidus in nigro lucet sic limes Olympo,
Cæruleum findens ingenti lumine mundum.
Vtque suos arcus per nubila circinat Iris,
Sic superincumbit signato culmine limes
Candidus, & resupina facit mortalibus ora,
Dum noua per cæcam vibrantur lumina noctem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Inquiruntque sacras humano pectore caussas,
Num se diductis conetur soluere moles
Segminibus, raraque labent compagine rimæ,
Admittantque nouum laxato tegmine lumen.
Quid? quasi non timeant, magni quum vulnera cæli
Conspiciant, feriatque oculos iniuria mundi.
An coeat mundus, duplicisque extrema cauernæ
Conueniant, cælique oras & sidera iungant,
Perque ipsos fiat nexus manifesta cicatrix,
Fissuram faciens mundi, stipatus & orbis
Aeriam in nebulam clara compagine versus
In cuneos alti cogat fundamina cæli.
An melius manet illa fides per secula prisca,
Illac Solis equos diuersis curribus isse,
Atque aliam triuisse viam, longumque per æuum
Exustas sedes, incoctaque sidera flammis,
Cæruleam verso speciem mutasse colore,
Infusumque loco cinerem, mundumque sepultum.
Fama etiam antiquis ad nos descendit ab annis,
Phæthontem patrio curru per signa volantem,
Dum noua miratur propius spectacula mundi,
Et puer in cælo ludit, curruque superbus
Luxuriat, mundo cupit & maiora parente,
Monstratas liquisse vias, orbemque rigentem
Imposuisse polo, nec signa insueta tulisse
Errantes nutu flammas, currumque solutum
Deflexum solito cursu, curuisque quadrigis,
Quod querimur, flammas totum seuisse per orbem,
Terrarumque rogum cunctas arsisse per vrbeis:
Cum vaga dispersi fluitarunt lumina currus,
Et cælum exustum est. luit ipse incendia mundus,
Et noua vicinis flagrarunt sidera flammis,
Nunc quoque præteriti faciem seruantia casus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Nec mihi celanda est famæ vulgata vetustas
Mollior: è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore Reginæ Diuum, cælumque colore
Infecisse suo. quapropter Lacteus orbis
Dicitur, & nomen caussa descendit ab ipsa.
An maior densa stellarum turba corona
Contexit flammas, & crasso lumine candet,
Et fulgore nitet collato clarior orbis?
An fortes animæ dignataque nomina cælo.
Corporibus resoluta suis, terræque remissa
Huc migrant ex orbe, suumque habitantia cælum
Aethereos viuunt annos, mundoque fruuntur?
Atque hic Aeacidas, hic & veneramur Atridas,
Tydidemque ferum, terræque marisque triumphis
Naturæ victorem Ithacum, Pyliumque senecta
Insignem triplici, Danaumque ad Pergama reges,
Auroræque nigrum partum, stirpemque tonantis
Rectorem Lyciæ. nec te, Mauortia virgo,
Prætercam, regesque alios, quos Græcia misit,
Atque Asiæ gentes, & Magno maxima Pella;
Quique animi vires, & strictas pondere mentes
Prudentes habuere viri, quibus omnis in ipsis
Census erat, iustusque Solon, fortisque Lycurgus,
Aethereusque Platon, & qui fabricauerat illum,
Damnatusque suas melius damnauit Athenas:
Persidis & victor, strarat qui classibus æquor:
Romanique viri, quorum iam maxima turba est:
Tarquinioque minus Reges, & Horatia proles;
Tota acies partis: necnon & Scæuola trunco
Nobilior, maiorque viris & Clælia virgo,
Et Romana ferens quæ texit mœnia Cocles.
Et commilitio volucris Coruinus adeptus
Et spolia, & nomen, qui gestat in alite Phœbum:

Et

Et Ioue qui meruit cælum, Romamque Camillus
Seruando posuit, Brutusque à rege receptæ
Conditor, & Pyrrhi per bella Papirius vltor,
Fabricius, Curiusque pares; & tertia palma
Marcellus, Cossusque prior de rege necato:
Certantesque Deci votis, similesque triumphis:
Inuictusque mora Fabius, victorque necati
Liuius Hasdrubalis socio per bella Nerone:
Scipiadæque duces, fatum Carthaginis vnum:
Pompeiusque orbis domitor, per treisque triumphos
Ante Deum princeps, & censu Tullius oris
Emeritus cælum, & Claudi magna propago,
Aemiliæque domus proceres, clarique Metelli,
Et Cato Fortunæ victor, matrisque sub armis
Miles Agrippa suæ: Venerisque ab origine proles
Iulia descendit cælo, cælumque repleuit,
Quod regit Augustus socio per signa Tonante,
Cernit & in cœtu Diuum, magnumque Quirinum.
Altius ætherei qua candet circulus orbis,
Illa Deum sedes: hæc illis proxima, Diuum
Qui virtute sua similes vestigia tangunt.
Ac prius, incipiam stellis quam reddere vires,
Signorumque canam fatalia carmine iura,
Implenda est mundi facies, corpusque per omne
Quicquid vbique nitet, vigeat quandoque, notandum est.
Sunt alia aduerso pugnantia sidera mundo,
Quæ cælum terramque inter volitantia pendent,
Saturni, Iouis, & Martis, Solisque: sub illis
Mercurius Venerem inter agit Lunamque locatus.
Sunt etiam raræ sortis natalis euntes
Aera per liquidum, tractosque perire Cometas
Protenus, & raptim subitas candescere flammas
Rara per ingenteis viderunt secula motus,

Siue quod, ingenitum terra ſpirante vaporem,
Humidior ſicca ſuperatur ſpiritus aura,
Nubila quum longo ceſſant depulſa ſereno,
Et ſolis radiis areſcit torridus aer,
Apta alimenta ſibi dimiſſus corripit ignis,
Materiamque ſui deprendit flamma rapacem.
Et quia non ſolidum eſt corpus, ſed rara vagantur
Principia aurarum, volucrique ſimillima fumo,
In breue viuit opus, cœptoque incendia fine
Subſiſtunt, pariterque cadunt fulgente cometa.
Quod niſi vicinos agerent occaſibus ortus,
Et tam parua forent accenſis tempora flammis,
Alter nocte dies eſſet, cælumque rediret
Immerſum, & ſomno totum deprenderet orbem.
Tum quia non vna ſpecie diſpergitur omnis
Aridior terræque vapor comprenditur igni,
Diuerſas quoque per facies accenſa feruntur
Lumina, quæ ſubitis exiſtunt nata tenebris.
Nam modo ceu longi fluitent de vertice crines,
Flamma comas imitata volat, tenuiſque capillus
Diffuſos radiis ardentibus explicat ignes.
Nunc prior hæc ſpecies diſperſis crinibus exit,
Et globus ardentis ſequitur ſub imagine barbæ.
Interdum æquali laterum compagine ductus
Quadratamue trabem fingit, teretemue columnam.
Quinetiam tumidis exæquat dolia flammis
Procero diſtenta vtero, paruoſque capillos
Mentitur paruos ignis glomeratus in orbes.
Hirta figuratur tremulo ſub lumine meſſis.
Lampadias fiſſus ramoſos fundit in ignes.
Præcipites ſtellæ paſſimque volare videntur,
Quum vaga per liquidum ſcintillant lumina mundum:
Et tenues longis iaculantur crinibus ignes,

Exur-

Exurguntque procul volucres imitatata sagittas,
Arida quum gracili tenuatur semita filo.
Sunt autem cunctis permixti partibus ignes,
Qui grauidas habitant fabricantes fulmina nubes,
Et penetrant terras, Aetnamque imitantur Olympo,
Et calidas reddunt ipsis in fontibus vndas,
Ac silice in dura, viridique in cortice sedem
Inueniunt, quum silua sibi collisa crematur.
Ignibus vsque adeo natura est omnis abundans:
Ne mirere faces subitas erumpere cælo,
Aeraque accensum flammis lucere coruscis,
Arida complexum spirantis semina terræ,
Quæ volucer pascens ignis sequiturque, fugitque:
Fulgura quum videas tremulum vibrantia lumen
Imbribus in mediis, & cælum fulmine ruptum.
Siue igitur ratio præbentis semina terræ
Inuoluens ignes potuit generare Cometas:
Siue illas natura faces sub iuncta creauit
Sidera, per tenueis cælo lucentia flammas:
Seu trahit ad semet rapido Titanius æstu,
Inuoluitque suo flammantes igne Cometas
Ac modo dimittit, sicut Cyllenius orbis,
Et Venus, accenso quum ducit vespere noctem,
Sæpe nitent, falluntque oculos, rursusque reuisunt:
Seu Deus instantis fati miseratus, in orbem
Signa per affectus cælique incendia mittit:
Nunquam futilibus excanduit ignibus æther,
Squallidaque elusi deplorant arua coloni,
Et steriles inter sulcos defessus arator
Ad iuga mœrentes cogit frustrata iuuencos,
Aut grauibus morbis, & lenta corpora tabe
Corripit exustis letalis flamma medullis,
Tabentesque rapit populos, totasque per vrbes

Publica succensis peraguntur fata sepulchris:
Qualis Erechtheos pestis populata colonos
Extulit antiquas per funera pacis Athenas,
Alter in alterius labens quum fata ruebant.
Nec locus artis erat medicæ, nec vota valebant.
Cesserat officium morbis, & funera deerant
Mortibus, & lacrimæ. fessus defecerat ignis,
Et coaceruatis ardebant corpora membris:
Ac tanto quondam populo vix contigit heres.
Talia significant lucentes sæpe Cometæ.
Funera cum facibus veniunt, terrisque minantur
Ardentes sine fine rogos, quum mundus & ipsa
Aegrotet natura nouum sortita sepulchrum.
Quin & bella canunt ignes, subitosque tumultus,
Et clandestinis surgentia fraudibus arma:
Extremas modo per gentes vt fœdere rupto
Quum fera ductorem rapuit Germania Varum,
Infecitque trium legionum sanguine campos,
Arserunt toto paßim minitantia mundo
Lumina, & ipsa tulit bellum natura per igneis,
Opposuitque suas vires, finemque minata est.
Nec mirere graues rerumque hominumque ruinas.
Sæpe domi culpa est. nescimus credere cælo.
Ciuiles etiam motus, cognataque bella
Significant. nec plura alias incendia mundus
Substinuit, quam quum ducibus iurata cruentis
Arma Philippeos implerunt agmine campos.
Vix etiam sicca miles Romanus arena
Ossa virum, lacerosque prius superastitit artus
Imperiumque suis conflixit viribus ipsum,
Perque patris pater Augustus vestigia vicit.
Necdum finis erat: restabant Actia bella
Dotali commissa acie, repetitaque rerum

Alea,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Alea, & in ponto quæsitus rector Olympi,
Fœmineum sortita iugum quum pompa pependit,
Atque ipsa Isiaco certarunt fulmina sistro.
Restabant profugo seruilia milite bella,
Quum patrios armis imitatus filius hostes
Aequora Pompeius cœpit defensa parenti.
Sed satis hoc fatis fuerit. iam bella quiescant.
Atque adamanteis Discordia vincta catenis
Aeternos habeat frenos in carcere clausa:
Sit pater inuictus patriæ, sit Roma sub illo:
Quumque Deum cælo dederit, non quærat in orbe.

M. MANILII
ASTRONOMICON
LIBER SECVNDVS.

MAXIMVS *Iliacæ gentis certamina vates,*
Et quinquaginta regum regemque, patremque,
Hectoreamque facem, tutamque sub Hectore Troiam,
Erroremque ducis totidem, quot vicerat, annis
Instantem, belli geminata per agmina, ponto.
Vltimaque in patria, captisque penatibus arma
Ore sacro cecinit, patriam qui & iura petenti,
Dum dabat, eripuit: cuiusque ex ore profusos
Omnis posteritas latices in carmina duxit,
Amnemque in tenueis ausa est deducere riuos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Vnius fœcunda bonis. sed proximus illi
Hesiodus memorat Diuos, Diuumque parenteis,
Et Chaos enixum terras, orbemque sub illo
Infantem, & primum titubantia sidera corpus:
Titanasque senes, Iouis & cunabula magni:
Et sub fratre viri nomen, sine fratre parentis,
Atque iterum patrio nascentem corpore Bacchum,
Omniaque immenso volitantia numina mundo.
Quinetiam ruris cultus, legesque rogauit,
Militiamque soli: quod colles Bacchus amaret;
Quod fœcunda Ceres campos, quod Bacchus vtrumque,
Atque arbusta vagis essent quod adultera pomis:
Siluarumque Deos, sacrataque numina nymphas,
Pacis opus, magnos naturæ condit in vsus.
Astrorum varias quidam dixere figuras,
Signaque diffuso passim labentia cælo
In proprium cuiusque genus, caussasque tulere:
Persea, & Andromedæ pœnas, matremque dolentem,
Soluentemque patrem, raptamque Lycaone natam,
Officioque Iouis Cynosuram, lacte Capellam,
Et furto Cycnum, pietate ad sidera ductam
Erigonen, ictuque Nepam, spolioque Leonem,
Et morsu Cancrum, Pisces Cythereide versa,
Lanigerum victo ducentem sidera ponto.
Cæteraque ex variis pendentia casibus astra
Aethera per summum voluerunt fixa reuolui.
Quorum carminibus nihil est nisi fabula cælum,
Terraque composuit cælum, quæ pendet ab illo.
Quinetiam pecorum ritus, & Pana sonantem
In calamos Sicula memorat tellure creatus:
Nec siluis siluestre canit, perque horrida motus
Rura serit dulces, Musasque inducit in arua.
Ecce alius pictas volucreis, & bella ferarum,

Ille

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Ille venenatos angueis, hic nata per herbas
Fata refert, vitamque sua radice ferentes.
Quinetiam tenebris immersum Tartaron atrum
In lucem de nocte vocant, orbemque reuoluunt
Interius versum naturæ fœdere rupto.
Omne genus rerum doctæ cecinere sorores.
Omnis ad accessus Heliconis semita trita est.
Et iam confusi manant de fontibus amnes,
Nec capiunt haustum, turbamque ad nota ruentem.
Integra quæramus rorantes prata per herbas,
Vndamque occultis meditantem murmur in antris,
Quam neque durato gustarint ore volucres,
Ipse nec æthereo Phœbus libauerit igni.
Nostra loquar: nulli vatum debebimus orsa.
Nec furtum, sed opus veniet, soloque volamus
In cælum curru: priua rate pellimus vndas.
Nanque canam tacita Naturæ mente potentem,
Infusumque Deum cælo, terrisque, fretoque,
Ingentem æquali moderantem fœdere molem:
Totumque alterno consensu viuere mundum,
Et rationis agi motu, quum spiritus vnus
Per cunctas habitet parteis, atque irriget orbem
Omnia peruolitans, corpusque animale figuret.
Quod nisi cognatis membris contexta maneret
Machina, & imposito pareret tota magistro,
Ac tantum mundi regeret prudentia censum,
Non esset statio terris, non ambitus astris,
Hæreretque vagus mundus, standoque rigeret,
Nec sua dispositos seruarent sidera cursus,
Noxque alterna diem fugeret, rursumque fugaret:
Non imbres alerent terras, non æthera venti,
Nec pondus grauidas nubes, nec flumina pontum,
Nec pelagus fonteis: nec staret summa per omnes

Par semper partes æquo digesta parente,
Vt neque deficerent vndæ, nec sidera nobis,
Nec cælum iusto maiusue minusue volaret.
Motus alit non mutat opus. sic omnia toto
Dispensata manent mundo, dominumque sequuntur.
Hic igitur Deus, & Ratio, quæ cuncta gubernat,
Ducit ab æthereis terrena animalia signis.
Quæ quanquam longo cogit summota recessu,
Sentiri tamen vt vitas ac fata ministret
Gentibus, ac proprios per singula corpora mores.
Nec minus est quærenda fides. sic temperat arua
Cælum, sic varias fruges redditque, rapitque.
Sic pontum mouet, & terris immitit & aufert.
Atque hæc seditio pelagi, nunc sidera Lunæ
* *Mota tenent, nunc diuerso stimulata recessu,*
Nunc anni spatio Phœbum comitata volantem.
Sic submersa fretis, concharum & carcere clausa
Ad Lunæ motum variant animalia corpus.
Et quum damna tuas imitantur, Delia, vires,
Tu quoque fraternis sic reddis curribus ora,
Atque iterum ex iisdem repetis: quantumque relinquit
Aut dedit ille, refers: & sidus sidere constas.
Denique sic pecudes & muta animalia terris,
Quum maneant ignara sui, legisque per æuum,
Natura tamen ad mundum reuocante parentem
Attollunt animos, cælumque ac sidera seruant,
Corporaque ad Lunæ nascentis cornua lustrant,
Venturasque vident hiemes, reditura serena.
Quis dubitet post hæc hominem coniungere cælo,
Eximiam natura dedit linguamque capaxque
Ingenium volucremque animum? quem denique in vnum
Descendit Deus atque habitat, seque ipse requirit?
Mitto alias arteis, quarum est permissa facultas,

Infidas adeo, nec nostri munera census.
Mitto, quod æquali nihil est sub lege tributum,
Quo patet auctoris summam, non corporis esse.
Mitto, quod & certum est, & ineuitabile fatum,
Materiæque sat est cogi, sed cogere mundo.
Quis cælum possit, nisi cæli munera nosset,
Et reperire Deum, nisi qui pars ipse Deorum est?
Atque hanc conuexi molem sine fine patentis,
Signorumque choros, ac mundi flammea tecta,
Aeternum & stellis aduersus sidera bellum,
Ac terras cæloque fretum, subiectaque utrisque
Cernere, & angusto sub pectore claudere possit,
Ni tantos animis oculos natura dedisset,
Cognatamque sui mentem vertisset ad ipsam,
Et tantum dictasset opus, cæloque veniret,
Quod vocat in cælum, sacra ad commercia rerum,
Et primas quas dant leges nascentibus astra?
Quis neget esse nefas inuitum prendere mundum,
Et velut in semet captum deducere in orbem?
Sed ne circuitu longo manifesta probentur,
Ipsi res operi faciet pondusque, fidemque.
Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.
Rite secunda via est, ac veris credita caussis:
Euentusque datur, qualis prædicitur ante.
Quod Fortuna ratum faciat, quis dicere falsum
Audeat, & tantæ suffragia vincere sortis?
Hæc ego diuino cupiam quum ad sidera flatu
Ferre, nec in turbam, nec turbæ carmina condam:
Sed solus vacuo veluti vectatus in orbe
Verbere agam currus non occursantibus vllis,
Nec per iter socios commune regentibus actus,
Sed cælo noscenda canam mirantibus astris,
Et gaudente sui mundo per carmina vatis:

Vel quibus illa sacros non inuidere meatus,
Notitiamque sui, minima est quæ turba per orbem.
Illa fluit, quæ diuitias, quæ diligit aurum,
Imperia, & fasces, mollemque per otia luxum,
Et blandis diuersa sonis, dulcemque per aures
Affectum, vt modico noscenda ad fata labore.
Hoc quoque fatorum est legem prædiscere fati.
At primum astrorum varia est natura notanda
Carminibus, per vtrumque genus. nam mascula sex sunt,
Diuersi totidem generis sub principe Tauro
Alternant genus, & vicibus variantur in orbem.
Cernis, vt auersus redeundo surgat in arcum?
  Humanas etiam species in parte videbis:
Nec mores distant. Pecudum pars, atque ferarum
Ingenium facient. Etiam signanda sagaci
Singula sunt animo, propria quæ sorte feruntur.
  Nunc Binis insiste. dabunt geminata potentes
Per socium effectus. multum comes addit, & aufert,
Ambiguisque, valent, quis sunt collegia fatis
Ad meritum, noxamque. duos per sidera Pisces,
Et totidem Geminos nudatis aspice membris.
His coniuncta manent alterno brachia nexu.
Dissimile est illis iter in contraria versis.
Par numerus, sed enim dispar natura notanda est.
Atque hæc ex Paribus toto gaudentia censu
Signa meant. nihil exterius mirantur in ipsis,
Amissumue dolent. quædam quoque parte recisa,
Atque ex diuerso commissis corpore membris,
Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum
Iunctus equo. pars huic oris sed nulla prioris.
  Hoc quoque seruandum est alta discrimen in arte.
Distat enim, gemina duo sint, duplane figura.
Quin etiam Erigone binis numeratur in astris.

Nec facie ratio duplex. nam desinit æstas,
Incipit autumnus media sub Virgine vtrinque.
Idcirco Tropicis præcedunt omnibus astra
Bina, vt Lanigero, Chelis, Cancroque, Caproque,
Quod duplices retinent connexo tempore vires.
Vt quos subsequitur Cancer per sidera Fratres,
Ex Geminis alter florentia tempora veris
Sufficit, æstatem sitientem prouehit alter.
Nudus vterque tamen, sentit quia vterque calorem:
Ille senescentis veris, subeuntis at ille
Aestatis pars est: primæ sors vltima parti.
Mitior autumnus molles sibi vindicat artus,
Materiamque oris. Fera tergo membra rigentem
Excipiunt hiemem: mittunt in tempora signum.
Nec non Arcitenens, qui te, Capricorne, sub ipso
Præmittit, duplici formatus imagine fertur.
Quosque Aries præ se mittit duo, tempora Pisces
Bina dicant. hiemem claudit, ver inchoat alter.
Quum Sol æquoreis reuolans decurrit in astris,
Hiberni coeunt cum vernis roribus imbres.
Vtraque sors humoris habet fluitantia signa.
Quin tria signa nouem signis coniuncta repugnant,
Et quasi seditio cælum tenet. aspice Taurum
Clunibus & Geminos pedibus, testudine Cancrum
Surgere, quum rectis oriantur cætera membris.
Nec mirere moras, quum Sol aduersa per astra
Aestiuum tardis attollat mensibus annum.
Nec te prætereat, nocturna diurnaque signa
Quæ sint, perspicere, & propria deducere lege,
Non tenebris aut luce suam peragentia sortem,
(Nam commune foret nullo discrimine nomen,
Omnia quod certis vicibus per tempora fulgent,
Et nunc illa dies, nunc noctes illa sequuntur)

Sed quibus illa parens mundi natura sacratas
Temporis attribuit partes statione perenni.
Nanque Sagittarii signum, rabidique Leonis,
Et sua respiciens aurato vellere terga,
Nunc Pises, nunc Cancer, & acri Scorpios ictu,
Aut vicina loco, diuisa aut partibus æquis
Omnia dicuntur simili sub sorte diurna.
Cætera nec numero consortia, nec vice sedis
Interiecta locis totidem, nocturna feruntur.
Quinetiam sex continuis dixere diurnas
Castris esse vices, quæ sunt à principe signo
Lanigeri, sex à Libra nocturna videri.
Sunt quibus esse diurna placet, quæ mascula surgunt:
Fœmineam noctem tutis gaudere tenebris.
Quin nonnulla sibi nullo monstrante loquuntur,
Neptuno debere genus scopulosus in vndis
Cancer, & effuso gaudentes æquore Pisces.
Vt quæ terrena censentur sidera sorte,
Princeps armenti Taurus, regnoque superbus
Lanigeri gregis est Aries, hostisque duorum
Prædatorque Leo, dumosis Scorpius aruis.
Sunt etiam mediæ legis communia signa,
Humida terrenis æquali fœdere mixta:
Ambiguus terræ Capricornus, & æquoris vndis,
Parsque mari nitens fundentis semper Aquari.
Non licet à minimis animum deflectere curis:
Nec quicquam rationis eget, frustraue creatum.
Fœcundum est proprie Cancri genus, acer & ictu
Scorpios, & partu complentes æquora Pisces.
Sed sterilis Virgo est simili coniuncta Leoni.
Nec capit aut captos effundit Aquarius ortus.
Inter vtrumque manet Capricornus corpore mixto,
Et qui Cretæo fulget Centaurus in arcu.

Com-

Communisque Aries æquantem tempora Libram,
Et Geminos, Taurumque pari sub sorte recenset.
Nec tu nulla putes in eo commenta notasse
Naturam rerum, quod sunt currentia quædam,
Vt Leo & Arcitenens, Ariesque in cornua tortus:
Aut quæ rectæ suis librantur stantia membris,
Vt Virgo & Gemini, fundens & Aquarius vndas:
Vt quæ fessa sedent pigras referentia menteis:
Taurus depositis collo sopitus aratris,
Libra sub emerito considens orbe laborum,
Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.
Contra iacet Cancer patulam distentus in aluum.
Scorpios incumbens plano sub corpore terræ.
In latus obliqui Pisces semperque iacentes.
Quod si solerti circumspicis omnia cura,
Fraudata inuenies amissis sidera membris.
Scorpios in Libra consumit brachia. Taurus
Succidit incuruo claudus pede. lumina Cancro
Desunt. Centauro superest, & quæritur vnum.
Sic nostros casus solatur mundus in astris,
Exemploque docet patienter damna subire,
Omnis quum cælo Fortunæ pendeat ordo,
Ipsaque debilibus formentur sidera membris.
Temporibus quoque sunt propriis pollentia signa.
Aestas à Geminis, autumnus Virgine surgit,
Bruma Sagittifero, ver Piscibus incipit esse.
Quattuor in partes scribuntur sidera terræ:
Hiberna æstiuis, autumnis verna repugnant.
Nec satis est proprias signorum noscere formas.
Consensu quoque fata mouent, & fœdere gaudent,
Atque aliis aliæ succedunt sorte locoque,
Circulus vt dextro signorum clauditur orbe,
In tres æquales discurrit linea ductus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Inque vicem extremis iungit se finibus ipsa.
Et quæcunque ferit, dicuntur signa trigona,
In tria partitus quod ter cadit angulus astra:
Quæ diuisa manent ternis distantia signis.
Laniger è paribus spatiis duo signa, Leonis,
Atque Sagittari diuerso conspicit ortu.
Virginis, & Tauri Capricorno consonat astrum.
Cætera sunt simili ratione triangula signa,
Per totidem sortis desunt quæ condita mundo.
Sed discrimen erit dextris, seu caussa, sinistra
Quæ subeunt: quæ præcedunt, dextra esse feruntur.
Dexter erit Tauro Capricornus, Virgo sinistra.
Hoc satis exemplo est. At quæ diuersa quaternis
Partibus æquali laterum sunt condita ductu,
Quorum designat normalis virgula sedes,
Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.
Conspicit hunc Aries, atque ipsum partibus æquis
Cancer, & hunc læua subeuntis sidera Libræ.
Semper enim dextris censentur signa priora.
Sic licet in totidem parteis deducere cuncta,
Ternaque bissenis quadrate fingere signis,
Quorum proposito redduntur in ordine vires.
Sed si quis contentus erit numerasse quadrata,
Diuisum vt signis mundum putet esse quaternis,
Aut tria sub quinis signis ornare trigonum,
Vt socias vires & amicos exigat ortus,
Fœderaque inueniat mundi cognata per astra,
Falsus erit. nam quina licet sint vndique signa,
Qui tamen ex signis, quæ quinto quoque feruntur
Astra loco, fuerint nati, sentire trigoni
Non poterunt vires, licet illud nomine seruent.
Amisere loco dotes, numerisque repugnant.
Nam quum sint partes orbis per signa trecentæ,

Et ter vicena, quas Phœbi circuit ardor,
Tertia pars eius numeri latus efficit vnum
In tres perducti partes per signa trigoni.
Hanc autem numeri non reddit linea summam,
Si signum à signo, non pars à parte notetur.
Quod quum bis duo sint hæc à dirimentibus astra,
Si tamen extremum læuì, primumue prioris
Inter se conferre voles, numerumque notare,
Ter quinquagenas implebunt ordine partes.
Transibit numerus formam finesque sequenteis
Consumet ductus. licet ergo signa trigona
Dicantur, parteis non seruant illa trigonas.
Hæc eadem species fallet per signa quadrata:
Quod quum totius numeri, qui construit orbem,
Ter triginta quadrum partes per sidera reddant,
Euenit, vt, prima signi de parte prioris
Si partem ad summam ducatur virga sequentis,
Bis sexagenas faciat. Sin summa prioris,
Et pars confertur subiuncti prima: duorum
Signorum medium numerus transitque refertque.
Triginta duplicat parteis, pars tertia deerit.
Et quamuis quartum à quarto quis computet astrum,
Naufragium facient partes vnius. In ipsis
Non igitur satis est signis numerasse trigona,
Quadratiue fidem cæli per signa quaterna,
Quadrati si forte voles effingere formam,
Aut trinis paribus, facies quum membra trigoni.
Hic poscit quintam partem centesima summa.
Illic amittit decimam. sic conuenit ordo.
Et quiscunque quater iunctis fauet angulus vsque,
Quæque loca triplici signarit linea ductu,
Quum signata viæ linquet dispendia rectæ,
His natura dedit communi fœdera lege,

Inque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Inque vicem affectus, & mutua iura fauoris.
Quocirca non omnis habet genitura, trigonos
Consumet ductus. Licet ergo signa trigonæ
Dicantur partis, non seruant illa trigonis
Consensum signis, nec, quum sint sorte quadrata,
Continuo inter se seruant commercia rerum.
Distat enim, an parteis consumat linea iustas,
Detractetue modum numeri, quem circulus ambit,
Nunc tres efficiat, nunc quattuor vndique ductus.
Quos in plura iubet ratio procedere signa
Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.
Sed longe maior vis est per signa trigoni,
Quam quibus est titulus sub quarto quoque quadratus.
Altior est horum summoto linea templo.
Illa magis vicina meat, cæloque recedit,
Et propius terras accedit visus eorum,
Aeraque infectum nostras dimittit ad auras.
Deuiaque alternis data sunt commercia signis,
Mutua nec magno consensu fœdera seruant,
Inuita angusto quod linea flectitur orbe.
Nam quum per tales formantur singula limas
Sidera, & alterno diuertitur angulus astro,
Sexque per anfractus curuatur virgula in orbem,
A Tauro venit in Cancrum: tum Virgine tacta
Scorpion ingreditur, quo te, Capricorne, rigentem,
Et Geminos à te Piscis, aduersaque Tauro
Sidera contingens finit, qua cœperat, orbem.
Alterius ductus locus est per transita signa,
Vtque ea prætereas quæ sunt mihi singula dicta,
Flexibus & totidem similis fit circulus illis.
Transuersos igitur fugiunt subeuntia visus,
Quod nimis inclinant, ac ne limisque videntur,
Vicinoque latent. ex recto certior ictus.

Tertia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Tertia conuexo conduntur signa recessu.
At quæ succedit, connexa est linea cælo,
Singula circuitu quæ tantum transmeat astra.
Vis eius procul est, altoque vagatur Olympo,
Et tenues vires ex longo mittit in orbem.
Sed tamen est illis fœdus sub lege propinqua,
Quod non diuersum genus est, quod euntibus astris
Mascula sex maribus respondent: cætera sexus
Fœminei. Sic coniungunt commercia mundi,
Sic, inquam, alternis paret natura figuris,
Et cognata iacent generis sub legibus astra.
Iam vero nulla est hærentibus addita signis
Gratia. nam consensus hebet, quia visus ademptus.
In se ducta ferunt animos, qua cernere possunt.
Sunt & diuersi generis connexa per orbem
Mascula fœmineis, semperque obsessa vicissim.
Disparibus non vlla datur concordia signis.
Sexta quoque in nullas numerantur commoda vires,
Virgula per totum quod par non ducitur orbem:
Sed duo signa facit mediis submota quaternis.
Tertius absumpto ductus non sufficit orbe.
At quæ diuersis ex partibus astra refulgent
Per medium aduerso mundum pendentia vultu,
Et toto diuisa manent contraria cælo
Septima quæque, loco quamuis submota ferantur,
Ex longo tamen illa valent, viresque ministrant
Vel bello, vel pace suas, vt tempora poscunt,
Nunc Phœbo, stellis nunc & dictantibus iras.
Quod si forte libet, quæ sunt contraria signa
Per titulos celebrare suos, sedesque, memento
Solstitium brumæ, Capriconum opponere Cancro,
Lanigerum Libræ. par nox in vtroque diesque.
Piscibus Erigonen, Iuuenique, Vrnæque Leonem.

Scorpios è summo quum fulget, Taurus in imo est.
Et cadit Arcitenens, Geminis orientibus orbe.
Obseruant inter sese contraria cursus.
Sed quamquam aduersis fulgent contraria signis,
Natura tamen interdum sociata feruntur,
Et genere. exemplis concordia mutua surgit,
Mascula si paribus, vel si diuersa suorum
Respondent generi. Pisces & Virginis astrum
Aduersi volitant, sed amant communia iura,
Et vincit natura locum, sed vincitur ipsa
Temporibus, Cancerque tibi, Capricorne, repugnat
Fœmina fœmineo, quia brumæ dissidet æstas.
Hinc rigor & glacies, niuibusque albentia rura:
Hinc sitis & sudor, nudusque in collibus orbis,
Aestiuosque dies æquat nox frigida brumæ.
Sic bellum natura gerit, discordat & annus.
Nec mirere in ea pugnantia sidera parte.
At non Lanigeri signum Libræque repugnat
In totum, quia ver autumno tempore differt:
Fructibus hoc implet maturis, floribus illud.
Sed ratione par est æquatis nocte diebus,
Temporaque efficiunt simili concordia textu,
Permixtosque dies mediis hiemem inter & æstum
Articulis vno seruantia tempore vtrinque,
Quo minus infesto decertent sidera bello.
Talis erit ratio diuersis addita signis.
His animaduersis rebus, quæ proxima cura,
Noscere tutelas, adiectaque numina signis,
Et quæ cuique Deo rerum natura dicauit,
Quum diuina dedit magnis Virtutibus ora,
Condidit & varias sacro sub nomine vires,
Pondus vti rebus persona imponere possit.
Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur,

Formosos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Formosos Phœbus Geminos, Cyllenie, Cancrum,
Iuppiter & cum Matre Deum regis ipse Leonem.
Spicifera est Virgo Cereris, fabricataque Libra
Vulcani. pugnax Mauorti Scorpios hæret.
Venantem Diana virum, sed partis equinæ:
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
E Iouis aduerso Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitque suos Neptunus in æquore Pisces.
Hinc quoque magna tibi venient momenta futuri.
Quum Ratio variet stellas, & sidera curet,
Argumenta petes omni de parte, viasque
Artis, vt ingenio diuisa potentia surgat,
Exæquentque fidem cæli mortalia corda.
Accipe diuisas hominis per sidera parteis,
Singulaque propriis parentia membra figuris,
In queis præcipuas toto de corpore vires
Exercent. Aries caput est ante omnia princeps
Sortitus, censusque sui pulcherrima colla
Taurus. at in Geminis æquali brachia sorte
Scribuntur connexa humeris, pectusque locatum
Sub Cancro est. laterum regnum, scapulæque Leonis.
Virginis in propriam descendunt ilia sortem.
Libra regit cluneis. at Scorpios inguine gaudet.
Centauro femina accedunt. Capricornus vtrisque
Imperat in genibus, crurum fundentis Aquari
Arbitrium est. Piscesque pedum sibi iura reposcunt.
Quinetiam propriis inter se legibus astra
Conueniunt, vt certa gerant commercia rerum,
Inque vicem præstant visus, atque auribus hærent,
Aut odium fœdusque gerunt, conuersaque quædam.
In semet proprio ducuntur plena fauore.
Iccirco aduersis nonnunquam gratia signis,
Et bellum sociata gerunt, alienaque sede

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Inter se generant coniunctos omne per æuum,
Vtrique & sorti pugnant, fugiuntque vicissim:
Quod Deus, in leges mundum quum conderet omnem,
Affectus quoque diuisit variantibus astris,
Atque aliorum oculos, aliorum contulit aures,
Iunxit amicitias horum sub fœdere certo,
Cernere vt inter se possint, audireque quædam:
Diligerent alia, & noxas bellumque mouerent:
His etiam propriæ foret indulgentia sortis,
Vt se diligerent semper, sibique ipsa placerent.
Sicut naturas hominum plerasque videmus,
Qui genus ex signis ducunt formantibus artus.
Consilium ipse suum est Aries, vt principe dignum est,
Audit se, Libramque videt: frustratur amando.
Taurus, Lanigero qui fraudem nectit, & vltra
Fulgentes videt, atque audit per sidera Pisces,
Virgine amans capitur. sic quondam gesserat ante
Europam dorso retinentem cornua læua,
Indutusque Ioui. Geminorum ducitur auris
Ad Iuuenem æternas fundentem Piscibus vndas,
Inque ipsos animus Pisces, oculique Leonem.
Cancer, & aduerso Capricornus conditus astro
Vertitur in semet oculis, in mutua tendit
Auribus: at Cancri captatur Aquarius astro.
At Leo cum Geminis aciem coniungit, & aurem
Centauro. Geminos Capricorni diligit astrum.
Erigone Taurum spectat, sed Scorpion audit,
Atque Sagittifero conatur nectere fraudem.
Libra suos sequitur sensus, solumque videndo
Lanigerum, atque animo complexa est Scorpion intra.
Ille videt Pisces, auditque per omnia Libram.
Necnon Arcitenens magno parere Leoni
Auribus, atque oculis signum fundentis Aquari

Conspicere

Conſpicere aſſueuit, ſolamque ex omnibus aſtris
Eligit Erigonen. contra Capricornus in ipſum
Conuertit viſus. quid enim mirabitur ille
Maius, in Auguſti felix quum fulſerit ortum?
Auribus at ſummi captat faſtigia Cancri.
At nudus Geminis intendit Aquarius aurem,
Sublimemque colit Cancrum, ſpectatque reducta
Tela Sagittiferi. Piſces ad Scorpion acrem
Direxere aciem, cupiuntque attendere Taurum.
Has natura vices tribuit, quum ſidera fixit.
His orti ſimiles referunt per mutua ſenſus,
Audire vt cupiant alios, alioſque videre:
Horum odio, nunc horum iidem ducantur amore:
Illis inſidias tendant, captentur ab illis.
Quin aducrſa meant etiamque trigona trigonis.
Alteraque in bellum diuerſo limite ducit
Linea. ſic veri per totum conſonat ordo,
Nanque Aries, Leo, & Arcitenens, ſociata trigono
Signa negant Chelis fœdus, totique trigono,
Quod Gemini excipiunt, fundens & Aquarius vndas.
Idque duplex ratio cogit verum eſſe fateri,
Quod tria ſigna tribus ſignis contraria fulgent,
Quodque æterna manent hominum bella, atque ferarum,
Humana eſt facies Libræ, diuerſa Leonis.
Iccirco & cedunt pecudes: quod viribus amplis
Conſilium eſt maius. victus Leo fulget in aſtris.
Aurea Lanigeri conceſſit ſidere pellis.
Ipſe ſuæ partis Centaurus tergore cedit.
Vſque adeo eſt hominis virtus. quo mirer ab illis
Naſcentis Libræ ſuperari poſſe trigonum.
Quinetiam breuior ratio eſt per ſigna ſequenda.
Nam quæcunque nitent humana condita forma
Aſtra, manent illis inimica & victa ferarum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Sed tamen in proprias secedunt singula mentes,
Et priuata gerunt secretis hostibus arma.
Lanigero genitis bellum est cum Virgine natis,
Et Libra, gemini Piscis quos protulit vnda.
In partes Tauri sub Cancro nata feruntur
Pectora, & in Chelis, & quæ dat Scorpios acer,
Et Pisces. at quos Geminorum sidera formant,
His cum Lanigero bellum est, eiusque trigono.
In Cancro genitos Capricorni semina lædunt.
Et Libræ partus, & quos dat Virginis astrum,
Quique sub aduersi numeratur sidere Tauri,
Lanigeri communis erit, rabidique Leonis
Hostis. Sed totidem bellum subscribitur astris.
Erigone, Taurumque timet, geminumque sub arcu
Centaurum, & Pisces. At te, Capricorne, rigentem
Maxima turba petit: Libram Capricornus, & illi
Aduersus Cancer, Chelis quod vtrumque quadratum est.
Quæque in Lanigeri numerantur signa trigonum,
Scorpios in totidem fœcundus creditur hostis.
Aequoreum Iuuenem, Geminos, Taurum, atque Leonem,
Erigonen, Libramque fugit, metuendus & ipse.
Quique Sagittari veniunt de sidere partus,
Hos Geminis nati Libraque & Virgine & Vrna
Depressisse volunt, naturæ lege iubente.
Hæc eadem, Capricorne, tuis inimica feruntur.
At quos æternis perfundit Aquarius vndis,
Ad pugnam veniens agitat, totumque trigonum
Turba, sub vnius Iuuenis virtute, ferarum.
Piscibus exortos vicinus Aquarius vrget,
Et Gemini fratres, & quos dat Virginis astrum,
Quique Sagittari descendunt sidere nati.
Nec sola est ratio, quæ dat nascentibus arma,
Inque odium generat partus, & mutua velle.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Sed plerunque manent inimica tertia quæque
Lege, in transuersum vultu defixa maligno,
Quoque manent quæcunque loco contraria signa,
Aduersosque gerunt inter se septima visus,
Tertia quæque illis vtrisque trigona feruntur.
Ne sit mirandum si fœdus non datur astris,
Quæ sunt aduersi signis cognata trigoni.
Per tot signorum species contraria surgunt
Corpora, totque modis, quotiens inimica creantur:
Perque tot ætates hominum, tot tempora, & annos,
Tot bella, & varios etiam sub pace labores
Quum Fortuna fidem quærat, vix inuenit vsquam.
Ah quanta est scelerum moles per secula cuncta!
Quamque onus inuidiæ non excussabile terris!
Venales ad fata patres, matrumque sepulchra.
Imposuit Phœbus noctem, terrasque reliquit.
Quid loquar euersas vrbeis, & prodita templa?
Et varias pacis clades, & mixta venena?
Insidiasque fori, cædes in mœnibus ipsis,
Et sub amicitiæ grassantem nomine turbam?
In populo scelus est, & abundant cuncta furore.
Et fas atque nefas mixtum, legesque per ipsas
Sæuit nequities. pœnas iam noxia vincit:
Scilicet in multis quoniam discordia signis
Corpora nascuntur. pax est sublata per orbem,
Et fidei rarum fœdus, pacisque tributum.
Vtque sibi cælum, sic Tellus dissidet ipsa,
Atque hominum gentes inimica sorte feruntur.
Iccirco nihil ex semet natura creauit
Pectore amicitiæ maius, nec rarius vnquam.
Vnus erit Pylades, vnus qui mallet Orestes
Ipse mori, lis vna fuit per secula mortis,
Alter quod raperet fatum, non cederet alter.

Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Et duo qui potuere sequi vadimonia sponsi:
Optauitque reum sponsor non posse reuerti,
Sponsoremque reus timuit, ne solueret ipsum.
Si tamen & cognata cupis dignoscere signa,
Quæ iungant animos, & amica sorte ferantur,
Lanigeri partus cum toto iunge trigono.
Simplicior tamen est Aries, meliusque Leone
Prosequitur genitos, & te, Centaure, creatos.
Qua colitur, nanque est natura mitius astrum:
Expositumque suæ noxæ, sine fraudibus vllis:
Nec minus ingenio molli, quam corpore constat.
Illis est feritas signis, prædæque cupido,
Venalisque animus nonnunquam excedere cogit
Commoditate fidem, nec longa est gratia facti.
At cum Lanigeri partu sub vtroque trigono
Non partis: sed rara gerit pro tempore bella,
Quod feritas vtriusqne magis pro tempore cogit.
Plus tamen in duplici numerandum est roboris esse,
Quoi commixtus homo est, quam te, Nemeee, sub vno.
Iccirco pax est signis, & mixta querela.
Quinetiam Tauri Capricorno iungitur astrum.
Et magis illorum coeunt ad fœdera mentes.
Virgineos etiam partus, quicunque creantur
Tauro, complecti cupiunt: sed sæpe queruntur.
Quosque dabunt Chelæ, & quos dat Aquarius ortus,
Vnum pectus habent, fideique immobile vinclum.
Magnus erit Geminis amor, & concordia duplex.
Magnus & in multos veniet successus amicos.
Scorpios & Cancer fraterna in nomina ducunt
Ex semet genitos. necnon & Piscibus orti
Concordant. illis (sæpe est nam subdolus actus)
Scorpios aspergit noxas sub nomine amici.
At quibus in lucem Pisces venientibus adsunt,

His

His non vna manet semper sententia cordi.
Commutant animos interdum, & fœdera rumpunt,
Ac repetunt. tectæque lues sub fronte vagantur.
Sic erit ex signis odium tibi paxque notanda:
In terris geniti tali sub lege creantur.
Nec satis est tantum solis insistere signis.
Contemplare locum cæli, sedemque vagarum.
Parte genus variant, & vires linea mutat.
Nam sua quadratis veniunt, sua iura trigonis,
Et quæ per senos decurrit virgula tractus,
Quæque secat medium transuerso limite cælum.
Hinc modo dat mundus vires, modo deterit idem.
Quæque illic sumunt iras, hic acta reponunt.
Distat enim, surgantne eadem, subeantne, cadantne.
Crebrius aduersis odium est. cognata quadratis
Corpora censentur signis, & amica trigonis.
Nec ratio obscura est. nam quartum quodque locauit
Eiusdem generis signum natura per orbem.
Quattuor æquali cælum discrimine signant,
In quibus articulos anni Deus ipse creauit,
Ver Aries, Cererem Cancer, Bacchumque ministrans
Libra, Caper brumam, genitusque ad frigora Piscis.
Necnon & duplici quæ sunt connexa figura,
Quartum quemque locum retinent. duo cernere Pisces,
Et Geminos iuueneis, duplicemque in Virgine formam,
Et duo Centauri licet vno corpore textos.
Sic & simplicibus signis stat forma quadrata.
Nam neque Taurus habet comitem, nec iungitur vlli
Horrendus Leo, nec metuit sine corpore quenquam.
Scorpios atque vno censentur Aquarius astro.
Sic quæcunque manent quadrato condita templo
Signa, parem referunt numeris, aut tempore sortem.
Ac veluti cognata manent sub fœdere tali.

Iccirco affines signant, gradibusque propinquis
Accedunt, unaque tenent sub imagine natos.
Longior in spatium porrecta est linea maius,
Quæ tribus emensis signis facit astra trigona.
Hæc ad amicitias imitantes iura, gradumque
Sanguinis, atque animis hærentia pectora ducunt.
Vtque ipsa ex longo coeunt summota recessu,
Sic nos coniungunt maioribus interuallis.
Hæc meliora putant, mentes quæ iungere possunt,
Quam quæ nonnunquam fœdus sub sanguine fallunt.
Quotquot cardinibus proprio quadrante mouentur,
Proxima vicinis subscribunt, tertia quæque
Hospitibus. sic astrorum seruabitur ordo:
Quæ quanquam in partes diuisi quatuor orbis
Sidera quadrata efficiunt, non lege quadrati
Censentur. minor est numeri, quam cardinis vsus.
Nam nihil in totum seruit sibi. mixta feruntur.
Ipsis dant fines astris capiuntque vicissim.
Quæ mihi mox certo digesta sub ordine surgent.
Adde suas partes signis, sua partibus astra.
Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem,
Pacata infestis signa vt perdiscere possis.
Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam,
Et tantum Graio signari nomine passam
Dodecatemoria in titulo signantia caussas.
Nam quum tricenas per parteis sidera constent,
Rursus bissenis numerus diducitur omnis.
Ipsa igitur ratio binas in partibus esse,
Dimidiasque docet partes. his finibus esse
Dodecatemorium constat, bissenaque cuncta
Omnibus in signis: quæ mundi conditor ille
Attribuit totidem numero fulgentibus astris,
Vt sociata forent alterna sidera sorte,

Et similis sibi mundus, & omnia in omnibus astra,
Quorum mixturis regeret concordia corpus,
Et tutela foret communi mutua caussa.
Iccirco quanquam signis nascuntur iisdem,
Diuersos referunt mores, inimicaque vota.
Et sæpe in pecudes errat natura, maremque
Fœmina subsequitur. miscentur sidere partus,
Singula diuisis variant quot partibus astra
Dodecatemoriis, proprias mutantia vires.
Nunc quid sit, cuiasue, canam, quoue ordine constet,
Ne vagus ignotis signorum partibus erres.
Ipsa suo retinent primas in corpore partes
Sidera. vicinis subeuntes attribuuntur.
Cætera pro numero ducunt ex ordine partes.
Vltima & extremis ratio conceditur astris.
Singula sic retinent binas in sidera quæque,
Dimidiasque sui partes, & summa repletur
Sortibus exactis triginta sidere in omni.
Nec genus est vnum, ratio nec prodita simplex,
Pluribus inque modis verum natura locauit,
Diduxitque vias, voluitque per omnia quæri.
Hæc quoque comperta est ratio sub nomine eodem.
Quæcumque in parti nascentum tempore Luna
Constiterit, numeris hanc ter dispone quaternis,
Sublimi totidem quia fulgent sidera mundo.
Inde suas illi signo, quo Luna refulsit,
Et quæ dehinc fuerint, partes numerare memento.
Proxima tricenas partes sententia ducit.
Hic vbi deficiet numerus, tunc summa relicta
In binas sortes adiecta parte locetur
Dimidia, reliquis tribuatur vt ordine signis.
In qua destituent te, iustum Luna tenebit
Dodecatemorium signi. post cætera duces

Ordine quæque suo, sicut stant astra locata.
Hæc quoque te ratio ne fallat, perspice paucis.
Maior in effectu, minor est: quod partibus ipsis
Dodecatemorii quid sit quod dicitur esse
Dodecatemorium. namque id per quinque notatur
Partes. nam totidem præfulgent sidera cælo,
Quæ vaga dicuntur. ducunt & singula sortes
Dimidias, viresque in eis & iura capessunt.
In quocunque igitur stellæ quandoque locatæ
Dodecatemorio fuerint, spectare decebit.
Cuius enim stellæ fines in sidere quoque
Inciderint, dabit effectus in viribus eius.
Vndique miscenda est ratio, per quam omnia constant.
Verum hæc posterius proprio cuncta ordine reddam.
Nunc satis est, docuisse suos ignota per vsus:
Vt quum perceptis steterit fiducia membris,
Sic totum corpus facili ratione notetur,
Et bene de summa veniat post singula carmen.
Vt rudibus pueris monstratur littera primum
Per faciem, nomenque suum: tum ponitur vsus,
Tum coniuncta suis formatur syllaba nodis.
Hinc verbis structura venit per membra legendi.
Tum rerum vires, atque artis traditur vsus,
Perque pedes proprios nascentia carmina surgunt,
Singulaque in summa prodest didicisse priora.
Quæ nisi constiterint primis fundata elementis,
Versis, quæ propere dederint præcepta magistri,
Effluat in vanum rerum præposterus ordo.
Sic mihi per totum volitanti carmine mundum,
Erutaque abstrusa penitus caligine fata,
Pieridum numeris etiam modulata canenti,
Quaque Deus regnat reuocanti numen ab arce,
Per partes ducenda fides, & singula rerum

Sunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Sunt gradibus tradenda suis: vt quum omnia certa
Notitia steterint, proprios reuocentur ad vsus.
Ac veluti, nudis quum surgunt mœnibus vrbes,
Conditor & vacuos muris circumdare colles
Destinat, ante, manu quam tentet scindere fossas,
Vertit opus, ruit ecce nemus, saltusque vetusti
Procumbunt, Solemque nouum, noua sidera cernunt:
Pellitur omne loco volucrum genus, atque ferarum,
Antiquasque domos & nota cubilia linquunt.
Ast alii silicem in muros, & marmora templis
Rimantur, ferrique rigor per tempora nota
Quæritur: huc artes, huc omnis conuenit vsus.
Tunc demum consurgit opus, quum cuncta supersunt,
Ne medios rumpat cursus præpostera cura:
Sic mihi cunctanti tantæ succedere moli
Materies primum, rerum ratione remota,
Tradenda est, ratio sit ne post irrita, neue
Argumenta nouis stupeant nascentia rebus.
Ergo age noscendis animum compone sagacem
Cardinibus, qui per mundum sunt quattuor omnes
Dispositi semper, mutantque volantia signa.
Vnus ab exortu cæli nascentis in orbem,
Qui primum terras æquali limite cernit.
Alter ab aduersa respondens ætheris ora
Vnde fugit mundus, præcepsque in tartara tendit.
Tertius excelsi signat fastigia cæli,
Quo defessus equis Phœbus subsistit anhelis,
Declinatque diem, mediasque examinat vmbras.
Ima tenet quartus fundato nobilis orbe,
In quo principium est reditus, finisque cadendi
Sideribus, pariterque occasus cernit, & ortus.
Hæc loca præcipuas vires, summosque per artem
Fatorum effectus referunt: quod totus in illis

Nititur æthereis veluti compagibus orbis.
Quæ nisi perpetuis alterna sorte volantem
Cursibus excipiant, nectantque in vincula bina
Per latera, atque imum templi, summumque cacumen,
Dissociata fluat resoluto machina mundo.
Sed diuersa tamen vis est in cardine quoque,
Et pro sorte loci variant, atque ordine distant,
Primus erit, summi qui regnat culmine cæli,
Et medium tenui partitur limite mundum,
Quem capit excelsa sublimem gloria sede.
Scilicet hæc tutela decet fastigia summa,
Quicquid vt emineat sibi vindicet, & decus omne
Adserat, & varios tribuendo regnet honores.
Hinc fauor, & species, atque omnis gratia vulgi:
Reddere iura foro, componere legibus orbem:
Fœderibusque suis externas iungere genteis,
Et pro sorte sua cuiusque extollere nomen.
Proximus ast, ima quanquam statione locatus
Sustinet alternis nixum radicibus orbem.
Effectu minor in specie, sed maior in vsu
Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.
Quam rata sint fossis, scrutatur, vota metallis,
Atque ex occulto quantum contingere possit.
Tertius æque illi pollens in parte, nitentem
Qui tenet exortum, qua primum sidera surgunt,
Vnde dies redit, & tempus describit in horas:
Hinc inter Graias Horoscopos editur vrbes:
Nec capit externum, proprio quia nomine gaudet:
Hic tenet arbitrium vitæ, atque hic regula morum est.
Fortunamque dabit rebus, ducetque per arteis.
Qualiaque excipiant nascentes tempora prima,
Quos capiant cultus, quali sint sede creati,
Vtcunque admixtis subscribent viribus astra.

Vltimus

Vltimus, emenso, qui condit sidera mundo,
Occasumque tenens submersum respicit orbem,
Pertinet ad rerum summas, finemque laborum,
Coniungitque epulas, extremaque tempora vitæ,
Otiaque, & cœtus hominum, cultusque Deorum.
Nec contentus eris percepto cardine quoquam.
Interualla etiam memori sunt mente notanda,
Per maius dimensa, suas reddentia vires.
Quicquid ab exortu summum curuatur in orbem,
Aetatis primæ, nascentisque asserit annos.
Quod summo premitur deuexum culmine mundi,
Donec ad occasus veniat, puerilibus annis
Succedit, teneramque gerit sub sede iuuentam.
Quæ pars occasus inter, imumque sub orbem
Descendit, regit hæc matura tempora vitæ,
Et propria serie, varioque exercita cursu.
At qua perficitur cursus redeunte sub imo,
Tarda supinatum lassatis viribus arcum
Ascendens, seros demum complectitur annos,
Labentesque dies vitæ, tremulamque senectam.
Omne quidem signum sub qualicunque figura
Partibus inficitur. mundi locus imperat astris,
Et dotes noxamque facit. Vertuntur in orbem
Singula, & accipiunt vires, cæloque remittunt.
Vincit enim natura genus, legesque ministrat
Finibus in propriis, & prætereuntia cogit
Esse sui moris, vario nunc diues honore,
Nunc sterilis; pœnamque ferentia sidera sæclis.
Quæ super exortum est à summo tertia cælo,
Infelix regio, rebusque inimica futuris,
Et vitio fœcunda nimis, nec sola: sed illi
Par erit, aduerso quæ fulget sidere sedes,
Iuncta sub occasu. neu præstet cardine mundi,

Vt qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Vt quæ præterita fertur diecta ruina,
Porta laboris erit. scandendumque est, atque cadendum
Nec melior super occasum, contraque sub ortu
Sors agitur mundi. præceps hæc, illa superne
Pendens aut metuit vicino cardine finem,
Aut fraudata cadet. merito Typhonis habentur
Horrendæ sedes, quem Tellus sæua profudit,
Quum bellum cælo peperit: nec matre minores
Extiterunt partus. sed fulmine rursus in altum
Compulsi: montesque super rediere cadentes.
Cessit & in tumulum belli, vitæque Typhœo.
Ipsa tremit mater flagrantem monte sub Aetnæ.
At quæ fulgenti sequitur fastigia cælo
Proxima, neue ipsi cedat, qui fungitur astro,
Spe melior; palmamque petens, victrixque priorum,
Altius insurgit summæ comes addita fini:
Imperiisque manent cursus, nec vota supersunt.
Quocirca minime est mirum, si proxima summo,
Atque eadem interior veneranda sorte dicatur,
Quoi titulus Felix; censum si proxima Graiæ
Nostra subit linguæ, vertitque à nomine nomen.
Iuppiter hoc habitat. Fortunæ crede regenti.
Huic in peruersum similis deiecta sub orbe,
Imaque summersi contingens fulmina mundi,
Aduersa quæ parte nitet, defessa peracta
Militia, rursusque nouo deuota labori,
Cardinis & subitura iugum, sortemque potentem,
Nondum sentit onus mundi. iam sperat honorem.
Dæmonien memorant Grai. Romana per ora
Quæritur inuerso titulus. sub corde sagaci
Conde locum, numenque Dei, nomenque potentis.
Quæ tibi posterius magnos reuocantur ad vsus.
Hic momenta manent nostræ plerumque salutis,

Bellaque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Bellaque morborum cæcis pugnantia telis,
Viribus ambiguum geminis caussaque diei
Nunc huc, nunc illuc sortem mutantis vtramque.
Sed medii post astra die, curuataque primum
Culmina nutantis summo de vertice mundi,
Aethera Phœbus amat. sub quo quoque corpora nostræ
Decernunt vitia, & Fortunam ex viribus eius
Concipiunt. Deus ille locus sub nomine Graio
Dicitur. huic aduersa nitens, quæ prima resurgit
Sedibus ex imis, iterum reducit Olympum
Pars mundi, fuluumque nitet, noctemque gubernat,
Et dominam agnoscit Phœben fraterna videntem
Regna, per aduersas cæli fulgentia parteis,
Fataque damnosis imitantem finibus oris.
Huic parti Dea nomen erit Romana per ora.
Græcia voce sua titulum designat eundem.
Arce sed in cæli, qua summa accliuia finem
Inueniunt, qua principium decliuia sumunt,
Culminaque insurgunt occasus inter & ortus,
Suspenduntque suo libratum examine mundum,
Asserit hanc Cytherea sibi per sidera sedem,
Et veluti faciem mundi sua collocat ora.
Per quæ humana regit. Propria est hæc reddita parti
Vis, vt connubia, ac thalamos, tedasque gubernet.
Hæc tutela decet Venerem, sua tela mouere.
Nomen erit Fortuna loco. quod percipe mente,
Vt breuia in longo compendia carmine præstem.
At qua subsidit conuerso cardine mundus
Fundamenta tenens, aduersum & suspicit orbem.
Ac media sub nocte iacet, Saturnus in illa
Parte suas agitat vires, deiectus & ipse
Imperio quondam mundi, solioque Deorum,
Et pater in patrios exercet numina casus,

Fortunamque senum. prima est tutela duorum
Nascentum atque patrum, quæ tali condita parte est.
Asper, & attentus, titulum cui Græcia fecit
Dæmonium, signatque suas pro nomine vires.
Nunc age surgentem primo de cardine mundum
Respice, qua solido nascentia signa recursu
Incipiunt. vdus gelidis vt Phœbus ab vndis
Enatat, & fuluo paulatim accenditur igne,
Te tua templa ferunt Maia Cyllenie nate.
O facies signata nota.. quod nomen & ipsi
Auctores tib dant artis, quæ ducit Olympum:
In qua fortunam natorum condidit omnem
Natura, eque illa suspendit vota parentum.
Vnus in occasu locus est super. ille ruentem
Præcipitat mundum terris, & sidera mersat,
Tergaque prospectat Phœbi, qui viderat ora.
Ne mirere, nigri si Ditis ianua fertur,
Et finem vitæ retinet, mortique locatur.
Hinc etiam ipse dies moritur, terræque per orbem
Subripit, & noctis captum sub carcere claudit.
Nec non & fidei tutelam vindicat ipsam,
Pectoris & pondus. tanta est in sede potestas,
Quæ vocat, & condit Phœbum, recipitque, refertque,
Consumitque diem. Tali sub lege notandæ
Templorum tibi sunt vires, quas peruolat omnis
Astrorum series, ducitque & commodat illis
Ipse suas leges, stellæque ex ordine certo,
Vt natura sinit, lustrant, variasque locorum
Efficiunt vires, vtcunque aliena capessunt
Regna, & in externis subsidunt hospita castris.
Hæc mihi sub certa stellarum parte canentur.
Nunc satis est cæli partes titulosque notasse,
Effectusque loci per se cuiusque, Deosque,

Cui parti nomen posuit, qui condidit artem,
Octo topos: per quos stellæ diuersa volentes
Quos reddent motus, proprio venit ordine rerum.

M. MANILII
ASTRONOMICON
LIBER TERTIVS.

IN noua surgentem, maioraque viribus ausum,
Nec per inaccessos metuentem vadere saltus
Ducite Pierides. vestros extendere fineis
Conor & inriguos in carmina ducere cantus.
Non ego in excidium cæli nascentia bella,
Fulminis & flammas, partusque in matre sepultos,
Hectora venalem cineri Priamumque ferentem,
Colchida nec referam vendentem regna parentis,
Et lacerum fratrem stupro, segetesque virorum,
Taurorumque truces flammas, vigilemque Draconem,
Et reduces annos, auroque incendia facta,
Et male conceptos partus, peiusque necatos.
Non annosa canam Messanæ bella nocentis,
Septenosque duces, ereptaque fulmine flammis
Mœnia Thebarum, & victam, quæ vicerat, vrbem:
Germanosque patris referam, matrisque nepotes,
Natorumque epulas, conuersaque sidera retro,
Ereptumque diem: nec Persica bella profundo
Indicta, & magna pontum sub classe latentem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Immissumque fretum terris, iter æquoris vndis:
Non reges magnos. spatio maiore canenda,
Quam si tacta loquar; Romanæ gentis origo,
Totque duces orbis, tot bella, tot otia, & omnis
In populi vnius leges vt cesserit orbis,
Differtur. facile est ventis dare vela secundis,
Fœcundumque solum varias agitare per arteis,
Auroque atque ebori decus addere quum rudis ipsa
Materies niteat. speciosis condere rebus
Carmina, vulgatum est opus, & componere simplex.
At mihi per numeros, ignotaque nomina rerum,
Temporaque, & varios casus, momentaque mundi,
Quorum quæque vices, partesque in partibus ipsis,
Luctandum est: quæ nosse nimis. quid? dicere, quantum est:
Carmine quid proprio? pedibus quid iungere certis?
Huc ades ò quicunque meis aduertere cœptis
Aurem oculosque potes, veras & percipe voces.
Non ad iuratos reges, Troiaque cadentes,
Impendas animum, nec dulcia carmina quæras.
Ornari res ipsa negat contenta doceri.
Et si qua externa referentur nomina lingua,
Hoc operis, non vatis erit. non omnia flecti
Possunt, & propria melius sub voce notantur.
Nunc age subtili rem summam perspice cura,
Quæ tibi præcipuos vsus monstrata ministrat,
Et certas dat in arte vias ad fata videnda,
Si bene constiterit vigilanti condita sensu.
Principium rerum & custos natura latentum,
Quum tantas strueret moles per mœnia mundi,
Et circumfusis orbem concluderet astris
Vndique pendentem in medium, diuersaque membra
Ordinibus certis sociaret corpus in vnum,
Aeraque, & Terras, Flammamque, Vndamque natantem

Mutua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Mutua in alternum præbere alimenta iuberet,
Vt tot, pugnantes regeret concordia caussas,
Staretque alterno religatus fœdere mundus,
Exceptum à summa ne quid ratione maneret,
Et quod erat mundi, mundo regeretur ab ipso:
Fata quoque & vitas hominum suspendit ab astris,
Quæ summas operum parteis, quæ lucis honorem,
Quæ famam assererent, quæ numquam fessa volarent:
Quæ quasi per mediam mundi præcordia partem
Disposita obtineant Phœbum, Lunamque, vagasque
Euincant stellas, nec non vincantur & ipsa.
His regimen natura dedit, propriasque sacrauit
Vnicuique vices, sanxitque per omnia summam
Vndique vti fati ratio traheretur in vnam.
Nam quodcunque genus rerum, quodcunque laborum,
Quæque opera, atque artes, quicunque per omnia casus
Humana in vita poterant contingere sorte,
Complexa est: tot & in parteis, quot & astra notarat,
Res posuit, certasque vices: sua nomina cuique
Attribuit, totumque hominis per sidera censum
Ordine sub certo duxit, pars semper vt eidem
Confinis parti vicinis staret in aruis.
Horum operum sortes ad singula signa locauit,
Non vt in æterna cœli statione manerent,
Et cunctos hominum pariter traherentur in ortus
Ex iisdem repetita locis; sed tempore sedes
Nascentum acciperent proprias, signisque migrarent,
Atque aliis alio sors quæque accederet astro
Vt caperet genitura nouam per sidera formam,
Nec tamen incerto confunderet omnia motu:
Sed quum pars operum, quæ prima condita parte est,
Accepit propriam nascentis tempore sedem,
Cætera succedunt, signisque sequentibus hærent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Ordo ducem sequitur, donec venit orbis in orbem:
Has autem facies rerum per signa locatas,
In quibus omnis erit fortunæ condita summa,
(Vt sit) quum Stellæ septem læduntue iuuantue,
Cardinibusue mouet diuina potentia mundi:
Sic felix aut triste venit per singula fatum,
Talis & illius sors est speranda negoti.
Hæc mihi solenni sunt ordine cuncta canenda,
Et titulis signanda suis rerumque figuris:
Vt pateat positura operum, nomenque, genusque.
Fortunæ sors prima data est. hoc illa per artem
Censetur titulo, quia proxima continet in se
Fundamenta domus, domuique hærentia cuncta:
Qui modus in seruis, qui sit concessus in aruis,
Quaque datum magnas operum componere moles,
Vt vaga fulgentis concordant sidera cæli.
Post hanc militiæ locus est, qua quicquid in armis,
Quodque peregrinas inter versantibus vrbeis
Accidere assueuit, titulo comprenditur vno.
Tertia ad vrbanos statio est numeranda labores.
Hoc quoque militiæ genus est ciuilibus actis
Compositum, fideique tenet parentia vincla:
Format amicitias, & sæpe cadentia frustra
Officia, & cultus. contingant præmia quanta
Edocet, appositis quum mundus consonat astris.
Iudiciorum opus in quarto natura locauit,
Fortunamque fori, fundentem verba patronum,
Pendentemque reum lingua, rostrisque loquentem
In posita, & populo nudantem condita iura,
Atque expensa sua soluentem iurgia fronte,
Quum iudex veri nihil amplius aduocat ipso.
Quicquid propositas inter facundia leges
Efficit, hoc totum partem concessit in vnam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Atque vtcunque regunt dominantia sidera, parent.
Quintus coniugio gradus est per signa dicatus,
Et socios tenet & comites, atque hospitium vnæ
Iungitur, & simileis coniungens fœdus amicos.
In sexta diues numeratur copia sede,
Atque adiuncta salus rerum, quarum altera quanti
Contigant vsus, monet: altera quam diuturni,
Sidera vt inclinant vires, & templa gubernant.
Septima censetur sæuis horrenda periclis,
Si male subscribunt stellæ per signa locatæ,
Nobilitas tenet octauam, quo constat honoris
Conditio, & famæ modus, & genus, & specioso
Gratia prætextu. Nonus locus occupat omnem
Natorum sortem dubiam, patriosque timores,
Omniaque infantum mixta nutricia turba.
Huic vicinus erit, vita qui continet actum,
In quo sortimur mores, & qualibus omnis
Formetur domus exemplis, quoque ordine certo
Ad sua compositi discedant munera serui.
Præcipua vndecima pars est in sorte locata,
Quæ summam nostri semper, viresque gubernat,
Quaque valetudo constat nunc libera morbis,
Nunc oppressa, mouent vt mundum sidera cunque.
Non alia est sedes, tempusue genusue medendi
Quæ sibi deposcat, vel cuius tempora præstet
Auxilium & vitæ succos miscere salubreis.
Vltimus & totam concludens ordine summam
Rebus apiscendis labor est, qui continet omneis
Votorum effectus, & quæ sibi quisque, suisque
Proponit studia, atque artes, hæc irrita ne sint:
Seu ferat officium, nutus blanditus in omneis:
Aspera siue foro per litem iurgia tentet,
Fortunamue petat pelago, ventisque sequatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Seu Cererem plena vincentem credita messe,
Aut repetat Bacchum per pinguia musta fluentem.
Hac in parte dies, atque hæc momenta dabuntur,
Si bene conuenient stellæ per signa sequentes,
Quarum ego posterius vires in vtrunque valenteis
Ordine sub certo reddam, quum pandere earum
Incipiam effectus. nunc ne permixta legentem
Confundant, nudis satis est insistere membris.
Et quoniam toto digestos orbe labores,
Nominaque in numerum, viresque exegimus omnes,
(Athla vocant Grai) quæ cuncta negotia rerum
In genera, & partes bis sex diuisa cohærent:
Nunc quibus ascendant signis, quandoque canendum est.
Perpetuas neque enim sedes, eademque per omnes
Sidera nascentes retinent: sed tempore mutant,
Nunc huc, nunc illuc signorum mota per orbem:
Incolumis tamen vt maneat, qui conditus ordo est.
Ergo age, ne falsa variet genitura figura,
Si sua quemque voles reuocare ad fata laborem,
Fortunæ perquire locum per sidera cuncta,
Quæ primo pars est numero sic dicta sub Athlis.
Qui tibi quum fuerit certa ratione repertus,
Cætera prædicto subeuntibus ordine signis
Coniunges, teneant proprias vt singula sedes.
Et ne forte vagus Fortunæ quærere sedem
Incipias, duplicem certa ratione capesse.
Quum tibi nascentis percepto tempore forma
Constiterit, cæli stellis ad signa locatis,
Transuerso Phœbus si cardine celsior ibit,
Qui tenet exortum, vel qui demergit in vndas,
Per tempus licet affirmes natum esse diei.
At si subiectis senis fulgebit in astris
Inferior dextra, læuaque tenentibus orbem

Cardinibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Cardinibus, noctis fuerit per tempora natus.
Hæc tibi quum fuerint certo discrimine nota,
Tunc si forte dies nascentem exceperit alma,
A Sole ad Lunam numerabis in ordine partes
Signorum. ortiuo totidem de cardine duces,
Quem bene partitis memorant Horoscopon astris.
In quodcunque igitur numerus peruenerit astrum,
Hoc da Fortunæ. iungens tum cætera signis
Athla suis, certo subeuntibus ordine cunctis.
At quum obducta nigris nox orbem texerit alis,
Si quis erit, qui tum materna excesserit aluo,
Verte vias, sicut naturæ vertitur ordo.
Consule tum Phœben imitantem lumina fratris
Semper, & in proprio regnantem tempore noctis.
Quotque ab ea Phœbus partes & signa recedit,
Tot numerare iubet fulgens horoscopus à se.
Hunc Fortuna locum teneat subeuntibus athlis
Ordine naturæ, sicut sunt cuncta locata.
Forsitan & quæras agili rem corde notandam,
Qua ratione queas à tali tempore nati
Exprimere immerso surgentem horoscopon orbe.
Quod nisi subtili visum ratione tenetur,
Fundamenta ruunt artis, nec consonat ordo:
Cardinibus quoniam falsis, qui cuncta gubernant,
Mentitur faciem mundus, nec constat origo,
Flexaque momento variantur sidera templi.
Sed quanta effectu res est, tam plena laboris,
Cursibus æternis mundum per signa volantem,
Vt totum lustret curuatis arcubus orbem,
Exprimere, & vultus eius componere certos,
Ac tantæ molis minimum deprendere punctum:
Quæ pars exortum, vel quæ fastigia mundi
Aut ferat occasus, aut imo sederit orbe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Nec me vulgatæ rationis præterit ordo,
Quæ binas tribuit signis surgentibus horas,
Et paribus spatiis æqualia digerit astra:
Vt parte ex illa, qua Pœbi cœperit orbis,
Discedat numerus, summamque accommodet astris,
Donec perueniat nascentis tempus ad ipsum:
Atque vbi substiterit, signum dicatur oriri.
Sed iacet obliquo signorum circulus orbe,
Atque alia inflexis oriuntur sidera membris:
Ast illis magis est rectus surgentibus ordo,
Vt propius nobis aliquod, vel longius astrum est.
Vix finit luces Cancer, vix bruma reducit.
Quam breuis illa iacet, tam longus circulus hic est.
Libra Ariesque parem reddunt noctemque diemque.
Sic media extremis pugnant, extremaque summis.
Nec nocturna minus variant, quam tempora lucis:
Sed tantum aduersis idem stat mensibus ordo.
In tam dissimili spatio, variisque dierum
Vmbrarumque modis, quis possit credere, in auras
Omnia signa pari mundi sub lege meare?
Adde quod incerta est horæ mensura, neque vllam
Altera pars sequitur: sed sicut summa dierum
Vertitur, & partes surgunt, rursusque recedunt:
Quum tamen in quocunque dies deducitur astro,
Sex habeat supra terras, sex signa sub illis.
Quo fit, vt in binas non possint omnia nasci,
Quum spatium non sit tantum pugnantibus horis,
Si modo bissenæ seruantur luce sub omni,
Quem numerum debet ratio, sed non capit vsus.
Sed neque per terras omneis mensura dierum
Vmbrarumque eadem est, simili nec tempora summa
Mutantur. modus est varius. ratione sub vna
Nunquam Phryxæi ducuntur vellera signi,

Chelarum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Chelarumque fides, iustæque examina Libræ,
Omnia consurgunt binas si signa per horas.
Quo medius recto præcingitur ordine mundus,
Aequalisque super transuersum vertitur axem,
Illi perpetua iunguntur pace diebus
Obscuræ noctes: æquo stat fœdere tempus.
Nec manifesta patet falsi fallacia mundi,
Nec similis simili toto nox redditur æuo.
Omnibus Autumnus signis, Ver omnibus vnum,
Vna quod æquali lustratur linea Phœbo.
Nec refert tunc quo Phœbus decurrat in astro,
Littoreumne coquat Cancrum, contraue feratur
Sideribus mediis, an quæ sint quattuor inter.
Quod quanquam per tris signorum circulus arcus
Obliquus iaceat, recto tamen ordine Zonæ
Consurgunt, supraque caput terrasque feruntur,
Et paribus spatiis per singula lustra resurgunt,
Ac bene diuiso mundus latet orbe, patetque:
Et simul ex illa terrarum parte recedas,
Quicquid ab extremo temet prauerterit axe
Per conuexa gradus gressum fastigia terræ,
Quam tereti Natura soli decircinat orbe
In tumidum, & mediam mundo suspendit ab omni.
Ergo vbi consides, orbem scandensque rotundum
Degrediere, simul fugiet pars altera terræ,
Altera reddetur: sed quantum inflexerit orbem,
Tantum inclinabit cæli positura volantis.
Et modo quæ fuerant surgentia limite recto
Sidera, curuato ducentur in æthera tractu:
Atque erit obliquo signorum baltheus orbe,
Qui transuersus erat. statio quando illius vna est,
Nostræ mutantur sedes. ergo ipsa moueri
Tempora iam ratio cogit, variosque referre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Sub tali regione dies, quum sidera flexo
Ordine conficiant cursus obliqua malignos:
Longius atque aliis aliud propiusue recumbat.
Pro spacio mora magna datur. quæ proxima nobis
Consurgunt, longos cæli visuntur in orbes.
Vltima quæ effulgent, cæcis merguntur in vmbris.
Et quanto ad gelidas propius quis venerit Arctos,
Tam magis officiunt oculis brumalia signa.
Vixque ortus occasus erit. si longius inde
Procedas, totis condentur singula membris,
Tricenasque trahent connexo tempore noctes,
Et totidem luces adiment. sic parua dierum
Efficitur mora, & attritis consumitur horis:
Paulatimque perit statio fulgentibus astris,
Pluraque per partes subrupto tempore signa
Terræ quærentur medio cælata tumore,
Adducentque simul Phœbum, texentque tenebras,
Mensibus eruptis donec sit debilis annus.
Si vero natura sinat sub vertice cæli,
Quem gelidus rigidis fulcit compagibus axis,
Aeternas super ire niueis, orbemque rigentem
Prona Lycaoniæ spectantem membra puellæ:
Stantis erit cæli species: laterumque meatus
Turbinis in morem recta vertigine currit.
Inde tibi obliquo sex tantum signa patebunt
Circuitu, nullos vnquam fugientia visus,
Sed teretem acclini mundum comitantia semper.
Hic erit vna dies per senos vndique menseis,
Dimidiumque trahens contextis lucibus annum,
Nunquam erit occiduus quod tanto tempore Phœbus,
Dum bis terna suis perlustrat cursibus astra,
Sed circumuolitans recto versatur ab orbe.
At simul è medio præceps descenderit orbe,

Inferiora

Inferiora petens deiecto sidera cursu,
Et dabit in pronum laxas effusus habenas,
Per totidem menses iunget nox vna tenebras.
Vertice sub cæli nam quisquis spectat, ab omni
Dimidium & toto mundum videt orbe rotundo:
Pars latet inferior. neque enim circumuenit illum
Recta acies, mediaque tenus distinguitur aluo.
Effugit ergo oculos summo spectantis ab orbe,
Dum sex submersis vectatur Phœbus in astris,
Adducitque simul luces, tenebrasque relinquit,
Sideribus donec totidem, quot mensibus actis,
Cesserat vnde, redit geminasque ascendit ad Arctos.
Hic locus in binas annum noctesque diesque
Per duo partitæ dirimit diuortia terræ.
Et quoniam quanto variantur tempora motu,
Et quibus è causis, dictum est: nunc accipe, signa
Quot surgant in quoque loco, cedantque per horas,
Partibus vt prendi possint orientia certis,
Ne falsus dubia ratione horoscopus erret.
Atque hoc in totum certa sub lege sequendum,
Singula quod nequeunt per tot distantia motus
Temporibus numerisque suis exacta referri,
A me sumat: iter positum sibi quisque sequatur,
Perque suos tendat gressus: mihi debeat artem.
Quacunque hoc parti terrarum quisque requiret,
Deducat proprias noctemque diemque per horas;
Maxima sub Cancro minimis quæ cingitur vmbris:
Et sextam summæ, fuerit quæ forte, diurnæ,
Vicino tribuat post Cancri templa Leoni.
At quæ nocturnis fuerit mensura tenebris,
In totidem partes simili ratione secanda est:
Vt, quantum vna ferat, tantum tribuatur ad ortus
Temporis aduerso nascentis sidere Tauri.

Has inter, quasque accipiet Nemeeius, horas
Quod discrimen erit, per tres id diuide parteis,
Tertia vt accedat Geminis, quæ tempora Tauro
Vinciat, atque eadem Cancro similisque Leoni:
Sic erit ad summam ratio perducta priorem,
Quomodo diuisis Nemea sibi duxerit horis.
Inde pari Virgo procedat temporis auctu:
Sed certa sub lege, prioris semper vt astri
Incolumem seruet summam, crescensque nouando.
His vsque ad denas horarum partibus auctis
Per totidem à Libræ decrescent sidere parteis,
Et quantis in vtrunque modis tollentur ad ortus,
Diuersam in sortem tantis mergentur ad vmbras.
Hæc erit horarum ratio ducenda per orbem,
Illa quot stadiis oriantur quæque cadantque:
Quæ quum tercentum numeris, vicenaque constent,
Detrahitur summæ tota pars, quota demit vtrinque
Omnibus ex horis æstiuæ momine noctis,
Solstitium summo peragit quum Phœbus Olympo.
Quodque his exuperat demptis, id didito in æquas
Sex partes, sextamque ardenti trade Leoni.
Rursus qui steterit numerus sub momine noctis,
Eius erit signo Tauri pars illa dicanda.
Quodque hanc exuperat partem, superatur ab illa,
Distinguitque duas medio discrimine summas,
Tertia pars eius numero super addita Tauri
Traditur & Geminis. simili tunc cætera lucro
Procedunt, numeros semper tutata prioreis,
Augebuntque nouem vicenas momina summas,
Donec perueniant ad iustæ tempora Libræ.
Ex illa totidem per parteis sic breuiantur,
Lanigeri ad fines: conuersaque momina legem
Accipiunt, perduntque pares cedentia sorteis.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Hæc via monstrabit stadiorum ponere summas,
Et numerare suos ortus per sidera cuncta.
Quod bene cum propriis simul acceptaueris horis,
In nulla fallet regione horoscopus vnquam,
Quum poterunt certis numerari singula signa
Temporibus parte ex illa, quam Phœbus habebit.
Nunc quibus hiberni momentis surgere menses
Incipiant (neque enim paribus per sidera cuncta
Procedunt gradibus, niuei dum vellera signi
Contingant, æquum luces cogentia & vmbras
Ferre iugum) magna est ratio, breuiterque docenda.
Principio capienda tibi est mensura diei,
Quam minimam Capricornus agit: noctisque, per horas,
Quam summam: quo que ab iusto superauerit vmbra,
Et trepident luces, eius pars tertia signo
Tradenda est medio semper: qua sorte retenta
Dimidio vincat primum, vincatur & ipsum
Extremo. totum in parteis ita digere tempus.
His opibus tria signa valent. sed summa prioris
Accedit numeri coniuncta sequentibus astris,
Cesserit vt: ternis fuerit si longior horis
Brumali nox forte die; Capricornus vt hora
Dimidia attollat luces, & Aquarius horæ
Ipse suam propriæ ducat, summæque prioris
Adiungat: Pisces tantum sibi temporis ipsi
Constituant, quantum accipiant de sorte priorum.
Et tribus expletis horis, noctemque diemque
Lanigero tradant æquandam tempore veris.
Incipit à sexta tempus procedere parte
Diuiduum. duplicant vires hærentia signa:
Vltimaque acceptas triplicant. ita summa diebus.
Namque Aries totidem deducit noctibus horas,
Quot prius abstulerant proprio sub nomine Pisces.

Hora datur Tauro: cumulentque vt damna priora,
Dimidiam adiungunt Gemini, ſic vltima primis
Redditur. æquatæ ſoluuntur fœnore noctes.
Rurſus & incipiunt propria de ſorte diebus
Cedere diuerſa labentia tempora lege:
Reſpondent pariterque illis, quæ proxima fulgent,
Et media æquatis cenſentur viribus aſtra,
Præcipuoſque gerunt varianda ad tempora motus.
Hac vice diſcedunt noctes à ſidere brumæ,
Tolluntur que dies annique inuertitur orbis,
Solſtitium tardi quum fit ſub ſidere Cancri.
Tuncque diem brumæ nox æquat, tempora noctis
Longa dies, ſimilique redit, quam creuerat, actu.
Nec tibi conſtabunt aliter veſtigia veri,
Ni lucem noctemque pares dimenſus in horas,
In quantum vario pateant ſub tempore noris,
Regulaque exactas primum formetur in horas,
Quæ ſignetque diem ſedes, perpendat & vmbras.
Hac erit in Libra, quum lucem vincere noctes
Incipiunt, vel quum medio concedere vere.
Tunc etenim ſolum biſſenas tempora in horas
Aequa patent, medio quod currit Phœbus Olympo.
Hic quum per gelidas hiemes ſummotus in auſtros
Fulget in octaua Capricorni parte biformis,
Tunc anguſta dies vernales fertur in horas
Dimidiam atque nouem: ſed nox oblita diei
Bis ſeptem, appoſita, numerus ne claudicet, hora
Dimidia. ſic in duodenas exit vtrunque,
Et redit in ſolidum naturæ condita ſumma.
Inde cadunt noctes, ſurguntque in tempora luces,
Donec ad ardentis pugnarunt ſidera Cancri.
Atque ibi conuerſis vicibus mutantur in horas
Brumales: noctemque dies, lucemque tenebræ

Hibernam referunt, alternaque tempora vincunt,
Nunc huc, nunc illuc gradibus per sidera certis
Impulsæ. quarum ratio manifesta per artem
Collecta est, venietque suo per carmina textu.
Atque hæc est illas demum mensura per oras,
Quas rigat æstiuis grauidus torrentibus amnis
Nilus, & erumpens imitatur sidera mundi
Per septem fauces, atque ora fugantia Pontum.
Nunc age quot stadiis, & quanto tempore surgant
Sidera, quotque cadant, animo cognosce sagaci,
Ne magna breuibus careant compendia dictis.
Nobile Lanigeri sidus, quod cuncta sequuntur,
Dena quater stadia exoriens, duplicataque ducit,
Quum cadit: atque horam surgens eiusque trientem
Occupat: occiduas geminat: quum cætera signa
Octonis crescunt stadiis orientia in orbem,
Et totidem amittunt gelidas vergentia in vmbras.
Hora nouo crescit per singula signa quadrante:
Tertiaque in quartas partes inducitur eius.
Hæc sunt ad Libræ sidus surgentibus astris
Incrementa. pari momento damna trahuntur,
Quum subeunt orbem, rursusque à sidere Libra
Ordine mutato, paribus per tempora versa
Momentis redeunt. nam per quot creuerat astrum
Lanigeri stadia, aut horas, tot Libra recedit.
Occiduusque Aries spatium tempusque ruendi
Quot tenet, in tantum Chelæ consurgere perstant.
Eius in exemplum se signa sequentia vertunt.
Hæc vbi constiterint vigilanti condita mente,
Iam facile est si quod quandoque horoscopet astrum,
Noscere, quum liceat certis surgentia signa
Ducere temporibus, propriisque ascribere in horas
Partibus, vt ratio signis ducatur ab illis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

In quis Phœbus erit: quorum mihi reddita summa est.
Illa etiam poterit nascens via ducere ad astrum,
Quod quandoque vadis emissum redditur orbi.
Nam quota sit lucis, si luce requiritur, hora,
Aspicies: atque hunc numerum reuocabis in ipsum
Multiplicans decies, adiectis insuper eidem
Quinque tamen summis. quia qualicunque sub hora
Ter quinas mundi se tollunt sidera partes.
Hic vbi constiterit numerus, coniungere & illas,
Quæ superent Phœbo partes per signa, memento.
Ex hac tricenas summa per sidera partes
Distribues: primamque vicem, quo Phœbus in astro
Fulserit: hinc aliis, Solem quæcunque sequentur.
Tum quo subsistet numerus consumptus in astro,
Quaue in parte suam summam, momenue relinquit,
Hæc erit exoriens & pars, & forma. Per igneis
Continua partes. vbi summam feceris vnam,
Tricenas dabis ex illa per singula signa,
Donec deficiat numerus. quaque ille sub astri
Parte cadat, credas illam cum corpore natam
Esse hominis, pariterque orbem vidisse per ignes.
Sic erit ipse tibi rapidis quærendus in astris
Natalis mundi, certoque horoscopus ortu:
Vt, quum ex hoc sedes steterit sub cardine primo,
Fallere non possit summi fastigia cæli
Signifer obliquus: stent fundamenta sub imo:
Stent veri stellarum ortus, verique subortus.
Denique vt in proprias vires sortesque recedant.
Nunc sua reddentur generatim tempora signis,
Quæ diuisa etiam proprios ducuntur in annos,
Et menses, lucesque suas, horasque dierum,
Per quæ præcipuas ostendunt singula vires.
Primus erit signi, quo Sol effulserit, annus,

Annum

Annum quod lustrans consummat tempora mundi,
Proximus, atque alii subeuntia signa sequuntur.
Luna dabit menses, peragit quod menstrua cursum.
Tuteleque suæ primas Horoscopus horas
Asserit, atque dies, traditque sequentibus astris.
Sic annum, mensesque suos natura diesque,
Atque ipsas voluit numerari signa per horas:
Omnia vt omne foret diuisum tempus in astra,
Perque alterna suos variaret sidera motus,
Vt cuiusque vices ageret redeuntis in orbem.
Idcirco tanta est rerum discordia in æuo,
Et subtexta malis bona sunt, lacrimæque sequuntur
Vota, nec in cunctis seruat Fortuna tenorem.
Vsque adeo permixta fluit, nec permanet vsquam,
Amisitque fidem variando cuncta per omnes.
Non annis anni, non menses mensibus vsque
Conueniunt: seque ipse dies, aliumque requirit.
Horaque non vlli similis producitur horæ.
Tempora quod sistant propriis parentia signis
Per numeros omnes æui diuisa volantis:
Taleisque efficiunt menses, casusque minantur,
Qualia sunt, quorum vicibus conuertimur, astra.
Sunt quibus & cœli pateat nascentis ab horæ
Sidere, quem memorant horoscopon, in venturis
Parte quod ex illa describitur hora diebus,
Omne genus rationis agi per tempora & astra,
Et capite ex vno menses, annosque, diesque
Incipere, atque horas, tradique sequentibus astris:
Et quanquam socia nascuntur origine cuncta,
Diuersas tamem esse vices: quod tardius illa,
Hæc citius peragunt orbem. venit omnis ad astrum
Hora die bis, mense dies semel, vnus in anno
Mensis, & exactis bis sex iam Solibus annus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Difficile est in idem tempus concurrere cuncta,
Vnius vt signi pariter sit mensis & annus.
* Asperiorem vt agat mensem: si mensis in astrum
Lætius inciderit, signum sit triste diei:
Si Fortuna diem foueat, sit durior hora.
Idcirco nihil in totum sibi credere fas est,
Non annos signis, menses vertentibus annis,
Mensibus aut luces, aut omnes lucibus horas:
Quod nunc illa nimis properant, nunc illa morantur,
Et modo deest aliis, modo adest, vicibusque recedit,
Aut redit, atque alio mutatur tempore tempus
Interpellatum variata sorte dierum.
Et quoniam duxi per singula tempora vitæ
* Quod quandoque genus venit, cuiusque sit astri
Quisque annus, cuius mensis simul hora, diesque:
Altera nunc ratio, quæ summam continet æui,
Reddenda est, quot quæque annos dare signa ferantur.
Quæ tibi, quum finem vitæ per sidera quæris,
Respicienda manet ratio, numerisque notanda.
Bis quinos annos Aries, vnumque triente
Fraudatum dabit. appositis tu, Taure, duobus
Vincis, sed totidem Geminorum vinceris astro.
Tuque bis octonos, Cancer, binosque trientes:
Bisque nouem, Nemeee, dabis, bessemque sub illis.
Erigone geminatque decem, geminatque trientem.
Nec plures fuerint Libræ, quam Virginis anni.
Scorpios æquabit tribuentem dona Leonem.
Centauri fuerint eadem, quæ munera Cancri.
Ter quinos, Capricorne, dares, si quattuor essent
Appositi menses. Triplicabit Aquarius annos
Quattuor, & menses vitam producit in octo.
Piscibus ast Aries & sorte & finibus hærens
Lustra decem tribuet Solis cum mensibus octo.

Nec

Nec satis est annos signorum noscere certos,
Ne lateat ratio finem quærentibus æui,
Templa quoque & partes cæli sua munera norunt,
Et proprias tribuunt certo discrimine summas,
Quum bene constiterit stellarum conditus ordo.
Sed mihi templorum tantum nunc iura canentur:
Mox veniet mixtura suis cum viribus omnis.
Quum bene materies steterit præcognita rerum,
Non interpositis turbabitur vndique membris.
Si bene constiterit primo sub cardine Luna,
Quo redit in terras mundus, nascensque tenebit
Exortum, octonos decies ducetur in annos,
Si duo decedant. at quum sub culmine summo
Consistet, tribus hic numerus fraudabitur annis.
Bis quadragenis occasus diues in actu
Solis erat, numero nisi deesset Olympias vna
Imaque tricenos bis fundamenta per annos
Censentur, bis sex adiectis mensibus æuo.
Quodque prius natum fuerit, dextrumque trigonum,
Hoc sexagenos tribuit, duplicatque quaternos.
Quod fuerit læuum, prælataque signa sequetur,
Tricenos annos duplicat, tres insuper addit.
Quæque super signum nascens à cardine primum
Tertia forma est, & summo iam proxima cælo,
Hæc ter vicenos geminat, tres abstrahit annos.
Quæque infra veniet spatio diuisa sub æquo,
Per quinquagenas complet sua munera brumas.
Quemque locum superat nascens horoscopus, ille
Dena quater renocat vertentis tempora Solis,
Accumulatque duos cursus, iuuenemque relinquit.
At qui præcedit surgentis cardinis horam,
Vicenos ternosque dabit nascentibus annos,
Vix degustatam rapiens sub flore iuuentam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Quod super occasus tentatum est, dena remittit
Annorum spatia, & decimam tribus applicat auctis.
Inferius puerum interimet: bis sexque peracti
Immatura trahent natales corpora morti.
Sed tamen in primis memori sunt mente notanda
Partibus aduersis quæ surgunt condita signa,
Diuisumque tenent æquo discrimine cælum,
Quæ Tropica appellant, quod in illis quattuor anni
Tempora vertuntur signis, nodosque resoluunt,
Totumque emittunt conuerso cardine mundum,
Inducuntque nouas operum, rerumque figuras.
Cancer ad æstiuæ fulget fastigia Zonæ,
Extenditque diem summum, paruoque recessu
Destruit: vt, quanto fraudauit tempore luces,
In tantum noctes augescat summa per omnes:
Tum Cererem fragili properat distinguere culmo
Campus, & in varias destringunt membra palæstras,
Et tepidum pelagus iactatis languet in vndis.
Tunc & bella fero tractantur Marte cruenta,
Nec Scythiam defendit hiems. Germania sicca
Iam tellure fugit, Nilusque tumescit in arua.
Hic rerum status est, Cancri quum sidere Phœbus
Solstitium facit, & summo versatur Olympo.
Parte ex aduersa brumam Capricornus inertem
Per minimas cogit luces, & maxima noctis
Tempora, producitque diem, tenebrasque resoluit.
Inque vicem nunc damna facit, nunc tempora supplet.
Tunc riget omnis ager, clausum mare, condita castra.
Nec tolerant medias hiemes sudantia saxa.
Statque vno natura loco, paulumque quiescit,
Proxima in effectu similes referentia motus
Esse ferunt noctes æquantia signa diebus.
Namque Aries Phœbum repetentem sidera Cancri

Inter

Inter principium reditus, finemque coercet,
Tempora diuiso iungens concordia mundo:
Conuertitque vices, victumque ad sidera brumæ
Exuperare diem iubet, & succumbere noctes,
Aestiui donec veniant ad sidera Cancri.
Tum primum miti pelagus consternitur vnda,
Et varios audet flores emittere Tellus.
Tunc pecudum volucrumque genus per pabula læta
In Venerem partumque ruit, totumque canora
Voce nemus loquitur, frondemque virescit in omnem.
Viribus in tantum segnis natura mouetur.
Huic ex aduerso simili cum sorte refulget
Libra diem, noctemque pari cum fœdere ducens
Tantum, quo victas vsque ad se vincere noctes
Ex ipsa iubet ad brumam, quum tempora vincunt.
Tum Liber grauida descendit plenus ab vlmo,
Pinguiaque impressis despumant musta racemis.
Mandant & sulcis Cererem, dum terra tepore
Autumni resoluta patet, dum semina ducit.
Quattuor hæc & in arte valent, & tempora vertunt
Sic hos atque illos rerum flectentia casus,
Nec quicquam in prima patientia sede manere.
Sed non per totas æqua est versura figuras,
Omnia nec plenis vertuntur sidera signis.
Vna dies sub vtroque æquat sibi tempore noctem.
Nam Libra, atque Aries autumnum, verque figurant.
Vna dies toto Cancri longissima signo,
Quoi nox æqualis Capricorni sidere fertur.
Cætera nunc vrgent vicibus, nunc tempore cedunt.
Vna ergo in Tropicis pars est cernenda figuris,
Quæ moueat mundum, quæ rerum tempora mutet,
Fata nouet, consulta alios declinet in vsus,
Momina in aduersum flectat, rursusque reuoluat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Has quidam vires octaua in parte reponunt.
Sunt quibus esse placet decimas. nec defuit auctor,
Qui primæ momenta daret frenosque dierum.

M. MANILII
ASTRONOMICON
LIBER QVARTVS.

QVID *tam sollicitis vitam consumimus annis?*
Torquemurque metu, cæcaque cupidine rerum,
Aeternisque senes curis, dum quærimus æuum,
Perdimus, & nullo votorum fine beati
Victuros agimus semper, nec viuimus vnquam:
Pauperiorque bonis quisque est, quo plura requirit:
Nec quod habet, numerat: tantum quod non habet, optat.
Quumque sui paruos vsus natura reposcat
Materiam struimus magnæ per vota ruinæ:
Luxuriamque lucris emimus, luxuque rapinas,
Et summum census precium est effundere censum.
Soluite mortales animos, curasque leuate,
Totque superuacuis vitam deplete querelis.
Fata regunt orbem, certa stant omnia lege,
Longaque per certos signantur tempora cursus.
Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.
Tunc & opes & regna fluunt, & sæpius orta
Paupertas, artesque datæ moresque creati,

Et vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Et vitia,& clades,damna, & compendia rerum.
Nemo caret damno,poterit nec habere negatum,
Fortunamue suis inuitam prendere votis,
Aut fugere instantem. sors est sua cuique ferenda.
At nisi fata darent leges vitæque necisque,
Fugissent ignes Aeneam, Troia sub vno
Non euersa viro fatis vicisset in ipsis,
Aut Lupa proiectos nutrisset Martia fratres,
Roma casis & nata foret, pecudumque magistri
In Capitolinos auxissent culmina montes,
Includiue sua potuisset Iuppiter arce:
Captus & à captis orbis foret: igne sepulto
Vulneribus victor repetisset Mutius vrbem:
Solus & oppositis clausisset Horatius armis
Pontem vrbemque simul: rupisset fœdera virgo,
Tresque sub vnius fratres virtute iacerent.
Nulla acies tantum vicit. pendebat ab vno
Roma viro,regnumque orbis sortita iacebat.
Quid referam Cannas, admotaque mœnibus arma?
Varronem profugum magnum quam viuere posse,
Postque tuos Thrasimene lacus? Fabiumque morantem?
Accepisse iugum victas Carthaginis arces?
Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis
Exilium Regi furtiua morte luisse?
Adde etiam vires Italas, Romamque suismet
Pugnantem membris. adice & ciuilia bella;
Et Cimbrum in Mario, Mariumque in carcere victum:
Quod Consul totiens, exulque, ex exule Consul:
Et iacuit Libycis compar iactura ruinis,
Eque crepidinibus cepit Carthaginis vrbem.
Hoc nisi fata darent, nunquam Fortuna tulisset.
Quis te Niliaco periturum littore, Magne,
Post victas Mithridatis opes,pelagusque receptum,

Et tres emenso meritos ex orbe triumphos,
Quum iam etiam posses alium cognoscere Magnum,
Crederet, vt corpus sepeliret naufragus ignis,
Eiectaque rogum facerent fragmenta carinæ?
Quis tantum mutare potest sine numine Fati?
Ille etiam cælo genitus, cæloque receptus,
Quum bene compositis victor ciuilibus armis
Iura togæ regeret, totiens prædicta cauere
Vulnera non potuit, toto spectante Senatu
Indicium dextra retinens, nomenque cruore
Deleuit proprio, possent vt vincere fata.
Quid numerem euersas vrbeis, Regumque ruinas?
Inque rogo Crœsum, Priamumque in littore truncum,
Cui nec Troia rogus? quid Xerxæ maius & ipso
Naufragium pelago? quid capto sanguine Regem
Romanis positum, raptosque ex ignibus ignes,
Cedentemque viro flammam, qui templa ferebat?
Quot subitæ veniunt validorum in corpora mortes?
Seque ipsæ rursus fugiunt, errantque per igneis?
Ex ipsis quidam elati rediere sepulchris.
Atque his vita duplex, illis vix contigit vna.
Ecce leuis perimit morbus, grauiorque remittit.
Succumbunt artes, rationis vincitur vsus.
Cura nocet, cessare iuuat. mora sæpe malorum
Dat causas, læduntque cibi, parcuntque venena.
Degenerant nati patribus, vincuntque parentes,
Ingeniumque suum retinent transitque per illum,
Ex illo Fortuna venit. furit alter amore,
Et pontum tranare potest, & vertere Troiam:
Alterius sors est scribendis legibus apta.
Ecce patrem nati perimunt, natosque parentes:
Mutuaque armati coeunt in vulnera fratres.
Non nostrum hoc bellum est, coguntur tanta moueri.

Inque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Inque suas ferri pœnas, lacerandaque membra.
Quod Decios non omne tulit, non omne Camillos
Tempus, & inuictum deuicta morte Catonem,
Materies in rem superat, sed lege repugnat.
Et neque paupertas breuiores excipit annos,
Nec sunt immensis opibus venalia fata.
Sed rapit ex sceptro funus Fortuna superbo,
Indicitque rogum summis, statuitque sepulchrum.
Quantum est hoc regnum, quod regibus imperat ipsis?
Quin etiam infelix virtus, & noxia felix,
Et male consultis precium est. prudentia fallit.
Nec Fortuna probat caussas, sequiturque merenteis:
Sed vaga per cunctos nullo discrimine fertur.
Scilicet est aliud, quod nos cogatque regatque,
Maius, & in proprias ducat mortalia leges,
Attribuatque suos ex se nascentibus annos,
Fortunæque vices. permiscet sæpe ferarum
Corpora cum membris hominum. non seminis ille
Partus erit. quid enim nobis commune, ferisque?
Quisue in portenti noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cælumque interserit ora.
Denique si non est fati, cur traditur ordo,
Cunctaque temporibus certis ventura canuntur?
Nec tamen hæc ratio facinus defendere pergit,
Virtutemue suis fraudare in præmia donis.
Nam neque mortiferas quisquam minus oderit herbas,
Quod non arbitrio veniunt, sed semine certo.
Gratia nec leuior tribuetur dulcibus escis,
Quod natura dedit fruges, non vlla voluntas.
Sic hominum menti tanto fit gloria maior,
Quod cælo gaudente venit, rursusque nocenteis
Oderimus magis in culpam, pœnasque creatos.
Nec refert, scelus vnde cadat. scelus esse fatendum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Hoc quoque fatale est, sic ipsum expendere fatum.
Quod quoniam docui, superest nunc ordine certo
Cælestes fabricare gradus, qui ducere flexo
Tramite prudentem valeant ad sidera vatem.
Nunc tibi signorum mores, summumque colorem;
Et studii varias arteis, ex ordine reddam.
Diues fœcundis Aries in vellera lanis,
Exutusque nouis rursus spem semper habebit:
Naufragiumque inter subitum, censusque beatos
Crescendo cadet, & natis in damna feretur:
In iugulumque dabit fructus, & mille per arteis
Vellera diuersos ex se parientia quæstus:
Nunc glomerare rudes, nunc rursus soluere lanas:
Nunc tenuare leui filo, nunc ducere telas:
Nunc emere, & varias in quæstum vendere vesteis,
Quis sine non poterant vllæ subsistere gentes,
Vel sine luxuria. tantum est opus. ipsa suismet
Asseruit Pallas manibus, dignumque putauit,
Seque in Arachnea magnum putat esse triumphum.
Hæc studia & simileis dicet nascentibus arteis,
Et dubia trepido præcordia pectore finget.
Seque sua semper cupientia vendere laude.
Taurus simplicibus donabit rura colonis:
Pacatisque labor veniet. nec præmia laudis,
Sed Terræ tribuet partus. summittit aratris
Colla, iugumque suis poscit ceruicibus ipse.
Ille, suis Phœbi portat quum cornibus orbem,
Militiam indicit terris, & segnia rura
In veteres reuocat cultus dux ipse laboris,
Nec iacet in sulcis, soluitque in puluere pectus.
Serranos Curiosque tulit, fascesque per arua
Tradidit, eque suo Dictator venit aratro.
Laudis amor, tacita mentes, & corpora tarda

Mole

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Mole valent, habitatque puer sub fronte Cupido.
Mollius è Geminis studium est, & mitior ætas,
Per varios cantus, modulataque vocibus ora,
Et graciles calamos, & neruis insita verba,
Ingenitumque sonum. labor est etiam ipsa voluptas.
Arma procul lituosque volunt, tristemque senectam.
Otia & æternam peragunt in morte iuuentam.
Inueniunt & in astra vias, numerisque modisque
Consummant orbem, postquam ipsos sidera linquunt.
Natura ingenio minor est, perque omnia seruit.
In tot fœcundi Gemini commenta feruntur.
Cancer ad ardentem fulgens in cardine vittam,
Quam Phœbus summis reuocatus curribus ambit,
Articulum mundi retinet, lucesque reflectit.
Ille tenax animi, nullosque effusus in vsus,
Attribuit varios quæstus artemque lucrorum:
Merce peregrina Fortunam ferre per vrbeis,
Et grauia annonæ speculantem incendia, ventis
Credere opes, orbisque orbi bona vendere posse,
Totque per ignotas commercia iungere terras,
Atque alio sub Sole nouas exquirere prædas,
Et rerum precio subitos componere census.
Nauigat, & celeres optando sortibus annos,
Dulcibus vsuris æquo quoque tempora vendit.
Ingenium solers, suaque in compendia pugnax.
Quis dubitet, vasti quæ sit natura Leonis?
Quasque suo dictet signo nascentibus arteis?
Ille nouas semper pugnas, noua bella ferarum
Apparat, & pecorum spolio, viuitque rapinis.
Hoc habet, hoc studium, postis ornare superbos
Pellibus, & captas domibus præfigere prædas,
Et pacare metu siluas, & viuere rapto.
Sunt quorum similes animos nec mœnia frenent,

Sed pecorum membris media grassentur in vrbe,
Et laceros artus suspendant fronte tabernæ,
Luxuriæque parent cædem, mortesque lucrentur.
Ingenium ad subitas iras, facilesque recessus,
Ac quale est puero. sententia pectore simplex.
At quibus Erigone dixit nascentibus æuum,
Ora magisterio, nudosque coercita Virgo
Ad studium ducit mores, & pectora doctis
Artibus instituit: nec tam compendia census,
Quam caussas, viresque dabit perquirere rerum.
Illa decus linguæ faciet, regnumque loquendi:
Atque oculos mentis, quæ possit cernere cuncta,
Quamuis occultis naturæ condita caussis.
Hic & scriptor erit velox, cui littera verbum est,
Quique notis linguam superet, cursimque loquentis
Excipiat longas noua per compendia voces.
In vitio bonus: at teneros pudor impedit annos,
Magnaque naturæ cohibendo munera frenat.
Hinc fœcundus erit, quod mirum in Virgine, partus.
Librantes noctem Chelæ cum tempore lucis
Per noua maturi post annum tempora Bacchi,
Mensuræ & tribuent vsus, & pondera rerum,
Et Palamedeis certantem viribus ortum:
Qui primus numeros rebus, qui momina summis
Imposuit, certumque modum, propriasque figuras.
Hic etiam legum tabulas, & condita iura
Nouerit, atque notis leuibus pendentia verba.
Et licitum sciet, & vetitum quæ pœna sequatur,
Perpetuus populi priuato in limine Prætor.
Non alio potius genitus sit Seruius astro,
Qui leges potius posuit, quam iura retexit.
Denique in ambiguo fuerit quodcumque locatum,
Et rectoris egens, diriment examina Libræ.

Scorpios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Scorpios armata violenta cuſpide cauda,
Qui ſua quum Phœbi currum per ſidera ducit,
Rimatur terras, & ſulcis ſemina miſcet,
In bellum ardenteis animos, & Martia caſtra
Efficit, & multo gaudentem ſanguine ciuem:
Nec præda, quam cæde magis. quumque ipſa ſub armis
Pax agitur, capiunt ſaltus, ſiluaſque pererrant.
Nunc hominum, nunc bella gerunt violenta ferarum:
Nunc caput in mortem vendunt, & funus arenæ:
Atque hoſtem ſibi quiſque parat, quum bella quieſcunt.
Sunt quibus & ſimulacra placent, & ludus in armis.
Tantus amor pugnæ eſt; diſcuntque per otia bellum,
Et quodcunque pari ſtudium producitur arte.
At quibus in bifero Centauri corpore ſors eſt
Naſcendi conceſſa, libet ſubiungere currus,
Ardenteis & equos ad mollia ducere frena,
Et totis armenta ſequi paſcentia campis,
Quadrupedum omne genus poſitis domitare magiſtris,
Exorare tigres, rabiemque auferre leoni,
Cumque elephante loqui, tantamque aptare loquendo
Artibus humanis varia ad ſpectacula molem.
Quippe feræ mixtum eſt hominis per ſidera corpus:
Impoſitumque manet: quocirca regnat in illas:
Quodque intenta gerit curuato ſpicula cornu:
Et neruos tribuit membris, & acumina cordi,
Et celeres motus, nec delaſſabile pectus.
Veſta tuos, Capricorne, fouet penetralibus ignes.
Hinc artes ſtudiumque trahis. nam quicquid in vſus
Ignis agit, poſcitque nouas ad munera flammas,
Sub te cenſendum eſt: ſcrutari cæca metalla,
Depoſitas & opes, terræque exurere venas,
Materiamque manu certa duplicarier arte:
Quicquid & argento fabricetur, quicquid & auro:

Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Quod ferrum calidi ſoluant, atque æra camini,
Conſumantque foci Cererem, tua munera ſurgent.
Addis & in veſtes ſtudium, mercemque fugacem
Frigore, brumalem ſeruans per ſidera ſortem,
Qua retrahis ductas ſumma ad faſtigia noctes,
Naſcentemque facis reuocatis lucibus annum.
Hinc eſt mobilitas rerum, mutataque ſæpe
Mens natat. at melior iuncto ſub Piſce ſenecta eſt.
Pars prior at Veneri mixto cum crimine ſeruit.
Ille quoque, inflexa fontem qui proiicit vrna,
Cognatas tribuit iuuenilis Aquarius artes
Cernere ſub terris. vndas inducere terris,
Ipſaque conuerſis aſpergere fluctibus aſtra,
Littoribuſque nouis per luxum ludere ponto,
Et varios fabricare lacus, & flumina ficta,
Et peregrinantes domibus ſuſpendere riuos.
Mille ſub hoc habitant artes, quas temperat vnda,
Quæ per aquas veniunt operum, ponteſque ſequuntur.
Quippe etiam mundi faciem, ſedeſque mouebit
Sidereas, cælumque nouum verſabit in orbem.
Mite genus, docileſque fluunt ab ſidere partus.
Pectora nec ſordent. faciles in damna feruntur.
Nec deeſt, nec ſupereſt cenſus. ſic profluit vrna.
Vltima quos gemini producunt ſidera Piſces,
His erit in pontum ſtudium, vitamque profundo
Credent & puppes, aut puppibus arma parabunt,
Quicquid & in proprios pelagus deſiderat vſus.
Innumeræ veniunt artes. vix nomina rebus
Sufficiunt. tot ſunt, paruæ quot membra carinæ.
Adde gubernandi ſtudium. peruenit in aſtra,
Et pontum cælo coniunxit. nouerit orbem,
Fluminaque, & portus mundi, ventoſque neceſſe eſt.
Iamque huc atque illuc agilem conuertere clauum,

Et fre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Et frenare ratem, fluctusque effindere rectos:
Aut remos agitare, & lentas flectere tonsas,
Et placidum inductis euerrere retibus æquor,
Littoribusque suis populos exponere captos,
Aut vncos celare cibis, aut carcere fraudem:
Naualcis etiam pugnas, pendentia bella
Attribuunt, pelagique infectos sanguine fluctus.
Fecundum genus est natis, & amica voluptas,
Et celeres motus, mutataque cuncta per æuum.
Hos tribuunt mores, atque has nascentibus arteis
Bis sex materia propria pollentia signa.
Sed nihil in semet totum valet. omnia vires
Cum certis sociant signis sub partibus æquis,
Et velut hospitio mundi commercia iungunt,
Conceduntque suas parteis retinentibus astris.
Quam partem decimam dixere Decania gentes,
A numero nomen positum est, quod partibus astra
Condita tricenis triplici sub sorte feruntur,
Et tribuunt denas in se coeuntibus astris,
Inque vicem ternis habitantur sidera signis.
Sic altis natura manet consepta tenebris,
Et verum in cæco est, multaque ambagine rerum.
Nec breuis est vsus, nec amat compendia cælum.
Verum aliis alia opposita est, & fallit imago,
Mentiturque suas vires, & momina celat.
Quæ tibi non oculis, alta sed mente fuganda est
Caligo: penitusque Deus non fronte notandus.
Nunc quæ sint coniuncta quibus, quoue ordine, reddam,
Ne lateant aliæ vires aliena per astra.
Namque Aries primam partem sibi vindicat ipsi.
Altera sors Tauro, Geminis pars tertia cedit.
Sic in ter denas diuisum ducitur astrum.
Totque dabit vires, dominos quotcumque recepit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Diuersa in Tauro ratio est, nec parte sub illa
Censetur. Cancro primam, mediamque Leoni,
Extremam Erigonæ tribuit natura per astrum.
Stat tamen, & proprias miscet per singula vires.
Libra decem partes Geminorum prima capessit:
Scorpius adiunctam. Centauri tertia pars est.
Nec quisquam numero discernitur: ordine cedit.
Cancer in aduersum Capricorni dirigit astrum,
Bis quinas primum parteis dignatus in illo
Temporis articulo, sub quo censetur & ipse,
Quod facit æquales luces brumalibus vmbris,
Cognatamque gerit diuerso in cardine legem.
Alterius partis perfundit Aquarius ignes,
Quem subeunt Pisces extremo sidere Cancri.
At Leo consortis meminit sub lege trigoni,
Lanigerumque ducem recipit, Taurumque quadrato
Coniunctum sibi. sub Geminis pars tertia fertur.
Hos quoque coniungit per senos linea flexus.
Præcipuum Erigone Cancro concedit honorem,
Quoi tribuit primam partem. vicina relicta est
Vicino, Nemeee, tibi. pars ipsius ima est,
Quæ fastidito concessa est iure potiri.
Sed Libra exemplo gaudet, pariterque regentem
Noctes atque dies diuerso in tempore secum
Lanigerum sequitur. veris iuga temperat ille:
Hæc autumnales componit lucibus horas.
Nulli concedit primam, traditque sequenti
Vicinam partem. Centauri tertia summa est.
Scorpios in prima Capricornum parte locauit:
Alterius dominum, qui nomen fecit ab vndis.
Extremas voluit parteis sub Piscibus esse.
At qui contento minitatur spicula neruo,
Lanigero primas tradit sub iure Trigoni,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Et medias Tauro parteis, Geminisque supremas.
Nec manet ingratus Capricornus crimine turpi,
Sed munus reddit Cancro, recipitque receptus,
Principiumque sui donat. coniuncta Leonis
Regna ferunt, summas partes at Virginis esse.
Fontibus æternis gaudens Vrnaque fluenti
Iura sui Libræ permittit prima regenda.
Hærentesque decem partes Nepa vindicat ipsi.
Summas Centaurus retinet iuuenile per astrum.
Iam superant gemini Pisces, qui sidera claudunt.
Lanigero primos tradunt in finibus vsus.
Perque decem medias parteis tu, Taure, receptus.
Quod superest, ipsi sumunt, atque orbe feruntur
Extremo. sic & sortis pars vltima cedit.
Hæc ratio retegit latitantis robora mundi,
In pluresque modos, repetitaque nomina cælum
Diuidit & melius sociat, quo sæpius, orbem,
Ne tua sub titulis fallantur pectora notis.
Dissimulant, non ostendunt mortalibus astra.
Altius est acies animi mittenda sagacis,
Inque alto quærenda manent, iunctisque sequendum
Viribus, & cuius signi quis parte creatur,
Eius habet mores, atque illo nascitur astro.
Talis per denas sortes natura feretur.
Testis erit varius sub eodem sidere fœtus,
Quodque in tam multis animantum millibus, vno
Quæ veniunt signo, tot sunt, quot corpora, mores,
Et genus externum referunt aliena per astra,
Confusique fluunt partus hominum atque ferarum.
Scilicet in partes iunguntur condita plures,
Diuersasque ferunt proprio sub nomine leges.
Nec tantum lanas Aries, nec Taurus aratra,
Nec Gemini Musas, nec merces Cancer amabit,

Nec Leo venator veniet, nec Virgo magistra,
Mensuris aut Libra potens, aut Scorpius armis,
Centaurusque feris, igni Capricornus, & vndis
Ipse suis Iuuenis, geminique per æquora Pisces:
Mixta sed in plureis sociantur sidera vires.
Multum, inquis, tenuemque iubes me ferre laborem,
Cernere quum facili lucem ratione viderer.
Quod quæris, Deus est. conaris scandere cælum,
Fataque fatali genitus cognoscere lege,
Et transire tuum pectus, mundoque potiri.
Pro precio labor est, nec sunt immunia tanta.
Nec mirere viæ flexus, rerumque catenas.
Admitti potuisse sat est. sunt cetera nostra.
At nisi perfossis fugiet te montibus aurum,
Rursus & in magna mergis caligine mentem,
Obstabitque suis opibus superaddita tellus.
Vt veniant gemmæ, totus transibitur orbis.
Nec lapidum precio pelagus cœpisse pigebit.
Annua solliciti consummant vota coloni.
Ecquantæ mercedis erunt fallacia rura?
Quæremus lucrum naui, Martemque sequemur
In prædas. pudeat tanto bona velle caduca.
Luxuriæ quoque militia est vigil, atque ruinis
Venter: &, vt pereant, suspirant sæpe nepotes.
Quid cælo dabimus? quantum est, quo veneat omne?
Impendendus homo est, Deus esse vt possit in ipso.
Hac tibi nascentum mores sunt lege notandi.
Nec satis est, signis dominantia discere signa
Per denos numeros, & quæ sint insita cuique.
Sed proprias parteis ipsas spectare memento,
Vel glacie rigidas, vel quas exusserit ignis,
Et steriles vtroque tamen, quas largior humor,
Quasque minor iam succus obit. namque omnia mixtis

Viribus

Viribus,& vario consurgunt sidera textu.
Est æquale nihil. terrenos aspice tractus,
Et maris, & notis fugientia flumina ripis.
Crimen vbique frequens,& laudi noxia iuncta est.
Sic sterilis terris lætis interuenit annus,
Ac subitos rumpit paruo discrimine fœtus,
Et modo portus erat pelagi, iam facta Charybdis,
Laudatique cadit post paulum gratia ponti.
Et nunc per scopulos, nunc campos labitur amnis:
Aut faciens iter, aut quærens vritue reditue. *
Sic etiam cæli partes variantur in astris.
Vt signum à signo, sic à se discrepat ipsum,
Momentoque negat vires victumque salubrem.
Quodque per has geritur partes, sine fruge creatur,
Aut cadit, aut multis sentit bona mixta querelis.
Hæ mihi signandæ proprio sunt carmine partes.
Sed quis tot numeros toties sub lege referre,
Tot partes iterare queat, tot dicere summas,
Per partis caussas faciem mutare loquendi,
Incidimus si verba piget? sed gratia deerit: *
In vanumque labor cedit, quem despicit auris.
Sed mihi per carmen fatalia iura ferenti,
Et sacros cæli motus, ad iussa loquendum est:
Nec fingenda datur, tantum monstranda figura.
Ostendisse Deum nimis est. dabit ipse sibimet
Pondera. nec fas est verbis suspendere mundum.
Rebus enim maior. nec parua est gratia nostri
Oris, si tamen hæc poterit signare canendo.
Accipe, damnandæ quæ sint per sidera partes.
Lanigeri pars quarta nocet, nec sexta salubris.
Septima pars illi à decuma, decumæque secunda,
Quæque duas duplicat summas, septemque nouemque,
Vnaque viginti numeris pars addita lædit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Et quinta, & duram consummans septima partem.
Tauri nona mala est, similis quoque tertia pars est
Post decumam, nec non decumæ pars septima iuncta,
Bisque vndena nocens, & bis duodena nocentes.
Quæque decem tresque ingeminat, fraudatque duobus
Triginta numeris, & tu tricesima summa.
Pestifera in Geminis pars prima, & tertia signis.
Septima non melior. ter quinæ noxia par est.
Vnaque bis denis breuior nocet, vnaque maior:
Et similis noxæ veniet vicesima quinta:
Quumque duæ subeunt, vel quum se quattuor addunt.
Nec Cancri prima immunis, nec tertia pars est:
Nec sexta, octauæ similis: decumæque peractæ
Prima rapit: nec ter quinæ clementior vsus.
Septima post decimam luctum, & vicesima, portat:
Et quinta accedens, & septima, nonaque summa.
Tu quoque contactu summo, Nemeee, timendus,
Et quarta sub parta premis. bis quinta salubri
Terque caret cælo. vicesima & altera lædit,
Et tribus appositis iunctim totidemque sequutis:
Vltima nec prima melior tricesima pars est.
Erigones nec pars prima est, nec sexta, nec vna
Ad decumam, nec quarta, nec octaua vtilis vnquam.
Proxima viginti numeris, & quarta timendæ,
Et quæ ter decimam claudit sors vltima partem.
Et quinta in Chelis, & septima inutilis esto.
Septima & vndecimæ, decimæque & tertia iuncta,
Quartaque bis denis actis, & septima, & ambæ,
Quæ numerum claudunt, nona & tricesima, partes.
Scorpios in prima reus est, cui tertia par est,
Et sexta, & decima, & quæ per quoque quina notatur,
Vndecimam geminans, & quæ vicesima quinta est,
Octauoque manet numero, nonumque capessit.

Si te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Si te fata sinant, quartam ne delige partem
Centauri, fuge & octauam, bis sexque peractis,
Octo bis aut denis metuendus dicitur aer.
Quumque iterum duodena refert, aut terna, decemque.
Aut septena quater, vel quum ter dena figurat.
Nec pars optanda est Capricorni septima. nonæ
Consentit, decimamque sequens, quam tertia signat:
Et tribus, aut vna quæ te, vicesima, fraudat:
Quæue auget quinta, numero vel sexta feretur.
*
Damnanda est decimæ succedens prima peractæ.
Tertiaque & quinta, & numero quæ condita nonò est:
Et post viginti prima, & vicesima quinta.
Cumque illa quartam accumulans vicesima nona.
Tertia per geminos, & quinta, & septima, Pisces,
Vndecima &, decimæ metuenda & septima iuncta,
Et quinta in quinos numeros reuocata, duasque
Accipiens vltra summas, metuenda feretur.
Hæ partes sterilem ducunt & frigore & igni
Aera, vel sicco, vel quod superauerit humor,
Si rapidus Mauors igneis iaculatur in illum,
Saturnus sumet glaciem, Phœbusque calores.
Nec te perceptis signorum cura relinquat
Partibus. in tempus quædam mutantur, & ortu
Accipiunt proprias vires, vltraque remittunt.
Namque vbi se summis Aries extollit ab vndis,
Et ceruice prior flexa, quam cornibus ibit,
Non contenta suo generabit pectora censu,
Et dabit in prædas animos, soluetque pudorem.
Tanta audere iuuat. sic ipse in cornua fertur,
Et ruit, & mutat, non vllis sedibus idem.
Mollia per placidas deludunt otia curas,
Sed iuuat ignotas semper transire per vrbes,

Scrutari-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Scrutarique nouum pelagus, totius & esse
Orbis in hospitio. testis tibi Laniger ipse,
Quum vitreum findens aurato vellere Pontum,
Orbatumque sua Phryxum per fata sorore
Phasidos ad ripas, & Colchida tergore vexit.
At quos prima creant nascentis sidera Tauri,
Fœminei iaceant. nec longe caussa petenda est,
Si modo per caussas naturam quærere fas est.
Auersus venit in cælum, diuesque puellis,
Pleiadum paruo referens glomerabile sidus.
Accedent & ruris opes, propriaque iuuencum
Dote per inuersos exornat vomere campos.
Sed Geminos æqua quum profert vnda tegitque
Parte, dabit studia, & doctas producet ad arteis.
Nec triste ingenium, sed dulci tincta lepore
Corda creat: vocisque bonis, citharæque sonantis
Instruit, & dotes alio cum pectore iungit.
At niger obscura Cancer quum nube feretur,
Quæ velut exutus Phœbeis ignibus ignis
Deficit & multa fuscat caligine sidus,
Lumina deficient ortos, geminamque creatis
Mortem fata dabunt. se quisque, vt viuit, & effert.
Si quoi per summas auidus produxerit vndas
Ora Leo, & scandet malis hiscentibus orbem;
Ille patri, natisque reus, quas ceperit ipse,
Non legabit opes, censumque immerget in ipso.
Tanta fames animumque cibi tam dira cupido
Corripit, vt capiat semet, neque compleat vnquam,
Inque epulas funus reuocet, preciumque sepulchri.
Erigone surgens, quæ rexit secula prisca
Iustitia, rursusque eadem labentia fugit,
Alta per imperium tribuit fastigia summum:
Rectoremque dabit legum, iurisque sacrati,

Sancta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Sancta pudicitia Diuorum templa colentem.
Sed quum autumnales cœperunt surgere Chelæ,
Felix æquato genitus sub pondere Libræ
Iudex extremæ sistet vitæque necisque:
Imponetque iugum terris, legesque rogabit.
Illum vrbes & regna trement, nutuque regentur
Vnius, & cæli post terras iura manebunt.
Scorpios extremæ quum tollit lumina caudæ,
Si quis erit stellis tum suffragantibus ortus,
Vrbibus augebit terras iunctisque iuuencis
Mœnia subcinctus curuo describet aratro,
Aut sternet positas vrbeis, inque arua reducet
Oppida, & in domibus maturas reddet aristas.
Tanta erit & virtus, & cum virtute potestas.
Nec non Arcitenens prima quum veste resurgit,
Pectora clara dabit bello, magnisque triumphis
Conspicuum patrias victorem ducet ad arces:
Altaque nunc statuet, nunc condita mœnia vertet.
Sed nimium indulgens rebus Fortuna secundis,
Inuidet in facie, sæuitque asperrima fronti.
Horrendus bello Trebiam, Cannasque, Lacumque
Ante fugam tali pensabat imagine victor.
Vltimus in caudæ Capricornus acumine summo
Militiam Ponto dictat, puppisque colendæ
Dura ministeria, & vitæ discrimen inertis.
Quod si quem sanctumq; velis, castumque, probumque,
Hic tibi nascetur, quum primus Aquarius exit.
Neue sit in primos animus procedere Pisces.
Garrulitas odiosa datur, linguæque venenum
Verba maligna nouas mussantis semper ad aureis.
Crimina per populum populi fert ore maligno.
Nulla fides inerit natis, sed summa libido.
Ardentem medios animum libet ire per igneis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Scilicet in piscem sese Cytherea nouauit,
Quum Babyloniacas summersa profugit in vndas
Anguipedem alatis humeris Typhona furentem,
Inseruitque suos squammosis piscibus ignes.
Nec solus fuerit geminis sub Piscibus ortus.
Frater erit, dulcisue soror, materue duorum.
Nunc age diuersis dominantia sidera terris
Percipe. sed summa est rerum referenda figura.
Quattuor in partes cæli describitur orbis,
Nascentem, lapsumque diem, mediosque calores,
Teque Helice. totidem venti de partibus iisdem
Erumpunt, secumque gerunt per inania bellum.
Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu:
Auster amat medium Solem, Zephyrusque profectum.
Hos inter binæ mediis è partibus auræ
Expirant similes mutato nomine flatus.
Ipsa vacat tellus pelagi lustrata corona
Cingentis medium liquidis amplexibus orbem.
Inque sinus pontum recipit, qui vespere ab atro
Admissus dextra, Numidas, Libyamque calentem
Abluit, & magnæ quondam Carthaginis arces,
Littoraque in Syrteis reuocans sinuata vadosas,
Rursusque ad Nilum directis fluctibus exit.
Læua freti cædunt Hispanas æquore gentes,
Teque in vicinis hærentem, Gallia, terris,
Italiæque vrbes dextram insinuantis in vndam
Vsque canes ad, Scylla, tuos, auidamque Charybdim.
Ac vbi se primum porta mare fudit ab illa,
Enatat Ionio, laxasque vagatur in vndas.
Et prius in læua se fundens circuit omnem
Italiam, atque Adriam comitatur nomine pontum,
Eridanique bibit fluctus. secat æquore læuum
Illyrium, Epirumque lauat, claramque Corinthum,

Et Pelo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Et Peloponnesi patulas circumuolat oras.
Rursus & in læuum refluit, vastoque recessu
Thessaliæ fineis, & Achaica præterit arua.
Hic pontus, iuuenisque fretum, mersæque puellæ
Truditur inuitum, faucesque Propontidos artæ
Euxino iungit ponto, Mæotis & vndis,
Quæ tergo coniuncta manet, pontumque ministrat.
Inde vbi in angustas iterum se nauita fauces
Hellespontiacis reuocatus fluctibus effert,
Icarium, Ægæumque secat, læuaque nitenteis
Miratur populos Asiæ, totidemque trophæa,
Quot loca, & innumeras gentes, arcumque minantem
Fluctibus, & Cilicum populos, Syriamque perustam,
Ingentique sinu fugientes æquora terras:
Donec in Aegyptum redeant curuata per vndas
Littora, Niliacis iterum morientia ripis.
Hæc medium terris circumdat linea pontum,
Atque his vndarum tractum constringit habenis.
Mille iacent mediæ diffusa per æquora terræ.
Sardiniam in Libyco signant vestigia plantæ.
Trinacria Italia tantum præcisa recessit.
Aduersa Euboicos miratur Græcia monteis,
Et genitrix Crete ciuem sortita Tonantem.
Aegypti Cypros pulsatur fluctibus omnis.

*

Totque minora solo tamen emergentia ponto
Littora, & æquales Cycladas, Delonque, Rhodónque,
Aulidaque, & Tenedon, vicinaque Corsica terræ
Littora Sardiniæ, primamque intrantis in orbem
Oceani victricem Ebusum, & Balearica regna.
Innumeri surgunt scopuli, montesque per altum.
Nec tantum ex vna pontus sibi parte reclusis
Faucibus abrupit orbem. nam littora plura

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Impulit Oceano pontus. ſed montibus altis
Eſt vetitus, totam ne vinceret æquore terram.
Namque inter Borean, ortumque æſtate nitentem,
In longum anguſto penetralibus æquore fluctus
Peruenit, & patulis tum demum funditur aruis,
Caſpiaque Euxini ſimilis facit æquora ponti.
Altera ſub medium Solem duo bella per vndas
Intulit Oceanus terris. nam Perſica fluctus
Arua tenet, titulum pelagi prædatus ab iiſdem,
Quæ rigat ipſe, locis, latoque infunditur orbi.
Nec procul in molles Arabes terramque ferentem
Delicias, variæque nouos radicis odores,
Leniter adfundit gemmantia littora pontus,
Et terræ mare nomen habet. media illa duobus.

*

Quondam Carthago regnum ſortita ſub armis,
Ignibus Albanas quum contudit Hannibal arces,
Fecit & æternam Trebiam, Cannaſque ſepulchris
Obruit, & Libyan Italas infudit in vrbeis.
Huic varias peſteis, diuerſaque monſtra ferarum
Conceſsit bellis natura infeſta futuris.
Horrendos angueis, habitataque membra veneno,
Et mortis partus, viuentia crimina terræ,
Et vaſtos elephantas habet, ſæuoſque leones
In pœnas fœcunda ſuas parit horrida Tellus,
Et portentoſos Cercopum ludit in ortus,
Ac ſterili peior ſiccas infeſtat arenas,
Donec ad Aegypti ponat ſua iura colonos.
Inde Aſiæ populi, diueſque per omnia Tellus,
Auratique fluunt amnes, gemmiſque relucet
Pontus. odoratæ ſpirant medicamina ſiluæ.
India notitia maior, Parthique vel orbis
Alter, & in cælum ſurgentis mœnia Tauri.

Totque illum circa diuisæ nomine gentes
Ad Tanaim Scythicas dirimentem fluctibus vrbes,
Mæotisque lacus, Euxinique aspera ponti.
Hic Asiæ metam posuit natura potentis.
Quod superest, Europa tenet, quæ prima natantem
Fluctibus excepitque Iouem, Taurumque resoluit.
Ille puellari donauit nomine fluctus,
Et monumenta sui titulo sacrauit amoris.
Princeps illa domus Troiani Græcia belli,
Maxima terra viris, & fœcundissima doctis
Vrbibus. in regnum florentes oris Athenæ,
Sparta manu, Thebæ diuis, & rege vel vno
Thessalia, Epirusque potens, vicinaque ripis
Illyris, & Threce Martem sortita colonum,
Et stupefacta suos inter Germania partus:
Gallia per census, Hispania maxima belli,
Italia in summa, quam rerum maxima Roma
Imposuit terris, cæloque adiungitur ipsa.
Hos erit in fines orbis pontusque notandus,
Quem Deus in parteis, & singula diuidit astra,
Ac sua cuique dedit tutelæ regna per orbem,
Et proprias genteis, atque vrbes addidit altas,
In quibus efferrent præstantes sidera vires.
Ac velut humana est signis descripta figura,
Vt tanquam communis eat tutela per omne
Corpus, & in proprium diuisis artubus extet:
(Namque Aries capiti, Taurus ceruicibus hæret,
Brachia sub Geminis censentur, pectora Cancro.
Te Scapulæ, Nemeee, vocant, teque ilia, Virgo:
Libra colit clunes, & Scorpius inguine regnat:
At femina Arcitenens, genua & Capricornus amauit,
Cruraque defendit Iuuenis, vestigia Pisces:)
Sic alias aliud terras sibi vindicat astrum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Idcirco in varias leges, variasque figuras
Dispositum genus est hominum, proprioque colore
Formantur gentes, sociataque iura per artus,
Materiamque parem priuato fœdere signant.
Flaua per ingenteis surgit Germania partus.
Gallia vicino minus est infecta rubore.
Asperior solidos Hispania contrahit artus.
Martia Romanis orbis pater induit ora,
Gradiuumque suum miscens bene temperat artus.
Perque coloratas subtilis Græcia gentes
Gymnasium præfert vultu, fortesque palæstras.
At Syriam produnt torti per tempora crines.
Aethiopes maculant orbem tenebrisque figurant
Perfusas hominum gentes. minus India tostis
Progenerat, mediumque facit moderata tenorem.
Iam propior tellusque natans Aegyptia Nilo
Lenius irriguis infuscat corpora campis.
Pœnus arenosis Afrorum puluere terris
Exiccat populos, & Mauritania nomen
Oris habet, titulumque suo fert ipsa colore.
Adde sonos totidem vocum, totidem insere linguas,
Et mores pro sorte pares, ritusque locorum.
Adde genus proprium simili sub semine frugum,
Et Cererem varia redeuntem messe per orbem,
Nec paribus siliquas referentem viribus omneis,
Nec te, Bacche, pari donantem munere terras,
Atque alias aliis fundentem collibus vuas:
Cinnama nec totis passim nascentia campis:
Diuersas pecudum facies, propriasque ferarum,
Et duplici clausos elephantes carcere terræ.
Quot partes orbis, totidem sub partibus orbes,
Et certis descripta nitent regionibus astra,
Perfunduntque suo subiectas æquore genteis.

Laniger in medio sortitus sidera mundo,
Caurum inter gelidum, tepidi per tempora Veris
Adserit in vires pontum, quem vicerat ipse,
Virgine delapsa quum fratrem ad littora vexit,
Et minui defleuit onus, dorsumque leuari.
Illum etiam venerata colit vicina Propontis,
Et Syriæ gentes, & laxo Persis amictu
Vestibus ipsa suis hærens, Nilusque tumescens
In Cancrum, & tellus Aegypti iussa natare.
Taurus habet Scythiæ monteis, Asiamque potentem,
Et molles Arabes, siluarum ditia regna.
Euxinus Scythicos Pontus sinuatus in arcus
Sub Geminis te, Phœbe, colit. post, brachia fratris
Vltimus ex solido tetrans. Colit India Cancrum:
Ardent Aethiopes Cancro, cui plurimus ignis.
Hoc color ipse docet. Phrygia, Nemeee, potiris,
Idææ matris famulus, regnique ferocis
Cappadocum, Armeniæque. iugis Bithynia diues
Te colit, & Macetum tellus, quæ vicerat orbem.
Virgine sub casta felix terraque marique
Et Rhodos, hospitium recturi principis orbem.
Tuque domos vere Solis, cui tota sacrata es,
Quum caperes lumen magni sub Cæsare mundi.
Ioniæ quoque sunt vrbes, & Dorica rura
Arcades antiqui, celebrataque Caria fama.
Quod potius regat Italiam, si selegis astrum
Quam quod cuncta regit, quod rerum pondera nouit,
Designat summas, & iniquum separat æquo,
Tempora quo pendent, coeunt, quo noxque diesque:
Hesperiam sua Libra tenet, qua condita Roma
Et propriis frenat pendentem nutibus orbem,
Orbis & imperium retinet; discrimina rerum
Lancibus, & positas gentes tollitque premitque.

Qua ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit vrbem.
Inferius victæ sidus Carthaginis arces,
Et Lybiam, Aegyptique latus, donataque rura,
* *Tyrrhenas, lacrimis radiatus Scorpius arces* *
Eruit, Italiæque tamen respectat ad vndas,
Sardiniamque tenet, fusasque per æquora terras.
Gnosia Centauro tellus circundata ponto
Paret, & in geminum Minois filius astrum
Ipse venit geminus. celeres huic Creta sagittas
Asserit, intentosque imitatur sideris arcus.
Insula Trinacriæ fluitantem ad iura sororem
Subsequitur Creten, sub eodem condita signo,
Proximaque Italiæ, & tenui diuisa profundo
Ora, pares sequitur leges, nec sidere ruptas.
Tu, Capricorne, regis, quicquid sub Sole cadente
Expositum, gelidamque Helicen quod tangit. ab illo
Hispanas genteis, & quod fert Gallia diues,
Teque feris dignam tantum, Germania, matrem
Asserit ambiguum sidus terræque marisque
Aestibus assiduis terram pontumque tenentem.
Sed Iuuenis nudos formatus mollior artus
Aegyptum ad, Leptimque, arces Tyriasque recedit,
Et Cilicum genteis, vicina & Aquarius arua.
Piscibus Euphrates datus est, vbi piscis * *amator*
Quum fugeret Typhona, Venus subsedit in vndis.
Magna iacet tellus, magnis circundata ripis,
Parthis, & à Parthis domitæ per secula gentes,
* *Bactraque, & Herios, Babylon, & Susa, Panosque* *
Nominaque innumeris vix amplectenda figuris,
Et Tigris, & rubri radiantia littora ponti.
Sic diuisa manet Tellus per sidera cuncta.
E quibus in proprias parteis sunt iura trahenda.
Namque eadem, quæ sunt signis, commercia seruant.

Vtque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Vtque illa inter se coeunt, odioque repugnant
Nunc aduersa polo, nunc & coniuncta trigono,
Quæque alia in varios effectus caussa gubernat:
Sic terræ terris respondent, vrbibus vrbes,
Littora littoribus, regnis contraria regna.
Sic erit & sedes fugienda, petendaque cuique.
Sic speranda fides, sic & metuenda pericla,
Vt genus in terram cælo descendit ab alto.
Percipe nunc etiam, quæ sint Ecliptica Graie
Nomine, quæ certos quasi delassata per annos
Nonnunquam cessant sterili torpentia motu.
Scilicet immenso nihil est æquale sub æuo,
Perpetuosque tenet flores, vnumque colorem.
Mutantur sed cuncta diu variantque per annos;
Et fœcunda suis subsistunt frugibus arua,
Continuosque negant partus effœta creando.
Rursus quæ fuerant steriles ad semina terræ,
Post noua sufficiunt, nullo mandante, tributa.
Concutitur Tellus validis compagibus hærens,
Subducitque solum pedibus. natat orbis in ipso,
Et vomit Oceanus pontum, sitiensque resorbet,
Nec sese ipse capit. sic quondam merserat vrbes,
Humani generis quum solus constitit hæres
Deucalion, scopuloque orbem possedit in vno.
Nec non quum patrias Phaethon tentauit habenas,
Arserunt gentes, timuitque incendia cælum,
Fugeruntque nouas ardentia sidera flammas,
Atque vno timuit condi natura sepulchro.
In tantum longo mutantur tempora cursu,
Atque iterum in semet redeunt. sic tempore certo
Signa quoque amittunt vires, sumuntque receptas.
Caussa patet, quod Luna quibus defecit in astris
Orba sui fratris, noctisque immersa tenebris,

Quum medios Phœbi radios intercipit orbis,
Nec trahit in ſe tum, quo fulget, Delia lumen,
Hæc quoque ſigna ſuo pariter cum ſidere languent
Incuruata ſimul, ſolitoque excepta vigore,
Et veluti elatam Phœben in funere lugent.
Ipſa, docet titulus cauſſæ, quæ Ecliptica ſigna
Dixere antiqui. pariter ſubbina laborant,
Nec vicina loco, ſed quæ contraria fulgent:
Sicut Luna ſuo tunc tantum deficit orbe,
Quum Phœbum aduerſis currentem non videt aſtris.
Nec tamen æquali langueſcunt tempore cuncta.
Namque modo infectus totus producitur annus,
Nunc breuius laſſata manent, nunc longius aſtra,
Excedũtque ſuo Phœbeia tempora caſu.
Atque vbi perfectum eſt ſpatium, quod cuique dicatur,
Impleruntque ſuos certa ſtatione labores
Bina per aduerſum cælum fulgentia ſigna:
Tum vicina labant ipſis hærentia ſignis,
Quæ prius in terras veniunt, terraſque relinquunt:
Sidereo non vt pugnet contrarius orbis,
Sed qua mundus agit curſus, inclinat & ipſe,
Amiſſaſque negat vires, nec munera tanta
Nec ſimiles reddit noxas. locus omnia vertit.
Sed quid tam tenui prodeſt ratione nitentem
Scrutari mundum, ſi mens ſua cuique repugnat,
Spemque timor tollit, prohibetque à limine cæli?
Condit enim quicquid vaſto natura receſſu,
Mortaleſque fugit viſus, & pectora noſtra.
Nec prodeſſe poteſt, quod fatis cuncta reguntur,
Quum fatum nulla poſſit ratione videri.
Quid iuuat in ſemet ſua per conuitia ferri,
Et fraudare bonis, quæ nec Deus inuidet ipſe,
Quoſque dedit natura, oculos deponere mentis?

Perſpicimus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Perspicimus Cælum; cur non & munera Cæli?
Quanta at pars superest rationem discere noctis;
Inque ipsos penitus mundi descendere census;
Seminibusque suis tantam componere molem;
Et precium cælo sua per nutritia ferre;
Extremumque sequi portum, terræque subire
Pendentis tractus, & toto viuere in orbe?
Iam nusquam natura latet. peruidimus omnem,
Et capto potimur mundo, nostrumque parentem
Pars sua conspicimus, genitique accedimus astris.
An dubium est habitare Deum sub pectore nostro?
In cælumque redire animas, cæloque venire?
Vtque sit ex omni constructus corpore mundus,
Aeris atque ignis summi, terræque, marisque;
Spiritus & toto rapido quæ iussa gubernans:
Sic esse in nobis terrenæ corpora sortis,
Sanguineasque animas animo, qui cuncta gubernat,
Dispensatque hominem? quid mirum, noscere mundum
Si possunt homines, quibus est & mundus in ipsis;
Exemplumque Dei quisque est in imagine parua?
An quoquam genitos, nisi cælo, credere fas est
Esse homines? proiecta iacent animalia cuncta
In terra, vel mersa vadis, vel in aere pendent.
Omnibus vna quies, venter sensusque per artus,
Et quia consilium non est, & lingua remissa,
Vnus & inspectus rerum, viresque loquendi
Ingeniumque capax varias educit in arteis.
Hic artus quicunque regit, secessit in orbem,
Et domuit terram ad fruges, animalia cepit,
Imposuitque viam ponto, stetit vnus in arcem
Erectus capitis, victorque ad sidera mittit
Sidereos oculos, propiusque aspectat Olympum,
Inquiritque Iouem, nec sola fronte Deorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Contentus manet, & cælum scrutatur in alto,
Cognatumque sequens corpus se quærit in astris.
Hinc in tanta fidem petimus, quam sæpe volucres
Accipiunt trepidæque suo sub pectore fibræ.
An minus est sacris rationem ducere signis,
Quam pecudum mortes, animumque attendere cantus?
Atqui adeo faciem cæli non inuidet orbi
Ipse Deus, vultusque suos, corpusque recludit
Semper voluendo, seque ipsum inculcat & offert,
Vt bene cognosci possit, doceatque videndo,
Qualis eat, doceatque suas attendere leges.
Ipse vocat nostros animos ad sidera mundus:
Nec patitur, quia non condit, sua iura latere.
Quis putat esse nefas nosci, quod cernere fas est?
Ne contemne tuas quasi paruo in corpore vires.
Quo valet, immensum est. sic auri pondera parui
Exuperant precio numerosos æris aceruos.
Sic adamas punctum lapidis, preciosior auro est.
Paruula sic totum peruisit pupula cælum.
Quoq; vident oculi, minimum est, quum maxima cernant.
Sic animi sedes tenui sub corde locata
Per totum angusto regnat de limite corpus.
Materiæ ne quære modum, sed perspice vires,
Quas ratio, non pondus habet. ratio omnia vincit.
Ne dubites homini diuinos credere visus.
Iam facit ipse Deos, mittitque ad sidera numen,
Maius & Augusto crescit sub principe cælum.

M. MA-

M. MANILII

ASTRONOMICON

LIBER QVINTVS.

HIC alius finisset iter, signisque relictis,
Quis aduersa meant stellarum lumina quinque,
Quadriiugis & Phœbus equis, & Delia bigis,
Non vltra struxisset opus, cæloque rediret,
Ac per descensum medios decurreret ignes
Saturni, Iouis, & Martis, Solisque sub illis:
Post Venerem, & Maia natum, te, Luna, vagantem.
Me properare viam mundi lubet: omnia circum
Sidera vectatum toto decurrere cælo,
Quum semel æthereos iussus conscendere currus
Summum contigerim sua per fastigia culmen.
Hinc vocat Orion magni pars maxima cæli,
Et Ratis Heroum, quæ nunc quoque nauigat astris,
Fluminaque errantis late sinuantia flexus,
Et biferum Cetum squammis, atque ore tremendo,
Hesperidumque vigil custos, & diuitis auri.
Et Canis in totum portans incendia mundum,
Araque Diuorum, cui votum soluit Olympus.
Illinc per geminas Anguis qui labitur Arctos,
Heniochusque memor currus, plaustrique Bootes,
Atque Ariadneæ cælestia dona coronæ,
Victor & inuisæ Perseus cum falce Medusæ,

Andromedamque negans genitor cum coniuge Cepheus,
Quaque volat stellatus Equus, celerique Sagittæ
Delphinus certans, & Iuppiter alite tectus,
Cæteraque in toto paßim labentia cælo.
Quæ mihi per proprias vires sunt cuncta canenda,
Quid valeant ortu quid quum merguntur in vndas,
Et quo de bis sex astris pars quemque reducat.
Has stellis proprias vires & tempora rerum
Constituit magni quondam fabricator Olympi.
Vir gregis & Ponti victor, cui parte relicta
Nomen onusque dedit, nec pelle immunis ab ipsa:
Colchidis & magicas arteis qui vertere Iolcho
Medeam iußit, mouitque venena per orbem,
Nunc quoque vicinam puppim, ceu nauiget, Argo
A dextri lateris ducit regione per astra.
Sed quum prima suos puppis consurgit in ignes,
Quattuor in parteis quum corniger extulit ora,
Illo quisquis erit terris, oriente creatus,
Rector erit puppis, clauoque immobilis hærens
Mutabit pelago terras, ventisque sequetur
Fortunam, totumque volet tranare profundum
Claßibus, atque alios menses, aliumque videre
Phasin, & in cautes Tiphyn superare trementem.
Tolle istos partus hominum sub sidere tali:
Sustuleris bellum Troiæ, claßemque solutam
Sanguine, & appulsam terris: non inuehet vndis
Sipara, nec pelagus Xerxes ferietque tegetque:
* *Vera Syracusis Salamis non mergit Athenas,* *
Punica nec toto fluitabunt æquore rostra,
Actiacosque sinus inter suspensus vtrinque
Orbis, & in ponto cæli Fortuna natabit.
His ducibus cæco ducuntur in æquore classes,
Et coit ipsa sibi Tellus, totusque per vsus

Diuersos rerum ventis arcessitur orbis,
Sed summa lateris surgens de parte sinistri
Maximus Orion, magnum complexus Olympum;
Quo fulgente super terras cælumque trahente
Ementita diem nigras nox contrahit alas,
Solertes animos, velocia corpora finget,
Atque agilem officio mentem, curasque per omneis
Indelassato properantia corda vigore.
Instar erit populi, totaque habitabit in vrbe
Limina peruolitans, vnumque per omnia verbum
Mane salutandi portans communis amicus.
Sed quum se terris Aries ter quinque peractis
Partibus extollit, primum iuga tollit ab vndis
Heniochus, cliuoque rotas conuellit ab imo,
Qua gelidus Boreas Aquilonibus instat acutis.
Ille dabit proprium studium cæloque retentas,
Quas prius in terris agitator amauerat, arteis:
Stare leui curru moderantem quattuor ora
Spumigeris frenata lupis, & flectere equorum
Præualidas vires, ac torto stringere gyro:
Aut quum laxato fugerunt cardine claustra,
Exagitare feros, pronumque anteire volanteis,
Vixque rotis leuibus summum contingere campum,
Vincentem pedibus ventos, vel prima tenentem
Agmina. in obliquum currus agitare malignos,
Obstantemque mora totum perludere Circum,
Vel medium turba. nunc dextros ire per orbes
Fidentem campo· nunc meta currere acuta,
Spemque sub extremo dubiam suspendere casu.
Necnon alterno desultor sidere dorso
Quadrupedum, & stabilis poterit defigere plantas
Per quos vadit equos. ludet per terga volantum,
Aut solo vectatus equo, nunc arma mouebit,

Nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Nunc licet in longo per cursus præmia Circo,
Quicquid de tali studio formatur, habebit.
Hinc mihi Salmoneus, qui cælum imitatur in orbe
Pontibus impositis, missisque per æra quadrigis
Expressisse sonum mundi sibi visus, & ipsum
Admouisse Iouem terris de fulmine fingit,
Sensit & immensos igneis, super ipse sequutus
Morte Iouem didicit, generatus possit haberi.
Hoc genitum credas de sidere Bellerophontem
Imposuisse viam mundo per signa volantem:
Cui cælum campus fuerat, terræque, fretumque
Sub pedibus. non vlla tulit vestigia campus.
Hæc erit Heniochi surgens tibi forma cauenda.
Quumque decem partes Aries duplicauerit ortus,
Incipient Hædi tremulum producere mentum,
Hirtaque tum demum terris promittere terga,
Qua dexter Boreas spirat. nec crede seueræ
Frontis opus signo, strictos nec crede Catones,
Aut Brutum, atque parem Torquatum, & Horatia facta.
Maius onus signo est, Hædis nec tanta petulcis
Conueniunt. leuibus gaudent, lasciuaque signant
Pectora, & in lusius agiles, agilemque vigorem
Desudant. vario ducunt in amore iuuentam.
In vulnus nunquam virtus, sed sæpe libido
Impellit, turpisque emitur vel morte voluptas.
Et minimum cecidisse malum est, sed crimine victum.
Nec non & cultus pecorum nascentibus addunt,
Pastoremque suum generant, cui fistula collo
Hæreat, & voces alterna per oscula ducat.
Sed quum bis denas augebit septima partes
Lanigeri surgunt Hyades: quo tempore natis
Nulla quies placet. in nullo sunt otia fructu:
Sed populum, turbamque petunt, rerumque tumultus.

Seditio

Seditio clamorque iuuat, Gracchosque tenentes
Rostra volunt, montemque Sacrum rarosque Quirites
Pacis. bella probant, curæque alimenta ministrant.
Immundosque greges agitant per sordida rura.
Et fidum Laertiadæ genuere syboten.
Hos generant Hyades mores. Surgentibus astris
Vltima Lanigeri quum pars excluditur orbi,
Quæ totum ostendit terris, atque eruit vndis,
Olenie seruans prægressos tollitur Hædos
E gelido stellata polo, quæ dextera pars est,
Officio magni mater Iouis. illa Tonanti
Fundamenta dedit, pectusque impleuit hiantis
Lacte suo, dedit & dignas ad fulmina vires.
Hinc timidæ mentes, tremebundaque corda creantur,
Suspensa trepidis, leuibusque obnoxia caussis.
His etiam ingenitur visendi ignota cupido,
Vt noua per, montesque, ruunt arbusta capellæ
Semper, & vlterius pascentes tendere gaudent.
Taurus in auersos præceps vt tollitur ortus
Sexta parte sui, certantes lucis ad oras
Pleiades ducit: quibus aspirantibus almam
In lucem eduntur Bacchi, Venerisque sequaces
Perque dapes, mensaque super petulantia corda,
Et sale mordaci dulces quærentia risus.
Illis cura sui cultus, frontisque decoræ
Semper erit: tortos in fluctum ponere crineis,
Aut vinclis reuocare comas, & vertice denso
Fingere, & appositis caput emutare capillis,
Pumicibusque cauis horrentia membra polire,
Atque odisse virum, sterilesque optare lacertos.
Fœmineæ vestes, nec insunt tegmina plantis, *
Sed species, fictique placent ad mollia gressus.
Naturæ pudet, atque habitat sub pectore cæco

Ambitio, & morbum virtutis nomine iactant.
Semper amare parum est: cupient & amare videri.
Iam vero Geminis fraterna ferentibus astra
In cælum, summoque natantibus æquore Ponti,
Septima pars Leporem tollit, quo sidere natis
Vix alas Natura negat volucresque meatus.
Tantus erit per membra vigor referentia ventos.
Ille prius victor stadio, quam missus, abibit.
Ille cito monitu rigidos eludere castus,
Nunc exire leuis missas, nunc mittere palmas,
Ille pilam celeri fugientem reddere planta,
Et pedibus pensare manus, & ludere saltu,
Mobilibusque citos ictus glomerare lacertis:
Ille potens turbam perfundere membra pilarum,
Per totumque vagas corpus disponere palmas,
Vt teneat tantos orbeis, sibique ipse recludat,
Et velut edoctos iubeat volitare per ipsum.
Inuigilat somnis, curas industria vincit.
Otia per varios exercet dulcia lusus.
Nunc Cancro vicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt Iugulæ: quibus aspirantibus orti
Te, Meleagre, colunt flammis habitantibus vstum,
Atque Atalanteos conatum ferre labores,
Reddentemque tuæ per mortem munera matri:
Cuius & ante necem paulatim vita sepulta est.
Et Calydonea bellantem rupe puellam,
Vincentemque viros, &, quam potuisse videri
Virgine maius erat, sternentem vulnere primo:
Quamque erat Actæon siluis imitandus & ante
Quam canibus noua præda fuit. ducuntur & ipsi
Retibus, & claudunt campos formidine mortis,
Mendacesque parant foueas, laqueosque tenaces,
Currenteisque feras pedicarum compede nectunt,

Aut ca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Aut canibus ferroue necant, prædasque reportant.
Sunt quibus in ponto studium est cepisse ferarum
Diuersas facies, & cæco mersa profundo
Sternere littoreis monstrorum corpora arenis,
Horrendumque fretis in bella lacessere pontum,
Et colare vagos inductis retibus amneis,
Ac per nulla sequi dubitant vestigia prædas.
Luxuriæ quia terra parum, fastidiet orbem
Venter, & ipse gulam Nereus ex æquore pascet.
At Procyon oriens, quum iam vicesima Cancri
Septimaque ex vndis pars sese emergit in astra,
Venatus non ille quidem, verum arma creatis
Venandi tribuit: catulos nutrire sagaces,
Et genus à proauis, mores numerare per artes,
Retiaque, & valida venabula cuspide fixa,
Lentaque contextis formare hastilia nodis,
Et quodcunque solet venandi poscere cura
In proprios fabricare dabit venalia quæstus.
Quum vero in vastos surgit Nemeeus hiatus,
Exoriturque Canis, latratque Canicula flammans,
Et rabit igne suo geminatque incendia Solis:
Qua subdente facem terris, radiosque mouente
Dimicat in cineres orbis, fatumque supremum
Sortitur, languetque suis Neptunus in vndis,
Et viridis nemori sanguis decedit, & herbis.
Cuncta peregrinos orbeis animalia quærunt.
Atque eget alterius mundus. natura suismet
Aegrotat morbis nimios obsessa per æstus,
Inque rogo viuit. tantus per sidera feruor
Funditur, atque vno ceu sint in lumine cuncta.
Hæc vbi se ponto per pronas extulit oras,
Nascentem si quem pelagi perstrinxerit vnda,
Effrenos animos, violentaque pectora fingit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Irarumque dabit fluctus, odiumque, metumque
Totius vulgi. præcurrunt verba: loquentis
Ante os est animus: nec magnis concita causis
Corda micant, & lingua rabit, latratque loquendo:
Morsibus & crebris dentes in voce relinquit.
Ardescit vitio vitium, viresque ministrat
Bacchus, & in flamma sæuas excuscitat iras.
Nec siluas rupesque timet, vastosque leones,
Aut spumantis apri dentes, atque arma ferarum,
Effunditque suas concesso in robore flammas.
Nec talis mirere arteis sub sidere tali.
Cernis, vt ipsum etiam sidus venetur in astris?
Prægressum quærit Leporem comprendere cursu.
Vltima pars magni quum tollitur orbe Leonis,
Crater auratis surgit cælatus ab astris.
Inde trahit quicunque genus, moresque, sequetur
Inriguos ruris campos, amneisque, lacusque:
Et te, Bacche, tuas nubentem iunget ad vlmos,
Disponetque iugis imitatas fronde choreas,
Robore vel proprio fidentem in brachia ducet,
Teque tibi credet semper. quin matre resectum
Adiunget calamis, segetemque interseret vuis:
Quæque alia innumeri cultus est forma per orbem,
Pro regione colet. nec parce vina recepta
Hauriet emiscens, & fructibus ipse fruetur,
Gaudebitque mero, mergetque in pocula mentem.
Nec solum terræ spem credet in annua vota:
Annonæ quoque vectigal, mercesque sequetur,
Præcipue quas humor alit, nec deserit vnda.
Tales effinget Crater humoris amator.
Iam subit Erigone. quæ quum ter quinque feretur
Partibus ereptis ponto, tollentur ab vndis
Clara Ariadneæ quondam monumenta coronæ,

Et mol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Et molles tribuent arteis. hinc dona puellæ
Namque nitent. illinc oriens est ipsa puella.
Ille colet nitidis gemmantem floribus ortum,
Pallenteis violas, & purpureos hyacinthos,
Liliaque, & Tyrias imitata papauera luces,
Vernantisque rosæ rubicundo sanguine florem.
Cæruleum foliis viridi quin gramine collem
Conseret, & veris depinget prata figuris:
Aut varios nectet flores, sertisque locabit;
Effingetque suum similes. in mutua pressos
Incoquet, atque Arabum siluis mulcebit odores:
Et medicos vnguenta dabit referentia flatus,
Vt sit adulterio succorum gratia maior.
Munditiæ cultusque adsunt, artesque decoræ,
Et lenocinium vitæ præsensque voluptas.
Virginis hoc anni poscunt, floresque coronæ.
At quum per decimam consurgens horrida partem
Spica, feret præ se squallentis corpus aristæ:
Aruorum ingenerat studium, rurisque colendi,
Seminaque in fœnus sulcatis credere terris,
Vsuramque sequi maiorem sorte, receptis
Frugibus innumeris, atque horrea quærere messi,
Quod solum decuit mortaleis nosse metallum.
Nulla fames, non vlla forent ieiunia terris.
Diues erat census saturatis gentibus orbis,
Et si forte labor ruris tardauerit arteis,
Quis sine nulla Ceres, non vllus seminis vsus,
Subdere fracturos silicis frumenta, superque
Ducere pendenteis orbes, & mergere farra,
Ac torrere focis hominumque alimenta parare,
Atque vnum genus in multas variare figuras.
Et quia dispositis aptatur spica per artem
Frugibus: exstructu simili componitur ordo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Seminibusque suis cellas atque horrea præbet.
Sed parte octaua surgentem cerne Sagittam
Chelarum. dabit & iaculum torquere lacertis,
Et calamum neruis, glebas & mittere virgis,
Pendentemque suo volucrem deprendere cælo,
Cuspide vel triplici securum figere piscem.
Quod potius dederim Teucro sidusue genusue?
Teue, Philoctete, cui malim credere parti?
Hectoris ille faces arcu, teloque fugauit,
Mittebat qui vos, igneis, in mille carinas.
Hinc ortam pharetram, Troiæ bellumque gerebat,
Maior & armatis hostis subsederat exul.
Quin etiam ille pater tali de sidere cretus
Esse potest, qui serpentem super ora cubantem,
Infelix, nati somnumque, animamque bibentem,
Sustinuit misso petere & prosternere telo.
Ars erat esse patrem. vicit natura periclum,
Et pariter iuuenem somnoque ac morte leuauit
Tunc iterum natum, & fato per somnia raptum.
At quum secretis improuidus Hædus in astris
Erranti similis, fratrum vestigia quærit,
Postque gregem longo producitur interuallo,
Solertes animos, agitat aque pectora in vsus
Effingit variis nec deficientia curis,
Nec contenta domo. populi sunt illa ministra,
Perque magistratus, & publica iura feruntur.
Non vllo careat digito, quaque iuerit, hasta:
Defueritque bonis sector, pœnamque lucretur
Noxius, & patriam fraudarit debitor æris.
Cognitor est vrbis. nec non lasciuit amores
In varios, ponitque forum, se datque Lyæo.
Mobilis in saltus, & scenæ mollior arte.
Nunc surgente Lyra, testudinis enatat undis

Forma,

Forma per hæredem tantum præfata sonantis,
Chelarum surget quum pars vicesima sexta.
Qua quondam sonitumque ferens Oeagrius Orpheus,
Et sensus scopulis, & siluis addidit aures,
Et Diti lacrimas, & morti denique finem.
Hinc venient vocis dotes Boreæque sonantis,
Garrula qua modulis diuerse tibia format,
Et quodcumque manu loquitur, flatuque mouetur.
Ille dabit cantus inter conuiuia dulces,
Mulcebitque sono Bacchum, noctisque tenebris.
Quin etiam curas inter secreta mouebit
Carmina furtiuo modulatus murmure vocem:
Solus & ipse suas semper cantabit ad aures.
Hinc distante Lyra, quæ cornua ducit in astra,
Sed Regione Nepæ vix partes octo trahentis,
Ara ferens thuris stellis imitantibus ignem,
In qua deuoti quondam cecidere Gigantes,
Nec prius armauit violento fulmine dextram
Iuppiter, ante Deos quam constitit ipse sacerdos;
Quos potius finget ortus, quam templa colentes,
Atque autoratos in tertia iura ministros,
Diuorumque sacra venerantes numina voce,
Pene Deos, & qui possunt ventura videre?
Quattuor appositis Centaurus partibus effert
Sidera, & ex ipso mores nascentibus addit.
Aut mulos aget aut mannos, mistosque iugabit
Semine quadrupedes, aut curru celsior ibit:
Aut onerabit equos armis, aut ducet in arma.
Ille tenet medicas arteis ad membra ferarum,
Et non auditos mutarum tollere morbos:
Hoc est artis opus non expectare gementes,
Et sibi non ægros iamdudum credere corpus.
Nunc subit Arcitenens, cuius pars quinta nitentem

Arcturum ostendit ponto. quo tempore natis
Fortuna ipsa suos audet committere census,
Regales vt opes, & sancta æraria seruent,
Regnantes sub rege suo, rerumque ministri.
Tutelamque gerent populi, domibusue regendis
Præpositi, curas alieno limine claudent.
Arcitenens quum se totum produxerit vndis
Ter decuma sub parte feri, formantibus astris,
Plumeus in cælum nitidis Olor euolat alis:
Quo surgente trahens lucem, matremque relinquens,
Ipse quoque aerios populos, cæloque dicatum,
Alituumque genus, studium censusque vocabit.
Mille fluent artes, aut bellum indicere mundo,
Et medios inter volucrem prensare meatus:
Aut nidis damnare suis, ramoue sedentem,
Pascentemue super surgentia ducere lina.
At quæ hæc? in luxum iam ventri longius itur,
Quam modo militiæ. Numidarum pascimur oris,
Phasidos & damnis. arcessitur inde macellum,
Vnde aurata nouo conuecta est æquore pellis.
Quin etiam linguas hominum, censusque docebit
Aerias volucres, nouaque in commercia ducet,
Verbaque præcipiet naturæ lege negata.
Ipse Deum Cycnus condit, vocemque sub illo
Non totus volucer, secumque immurmurat intus.
Nec te prætereant, clausas qui culmine summo
Pascere aues gaudent Veneris, & reddere cæcas
Aut certis reuocare notis, totamque per vrbem
Qui gestant caueis volucres ad iussa paratas,
Quorum omnis paruo consistit passere census.
Has erit & similes tribuens Olor aureus artes.
Anguitenens magno circumdatus orbe Draconis,
Quum venit in regione tuæ Capricorne figuræ,

Non ini-

Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipiunt sinibusque suis, peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungunt impune venenis.
At quum se patrio producit ab æquore Piscis,
In cælumque ferens alienis finibus ibit,
Quisquis erit tali capiens sub tempore vitam,
Littoribus, ripisque suos circumferet annos,
Pendentem & cæco captabit in æquore piscem,
Cumque suis domibus concha valloque latentes
Protrahit immersus. nihil est audere relictum.
Quæstus naufragio petitur, corpusque profundo
Immissum pariter quam præda exquiritur ipsa.
Nam semper tanti merces est parua laboris.
Censibus æquantur conchæ, rapidumque notari. *
Vix quisquam est locuples. oneratur terra profundo.
Tali sorte suas arteis per littora tractat,
Aut emit externos precio, mutatque labores
Institor æquoreæ varia sub imagine mercis.
Quumque Fidis magno succedunt sidera mundo,
Quæsitor scelerum veniet, vindexque reorum,
Qui commissa suis rimabitur argumentis,
In lucemque trahet tacita latitantia fraude.
Hinc etiam immitis tortor, pœnæque minister,
Et quisquis vero fauit, culpamue perodit,
Proditur, atque alto qui iurgia pectore tollat.
Cæruleus ponto quum se Delphinus in astra
Erigit, & squammam stellis imitantibus exit,
Ambiguus Terræ partus, pelagoque creatur.
Par ex diuerso studet & sociatur vtrumque
In genus, atque vno digestum semine surgit.
Nam velut ipse citis perlabitur æquora pinnis
Nunc summum scindens pelagus, nunc alta profundi,
Et sinubus vires sumit, fluctumque figurat:

Sic, venit ex illo quisquis, volitabit in vndis.
Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
Et plausa resonabit aqua. nunc æquore mersus,
*Deducet palmas, furtiuo remus in ipso**
Nunc in aquas rectus veniet, passimque natabit,
Et vada mentitus reddet super æquora campum.
Aut immota ferens in tergus membra, latusque
Non onerabit aquas summisque accumbet in vndis,
Pendebitque super tutus sine remige. Votum est
Illis in ponto, iocundum est quærere pontum,
Corpora qui mergunt vndis, ipsumque sub antris
Nerea, & æquoreas conantur visere Nymphas,
Exportantque maris prædas, & rapta profundo
Naufragia, atque imas auidi scrutantur arenas,
Ad numeros etiam ille ciet cognata per artem
Corpora, quæ valido saliunt excussa petauro,
Alternosque cient motus: elatus & ille
Nunc iacet, atque huius casu suspenditur ille.
Membraque per flammas, orbesque emissa flagrantes
Molliter vt liquidis per humum ponuntur in vndis.
Delphinumque suo per inane imitantia motu
Et viduata volant pennis, & in aere ludunt.
At si deficient artes, remanebit in illis
Materies tamen apta. dabit natura vigorem,
Atque alacres cursus, campoque volantia membra.
Sed regione means Cepheus humentis Aquarij
Non dabit in lusum mores. facit ora seuera:
Frontes, ac vultus componit pondere mentis.
Pascentur curis, veterumque exempla reuoluent
Semper, & antiqui laudabunt verba Catonis,
Tutorisue supercilium, patruiue rigorem.
Componet teneros etiam qui nutriat annos,
Et dominum dominus prætexta lege sequatur.

Quinetiam Tragico præstabunt verba cothurno,
Cuius erit quamquam in chartis stilus ipse cruentus.
Nec minus & scelerum facie, rerumque tumultu
Gaudebunt, atri luctum memorare sepulchri,
Ructantemque patrem natos, Solemque reuersum
Et cæcum sine Sole diem. Thebana iuuabit
Dicere bella vteri, mixtumque in fratre parentem:
Quærere Medeæ natos, fratremque, patremque:
Hinc vestes, flammas illinc pro munere missas,
Aeriamque fugam, vectosque ex ignibus annos.
Mille alias rerum species in carmine ducent.
Forsitan ipse etiam gestus referetur in actus.
At si quis studio scribendi mitior ibit,
Comica componet lætis spectacula ludis.
Ardentes iuuenes, raptasque in amore puellas,
Elusosque senes, agilesque per omnia seruos,
Quis in cuncta suam produxit sæcula vitam
Doctor in vrbe sua linguæ sub flore Menander,
Qui vitæ ostendit vitam, chartisque sacrauit.
Et si tanta operum vires commenta negarint.
Externis tamen aptus erit nunc voce poetis,
Nunc saturo gestu, referetque affectibus ora,
Et sua dicendo faciet, solusque per omneis
Ibit personas, & turbam reddet in vno:
Aut magnos Heroas aget, scenisque Togatas.
Omnis fortunæ vultum per membra reducet;
Aequabitque choros gestu, cogetque videre
Præsentem Troiam, Priamumque ante ora cadentem.
Quodque aget, id credes stupefactus imagine veri.
Nunc Aquilæ sidus referam, quæ parte sinistra
Rorantis Iuuenis, quem terris sustulit ipsa,
Fertur, & extentis prædam circumuolat alis.
Fulmina missa refert, & cælo militat ales,

Bis sextamque notat partem fluuialis Aquarj.
Illius in terris orientis tempore natus,
Ad spolia & partas surget vel cæde rapinas.
Quumque hominum dederit strages, dabit ille ferarum:
Nec pacem à bello, ciuem discernet ab hoste.
Ipse sibi lex est, & qua fert cunque voluntas,
Præcipitat vires: laus est contendere cuncta.
Et si forte bonis accesserit impetus ausis,
Improbitas fiet virtus. & condere bella,
Et magnis patriam poterit ornare triumphis.
Et quia non tractat Volucris, sed suggerit, arma,
Immissosque refert ignes, & fulmina reddit,
Regis erit magniue ducis per bella minister,
Ingentesque suis præstabit viribus vsus.
At quum Caßiope bis denis partibus actis
Aequorei Iuuenis dextra de parte resurgit,
Artifices auri faciet, qui mille figuris
Vertere opus poßint, caræque acquirere dotem
Materiæ, & lapidum viuos miscere colores.
Sculpentem faciet sanctis laquearia templis:
Condentemque nouum cælum per tecta Tonantis.
Hæc fuerat quondam Diuis concessa figura:
Nunc iam luxuriæ pars est. Triclinia templis
Concertant, tectique auro iam vescimur auro.
Hinc augusta nitent sacratis munera templis,
Et Mithridateos vultus induta trophæa,
Aurea Phœbeis certantia lumina flammis,
* *Gemmarumque Iuli radiantes lucibus ignes.*
Hinc Pompeia manent veteris monimenta triumphi,
* *Et quod erat regnum, pelagus fuit vna malorum*
* *Non extincta lues semperque recentia flammis.*
Hinc lenocinium formæ, cultusque repertus
Corporis, atque auro quæsita est gratia frontis,

Perque

Perque caput ducti lapides, per colla, manusque,
Et pedibus niueis fulserunt aurea vincla.
* *Quid potius matrona velit tractare creatos,* *
Quam factum reuocare suos quod possit ad vsus.
Ac ne materies tali sub munere desit,
Quærere sub terris aurum, furtoque latentem
Naturam eruere omnem, orbemque inuertere prædæ
Imperat, & glebas inter deprendere gazam,
Inuitamque nouo tandem producere cælo.
Ille etiam fuluas auidus numerabit arenas,
Perfundetque nouo stellantia littora ponto,
Paruaque ramentis faciet momenta minutis.
Protulit, vt legeret census spumantis in aurum, *
Et perlucentes cuperet prensare lapillos.
Vorticibus mediis oculos immittet auaros.
Et coquet argenti glebas, venamque latentem
Eruet, & silicem riuo saliente liquabit,
Et facti mercator erit per vtrumque metalli,
Alterum & alterius semper mutabit in vsus.
Talia Cassiope nascentum pectora fingit.
Andromedæ sequitur sidus, quæ Piscibus ortis
Bis sex in parteis cælo venit aurea dextro,
Hanc quondam pœnæ dirorum culpa parentum
Prodidit, infestus totis quum finibus omnis
Incubuit pontus, timuit quum naufraga tellus.
Proposita est merces vesano dedere ponto
Andromedam, teneros vt bellua manderet artus.
Hic Hymenæus erat, solaque in publica damna
Pro natis lacrimans ornatur victima pœna,
Induiturque sinus non hæc in vota paratos,
Virginis & viuæ rapitur sine funere funus.
At simul infesti ventum est ad littora ponti,
Mollia per duras panduntur brachia cautes.

Astrinxere pedes scopulis, iniectaque vincla,
Et cruce virginea moritura puella pependit.
Seruatur tamen in pœna vultusque pudorque.
Supplicia ipsa decent. niuea ceruice reclinis
Molliter ipsa suæ custos est sola figuræ.
Defluxere sinus humeris, fugitque lacertos
Vestis, & effusi scopulis hæsere capilli.
Te circum Alcyones pennis planxere volantes,
Fleueruntque tuos miserando carmine casus,
Et tibi contextas vmbram fecere per alas.
Ad tua sustinuit fluctus spectacula pontus,
Assuetasque sibi desiit perfundere ripas.
Extulit & liquido Nereis ab æquore vultum,
Et casus miserata tuos rorauit & vndas.
Ipsa leui flatu refouens pendentia membra
Aura per extremas resonauit flebile rupes.
Tandem Gorgonei victorem Persea monstri
Felix illa dies redeuntem ad littora duxit.
Isque vbi pendentem vidit de rupe puellam,
Diriguit facie, quem non stupefecerat hostis.
Vixque manu spolium tenuit, victorque Medusæ
Victus in Andromeda est. iam cautibus inuidet ipsis,
Felicesque vocat, teneant quæ membra, catenas.
At postquam pœnæ caussam cognouit ab ipsa,
Destinat in thalamos per bellum vadere ponti,
Altera si Gorgo veniat, non territus ire.
Concitat Aerios cursus, flentesque parentes
Promissu vitæ recreat, pactusque maritum
Ad littus remeat. grauidus iam surgere pontus
Cœperat, & longo fugiebant agmine fluctus
Impellentis onus monstri. caput eminet vndas
Scindentis, pelagusque mouet. circumsonat æquor
Dentibus, inque ipso rapidum mare nauigat ore.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Hinc vastis vrgent immensi torquibus orbes,
Tergaque consumunt pelagus. sonat vndique Syrtis,
Atque ipsi metuunt montes, scopulique ruentem.
Infelix virgo quamuis sub vindice tanto,
Quæ tua tunc fuerat facies? vt fugit in auras
Spiritus? vt toto caruerunt sanguine membra?
Quum tua fata cauis è rupibus ipsa videres,
Adnantemque tibi pœnam, pelagusque ferentem,
Quantula præda maris? sed pennis subuolat alte
Perseus, & cælo pendens iaculatur in hostem,
Gorgoneo tinctum defigens sanguine ferrum.
Illa subit contra assurgens, conuersaque frontem
Erigit, & tortis innitens orbibus alte
Emicat, ac toto sublimis corpore fertur.
Sed quantum illa subit semper iaculata profundo,
In tantum reuolat, laxumque per athera ludit
Perseus, & Ceti subeuntis verberat ora.
Nec cedit tamen illa viro, sed sæuit in auras
Morsibus, & vani crepitant sine vulnere dentes.
Efflat & in cælum pelagus, mergitque volantem
Sanguineis vndis, pontumque extollit in astra.
Spectabat pugnam pugnandi caussa puella.
Iamque oblita sui, metuit pro vindice tali
Suspirans, animoque magis quam corpore pendet.
Tandem confossis subsedit bellua membris,
Plena maris, summas iterumque renauit ad vndas,
Et magnum vasto contexit corpore pontum,
Tunc quoque terribilis, nec virginis ore videnda.
Perfudit liquido Perseus in marmore corpus,
Maior & ex vndis ad cautes peruolat altas
Soluitque hærentem vinclis de rupe puellam
Desponsam pugna, nupturam dote mariti.
Hic dedit Andromedæ cælum, stellisque sacrauit,

Mercedem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Mercedem tanti belli, quo condidit ipsa
Gorgone non leuius monstrum, pelagusque leuauit.
Quisquis in Andromedæ surgentis tempore ponto
Nascitur, immitis veniet pœnæque minister,
Carceris & duri custos, quo stante superbæ
Prostratæ iaceant miserorum in limine matres,
Per noctesque patres cupiant extrema suorum
Oscula, & in proprias animam transferre medullas,
Carnificisque venit mortem ducentis imago,
Accensisque rogis, & stricta sæpe securi.
Supplicium vectigal erit: qui denique possit
Pendentem è scopulis ipsam spectare puellam,
Vinctorum dominus, sociusque in parte catenæ.
Interdum pœnis innoxia corpora seruat.
Piscibus exortis quum pars vicesima prima
Signator terræ lumen fulgebit, & orbi
Aerius nascetur Equus cæloque volabit,
Velocesque dabit sub tali tempore partus,
Come per officium vigilantia membra ferentes.
Hic glomerabit equo gyros, dorsoque superbus
Ardua bella geret rector cum milite mixtus,
Nunc stadio fraudare fidem, poteritque videri
Mentiri passus, & campo tollere cursum.
Quamuis extremo citius reuolauerit orbe
Nuncius, extremum vel bis penetrauerit orbem.
Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis
Quadrupedum: medicas artes in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad vsus.
Nixa genu species, & Graio nomine dicta
*Engonasi, ingenicla nitens sub origine constat **
Dextra per extremos attollit lumina Pisces.
Hinc fuga nascentum, dolus, insidiæque creantur,
Grassatorque venit media metuendus in vrbe.

Etsi

Et ſi forte aliquas animo conſurget in arteis,
In prærupta dabit ſtudium, vincetque periclo
Ingenium. aut tenues auſus ſine limite greſſus
Certa per extentos ponit veſtigia funes,
Et cæli meditatus iter veſtigia perdet.
Et pene vt pendens populum ſuſpendit ab ipſo.
Læua ſub extremis conſurgunt ſidera Ceti
Piſcibus Andromedam ponto, cæloque ſequentis.
Hoc trahit in pelagi cædes, & vulnera natos
Squammigeri gregis: extentis laqueare profundum
Retibus, & pontum vinclis armare ſequentem,
Et velut in laxo ſecuras æquore phocas
Carceribus claudunt raris, & compede nectunt,
Incautoſque trahunt macularum vimine thunnos.
Nec cepiſſe ſat eſt. luctantur corpora nodis,
Expectantque nouas acies, ferroque necantur,
Inficiturque ſuo permixtus ſanguine pontus
Totus, quum toto iacuerunt littore prædæ.
Altera fit cædis cædes. ſcinduntur in artus
Corpora, & ex vno varius deſcribitur vſus.
Illa datis melior ſuccis, pars illa retentis.
Hinc ſanies precioſa fluit, floremque cruoris
Euomit, & mixto guſtum ſale temperat oris.
Illa putris turba eſt. ſtrages confunditur omnis,
Permiſcetque ſuas alterna in damna figuras,
Communemque cibis vſum, ſuccumque miniſtrat.
At quum cæruleo ſtetit ipſa ſimillima ponto
Squammigerum nubes, terræque immobilis hæret,
Excipitur vaſta circumuallata ſagena,
Ingenteſque lacus, & Bacchi dolia complet,
Humoreſque vomet ſocia per mutua dote,
Et fluit in liquidas tabes reſoluta medullas.
Quin etiam magnas poterunt celebrare Salinas,

Et pontum coquere, & ponti secernere virus,
Quum solidum certo distendunt margine campum,
Adpelluntque suo deductum ex æquore fluctum,
Claudendoque negant. tum demum suscipit vndas
Area, tum pontus per Solem humore nitescit.
Congeritur siccum pelagus, mersique profundi
Canities emota maris, spumæque rigentis
Ingenteis faciunt tumulos, pelagique venenum.
Quodque erat vsus aquæ succo corruptus amaro,
Vitali sale permutant, redduntque salubrem.
At reuoluta polo quum primis vultibus Arctos
Ad sua perpetuos reuocat vestigia passus,
Nunquam tincta vadis, sed semper flexilis orbe:
Ac Cynosura minor cum prima luce resurgit,
Et pariter vastusue Leo, tum Scorpios acer
Nocte sub extrema permittunt iura diei:
Non inimica feræ tali sub tempore natus
Ora feret. placidas reget in commercia gentes.
Ille manu vastos poterit frenare leones,
Et palpare lupos, pantheris ludere captis,
Nec fugiet validas cognati sideris vrsas.
Inque arteis hominum, peruersaque munera ducet.
Ille elephanta premet dorso, stimulisque mouebit
Turpiter in tanto cedentem pondere cunctis.
Ille tigrim rabie soluet, pacique domabit,
Quæque alia infestant siluis animalia terras,
Iunget amicitia secum, catulosque sagaces.

* * *

Tertia Pleiades dotabit forma sorores,
Femineum rubro vultum suffusa pyropo,

Inuenitque

Inuenitque parem sub te, Cynosura, colorem,
Et quos Delphinus iaculatur quattuor ignes,
Deltotonque tribus facibus, similique nitentem
Luce Aquilam, & flexos artus per lubrica terga.
Tum quartum quintumque genus discernitur omni
E numero, summaque gradus qui iungitur Angue,
Maxima per minimos censu concluditur imo,
Quæ neque per cunctas noctes, neque tempore in omni
Respondent alto cæli summota profundo.
Sed quum clara suos auertit Delia cursus,
Quumque vaga est illa, & terris sua lumina condit,
Mersit & ardentes Orion aureus ignes,
Signaque transgressus mutat per tempora Phœbus,
Effulget tenebris, & nocte accenditur atra.
Tunc conferta licet cæli fulgentia templa
Cernere seminibus densis, totisque micare
Floribus, vt siccæ curuum per littus arenæ:
Nec spatium stellis, mundo nec cedere summam:
Sed quot eant semper nascentes æquore fluctus,
Quot delapsa cadant foliorum millia siluis,
Amplius hoc ignes numero volitare per orbem.
Vtque per ingentem populus describitur vrbem,
Præcipuumque Patres retinent, & proximum Equester
Ordo locum, Populumque Equiti, Populoque subire
Vulgus iners videas etiam sine nomine turbam:
Sic etiam magno quædam respondere mundo
Hæc natura facit, quæ cæli condidit orbem.
Sunt stellæ Procerum similes, sunt proxima primis
Sidera, suntque gradus, atque omnia iuncta priori.
Maximus est populus, summo qui culmine fertur,
Cui si pro numero vires natura dedisset,
Ipse suas æther flammas sufferre nequiret,
Totus & accenso mundus flagraret Olympo.

FINIS.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM,
Quæ in
MANILIO
continentur.

A.

ABliguritorum genitura. 96,25
Actæon. 114,29
Actiacum bellum. 28,32.110,30
Acutorum & ſolertiũ genitura. 87,25
Adamas. 108,18
Ægyptii inuentores aſtronomiæ. 2,23.
minus colorati Indis. 102,27
Ægyptus ſubiecta Arieti. 103,9
Æmilia gens. 25,13
Æneas. 81,6
Ærarii Cuſtodum genitura. 120,2
Ærariorum & Ferrariorum genitura. 88,1.
Æthiopia Cancro ſubiecta. 103,15
Æthiopes. 102,13
Africa. 100,16. Scorpio ſubiecta. 104.3.
Agilium genitura. 87,26. 111,7. 112,22
Agricolarum genitura. 84,13. 96,11.117,19.
Agrippa. 25,15
Amatorum genitura. 114,2
Ambitioſorum genitura. 114,1
Amicitiæ rara exempla. 47,30
Andromeda. 11,32. 125,21. & inde
Anguis Vrſarum. 12,21. Eius magnitudo. 131,7
Animi vis. 107,28
Annonæ redemptorum genitura. 116,27
Antichthones. 8,20
Antiſtites & Aeditimi ſub quo ſigno edantur. 97,1. 119,20
Aquario quæ regiones ſubiectæ. 104,21
Aquatica negotiantiũ genitura. 116,28
Aquila ſidus. 11,25. Eius magnitudo. 131,4. ortus. 123,30
Aquilices ſub quo ſigno eduntur. 88,12
Arabia Tauro ſubiecta. 103,11
Arabicus ſinus. 100,14
Arachne. 84,19
Arctophylax. 10,31
Arcturus. 10,33. Eius ortus. 120,1
Argo. 13,18. Ortus. 109,14
Arieti quæ regiones ſubiectæ. 103,1
Arma venatoria parantes ſub quo ſigno eduntur. 115,12
Armenia Leoni ſubiecta. 103,18
Armorum ſtudioſi ſub quo ſigno eduntur. 87,11
Artium origo. 4,4
Aſia. 100,29. Tauro ſubiecta. 103,10
Aſtrologiæ auctores primi. 2,23
Aſtrologi, & Mathematici ſub quo ſigno edantur. 85,8
Atalanta. 114,23,26
Athla. 64,11
Athlorum dodecatopos. 62,11
Aucupum genitura. 120,11
Auguſtus. 25,17. Deus. 97,7
Auguſti genitura. 45,4.97,7
Auratorum, & Aurificum genitura. 124,17
Aurifabrorum, & Argentifabrorum genitura. 87,33. 125,17
Aurifoſſorum genitura. 124,26
Aurilegulorum genitura. 125.10
Axis. 9,27

B.

BAbylonia Piſcibus ſubiecta. 104,24
Bellerophontis genitura. 112,9
Bellicoſorum, & Martialium genitura. 87,4
Beſtiariorum genitura. 85,27. 87,8
Bithynia Leoni ſubiecta. 103,18
Bootes. Vide Arctophylax.
Brutus. 25,2

C.

CÆcorum genitura. 96,21
Cæſar Diuus. 25,18
Cæſaris interitus. 82,6.97,20.
Calculatorum genitura. 86,22
Camillus. 25,1
Cancer. 30,23
Cancro regiones ſubiectæ. 103,14
Canicula. 13,2.115,20
Canum ſtudioſi ſub quo ſigno eduntur. 114,13
Cannenſis clades. 81,19. 100,18
Canopus. 7,30
Canororum, & Cantorum genitura. 119,6.
Capella ſidus. 12,15.30,20.113,9
Cappadocia Leoni ſubiecta. 103,18
Caprariorum genitura. 112,28
Capricorno regiones ſubiectæ. 104,15

Cardi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Cardines geniturarum. 53,19
Cardinum interualla. 55,7
Cardinum vires. 55,29
Caria regio Virgini ſubiecta. 103,25
Carnificum genitura. 128,9
Carrucariorum genitura. 119,26
Carthago. 100,16. Scorpioni ſubiecta. 104, 2.
Caſpium mare. 100,6
Caſſiepea. 12,31 Eius ortus. 124,15
Cato. 25,14.
Centaurus. 13,24. Eius ortus. 119,24
Cepheus. 12,3. Eius ortus. 122,26
Cercopes animalia. 100,26
Cetus ſidus. 14,16. Eius ortus 129,6
Cetariorum, & Bolonarum genitura. 129,9
Chaldæi inuentores aſtronomiæ. 2,13
Chronocratoriæ XII Signorum. 76,17
Chronocratoriæ Dodecatopi. 77,1
Cicero. 25,11
Cilicia Aquario ſubiecta. 104,23
Cinædorum genitura. 95,7
Circuli paralleli. 18,11
Circulus æquinoctialis. 18,19
Circulus Antarcticus. 19,6
Circulus Arcticus. 18,15
Claudia gens. 25,12
Clœlia. 24,30.81,15
Cocles Horatius. 24,31.81,14.
Cognitorum, & Sectorum genitura. 118,26
Coluri. 10,19
Cometæ. 25,30
Cometa Acontias. 27,1
Cometæ Docides 26,24
Cometa Lampadias. 26,30
Cometa Pitheus. 26,26
Cometa Pogonias. 26,23
Corona ſidus. 11,1. Eius ortus. 116,33
Corpulentorum genitura. 85,1
Coruinus. 24,32
Coruus ſidus. 13,23
Coſſus. 25,5
Crater ſidus. 13,23. Eius ortus. 116,29
Creta Sagittario ſubiecta. 104,7
Crœſi interitus. 82,13
Curiatii & Horatii fratres. 81,16
Curius. 25,4.84,31
Curſorum genitura. 128,22
Cycnus ſidus. 11,19.30,21. Eius ortus. 120,9
Cynoſura. 10,14.30,20. Eius ortus. 130,14. magnitudo. 131,1.

D.

DÆmonion Saturnus. 58,12
Demonie in XII domibus. 56,29
Dea in XII domib. 57,15
Decani. 89,16.
Decii. 25,6
Delphinus ſidus. 11,28. Eius ortus. 121,26. magnitudo. 130,2
Deltoton. 12,2. Eius magnitudo. 130,3
Deorum Tutelæ in ſignis. 42,27
Deſultorum genitura. 111,30
Deus in XII domibus. 57,8
Dextra & ſiniſtra Signa. 38,9,19.
Dicacium genitura. 113,24
Dierum inæqualitas ſecundum climata. 66,30
Dierum menſura ſub Æquinoctiali. 87,3.
Ditis ianua. 58,17
Dodecaeteris genethliaca. 75,33
Dodecatemorion. 50,21
Dodecatemorion in Dodecatemoriis. 52,2
Doridos regio Virgini ſubiecta. 103,24

E.

ECliptica Signa. 105,9
Eclipſis non vbique eodem tempore cernitur. 8,4
Edacium genitura. 96,25
Elementorum diſpoſitio. 5,29
Eloquentium & Facundorum genitura. 86,10
Equariorum genitura. 87,16
Equorum domitores ſub quo ſigno naſcuntur. 87,16. 111,33. 128,20.
Equus ſidus. 11,30. Eius ortus. 128,17
Erigone. 30,22
Eumæi ſubulci genitura. 113,7
Europa. 101,5
Euriporum deductores ſub quo ſigno eduntur. 88,15
Euxinus Geminus ſubiectus. 103,12
Exlegum genitura. 124,6

F.

FAbius Cunctator. 25,7.81,22
Fabricius. 25,4
Felix in XII domib. 56,20
Fides ſidus. 121,19
Flaturariorum genitura. 88,1
Florum cultorum genitura. 117,3
Fortuna in XII domib. 57,26
Fortunæ imperium in rebus humanis. In procemio lib. IIII.
Fortunæ Sors. 64,25
Fugacium genitura. 128,31
Funambulorum genitura. 129,3

G.

GAlaxias. vide Lacteus.
Gallia. 101,6. Capricorno ſubiecta. 104.17
Garum. 129,23
Gemellorum & Gemellipararũ genitura. 98,6
Geminis quæ regiones ſubiectæ. 103,12
Germania 102,5. Capricorno ſubiecta. 104,18
Glabratorum & pumicatorum genitura. 113,9
Gladiatorum genitura. 87,8
Græcia. 101,9
Græci palæſtræ dediti. 102,10
Graſſatorum genirura. 128,32

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

H.

HAnnibalis mors. 81,23.97,22
Helice. 10,11
Hellespontus Ariesi subiectus. 103,3.
Heniochus. 111,14
Hesiodi Georgica. 30,8
Hesiodi Theogonia alia à vulgata. 30,2
Hispania Capricorno subiecta. 104,17
Hœdi sidus. 12,14. Eorum ortus. 112,15.
Hœdus sidus. 118,20
Homerus. 29,21
Horatii trigemini. 24,28
Horoscopus quomodo indagandus. 65,21.73. 31-
Hortulanorum vel olitorum genitura. 117,3.
Hyades. 112,31
Hydra sidus. 13,21

I.

IAculatorum genitura. 118,3
Ignis semina vbique. 27,3
India Cancro subiecta. 105,14
Indorum color. 102,19
Infidorum genitura. 97,32
Ingeniculus. 10,30. Eius ortus. 128,29
Inquietorum genitura. 112,32. 118,24
Insidiatorum & insessorum viæ genitura. 128, 32
Insulæ maris mediterranei. 99,19
Ionia Virgini subiecta. 103,24
Iracundorum genitura. 86,4. 116 21
Italia Libræ subiecta. 103,26
Iugulæ sidus. 114,20
Iulia gens- 25,16
Iunius Brutus. 25,2
Iurisperitorum genitura. 86,26

L.

LActeus circulus. 22.1
Lacteus circulus Heroum sedes post mortem. 24,9
Lanificum, & Lanariorum genitura. 84,12
Lasciuorum, & voluptariorum genitura. 112, 21.118,30.
Legislatorum genitura. 96,30
Leoni quæ regiones subiectæ. 103,16
Lepus sidus. 13,18. Eius ortus. 114,5
Liberalium hominum genitura. 88,22
Libidinosorum genitura. 97,32
Libræ quæ regiones subiectæ. 103,26
Liuius collega Neronis 25,8
Lucifer, Hesperos, idem. 6,24
Lunæ deliquium crepitu æris reuocari. 8,8
Lycurgus. 24,23
Lyra sidus. 11,6. Eius ortus. 118,33

M.

MAcedonia Leoni subiecta. 103,19
Magistratuum apparitorum genitura. 118, 24
Mancipes carcerum sub quo signo eduntur. 128,4
Mansuetariorum genitura. 87,19,130,17
Marcellus. 25,5
Margaritariorum genitura. 121,16
Marii victoria de Cimbris. 81,27
Marii clades. ibid.
Marsorum & Psyllorum genitura. 121,1
Mauri à colore oris dicti. 102,19
Meleagri genitura. 114,22
Menander. 123,18
Mensorum, ponderatorum, libripendium genitura. 86,22
Mercatorum genitura. 85,15
Mercurii stella ostendens se, & occultans. 27, 22
Mercurius inuentor astronomiæ. 2,12
Meridianus. 20,16
Messeniacum bellum. 59,27
Metallariorum genitura. 87,30
Metelli 25,13
Metellus. 82,17
Metonis Atheniensis genitura. 88,20
Mimorum genitura. 125,20
Mollium & effœminatorum genitura. 113, 26.
Mulionum genitura. 119,26
Mulomedicorum genitura. 119,29.128,26
Mundi forma rotunda. 7,18
Mundi origo. 5,2
Mundorum, cultorum, elegantium hominum genitura. 113,25.117,14
Musicorum genitura. 85,3.96,16
Mutius Scæuola. 81,13

N.

NAtatorum genitura. 122,1
Nauiculariorum genitur. 88,24. 97,24. 110,19.
Naue merces traiicientium genitura. 85,20
Naumachorum genitura. 89,6
Nero collega Liuii. 25,8
Notariorum genitura. 86,14
Notia sidera. 14,19

O.

OCcidens Capricorno subditus. 104, 15
Octo topi. 55,6.59,2.
Ophiuchus. 11,13. Eius ortus. 120,32
Orion. 12,26. Eius ortus. 110,3
Orizon. 20,31
Orpheus. 119,3

P.

PÆdagogorum genitura, 122,32.
Palamedis genitura. 86,22
Papirius. 25,3
παραβόλων genitura. 129,3

Pella

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Pella Alexandri Magni Patria. 24.20
Peregrinantium genitura. 88,31. 95,33. 110,22. 113,16.
Perioeci. 8,17
Perseus. 11,32
Persicum bellum Xerxis. 59,32
Persicum mare. 100,8
Persis subiecta Arieti. 103,7
Pestis Atticæ. 28,2
Petauristarum genitura. 122,16
Phoenomena Borea. 10,9
Phænomena Notia. 12,23
Phaetonis incendium. 23,19
Philippi, campi. 28,27
Philoctetæ genitura. 118,8
Phrygia Leoni subiecta. 103,16
Piscatorum genitura. 89,3. 121,7. 115,2. 118,6.
Pililudiorum genitura. 114,13
Piscibus quæ regiones subiectæ. 104,24
Piscis Notius. 14,11
Pistorum genitura. 88,2. 117,28
Plato. 24,24
Pleiades. 12,20. 113,21. Earum magnitudo. 130,32.
Cn. Pompeii interitus. 81,32
Cn. Pompei tres triumphi. 25,10. 81,33. 82,1
Sex. Pompeius Cn. F. 29,5
Ponderatorum genitura. 86,22
Pontus subiectus Geminis. 103,12
Porta laboris in XII domib. 56,2
Prædatorum genitura. 95,29
Priami interitus. 82,13
Procyon. 13,18. Eius ortus. 115,10
Prodigorum genitura. 88,22
Prophetarum genitura. 119,23
Propontis Arieti subiecta. 103,6
Pudibundorum, & verecundorum genitura. 86,17
Pugilum genitura. 114,19
Pugna in Philippeis campis. 28,27
Pumicatorum genitura. 113,29
Punica bella. 110,29

Q.

Quadrigariorum genitura. 87,15. 111,18
Quæsitorum capitalium genitura. 120,21
Quintilius Varus in Germania cum tribus legionib. cæsus. 28,17
Quirinus. 25,18

R.

Rapacium genitura. 124,3
Remi & Romuli genitura. 104,1
Rhodos secessus Tiberj 103,23
Rhodos Virgini subiecta. 103,20
Roma sub Libra condita. 103,30
Romanorum temperatura. 102,8

S.

Sacer mons. 113,2
Sagariorum genitura. 88,3
Sagitta sidus. 11,24. Eius ortus. 118.2
Sagittario quæ regiones attributæ. 104,7
Sagittariorum genitura. 118,4
Salacium genitura. 89,8. 113,22
Salinarii. 129,33
Salis confectio. ibid.
Salmonei genitura. 112,3
Salsamentariorum genitura. 129,18
Saltatorum & scenicorum genitura. 118,32
Salutatorum genitura. 111,1
Sanctimonia insignium genitura. 97,26
Sardinia humano vestigio similis. 99,20
Sardinia Scorpio subiecta. 104,6
Satellitum & regiorum stipatorum genitura. 124,13.
Scæuola. 24,29
Scipiones. 25,9
Scorpio quæ regiones attributæ. 104,2
Scorpius. 30,22
Scythia Tauro subiecta. 103,10
Sectorum & cognitorum genitura. 118,27
Seditiosorum genitura. 113,1
Sedulorum genitura. 128,18
Seplasiariorum genitura. 117,10
Serranus. 84,31
Seruius iurisconsultus. 86,30
Ser. Tullius Rex. 82,15
Seuerorum genitura. 122,26
Sicilia Sagittario subiecta. 104,12
Signa Antarctica. 14,30
Signa asyndeta. 41,18
Signa biformia. 34,27
Signa communia. 36,22
Signa contraria. 41,29
Signa currentia. 37,4
Signa debilia. 37,15
Signa dextra, sinistra. 38,9,19
Signa duodecim Zodiaci. 9,11
Signa dupla. 34,32
Signa ecliptica. 105,9
Signa fecunda. 36,28
Signa ferina 34,14
Signa fessa. 37,8
Signa gemina & paria. 34,17
Signa hexagona. 40,23
Signa humana. 34,13
Signa masculina, feminina. 34,9
Signa nocturna, diurna. 35,28
Signa peruersa. 35,22
Signa recta, aut stantia. 37,6
Signa singularia. 41,3

Signa

Signa sterilia. 36,30
Signa terrestria, aquatica. 36,16
Signa Tetragona. 38,13
Signa Trigona. 37,30
Signa Tropica. 37,24.78,5
Signorum XII apotelesmata 84,5
Signorum orientium apotelesmata. 95,25
Signorum Chronocratoriæ. 76,17
Signorum consensus in visu, & auditu. 43,37
Signorum obliquitas. 66,8
Signorum triplicitates contrariæ. 45,15
Signorum tutelæ in membris humanis. 43,14 101,27
Signorum anaphorica tempora. 69,15
Signorum partes noxiæ. 93,30
Simpliciorum ingeniorum genitura. 86,5
Socrates. 24,24
Solertium genitura. 111,6.118,23
Solon. 24,23
Sors Fortunæ quomodo indaganda. 64,25
Sortis Fortunæ, siue Athlorum Thema. 62,11.
Spica sidus. 117,18
Stadiasmi anaphorici methodus. 70,15
Stadiasmi anaphorici exemplum. 73,9
Stadiodromorum genitura. 114,8.128,22
Stellæ septem errantes. 25,26
Stellarum & Solis forma rotunda. 7,22
Stellarum magnitudo. 130,32.Inde.
Stratorum genitura. 119,28
Subulcorum genitura. 113,4
Syri crispi. 102,12
Syria Arieti subiecta. 103,7

T.

Taciturnorum genitura. 85,1
Tauro quæ regiones attributæ. 103,10
Temporum tutelæ. 74 29
Temulentorum genitura. 113,22. 116,7,24.118,31
Terra in medio mundi. 6,14
Terræ diuisio. 98,9
Terræ forma rotunda. 7,20
Terræ rotunditatem colligi ex eclipsib. 8,16
Tessellatorum genitura. 124,19
Tetragona signa. 38,13.
Teucri genitura. 118,7
Thebanum bellum. 59,28
Theocritus. 30,29
Thrasymenus lacus. 81,21
Tibicinum & Fistulatorum genitura. 119,17
Timidorum genitura. 113,14
Tortorum & carnificum genitura. 121,23
Tragœdorum, & Comœdorum genitura. 123,1
Trebiæ clades. 100,18
Trepidorum genitura. 84,21.113,14
Trigona signa. 37,30
Triumphatorum genitura. 97,16
Tropicus Cancri. 18,17
Tropicus Capricorni. 18,31
Typhonis sedes. 56,6

V.

Varro fugiens ex prœlio Cannensi. 81,20
Varus. vide Quintilius.
Velocium genitura. 111,6. 114,6. 122,23.
Venatorum, & Bestiariorum genitura. 85,27. 87,8. 114,21.
Venditatorum & ἀλαζόνων genitura. 84,22.
Venus in Piscem. 98,1
Vestiariorum genitura. 84-15
Vinitorum genitura. 116,18
Violentorum & iracundorum genitura. 97,33. 115,33.
Virgini quæ regiones subiectæ. 103,20
Vniuersi totius dimensio. 17,23
Voluptariorum genitura. 89,8.112,25
Vrbium Conditorum ac euersorum genitura. 97,10.
Vrinatorum genitura. 121,9,122,12
Vrsæ Cælestes. 16,10
Vrsa maior. 130,11

X.

Xerxes. 24,26
Xerxis naufragium. 82,14

Z.

Zodiacus. 21,17

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

1.6.77.

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F.

CASTIGATIONES ET NOTAE IN M. MANILII ASTRONOMICON,

ab ipso Auctore recognitæ, luculentisque accessionibus plurimum locupletatæ.

ARGENTORATI,
Impensis IOH. IOACHIMI BOCKENHOFFERI,
CIↃ. IↃC. LV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

AVCTORVM NOMENCLATOR
QVI HIS CASTIGATIONIBVS
CITANTVR AVT EMENDANTVR.

A.

Aben Ezra.
Achilles Statius.
Acro.
Acta Apostolorum.
Acta Triumphorum Pompei Magni.
Ælianus.
Æschylus.
Ætnæ auctor.
Albinouanus.
Alexis Comicus.
Alfenus Iurisc.
Alkabizius.
Anacreon.
Antiphanes Comicus.
Apollonius Rhodius.
Apollonides poeta.
Aratus. sæpißime.
  Emendatur. 42.45.370.372.
  Insigni loco illustratur. 372.
Archedicus Comicus.
Archimedes.
Aristophanes Comicus.
Aristophanes Grammaticus.
Aristoteles.
Arnobius.
Artemidorus.
Asterismi.
Athenæus.
Attalus Arati interpres.
Attius.
Augustus Cæsar.
Augustinus.
Auienus Festus. sæpe.
  Emendatur. 350.
Ausonius.

B.

Baal Aruch Iudæorum.
  Notatur. 12.
Beda.
Boetius.

C.

C. Cæsar.
Calippi Parapegma.
Callimachus.
Callistratus iurisconf.
Capitolinus.
  Emendatur. 150.
Caßiodorus.
Catullus.
Cedrenus.
Celsus.
Censorinus.
Chœrilus.
Chrysippus.
M. Cicero. sæpe.
  Emendatur. 47.370.
  Illustratur. 367.408.
  Notatur. 370.389.397.402.
Q. Cicero.
Cinna.
Claudianus.
Clementis Canones.
Cleomedes.
Cod. Theodos.
Columella.
Crinagoras poeta.

D.

Damasus.
Democritus.
Demophilus.
Demosthenes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Dicæarchus.
Dio Nicenus.
Diodorus Philosophus.
Diogenes Laertius.
Diphilus Comicus.
Drepanius Pacatus.

E.

Empedocles.
Ennius.
Epicrates Comicus.
Epictetus.
Epicurus.
Epigrammata Græca.
Epigrammata Latina.
Eratosthenes.
Etymologicon.
Emendatur. 381.
Euclides.
Eudoxus.
Euripides.
Eusebius.
Eustathius.

F.

Fauorinus vetus orator emendatur apud Gellium.
Firmicus. sæpißime.
Emendatur & notatur. sæpe.

G.

Geminus.
Geoponica.
Germanicus Cæsar.
Emendatur. 42.48.
Notatur. 359.
Glossarium vetus Latinogræcum, & Græcolatinum. sæpißime.
Glossarium Latinoarabicum vetus.
Glossæ aliæ veteres.
Græcorum astrologorum veterum testimonia.

H.

Heraclitus.
Hermes.
Herodotus.
Hesiodus.
Hesychius.
Hieronymus.
Hipparchus.
Homerus.
Horatius.
Horus Apollo.
Hyginus.

I.

Iamblicus.
Inscriptiones veteres. sæpe.
Isidorus Characenus.
Isidorus Hispalensis.
Iulianus Apostata.
Iunius Philargyrus.
Iustinus Martyr.
Iuuenalis.
Illustratur insigni loco. 412.

K.

Kalendaria duo Romana.

L.

Laberius illustratur. 400.
Lex Rhodia.
Lex Lacedæmonum.
Liuius.
Lucanus. sæpißime
Emendatur. 74.
Notatur. 59. 94. 101. 207.
Expenditur. 11. 12. 15. 16.
Lucas Euangelista.
Lucianus.
Lucilius.
Lucretius.

M.

Machon Comicus.
Marcus Diaconus Gazensis.

Martia-

Martialis. sæpe.
Emendatur. 89.287.362.371.394.
Martianus Capella.
Matinus Dominicanus.
Martyrologium Latinum optimum & vetustiß.
Martyrologia Arabum.
Græcorum.
Maurus Terentianus.
Menander.
Illustratur. 229.311.
Messaalla Arabs.
Mœro vel Myro Poetria.
N.
Neoptolemus Parianus.
Nicander.
Nicephorus Gregoras.
Nigidius.
Nouella Iustiniani emendatur.
O.
Ouidius. sæpißime.
Emendatur. 416.
Notatur. 65.66.
Oppianus.
Orpheus.
P.
Pacuuius.
Parmenides.
Paulinus.
Paulus Alexandrinus. sæpe.
Paulus Apostolus.
Paulus iuriscon.
Emendatur. 299.
Peripatetici.
Persius.
Petosiris & Necepso.
Petronius Arbiter.
Petrus Apostolus.
Photij Bibliotheca.
Phrynicus Comicus.
Plato.
Plautus.
Plinius. sæpe.
Emendatur. 62.225.
Illustratur. 391
Notatur. 214.
Plinius Cæcilius. 88.
Poeta vetus.
Pollux.
Emendatur. 380.
Porphyrius.
Posidonius.
Propertius. sæpe.
Prudentius.
Ptolemæi Regis Epigramma emendatur. 23.
Ptolemæus Pelusiensis.
Emendatur. 26.29.
Notatur. 41.
Publij Mimi versus illustratus.
Pythagorei.
S.
Sallustius.
Saluianus Episcop. Maßil.
Sappho.
Scholiastes Apollonij.
Aristophanis.
Germanici Cæsaris.
Emendatur. 364.381.
Homeri ἀνέκδοτος.
Iuuenalis.
Nicandri.
Ptolemæi.
Senatusconsultum Ephororum notabile.
Seneca.
Idem in Tragœdiis.
Seruius.
Error eius. 7.
Sex. Empiricus.
Sibylla.

Sidonius Apollinaris.
Silius Italicus. ſæpe.
Emendatur. 416.
Sophocles.
Emendatur. 63
Spartianus.
Sphæra vetus Græca.
Statius. ſæpe.
Emendatur. 313.
Notatur. 424.
Suetonius.
Suidas.

T.

Tertullianus.
Emendatur. 374.409:401.
Illuſtratur. 65.94.105.411.
Thales.
Theo enarrator Arati.
Notatur. 48.372.
Theocritus.
Tibullus.
Timocles Comicus.
Trebellius Pollio.
Tyrtæus.

V.

Val. Flaccus. ſæpe.
Varro.
Notatur. 360.
Vegetius.
Venantius Fortunatus.
Virgilius ſæpiſsime.
Vita Chryſoſtomi.
Vitruuius.
Emendatur. 57.
Vlpianus.
Volcatius Gallicanus.
Vopiſcus.

X.

Xenophanes.
Xenophon.

INDEX

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

INDEX
RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM QVÆ IN IOSEPHI SCALIGERI NOTIS IN MANILIVM CONTINENTVR.

A.

ABEN-Ezra. 335
Abi, Ἄβιοι gens. 410
Accipere legem. 223
Accipitraria. 392
ἀκκός. 385
Adrianus Imper. Athenas instaurauit. 65
Ædes Tonantis ab Aug. dedicata. 413
Ægyptij astrologiæ inuentores. 26
Ægyptiorum de Cometis sententia. 95
de mundi origine. 29
ἄηται Arato. 408
αἰώρα. 107
Aerobata. 421
Æsculapius Ægyptius. 333
Affinitas quid. 159
Africa similis spolio Pardalis. 316
ἀγάννα, Cynosura. 40
Alchymia priscis Græcis & Romanis ignota. 293
Alchymistarũ libros cremauit Diocletianus. 293
Alciatus notatur. 383
Alcon Phaleri Argonautæ F. 377
Aleam emere. 97
ἀλετροπόδιον, Orion. 51
Aljofar. 398
Almantica. 83
ἀλοπήγια. 423
Altera tertia. 67
Alter semissis. Ibid.
Altiliarij. 395
ἄμιπποι. 354
Amphiscij. 59
Anabibazon. 79
ἀναβολαί. 360
ἀναγωγεῖς τῶν βλαυτῶν. 414
Analemma. 253
ἀναφορά. 173
Anaphoricorum modorum duplex computus. 220
Anaphorica vitæ tempora. 262
Ancones. 383
ἀγκύλη. 414
ἀνδροκλᾶς. 266
Annibal. 275. 310
Antecanis. 365
Antiochus Mathematicus. 142
Antiscia. 141. 142
Anuli φυσικοὶ, φαρμακῖται. 397
ἀπαλλαγὴ ludorum Circens. 116
ἀπάτωρ Vulcanus. 102
Apinarii. 360
ἄπνους Democriti. 277
ἀποκλίματα. 169. 173
ἀποτελεῖν quid. 273
ἀποτελεσματικὸν μέρος ἀστρολογίας. 99
ἀπόχυμα.
ἀφερέπονοι. 111. 282
ἀφέτης. 116
Aquilæ cælestis fabula non vulgaris. 45
Aquileges. 295
Ara sidus. 388
Arabes humanas effigies asterismorum ridicule interpolant. 440
Aratea Phænomena Ouidij. 23
Arati patria. 53
in Arbore summa mali esse. 74
ἀρχαί. 30
Arcticus circulus. 70. & deinceps. non est parallelus Tropicis. 72
Arctophylax. Idem cum Arcturo. 391
Arctos pro Arctico circulo. 70
pro orizonte. ibid.
Arcturus in Ægypto culminat. 75
Area Circi. 264
Area vitæ. 263. 264
Argo à puppi oritur. 349
Ariadna cum sua corona in cælum euecta. 43. 373
Aries sua terga respicit. 305
Aristæus Ceos docuit caniculam sacrificiis placare. 366
Aristotelts sententia de mundi origine. 29
Arma suum. 291
Armatura. 355
ἀρπεδόνη. 75
Asecnsiones rectæ & obliquæ. 202
Ascensiones & in eodem loco inæquales & eædem in aliis locis variant. 204
Ascensionum ὁμαλαὶ ἀνξομειώσεις secundum veteres. 215
Asconius notatur. 384
Aselli Iugulæ dicti. 364
Aspectuum appellatio à quibus. 133

Aspectus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Aspectus Signorum cum Planetis quot modis. 137
Aspendius tibicen. 384
Astrapoplecta. 92
Astrologia Ægyptiorum & Babyloniorum inuentum. 26
Astronomiæ partes. 20.99.273
Atalantæ genitura. 365
Athenæ à Sulla dirutæ. 65
Athla. 186.192
Athlorum thema. 196
ἄτιμα γελεῖν. 37S
ἀνάσεις. 316
Auctor. 405
Augustigenitura. 308
Augusti horoscopus Capricornus. 147
Augusti natalis. 308
Augusti ἀποθέωσις. 308
Auienus Eudoxo refert accepta, quæ tamen ab Arato accepit. 54
Aurileguli. 415
Automaton. 404
αὐθέντης. 405
Azemena. 140
Axis. 39. ἀσώματος γραμμή. 39

B.

Baharem insula. 368
Baluca. 415
Barbarica sphæra. 333
βατήρ. 380
Batillus. 56
Batulum. ibid.
βεβλημένος, βεβολημένος Arato. 368
Βέρβερι. 398
Berosus. 26
Bessi metallarij. 292
Bestiarii. 285
Bootes. Vide Arctophylax.
βουληφόροι θεοί. 319

C.

Cædere verba. 302
C. Cæsaris triumphi. 309. ἀποθέωσις. 332
Calliopici. 282
Campæ marinæ Delphini. 88
Campidoctores. 290
Canariæ insulæ. 80
Canicula. 52.53.366
Canicula à Calabris propitiabatur. 366. à Ceis. 54. 366.
Caniculam à meridie cerni. 55
Caniculæ ortum obseruant Cilices. 53
Canon horarius. 243
Canon ascensionalis. 242
Canopus. 35
Cantatores, Cantores. 360
Canticum. ibid.
Cantor mimus. ibid.
Capiteiorsum. 400
Capite sistere. ibid.
Capricornus sidus contractum. 38
Capri corno horoscopante nascuntur Reges. 148
Caput Scholæ. 297
Carcer Castrorum. 418
Cardinum interualla. 172
Caria clauis. 54
Cassiepea non Cassiopea. 416
Caspium mare. 315
Catabolum. 286
Cataclysmos. 30
Catillus molæ. 214
Catomum, Catomium. 400
in caussa esse. 140
Caussarius oculorum. ibid.
Cei obseruant ortum Caniculæ. 54
Centaurus. 78
Centesimæ nota. 284
Cercopes. 316
Ceruchi. 74
Ceteus, Ingeniculatus. 42
Chariton & Menalippus insignis amicitiæ exempla. 155
Chelidonias Piscis. 57
Chelys veterum est *Laut* nostrum. 353
χηνίσκος. 350
Chiron. 78
Choreæ vitium. 369
χορευταὶ ἀστέρες. 83
Chromatarii. 319
Chronocratoriæ signorum. 265
χρόνος, annus. 257
Circenses ludi. 295
Circuli paralleli. 206
Circulus quot stadiorum. 220
Citharæ Apollo inuentor. 379
Claues Laconicæ. 48
Clausus auctor Claudiæ gentis. 89
Clitarchi opinio de Caspio mari. 15
Cognitor, Cognitura. 379
Columba Decimi Bruti. 395
Columbæ ad iussa & epistolas ferendas institutæ. 395.
Columbæ moschi, & odorum appetentiss. 396
Columba Muhammedis. ibid.
Columba Iosuæ secundum Samaritas. ibid.
Coluri circuli. 77
Combinator. 353
Cometes πωγωνίας. 93
δοκίτης, 93. πιθίας, 94. βοστρυχίας, 94.
αἴξ, 95. ἀκοντίας, 95. λαμπαδίας. 95.
Cometæ duratio. 92
Comites equi. 354

Commi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

145

Commilitium. 88
Commutationes animorum 157
Concha margaritaria. 389
Condita. 375
in Conditis habere. 171
Conditiones stellarum pro factionibus barbarum. 117
Confectores. 286
Confectorium. ibid.
Conquaternatio equorum. 354
Conspectus astrorum. 123.133
Corona austrina. 371
Κόσμος quot modis accipitur. 393
Crater. 370
Crates Criticus. 70.312
κρωβύλη. 361
Crotus. 78
Crux asterismus circa polum antarcticum. 60
Cuias, qualis. 163
Curiatii. 88
Curiosi. 419
Cycnus Apollini dicatus. 88

D.

Dagon. 310.311
Damnare nidis. 393
Damon & Pytheas raræ amicitiæ exempla. 155
Decanus. 297
Deducere in orbem, prouerbiale. 110
Defundere & diffundere. 39
Degredi, & Digredi.
Deliquia solis & Lunæ non vbique videri. 36
Delphinus Phœbo sacer. 89
Deludere. 305
Democriti liber περὶ ἄπνε. 277
Demosthenis genitura. 287
Depalationes dierum. 224
Deplere. 273
Derceto. 310
Desultores. 353
δίαυλος. 262
Dicterium. 360
διαπιτύζειν. 412
Diffundere. 39
Digitum tollere. 378
Dii inflantes corpora. 311
Dirigere absolute. 38
δωδεκαετηρίδες ὀρφέως. 256
Dodecaeteridos Genethliacæ Exemplum. 256
Dodecaeteris duplex. 260
Dodecaeteris generalis. 260
Dodecaeteris particularis. 260
Dodecatopos. 169
Dodecatemorium signorum. 162
Dodecatemorion Planetæ. 164
Domus XII cælestes. 182
δόναξ ὑπολύριος. 380
Donata regna. 325
Dorogen. 162
Dorotheus Sidonius 23
Ducatus. 392
Ducere, παλεύειν. 363
Ducenarii equites, senatores, protectores 150
Et deinceps.

E.

εἶαρ. 367
εἰσόδια. 360
ἔκδοσις. 283
ἐκπύρωσις. 30
ἐκτροπή. 191
ἠλακάτη, sidus.
Electrum. 415
Emblema. 411
Embolaria mulier 360
Emiscere. 370
ἐμῦς. 382
Ενδόσιμα. 360
ἐνδομένεια. 171
ἔγγειος τόκος. 284
ἔγγυος τόκος. 284
ἔνη καὶ νέα. 81
Enneadecaeteris Metonis. 296
ἐπαναβάσεις ἀστέρων. 96
ἐπαναφορά. 169
Ephalmatores. 405
ἐφαπτίς. 309
ἔφεδροι. 377
ἐπιγναφεῖς. 281
Epigonus fidicen. 384
ἐπιθανάτιος. 285
ἐπικρίκειν, ἐπικρούειν. 384
Epicurei Fortunam omnia regere sciscunt. 66
ἐπιτήδειος. 156
Equistrator. 390
Equus cælestis, ἡμιτελής. 46
Equo cum Andromeda communis stella.
Eratosthenes φαινόμενα, cum caussis suis scripsit versibus. 110
Eridanum cum Rhodano confundebant veteres. 58.
Errones. 91
Erysichthonis genitura. 308
Eudoxi ἔνοπτρον καὶ φαινόμενα. 54
Eudoxi specula. 35
Eudoxus primus Græcos Planetarum cursum docuit. 22
Eudoxus diu inter Ægyptios versatus
Euerriculum. 296
Eumæi genitura. 358
Euripi Circensium.
Exarmare feras. 201

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

ἔξαυγος Planeta. 96
ἐξόδια. 360
Exorare leones. 291
Exungulare. 291

F.

Factiones. 117
Factiones Stellarum. 117
Factores, alicuius factionis homines. 117
Fatum. φθορά. 29
Fauius pro Fabius. 89
Ferdaria. 266
Ferens, ἀναφερόμενος. 388
Fidicula. 399
Finis, circulus. 68
Firmicus matheſeos ignarus. 335
Flaturarius. 293
Fons, κάλπις. 371
Forma, aſteriſmus. 29
Forma, ſchema geometricum. 127
Fulmentum, & Fulmenta. 176
Fundens ſubſtantiuum. 147
Furnarius. 284

G.

Gabia.
Galaxias. 83
Garcias ab Horto medicus Proregis Indiæ notatur. 398
Generis mutatio 419. & deinceps.
γενέσεις παραδειγματικαί. 27
Geniturarum exempla per omnes modos. 244 & deinceps.
Geniturarum cuſpides ſiue anguli. 169
γιγγραίνειν. 387
γίννοι. 390
Glabratores. 362
Gladiatores auctorati. 290
Gradus quot ſtadiorum. 220
Gratius poeta.

H.

Harpa. 384
HAVE. 352
Heliotropion Metonis.
Heptazonos. 261
Heraclidæ liber περὶ ἄπνου. 277
Heraclitus. 30
Hermodori genitura. 287
Heteroſcii 59
Hilleg. 117
Hinni. 390
Hiſpania bellax.
Homozona. 143
Homozoni Dii. 143
Horarum inæqualitas. 203. per totum
Horariorum incrementorũ ratio apud veteres. 224
Horarum duplex inæqualitas. 205
Horologium ad æquinoctialem vmbram dirigitur. 228
Horoſcopum deprehendendi mos. 341
Horrea Sulpitia. 375

I.

Icarii boues. 42
Ichnuſa, Sardinia. 314
ἰδιοτροπία. 321
ἱερακοσόφιον. 392
Illi, pro illic. 206
Illices, παλεύτριαι. 395
Increpare boues. 42
Infindere. 369
Inſerta. 411
Interiuncti equi. 291
Inſtitor ſidus. 419
Intus canere. 384
Ioh. de Roias notatur. 193
Ioui, pro Ioue. 145
ἱππιατρεία. 390
Ipſum, ſeipſum. 35
Irriguus cantus. 184
Iſia feſta. 27
ἰσκλωτά. 414
Iugitus, clangor miluiorum. 387
Iugula Orion. 364
Iugulæ. 364

K.

κακὸς δαίμων. 173
κατὰ μέσην κεραίαν ἔχειν.
κατωκάρα κρέμασθαι. 400
κελτῶν nomine quid veteres. 317
κέντρα. 169
κέντρων tutelæ. 178. 183
κέρατα τῆς λύρας. 380
κηρυκεῖον. 372
κόλλοπες. 383
κολόῤῥοβος. 42
κρασί. 370
κυβιστᾶν. κυβιστηταί. 402
κυνοσόφιον. 392

L.

Lampada Lampadæ. 46. 47
Leges Iuliæ Auguſti. 309
Librari. 122
Limen. 76
Linea alba. 116
Linea normalis. 125
λῖνον, commiſſura Piſcium. 57
Liquaminarius. 422
Lucani ſcarabæi.

Lucifer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Lucifer. 96
Ludentes stellæ. 83
Lunæ deliquium argumentum rotunditatis terræ. 36.
Lunæ delinquenti æris crepitu succurri. 36
Lux dubia. 178
Lyra, ἑπτάχορδος, ἐννεάχορδος. ὀκτωκαιδεκάχορδος. 384
Lyræ Mercurius inuentor. 379
λύριον. 381.

M.

Macer Æmilius. 104
Macetum. 323
μαγάδιον. 381
Magnum quam. 275
Malugeniatus, maluginiosus. 176
Manilius Antiochus. 1
Manilius scripsit carmen perpetuum, non in capita sectum. 131
Manilius ignorabat ea quæ tractabat. 335
Mansuetarius. 291
Mappa. 116
Mapparius. 116
Margaritariæ conchæ. 398
Margaritarii. 397
Marianus Lupercaliorum poeta. 325
Marsi. 396
Massilienses bellicosi, & victores. 16
Mathematicæ partes. 282
Mauricatim. 321
Maurita. 321
Mediastinus. 294
Mercurius docuit Ægyptios Astronomiam. 25
Mercurii planeta. 96
Meridiani diuersi pro locorum inclinatione. 80 per totum.
Messeniacum bellum. 185
Merx fugax. 294
Meta molæ. 214
Metallarii. 292
Metallum, θησαυρισμός. 375
μετέωρα. 20
Meteorologia. 20
Meton Atheniensis. 229. Aquilex & astrologus. 295. Eius genitura. Ibid.
Micropsychi.
Miluinæ tibiæ. 387
Minari. 42
Misera pars. 140
Mixtura stellarum. 168
Modus æqualis Thematum omnium antiquiss. 253.
Mola superior, inferior. 214
Molucæ insulæ.
Momen. 25
Monomoeriæ. 301
Mulomedicina. 390
Mundi forma. 34
Mundum prouidentia non forte gubernari. 62
Mundus quotfariam accipitur. 393
Mundi Thema. 237
Muudi natalis. 30
Munerarius. 116
Munifices. 297
Musaicus. 411
Musicarii. 282
Musiua. 411
Musiuarii. 411
Myriogenesis. 333

N.

Natare, titubare. 294
Natum æs. 280
Nauis olim cum binis gubernaculis.
ναῦλα, fœnus nauticum. 283
Nebulosæ stellæ corpus vitiant. 307
Nepa. 299
Nitac. 83
Noctes ἐπ' ἀρκτοῦρῳ. 391
Normalis angulus. 125
Notarii, qui & ταχυγράφοι. 287
Noxia pro iurgio. 144
Nutricia.

O.

ὀάσεις. 316
Obstrigillati calcei. 414
Oceanus pro orizonte. 37
Octaeterides Harpali & Cleostrati. 286
Octatopos. 173
Odabassi. 297
Oedipodis genitura. 307
Ophiuchus. 44
Opiferæ. 74
ὁπλορχῆσαι. 355
Orbis inuius. 59
Orbis disciplinarum. 282
Orbis laborum. 122
Orbis peregrinus. 59
Orci galea. 403
Orciscopularii. 403
ὀρειβάτης. 421
Orion.
Orizon. 80
Orizon diuersus pro locorum inclinatione. Ibid.
Ornator glabrarius. 262
ὀρφώς.
Oues passales. 63
Ouidius Phænomena Arati vertit. 23

P.

Pacis templum. 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Palamedes. 288
παλεύειν, ducere. 393
παλεύτριαι. 395
Pallis triumphus. 281
πανάρετος Trismegisti liber. 189
Pantomimus. 408
Pantomimi primum Romæ sub Augusto. 360
παραβόλος, παραβολεύεσθαι. 286
παραιρέτης. 117
Parallelorum definitio. 77
παρασιωπήσεις. 159
παραυγασμός. 212
Partes, factiones. 150
à Partibus remouere. 150
Particulæ QVAM, QVVM, VT reticentur. 90
Partilis Signorum desiguratio. 126
Passales oues. 63
Passiuitas. 63
Pastor certamen.
Pauli Alexandrini sæculum. 215
Pauli muli. 390
Pectines Lyræ. 44
πήχεις Lyræ. 380
Pegma. 404
Pegmares. 404
Pella Alexandri patria. 88
περιοδευταὶ μαθημάτων. 282
περιπόδιον ζῶσμα. 78
περίσκιοι. 214
περιχύται. 293
Petaminarii. 405
πῆξιν quid vocent Apotelesmatici. 29
Pharus. 389
φάσις ἀστέρων. 96
φάτνη Cancri. 307
Philoctetæ genitura. 376
Phœbi tutela tria animalia. 88
Phœnice Cynosura. 40
Phœnissa mœnia.
φωσφορίαι. 265
Picus Mirandula notatur. 84
Pigmentarii. 373
Pilicrepi. 364
Pililudii. 364
πινακικὸν μέρος Astrologiæ. 99
Piscis magnus, qui & solitarius. 57
Piscium alter βόρειος, alter νότιος. 57
Pistris, Pistrix pro Pristes. 422
Pitysmata. 412
Pityssare. 412
Planeta πολεύων, & διέπων. 261
Planetæ. 91
Planetarum cursus quando primum Græcis cognitus. 22
Planetarum aspectus. 123
Planipedes. 82
Platica signorum desiguratio.
πλόκαμος Βερενίκης.
πόλος pro Horologio. 228
πόρ. 385
Portare se. 408
Postliminium. 76
Præcepta doctrinæ Manilianæ. 239
Prætor Circensibus signum dat. 115
Prætextus pro Prætextatus. 406
πρανές 383
πράξεις, factiones. 116
Primanus. 297
Priuatus, ἰδιότης, κυριότης. 105
πρόχορδα ἄσματα. 360
Procurator ducenariæ. 151
Procyon. *Vide* antecanis.
προίππια. 354
προφυλακτική. 390
Prorogator barbarum. 115
προστασία, ius applicationis. 26
προτέλεσις. 110
Protenus.
προτομή.
ψαλὶς Cancri. 119
Psalterium. 360
ψηφοπαῖκται. 289
ψυχεῖα 28
Ptolemæus Canopus stella. 335
Pumicator. 362
Pyctomachi. 363
Pyctale ce tamen. ibid.
Pytheas. 71

Q.

Quadrata in amicitiis præferuntur omnibus schematismis. 158
τὸ QVANDOQVE Manilio iungitur cum QVIS aut QVVM. 193
Quanti pro Quot 364
Quaque, Quacunque. 379
Quintanus. 297
Quo. quo magis. 150
τὸ QVVM subauditur sæpe.

R.

ῥαβδοφόροι. planetæ. 319
Reduco prima producta. 48
Regiones quæ quibus signis subiectæ. 321
ῥέμβοι. 359
Remos inhibere. 349
Reus pro malo ἰδιωτικῶς. 308
Robigalia. 52
Romæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Romæ vrbis natalis. 324
Romulus conceptus quando. 325
quando natus. ibid.

S.

Sagittarius dimidiato vultu. 123
Salchodai. 263
Salmahi. 263
Salmoneus. 355
Samothracii anuli. 397
Sancitus Tertulliano. 94
Σανδαλιῶτις Sardinia. 314
Sanguis nemorum. 367
Sapa. 367
Satira. 408
Σκαπέρδα. 404
Schola contubernium. 297
σκιὰς Lacedæmone. 384
in Scotia dies longiſſimi. 212
Scurra mimarius. 360
Sectores. 379
Secutor. 377
Seleucus latro. 404
Σημαῖα, circuli. 69
Senator militum. 290
Senatuſconſultum Ephororum. 385
Sentire, audire ἰδιωτικῶς. 146
Seplaſiarii. 373
Septizonium. 261
Seres. 15
Ser. Sulpitii iuriſconſ. genitura. 276
Seruius Rex. 290
Seſtertius pes, ſeſtertius gradus. 162
σῖγμα, in ῥῶ mutabant Lacedæmon. 385
Signa à punctis æquinoctialibus æqualiter diſtantia æquales ortus & occaſus habent. 234
Signa ἄβλεπτα. 333
adueria. 119
alterna. 134
amica & inimica. 146
ἁπλᾶ. 158
ἀσύνδετα. 135
audientia. 144
auerſa. 113
bina. 113
βλέποντα. 141
cognata. 1[illegible]4
communia. 112
concreta. 1[illegible]3
deuia. 131
dextra. 125
διάμετρα. 136
διπλᾶ. 158
dirimentia. 127
δίσωμα. 114
diuiſa aduerſa. 136
diurna. 119
ecliptica. 328
fecunda. 121
feminina nocturna. 119
ἰσοδυναμοῦντα. 141
ἰσοανάφορα. 119
λογικά. 119
maſculina diurna. 119
maſculina, feminina. 112
mutila. 121
nocturna. 120
paria. 113
πολυανάφορα, ὀλιγοανάφορα. 203
προστάσσοντα, ὑπακούοντα. 141
ſecundaria. 91
ſedentia. 113
ſimplicia. 158
ſingula. 113
ſiniſtra. 125
στερεά. 115
ſterilia. 121
tranſita. 1[illegible]9
trigona. 156
Significationes pro circulis. 69
Signis quæ regiones aſſignantur. 141
à Signis Zodiaci cauſſæ generationis & corruptionis. 111
Signorum aſpectus. 133
Signorum cæleſtium diuiſio. 111
Signorum chronocratoriæ.
Signorum σχέσις triplex. 169
Signorum ἰδιοτροπίαι.
Signorum tutelæ in membris humanis. 140
Signorum ortus in Batauia. 141
Signo ſub eodem nati plerunque non ſunt iiſdem moribus. 300
Signator lumen.
Signa non aſcendunt binis horis. 201
deinceps.
Signa omnia oriri recte ſub recta Sphæra credidit antiquitas. 207
Signum quot ſtadiorum.
Simile pro æquali. 47
Singulator.
Singularum ſcriptor. 287
Siniſtratio. 353
Sippara. 351
Siſtere, abſolutum verbum. 257
Sors Fortunæ. 187
& deinceps.
Sortes Planetarum. 1[illegible]9
Sortes ligneæ, & eburneæ. 198
Soſigenis dubitatio de modo anni. 2[illegible]2
Σπατάλιον in coma. 361

Sphæra μυλοειδής. 73
Sphæra recta. 213
Sphæra recta aliter accipitur à Scholiaste Ptolemæi, ac vulgo. 213
Sphæra stans. 213
Sphæræ diuisio. 51
Sphæræ habitus triplex. 213
Sphæra barbarica quid. 333
Sphæræ barbaricæ partes. 333
Sphæra Græcanica. 333
Sphæræ Græcorum ad rationes Eudoxi conditæ sunt. 230
Sphæra indica. 335
Sphæra Persica. ibid.
σφαιροειδὲς. 36
Squallentia. 374
Squallor. 374
Staberius Eros. 2
Stadiasmi anaphorici methodus. 220
Stellæ ab aëre temperantur. 41
Stellæ primæ magnitudinis nullæ vltra Tropicum Capricorni. 59
Stellarum numerus. 62
Stellarum magnitudines. 425
στοιχεῖα. 30
Strator. 390
Stratura. 390
Strictæ mentes. 88
Stricti. 357
Suam, τὴν αὐτῆς.
Subdititius. 377
Subire, ascendere. 233
Subices. 233
Subottus. 238
Substinere.
Suculæ.
Superuacuum. 274
Suppositius. 377
sustentare se. 409
Συναιρέται ἀστέρες. 117
Συναστρία, amicitia. 158
Syri quare Piscibus abstinebant. 310
Syrorum superstitiosa opinio de tumore membrorum ex esu Piscium. 311

T.

Tacta. 185
Tæniæ Zodiaci. 84
Tangere absolute. 76
Tangere aram. 56
Tarrutius Firmanus. 99
Taurus auersus pingitur. 37
ingeniculatus. 49
Oritur posterioribus. 359
intercisus. 119
Temporis principium, medium, finis. 115
Tendere. 97
Tergus. 305
Tertiarius. 377
Termini Planetarum. 157
Terræ forma. 34
Terræ diuisio secundum Eratosthenem. 314
Tessellarii. 411
Testudo. 119
Tetartemorion. 263
Tetrans. 323
Teucer Babylonius. 297
Teucri genitura. 376
Thales Phœnix secundum quosdam. 40
Thebæ Deorum nutricula. 318
Thema genituræ. 194
Thema Sortis Fortunæ, siue Athlorum. 196
θεσπρόπλοκοι. 26
Thessalia magnorum regum nutrix. 318
Tibar aurum.
Timotheus Milesius fidicen. 384
Tironis Tulli error. 358
Tollere digitum & manum in auctionibus. 378
Tota prima correpta. 221
Tracti Cometæ. 92
Transenna. 116
τριζωδία. 263
Tropici etymon. 75
Tropica quæ in genituris. 268
Tumores Syrii.
Turbo. 214
Tutelæ Deorum in signis. 138
Tympanum. 380
τύχη dupliciter consideratur. 192

V.

Vasa superuacua. 274
Vatillus. 56
Vbicis pro obicis. 48
Vectare se, ἐρρῶσθ. 409
Vectio, vectatio. 409
Venefici, Marsi. 396
Veneris astrum. 90
Veneris maxima latitudo VIII grad. 84
Venus cur in piscem mutata. 310
Verba cæddere. 302
Verba incidere. 302
Vergiliarum sidus institor mercium. 294
in se conglobatum. 306
Versura. 271
Vertere solum.
Vertumni. 354
Vesperus. 96
Veterinaria. 390

Victrix

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Victrix solum. 420
Vimen. 422
Vinnus. 361
Viridis, cæruleus. 373
Virtutes & vitia Romæ consecrata. 138
Viuidius, ζωρότερον. 371
Vniuersi dimensio. 66
οὐρανίσκος. 372
Vrbicarii. 360
Wageath. 297

Z.

Zodiacus. 83
Ziampæ. 422
Zonæ mundi 320. Earum inuentor. Parmenides. 320
ζωρότερον. 371
Zucotora insula. 80
ζύγωμα. 380

Y.

ὑμνολόγοι. 389
ὑπαίτια μέλη. 140
ὑπόλειψις ἀστέρος. 96
ὕπτιον. 383

IOSEPHI

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

gam
mor
tant
Min
null
pub
non
tore
narr
arge
hon
liter
dam
rald
fuiss
Ant
men

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

153

JOSEPHI SCALIGERI

Prolegomena

In

M. MANILII ASTRONOMICA.

DE Manilio dicturos nulla nos veterum prosequuntur auxilia. Nam Ovidius, qui omnes æquales sæculi sui Poëtas, atque adeo sodales suos recenset, nostri huius non meminit: nisi forte in illis fuerit, quorum nomina referre ait esse longam moram. Neque verisimile est, siquidem omnes commemorasset, hunc prætermissurum eorum temporum æqualem, & tanto ingenio ac facundia Poëtam. Laurentius Bonincontrius Miniatensis, qui ante centum quindecim annos commentarium nullius aut perexiguæ frugis in hunc Poëtam edidit, primusque publicè interpretari conatus est, ait hunc Manilium nostrum non alium esse à Manilio Antiocho, quem Astronomiæ conditorem pedibus cretatis inter venalitia Romam naue deuectum narrat Plinius: cuius rei firmandæ producit testem nummum argenteum, quem penes se fuisse ait, in quo expressa fuerit imago hominis peregrino habitu, sphæra juxta caput eius apposita cum literis MANILI: eiusdem exempli nummum habuisse quendam Nicolaum Trapontinum familiarem suum scribit Lilius Gyraldus. Mirum vero Bonincontrii argumentum, Antiochenum fuisse, tum quia peregrino habitu, quasi omnes peregrini essent Antiocheni, tum quia Antiochus dictus, quasi Antiochus nomen gentile potius, quam proprium. Sed nihilominus mirum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

quod eiuſmodi nummi hodie in loculis antiquariorum non reperiantur, quorum nemo talem neque habet, neque vidit vnquam. Iſte vero Antiochus à parentibus in patria, quæcunque illa fuit, Manilius Romæ à manumiſſore nominatus, quomodo temporibus vltimis Auguſti viuere potuit, qui Sullanis temporibus jam Aſtrologus erat? Vectus enim fuit eadem naui cum Staberio Erote Grammatico, quem temporibus Sullanis ludum aperuiſſe prodit Suetonius annis nonaginta quinque ante exceſſum Auguſti. Ergo ante tempora Sullana Romam delatus fuit, vt vltimo Auguſti æuo eum annorum CXX plus minus fuiſſe ſtatuendum ſit, quo tempore Manilius hæc Aſtronomica ſcribebat. Atqui ipſe optat ſibi contingere longam vitam ad tantum opus, quod inſtituit, explicandum.

——— Faueat magno Fortuna labori,
Annoſa & molli contingat vita ſenecta,
Vt poſſim rerum tantas emergere moles.

Sane ſenex non eſt, qui cupit ſenex fieri. Probabilius illi, qui eundem Manilium eſſe exiſtimant, qui pilam Obeliſco Auguſti impoſuerit, ſcribente Plinio. Sed Plinius Mathematicum vocat, non Poëtam. Et nos ſcimus meliorem Poëtam, quam Mathematicum fuiſſe. Hactenus quod ex aliis de Manilio odorari potuimus. Nam ex eius ſcriptis de patria nihil colligi poteſt. Quod autem peregrinum ex eo cauſſatur Gyraldus, quod, vt ipſius verbis vtar, inquinate loquitur: prius nos debebat docere, quid ſit inquinate loqui. Nam ſi id eſt βαρβαρίζειν, vt reuera eſt, quare non indicat barbariſmos in ſcriptore ſæculi florentiſſimi, quo & mancipia ipſa pure & Romane loquebantur? Sed ſi vlli ſunt barbariſmi, quare nos fugiunt barbariſmi, quos deprehendere ſi nobis per ingenium non liceret, quod in nobis perexiguū eſt, tamen vſus ipſe aperuiſſet, qui & in nobis aliquis eſt & ſtupidorum etiam eſt magiſter? Sed quemadmodum aliud eſt ornate loqui, aliud pure: ita aliud eſt βαρβαρίζειν, aliud inconditè loqui: quod quidem multis impoſuit, qui βαρβαρισμὸν vocant inconditum ſermonem. Illa anus, quæ in Theophraſti ſermone peregrinitatem notauit, magis Attice, at minus ornate, quam Theophraſtus,

loqui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

loqui potuit. Idem dicas de Liuio: cuius dictio ornatior, quam Latinior illi Critico videbatur, qui Patauinitatem in eo animaduertebat, & quidem fortaſſe juſtius, quam ii, qui militem, qui ſcripſit diarium belli Hiſpanici, barbarum vocant: quum tamen eo ſcripto nihil Latinius concipi poſſit. Sed horride loqui vllum militem, quem horridum vocant Poëtæ, non tam mirum videri debet, quam putare ideo barbare loqui, quod incondite. Futiliſſimo igitur argumento Lilius peregrinum ſuſpicatur Manilium ex ſordibus eius orationis, quæ nullæ ſunt. Idiotiſmos vero in illo eſſe non paucos animaduertet, qui eum auctorem æquiore animo legerit, quam Gyraldus. Sed idiotiſmos, & ſi qua ſunt ſimilia, ipſemet Poëta excuſat, tum aſperitate materiæ, tum egeſtate Latini ſermonis; contentus nude docere, quod ornate non poſſit. Neque vero ſtatim omnia damnanda ſunt, quæ nitorem ſermonis non admittunt: quaſi minore cura & ingenio tractanda ſint, quæ ab omni cultu eloquentiæ ſterilia ſunt, quam quæ ornamenta orationis admittunt. Quis ſanus dixerit Vitruuium barbare loqui? Tamen nemo magis incondite. Sed ad libros Manilii, vnde digreſſi ſumus, reuertamur. Manilius igitur, quum ea, quæ à veteribus Græce tradita erant, Latinis verſibus edere inſtituiſſet, vt in cæteris, ſic in tributione operis ſui auctores ſuos ſequitur; qui hanc ſcriptionem εἰς ἀμιγῆ καὶ συγκρατικὴν θεωρίαν diviſerunt. In priore parte Signorum habitus ad ſe inuicem, & apoteleſmata ſine ſuffragiis Stellarum errantium conſiderantur. In altera planetarum decreta admiſcentur. Verbi gratia, in priore parte, oriente Capricorno reges eduntur. In altera, ſi oriente Capricorno ille planeta cum illo coniunctus fuerit, aut in ſuo hypſomate, aut tapinomate fuerit, non reges, ſed alios, naſci. Priorem partem Manilius ſex libris explicauerat, quorum quinque hi tantum ad nos, & ne ii quidem ab omni parte integri, pervenerunt: quintus enim in penultimis partibus truncus eſt. Nam quum συναναταλῶν καὶ συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα docere vellet, συναναταλὰς libro quidem quinto complexus eſt: in ſequente autem libro συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα perſequebatur. quod ipſe his fatetur:

Quæ mihi per proprias vires sunt cuncta canenda,
Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas.

Firmici quidem ætate adhuc supererat, ex quo συγκαταδύσεων sphæræ barbaricæ ἀποτελέσματα, vt συνανατολῶν, ex quinto hausit. Alteram partem, quam συγκρατικὴν θεωρίαν Græci vocant, quot libris absoluerit, jure ignoramus, quia vates non sumus. Absoluisse vero non solum ipsi toties affirmanti credendum, sed etiam Firmico, qui decreta Planetarum cum ortibus & occasibus Sphæræ barbaricæ admiscet. Nam vt ortus stellarum totidem verbis, quot Manilius, retulit, ita decreta stellarum ab eodem Manilio esse, dubium non est. Manilius vero nos ad illud opus remittit, vt libro II.

Hæc mihi sub certa stellarum parte canentur.

Libro III. *Si bene constiterint stellæ per signa sequentes:*
Quarum ego posterius vires in vtrunque valentes
Ordine sub certo referam, quum pandere earum
Incipiam effectus. Item:
Sed mihi templorum tantum nunc jura canentur.
Mox veniens mixtura suis cum viribus omnis
Non interpositis turbabitur vndique membris.

Opus suum Augusto dicauit. quod me tacente indicat vel carmen ipsum:

Nunc mihi tu Cæsar patriæ Princepsque Paterque.

Tempus scriptionis post cladem Varianam. Libro I.

Extremas modo per gentes vt fœdere rupto
Quum fera ductorem rapuit Germania Varum,
Infecitque trium legionum sanguine campos.

Locum scriptionis dedicatio quidem prodit: sed & ipse quoque indicauit:

Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit vrbem.

Scripsit igitur Romæ post cladem Varianam, quæ quinquennio Augusti obitum antecessit. Hoc Astronomicum vna cum auctore suo ignoratum ex Bibliothecis Germaniæ erutum primus publicauit vir sæculo suo eruditus Poggius Florentinus, jam tum nascente Typographia. Quum ab eius lectione homines deter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

deterrerentur, partim difficultate materiæ, partim vitiis scripturæ, & nihilominus quædam in eo auctore caperent, quæ desiderium eorum, quæ non intelligebant, magis accenderent: evocatus Florentiam oppido Miniatensi Laurentius Bonincontrius Astrologus Poëtam publice interpretatus est, nactus meliorem codicem, quam quo Poggius vsus fuerat: cuius rei testem ipsum producam verbis ipsius, quæ huic loco maxime necessaria sunt. *Sed tamen multa de ipsius nomine perscrutando accepi ab Antonio Panormita, viro doctissimo, atque Poëta, quum Alfonsi temporibus Neapoli essem, quosdam quinterniones valde perturbatos vetustissimosque, quos ex Bibliotheca Cassinensi se accepisse dicebat, quosque mihi tradidit dirigendos, in quibus in omni librorum principio talis inscriptio erat:* C. MANILII POETÆ INLVSTRIS ASTRONOMICON INCIPIT. *In cæteris libris numerus cum eadem inscriptione. Quos ego quinterniones transcripsi vna cum Gallina Siculo, in quibus etiam quosdam versus pluribus locis inueni, quos in exemplaribus Poggii aut impressorum deesse cognoui: de quibus & alius suo loco dicemus. Cuius vetustissimi codicis auctoritate permotus non verebor affirmare pro C. Manilio impressores M. Mallium scripsisse.* Nos quoque libenter eius sententiæ de prænomine accederemus, nisi aliorum manuscriptorum auctoritas obstaret, qui Marci non Caii prænomen præferunt. Quod autem Bonincontrius dicit, se multa in editione priore Poggii emendasse, non dubito, quin vbi textus eius ab exemplaribus scriptis discrepat, hæc fuerit interpolatio Bonincontrii. Nam Palatinus codex, & alius minimum recedunt à textu Bonincontrii, præter ea pauca, quæ constat ab ipso innouata esse. Nos præter Palatinam, & alius Germanici codicis lectionem, quæ, vt diximus, pene eadem est cum textu Bonincontrii, eam quoque nacti sumus, quam ex codice monasterii Gemblacensis libri sui oræ annotarat Jacobus Susius. Id exemplar Gemblacense cum Palatino & altero Germanico collatum bonum videri possit: quod in Palatino & Germanico nihil boni sit, quod non in Gemblacensi, & pene semper in textu Bonincontrii reperiatur: quum contra aut multæ prȩclaræ lectiones expressæ, aut verarum vestigia in Gemblacensi extent, quæ in reliquis desiderantur. Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

tamen vbique judicio opus fuit, vt vera à falsis distingueremus. Denique quanquam Gemblacensi codici multa bona accepta ferimus, tamen in omnibus illis, quæ luxata sunt suis locis, plane cum textu Bonincontrii consentit. Nam in illo quoque signa aquilonia cum austrinis confusa sunt, & circulorum ἔκθεσις non solum alieno loco & ex abrupto posita, sed etiam perplexa circulorum inter se intricatione perturbata est: vt taceam multos versiculos secundo aut tertio loco non raro luxatos: quod ne minimum quidem Bonincontrio oboluit, cuius tamen referebat aut ex arte, quam profitebatur, suo loco restituere, aut ex tenore contextus non suo loco positos indicare. Nam quid de eo statuendum, qui Colurum æquinoctialem interpretatur Orizontem? Si codicem Gemblacensem prius nancisci contigisset, secunda hac editione opus non fuisset: in quo codice luculente confirmantur multa, quæ de coniectura antea emendabamus. Quædam adhuc opus habebant castigatione, quia excedebant captum humanæ coniecturæ: vt & adhuc non pauca relinquimus, quæ opem emendatioris codicis expectant. Non dubito tamen & superesse, quæ à meliore ingenio restitui possunt, & vt fiat, optamus. In tertio libro quinquaginta quatuor versus loco suo motos, materia ipsa & tenore sententiæ ita postulantibus, suis sedibus reddidimus. quæ sane est luculenta emendatio: qua lux reddita nobilissimæ disputationi, quæ in illa versuum & sententiarum permixtione à nemine intelligebatur. Eam vero traiectionem integrarum disputationum ex sectione contigisse animaduertimus, qua homines imperiti carmen Manilii in capita secuerunt, quum auctor perpetuum epos texuisset. Gemblacensis sane codex longe plura præfert capita, quam vulgatæ editiones. Atque adeo perturbatio versuum magna ex parte nihil aliud est, quam illorum capitum, siue sectionum inter se commutatio. Quum autem omnia Maniliana exemplaria scripta non magnam vetustatem præferant, & ex vno vetustiore archetypo propagata sint: si quis quærat, ab archetypo ne illæ sectiones sint, an recentioris temeritatis: nihil aliud ad hoc respondemus, quam si vetustissimæ sint, hoc mirum non videri, quum in multis vetustis scripto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

ſcriptoribus eiuſmodi luxationes deprehendantur. Aliquot proferre poſſemus. vna contenti erimus, quæ eſt in X. Æneidos, vbi Mezentius comparatur apro venatorum telis, & latratibus canum laceſſito. verſus hi ſunt ſuo loco moti:

Ille autem impauidus partes cunctatur in omnes,

Dentibus infrendens, & tergo decutit haſtas.

Reponendi enim poſt illum,

Sed jaculis tutiſque procul clamoribus inſtant.

Hoc ita eſſe nemo dubitabit, niſi qui Latine neſcit, aut communi ſenſu caret. Eiuſcemodi multas traiectiones in Tibullo, & Propertio notauimus. Sed & de Tibullianis jam antea Lylius monuerat. Et tamen inuidis & imperitis quibuſdam flagitium feciſſe videmur, quod has perturbationes extricauimus in Manilio. Sed illa Virgiliana luxatio adeo vetuſta eſt, vt à vetere interprete agnoſcatur. Dicemus igitur Virgilium ita ſcripſiſſe, quia omnes vetuſtiſſimi codices ita habent, & omnibus codicibus hodiernis antiquior Seruius ita legebat? Non ſane, ſiquid ſapimus. Quæ auctoritas codicum à perito extorquere poterit, vt Caſſiopea cum Canicula ſimul in eodem hemiſphærio boreali ponantur? Si Aſtrologia taceret, tamen reclamaret Critice, quæ etiam ſine vlla ope Aſtrologiæ facile luxatos artus in commiſſuras ſuas reponeret: atque adeo cordatus Grammaticus feciſſet, quod Bonincontrius ab Aſtrologia ſua petere debebat, ſi quid in eo aceti Italici fuiſſet. Quemadmodũ igitur recentiores editiones ad vetera exemplaria, vt aurum ad obruſam, exigendæ ſunt: ita etiam exemplarium examen in judicii trutina caſtigandum. Exemplaria Seruii Virgiliana ita locum illum concipiebant: —— *magni piracula Ditis.* Et ibi *piracula* quaſi πέρατα dicta nugatur idem vetus interpres princeps Criticorum ſui æui, ſiquid Macrobio credimus. Neque aliter aut legiſſe, aut didiciſſe à magiſtris ſuis illum locum videtur — *& inter Dura jacet pernix inſtrato ſaxa cubili.* Agnoſcit *pernix*, & interpretatur, neque diuerſitatis lectionis admonet. Diuerſitatem vero lectionis agnoſcit Junius Philargyrius, ſed PERNIX retinet. Ego vero quæro, quid pernicitati cum laſſo & jacente? Quid tauro etiam non laſſo? Quid magis

contra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

contrarium pernicitati, quam prouerbium βοείῳ ποδί; Sed hæc nugatoria: quæ tamen ſequutus ceruicoſus quidam vetuſtatem codicum & veteris Critici auctoritatem non dicam receptæ lectioni, ſed etiam rationi ipſi præferret. Longe ante tempora Seruii, ad hunc vſque diem, tranſmiſſa eſt lectio illa:

Sunt alii, quos ipſe via ſibi repperit vſus.

Τὸ *alii* referunt ad *modos*. Et volunt Latine dici, vſus reperit alios inſerendi modos via. Sed poſſunt hæc fallere aliud agentem lectorem. Latine tamen intelligens non difficulter aſſeret priſcam & Virgilianam lectionem:

Sunt aliæ, quas ipſe vias ſibi repperit vſus.

Ecquis tam iniquus vero, vt ita ſcriptum à Poëta neget? Sic Gratius eximius Poëta:

Aſt non eſt alius, quem tanta ad munia fœtum
Exercere velis.

Sed vt illa Grammatici, ita hoc, quod ſequitur, agricola à Virgilio abiudicabit:

Et ſteriles platani malos geſſere valentes,
Caſtaneæ fagos. ——

Jubet inſerere, vt par eſt, arborem frugiferam ſterili, malum platano. ſed poſtea caſtaneæ frugiferæ glandiferam fagum inſerit. Ad βαλανοφαγίαν igitur, & veterum Arcadum cibum nos reuocat, qui neſciebat Virgilium ſcripſiſſe *Caſtaneas fagus*. Nam fagus αἱ φηγοὶ ἀρχαϊκῶς, vt alibi oſtendimus. Et tamen pene cum Virgilio nata videtur huius mendæ indoles; quæ tot vetuſtiſſimos Criticos exercuit. Conſule Seruium in illum locum, & vetuſtatem erroris miraberis & à vetuſtate patrocinium. Rurſus quod exemplar Virgilianum, non dicam excuſum, ſed manuſcriptum non ita hæc verba habet concepta principio quarti Georgici?

—— *Totiuſque ab origine gentis*
Mores & ſtudia.

Itane Maro primam in voce totius corripuit? Quis interpretum hoc monuit? Et ſane tam Seruii quam recentiorum altum ſilentium eſt. Dicemus igitur Virgilium hunc errorem amaſſe? Non,

ſi ſapi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

si sapimus. Ipse enim proculdubio scriptum reliquerat *— totæq; ab origine gentis.* nisi quis velit dixisse *totique.* vt dicebant nulli rei, alii rei. Sed & dicebant, nullæ rei, aliæ rei. Vtrouis modo scripserit Virgilius: certe archaismus imperitos literatores offendit, atque ansam præbuit loci deprauandi. Afranius Suspecta: *Adeo vt te satias caperet toti familiæ.* Non igitur temere libris credendum, qui nondum lucem viderunt, quum longa vetustas errorem confirmauerit potius, quam prodiderit in illis, quos quotidie manu terimus. Itaque ridiculi sunt, qui nunquam antea scriptum codicem viderunt, & quem primum nacti sunt, in eo Aristarchos agunt, & nunquam imperitos librarios errare persuaserunt sibi. Sed redeo ad nostrum Poëtam, cuius quum priorem editionem adornaremus, concurrere crabronum examina, qui se Mathematicos dicunt: porro Quirites clamare, facinus indignum, hominem ἀναςρολογητὸν Mathematica tractare. Tantus Mathematicus visus est illis Manilius, vt nisi à summo Mathematico tractari non debuerit. Quid ergo dicent de illis, qui ne in somnis quidem vllam mathesin viderunt, & tamen illum Poëtam post nos vexare ausi sunt, quem isti tantum Astrologum faciunt? Ego vero tantum abest, vt in hoc Poëta tam exquisitam mathesin agnoscam, vt & mediocrem desiderem, quum etiam non raro imperitum se earum rerum prodat, quas profitetur. Sed tenebriones, qui ita latrabant, neque illum auctorem legerant, neque si legissent, eius Astronomiam, quam iactant, capere potuissent, quæ nihil commune cum recepta Genethliace habet, præter pauca admodum, quæ ne quidem ipsa intellexissent; partim propter portentosa menda, quibus tota poësis oblita est, partim propter imperitiam bonarum literarum, quæ in illis est, & quam imprudentes profitentur. Quis illorum sciebat antea, quæ essent antiscia Manilii, & doctrinam τῶν βλεπόντων hinc petendam esse? Et tamen simii hæc postquam à nobis didicerunt, ita vsurpant, tanquam vulgo nota, & proinde sibi quoque familiaria. Quid? an non Bonincontrius putauit & methodum horoscopi, & thema cœli non discrepare à modo hodierno? Quis horum vitilitigatorum ante nostram editionem sciebat quid essent Athla?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Quis non putauit thema Athlorum non aliud eſſe, quam thema γενέσεως? Certe & Bonincontrius, & Picus Mirandula, & Iohannes de Roias, & omnes huius æui Mathematici, qui Manilium legerant, in ea hæreſi fuere. Quis ſciebat quintum librum eſſe apoteleſmata Sphæræ barbaricæ? Et quomodo ſciuiſſent, quibus ne barbaricæ quidem Sphæræ nomen notum erat? Vbi mentio fit horoſcopi, non autem quomodo horoſcopus indagandus, ibi Bonincontrius proponit thema cœli conſtruendum modo hodierno. Quod ſi ſciuiſſet locum, vbi Poëta docet horoſcopi inveſtigandi modum, & quidem dupliciter, non opus illi fuiſſet alieno loco rem illam tractare. Sed illi condonandum, quod propter traiectionem LIV verſuum res diſſimulata erat. Audierint iſti *Simioli* modum horoſcopi Maniliani, & χρόνων ἀναφορικῶν methodum, ſtatim πολλὴν ἄγνοιαν μαθήσεως ἤτοι μανίαν καταγνώσουσιν ἡμῶν, & falſum negabunt, quia in elementis Stofleri, aut neſcio quorum aliorum, id nunquam legerunt. Sed, vt antea dixi, aliis præſidiis inſtructum eſſe oportet, qui Manilium poſtulat ſe intelligere, quam nuda Aſtrologia, & quidem alia, quam recepta. Itaque non ſolum maxima pars eorum, quæ in carmine Maniliano docentur, abhorrent à ſcitis doctrinæ receptæ, ſed ne bona quidem fide ſemper ab ipſo Poëta docentur, ſiue aliud agebat, quum illa ſcriberet, ſiue, quod veriſſimum eſt, quia ea ignoraret. Neque vero ignorandum eſt, partem illorũ errorum non ipſius, ſed vetuſtiorum eſſe: & vnam culpam eius eſſe, non quod poſt tot veteres peccauerit, ſed quod poſt tot recentiorum caſtigationes, Hipparchi, Timocharis, & aliorum, veſtigiis illorum antiquiorum inſiſtere maluerit. Ab illis enim didicit ſub ſphæra recta omnia ſigna recte oriri, & recte occidere. Quam prauam doctrinam Lucanus quum ſequeretur, inſcitia ſua deteriorem fecit. Non ſolum enim ſub recta ſphæra, ſed etiam ſub Tropico Cancri recte oriri putat. Nam quum legiſſet apud illos rudiores priſcæ matheſeos magiſtros ſub recta ſphæra Zodiacum ad verticem eſſe, & omnia ſigna propterea oriri recte: ſciret autem ſub Tropico Cancrum culminare borealiſſimum omnium ſignorum, hinc putauit totum quoque Zodiacum μεσουρανεῖν, & conſequenter

ter omnia ſigna recte oriri. Quod clare verba eius oſtendunt. Loquitur autem de oraculo Iouis Ammonis, quod non minore inſcitia ſub Cancro ſtatuit.

Hic quoque nil obſtat Phœbo, quum cardine ſummo
Stat librata dies, truncum vix protegit arbor.
Tam breuis in medium radiis compellitur vmbra.
Deprenſum eſt hunc eſſe locum, qua circulus alti
Solſtitii medium ſignorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior, aut Aries donat ſua tempora Libræ,
Aut Aſtræa jubet lentos deſcendere Piſces.
Par Geminis Chiron, & idem, quod Carcinus ardens.
Humidus Aegoceros; nec plus Leo tollitur Vrna.
At tibi, quæcunque es Libyco gens igne dirempta
In Noton vmbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.
Te ſegnis Cynoſura ſubit: tu ſicca profundo
Mergi Plauſtra putas, nullumque in vertice ſummo
Sidus habes immune maris. procul axis vterque eſt,
Et fuga ſignorum medio rapit omnia cælo.

Quamquam in his verſibus ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα: tamen non obſcure indicat quid velit, quia ſcilicet medius ſignorum ordo culminat, ideo ipſa non obliqua meare, ſed recta. Et quia paulo ante dixerat, nullam vmbram ſub Tropico jaci, omni meridiano tempore, (quanquam parallelus ſub Cancro non omni anni tempore, ſed ſolo die Solſtitii ἄσκιος eſt, idque meridie tantum) propterea ſubiicit, illis, qui minimum vltra Syenem, aut Iouis Ammonis oraculum habitant, in auſtrum vmbram jaci, non, vt nobis, in aquilonem. Hic, inquit, ſub Ammone, ſiue ſub Tropico, cum librata dies, meridiem facit, nulla vmbra jacitur. At vltra Ammonem, ſiue Tropicum, in Noton vmbra cadit. Hæc eſt mens Aſtrologiæ Lucani. Quam quum Hiſpanus quidam ſumma eruditione & acerrimo judicio in noſtra priore editione à nobis caſtigari vidiſſet, is, vt popularem ſuum defenderet, atque ab eo tantum ἀτόπημα deprecaretur, illuſtri facinore rem explicatam dedit. Nam ſex poſteriores ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

ſus traiicit poſt ſecundum, vt verſibus prioribus de Tropico Cancri agi velit tantum: reliquis de ſphæra recta. Sed homo acutiſſimus non aſſequutus eſt ſententiam horum verſuum, vt ex ipſis, quæ jam diximus, apparet: ac quoquo modo legantur hi verſus, hærent ſemper alia ἀτοπήματα, nempe vmbram inter Tropicos ſemper in auſtrum cadere, quod etiam de Arabibus alibi dicit,

Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.

quaſi τοῖς ἀμφισκίοις neceſſe ſit vmbras ſemper ire ſiniſtras, vel in Auſtrum. Quid opus erat mirari ſiniſtras vmbras in nobis, quæ ipſis etiam aliquando ſiniſtræ ſunt? Lucanus dixerat loca ſub Tropico eſſe ἄσκια, at ſtatim vltra Tropicum vmbras jaci, & quidem in Auſtrum. Doctus iſte vir vult ſub Æquinoctiali vmbras auſtrinas jaci. hoc eſt, κακῷ κακὸν ἰάσασθαι. Quur & illud incommodum non tollit: Quur patitur Ammonis oraculum eſſe ſub 24 partium latitudine, non, vt eſt, ſub 28? Quare diſſimulat à populari ſuo putari eſſe locum, vbi omnia ſigna oriantur rectè, occidant recte? certe illa non ſunt tolerabiliora reliqua abſurditate, qua ſigna ſub Tropico recte oriri dicit: An præs eſt Lucano, & omnem eius culpam præſtare paratus? Non enim obiicimus, quæ cum veteribus peccat, vt quum ait τοὺς τῶν πλανωμένων στηριγμοὺς à Sole fieri:

—— radiiſque potentibus aſtra
Ire vetat, curſuſque vagos ſtatione moratur.

Græcorum enim veterum hæc prima opinio fuit, vt extat apud Plinium, & Græcos ipſos. Cenſorinus cap. VIII: *Nam vt aliæ occaſum, nonnullæ ſtationem faciant, noſque omnes diſparili ſua temperatura afficiant, Solis fieri potentia.* Vide cætera. Excuſet, obſecro, ſi poteſt, illud, quod eodem tempore

—— mutator circulus anni
Aegoceron, Cancrumque tenet.

Ex duobus Tropicis vnum facit. Et ridiculi ſunt, qui excuſant, aut interpretatione adiuuant. Non magis enim ſuis interpretamentis mihi illa probabunt, quam vbi dicit, Cancri ſidera eſſe mixta Leoni. Hoc ſane nemo intelligit. Quomodo idem μαθηματικὸς illa aut interpretaretur, aut defenderet?

Tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Tum furor extremos mouit Romanus Oretas.
Carmanosque duces, quorum deflexus in Austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit Arcton.

Et rectè Oritas ponit cum Carmanis, & merito putat in eo tractu pene totam Helicen mergi: sed de Boote quod subiicit, exiguam partem noctis lucere, frustra est. Nam in illo tractu nihil priuatim habet ab aliis tractibus Bootes: sed ibi totus oritur vespertino VII Aprilis, totus occidit XIII Iunii. Lucani Astrologiam ego hic non magis intelligo, quam quod Plinius scribit apud eandem gentem Oretum quindecim tandem noctibus apparere Septentrionem, siue vrsam maiorem. nisi dicamus quindecim noctes totam vrsam orientem, & occidentem videri: quod ibi accidit à XXVIII Martii, ad XII Aprilis. Lucanus vero legerat in India esse loca, vbi circa ortum Arcturi matutinum Helice mane videretur. Sed quotiescumque non solum Arcturus, sed quæuis alia stella matutino exoritur, aut paulo ante Solis exortum, eam, non solum in India, sed etiam vbique locorum exiguam partem noctis lucere necesse est. Martianus Capella: *Quum in Arabia Nouembri mense sub noctis auspicio Helice non conspecta, secunda vigilia prospectetur: In Meroe solstitio tantum, exiguaque breuitate conspicitur, vbi circa ortum Arcturi cum die nascitur.* Plinii lectio, vnde Martianus hæc accepit, habet, *paucis ante exortum Arcturi diebus pariter cum die cerni*, & recte. Nam vrsa non potest simul cum Arcturo oriri, sed ante. Nisi hæc confuderit Lucanus, non video, quare animum induxerit, vt diceret Bootem exigua parte noctis lucere, quum & Bootæ & aliis stellis vbique aliqua parte anni accidat exigua parte noctis videri. Neque vero ignoro quædam apud veteres esse, quæ aliter accipienda, ac dicta sunt. Plinius lib. II. cap. LXX, ait in Troglodytice Septentrionem non cerni. Atqui cernitur, quemadmodum & in citerioribus locis. Sed hoc vult, esse tempus anni, quo Septentrio non videtur apud Troglodytas, qui à nobis semper videtur. Sed quum subiicit, neque Canopum in Italia cerni, neque Berenices crinem, fateor me nescire, quare dixerit non cerni Septentrionem à Troglodytis eo modo, quo Italia nunquam cernit Canopum. Non erat igitur caussæ, quare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

doctus ille vir primos illos errores de Ammonis oraculo tolleret, nisi & cæteros quoque, quos nemo, nisi imperitus, defenderit, tollere etiam vellet. Quid dicam ἀκυρολογίας? De Mercurii stella dicit: *Hunc vbi pars cœli tenuit.* Partem cœli ad Mercurii locum, non Mercurium ad partem cœli pergere dicit. Et idem tinniunt illa: *——— varii mutator circulus anni*

Aegoceron Cancrumque tenet. ———

Zodiacum non Solem dirigit ad puncta solstitialia, & quod mirum, eodem tempore deducit ad Cancrum, & Capricornum.

——— Inde Canopos

Excipit Australi cælo contenta vagari.

Canopus ἀστὴρ ἀπλανὴς vagatur. Diceret idem doctus vir cum cœlo vagari, quod terram circumuolitat, vt loquitur Manilius. Esto. quis ferat tantam ἀκυρολογίαν, quæ instar est imperitiæ? Ante annos XVIII incidi in hominem magni in Mathematicis nominis, qui Lucanum non solum vt summum Poëtam, sed etiam vt præstantissimum Astrologum, & Geographum miris laudibus efferebat. Perculit me admiratio rei, qui tot errores in Lucano animaduerteram, & nihil minus, quam tale ab eo expectabam, qui & Mathematicus audiebat, & de poëtica etiam opus ediderat. Quum quædam Lucani ad examen coram amicis, qui vna aderant, reuocare vellem, hominem commoui ausurum infanda, nisi à furore timor aliquis, aut aliquod eius bonum fatum deterruisset. Vlcisci tamen meminit subornato febriculoso Poëta, qui Lucanum luteis versibus defenderet. De Astrologia Lucani, quam ἐνθουσιαστικὸς ille Mathematicus in Lucano admirabatur, satis diximus. De Cosmographia, quam non minus prædicabat, tot aut plura possemus dicere, si tantum otii nobis, quantum furoris illi, superesset. Sed satis eam aperiunt quædam, quæ supra attigimus, quod Ammonem sub Capricorno ponit, & quod magis mirum, fontes Nili, quod & alibi repetit. Itaque secundum hanc chorographiam, vltra Syenem nullus est Nilus, nulla insula Meroë. quæ puerilia sunt. Quid? nonne Seres sunt prope caput Nili, si eidem credimus?

Teque vident primi, quærunt tamen hi quoque Seres.

Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Sed est hallucinatio. Seres à veteribus inter Indiæ gentes ponuntur: Stephanus: Σῆρες ἔθνος Ἰνδικόν. Præterea Æthiopes quoque à plurimis Indi vocantur, à Virgilio, Procopio, Iuliano, & aliis, & ab ipso Lucano,

——— Arabumque beatis
Gentibus atque Indis vnus sit Iupiter Ammon.

Concludit igitur; omnes Indos & qui καταχρηστικῶς Indi dicuntur, posse etiam Seres dici. Itaque quod Heliodorus Σῆρας vel per errorem popularem, vel licentia poëtica, qua totum opus suum concinnauit, in Æthiopibus collocat, propterea Ortelius in suo Thesauro putat nos perperam Lucano vitio vertere, quod Seras in Æthiopibus, aut in fontibus Nili locarit. Ita nunquam nobis verum dicere excidit, si omnibus, quibus nostra displicent, credamus. Sed bonus ille vir Theueto potius nebuloni futilissimo, aut Belleforestio, quam mihi, credidisset. Neque Lucano credo Bessos ad Mæotin collocanti, non magis, quam illa canenti:

Quare agite Eoum, comites, properemus in orbem.
Diuidit Euphrates ingenti gurgite mundum,
Caspiaque immensos seducunt claustra recessus,
Et polus Assyrias alter noctesque diesque
Vertit, & abruptum est nostro mare discolor vnda.

Nouum orbem Lucani finiri Caspio, Euphrate, Persico sinu istis intelligo: & Poëtis licet fingere alium orbem, vt aliam vrbem Philosophis, vbi rempublicam suam νομοτεθοῦσι. Sed quis est ille alter polus, qui vertit in Assyria alias noctes, alias dies? Si est alius à nostro Arctico, non est noster polus Arcticus. Ergo est Antarcticus: & proinde vltra Caspium, Euphraten, & mare Persicum decolor vnda rubra, vt ipse sentire videtur, est alius orbis, in quo polus alius à nostro attollitur. Nemo est tam tiro in veterum lectione, quin sciat multos credidisse incrementa Nili fieri ab Etesiis Aquilonibus, qui à Riphæis & Septentrione flantes aduersas Nili vndas impellentes fluuium extra ripas suas eiiciant. Hos ventos Lucanus Zephyros vocat. Et ne quis putet licentia poëtica ventū pro vento ponere, & alios Etesias pro aliis (omnes

enim

enim venti statis vicibus anni spirantes dicuntur Etesiæ) ab occasu flare dicit, quum ita scribit:

——— Zephyros quoque vana vetustas
His adscripsit aquis: quorum stata tempora flatu
Continuique dies, & in aëre longa potestas.
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cœlo.
Trans Noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos.

Nemo est, qui non miretur aduersam Nilo regionem dici occiduam, & præterea ventum ab occidente spirantem in austrum pellere nubila. Certe alia non pauca Lucani in Cosmographia errata ipsi Mathematico obiicere poteramus, nisi etiam essent alius generis alia, vt quæ peccat in historia; vt quum Massilienses scribit de more aliorum Gallorum humanas hostias immolare solitos. Atqui non Galli sed Græci erant Massiliotæ, & si vnquam (quod non videtur) ad illum vsque tractum peruenisset immanitas illius sacri, à victoribus Massiliotis, qui rerum in tota illa ora potiebantur, sublatum fuisset. Hæc vero, quæ sequuntur, ostendunt hominem victricis gentis olim strenua facta ignorasse: quum Massilienses ita loquentes inducit:

——— Nunquam felicibus armis
Vsa manus patriæ primis à sedibus exul,
Et post translatas exustæ Phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti.

Certe alienum non potest dici littus, cuius maximam partem armis occupauerant: & de eorum felicibus belli toties successibus, quos nunquam pugnasse Lucanus inducit à quo tempore ex Phocæa migrarunt, testes sunt Polybius, Strabo, & ante omnes Florus; qui hanc vaniloquentiam satis confutare possit. Ingens volumen consurgeret ex erratis Lucani, etiam ex œconomia eius poëseos, & sermone, siquidem ita liberet. Sed hæc satis erunt judicio grauissimi illius Mathematici eludendo, cuius mores nemo vnquam ferre potuit, nos vero ne censuram quidem, & judicium in ōpere Lucani: simul etiam vt studiosi adolescentes viderent, quo judicio veterum scripta, præsertim poësim Lucani legere debent: ad quorum lectionem, si eo animo accedant, vt ni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

vt nihil non putent ab eis recte dictum, multis erroribus implicari necesse est. Et in nostro quoque Manilio non pauca sunt non vtique ad exemplum Lucani, sed tamen aliena à vero, partim per ἀλογιστίαν, partim per imperitiam, siue quod veteres falso sentientes sequitur, siue quod ea fuit animi eius sententia: & quidem quatenus exemplo peccat, tanto iustiorem veniam meretur, grauior eius esset culpa, si tantus esset Mathematicus, quantum videri volunt, quibus dolet nos ei manum admouisse: quos tamen eius Mathematices, si qua est in Manilio, imperitos esse affirmamus, præter pauca, quæ & pueris ipsis nota. Ante editionem nostram ne docti quidem, in quibus hos numerare piaculum est, quid vellet Manilius, & quæ eius esset Astronomia, sciebant: quæ methodus horoscopi, quid Athla, quod eorum thema: non quod illis aut judicium, aut doctrina defuerit: sed quod in solo Manilio hæc reperiuntur. Manilius autem propter portentosa menda, & integras capitum traiectiones à nemine intelligebatur. Qui enim sola mathesi instructi ad huius Poëtæ lectionem sese conferunt, neque alia præsidia comparant, etiam mathesim Manilii, nedum poesim ignorabunt. Si mathesim propter ignorantiam vetustatis non assequuntur homines Mathematici: quanto minus sermonem eius tot mendis deformatum intelligent homines bonarum literarum contemtores, qui omne quod ignorant, Grammaticam vocant? Hi sunt, qui notia signa à boreis distinguere, circulorum descriptionem implicatissimam extricare, hoc vocant Manilium corrumpere: in quo sane καλόν γ' ὄνειδος ἐξονειδίζεις ἐμοί: quos valere sinimus, homines ab omni cultu literarum, & morum humanitate alienos. Quod si quibusdam videmur aut ignauiores, aut omissiores, quod quum in omnibus operibus nostris, & in huius quoque auctoris editione non defuerint, qui nobis curua corrigere voluerint, & tamen illis non respondemus; oro illos, vt in aliam partem silentium nostrum interpretentur, & meminerint horum Euripideorum,

Ἀλλ᾽ οὐ πρέπει γενναῖον, ὡς ἐγὼ φρονῶ,
οὐδ᾽ ἄνδρα χρηστὸν νεῖκος αἴρεσθαι κακοῖς.
Τιμὴ γὰρ αὕτη τοῖσιν ἀσθενεστέροις.

Sciant igitur Studiosi, nos ad Gemblacensis exemplaris fidem omnes castigationes nostras exegisse: Nam reliqua scripta Maniliana exemplaria nihil boni habent, quod non in Gemblacensi reperiatur, & paucissima sunt illa, præ illis, quæ habet Gemblacense: quod tamen bonum propterea non vocauerim: tantum abest, vt reliqua hoc nomine digna sint. In quibus nos destituit Gemblacense, in illis certissimam coniecturam admouimus: quæ & ipsa quoque in multis nos destituit: vt multa à nobis relicta sint, quæ feliciores industrias exercere possunt. Non enim mathesis Maniliana, quod fatui dicunt, nos remorata est, sed multa millia mendorum, quorum partem codicis auctoritas, partem ratio expunxit. reliqua à melioribus ingeniis opem expectant. Quanto autem judicio in manuscriptis versandum sit, sciunt non qui hodie atque heri has literas tractant, sed qui infinitos codices scriptos legerunt. Ridiculi enim sunt, vt superius dicebamus, qui nunquam codicem scriptum legerunt, & ex primo, quem illis videre contingit, harum rerum vsum quendam sibi vindicant. De Manilio autem nondum statui, magis optandum ne fuerit, illum publice in scholis legi, an dolendum, quod hactenus neglectus jacuerit, Poëta ingeniosissimus, nitidissimus scriptor, qui obscuras res tam luculento sermone, materiam morosissimam tam jucundo charactere exornare potuerit, Ouidio suauitate par, maiestate superior. vno vincitur, quod non potest manum tollere de tabula. &, (quod tam falso, quam immerito Ouidio obiectum olim) nunquam scit desinere: in quo peccat, non judicio, sed fertilitate, & indulgentia styli: qua in re non judicium sed animum Ouidio quoque defuisse Quintilianus animaduertit. Est & aliud non leue vitium in nostro, quod nimius in verborum iteratione, quum posset aut parcius eadem, aut alia pro illis vsurpare. Itaque criticas aures offendunt illa toties totiesque inculcata, *Sidera, cœlum, mundus, per templa, per*

ſidera: & alia non pauca, quæ ter quater trinis, quaternis continuis verſibus infulcit. Hoc vt non mediocre vitium eſt in nitido ſcriptore, ita puri ſunt ab hac labe principes Poëtæ Virgilius, & Ouidius. Apud quem tamen legas,

——— Mox apta natando
Crura dat, vtque eadem ſint longis cruribus apta.

Hoc vno excepto, nihil ad perfectionem abſoluti operis in hoc auctore requiras. Inprimis omnia eius prooemia & παρεκβάσεις extra omnem aleam poſita ſunt. Nihil illis diuinius, nihil copioſius, grauius & jucundius dici poteſt. Sed præſtat ex ipſo potius, quam ex noſtra prædicatione hoc diſcere. Audiamus igitur olorem canentem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

JOSEPHI SCALIGERI JVL. CÆS. F. CASTIGATIONES *Et* NOTÆ *In Sphæram* M. MANILII.

M. MANILII ASTRONOMICON LIBER PRIMVS.] Liber vetustissimus Casinensis, quo se vsum profitetur Bonincontrius, hunc titulum præferebat. C. MANILII POETÆ INLVSTRIS ASTRONOMICON INCIPIT. Apparet igitur opus ab auctore proscriptum τὸ ἀστρονομικὸν, non autem τὰ ἀστρονομικά, vt Virgilius τὰ γεωργικά. Sic Hyginus librum suum Astronomicon poëticum, non Astronomica poëtica inscripsit. Retinuimus priscum titulum. De prænomine Marco, quod editiones præferunt, non possum satis mirari, quum omnium exemplarium vetustissimum Cassinense Caium, non Marcum, habuerit.

LIBER PRIMVS.] Iste liber est Sphæra Mundi, aut de Vniuersitate. Secundus prima Isagoge apotelesmatice. Tertius secunda Isagoge. Quartus Signorum apotelesmata. Quintus Sphæræ Barbaricæ prima apotelesmata. Ac aliorum quidem quatuor rationes suis locis redduntur. Huius autem hæc est. Astronomiæ partes duæ sunt. Altera circa stellarum motus versatur, & vocatur μετεωρολογία: quod μετέωρα etiam stellas significent, non ea tantum, quæ tractat Aristoteles, quæ infra Lunam. Altera est circa effectus ipsos: & vocatur ἀποτελεσματικὴ, καὶ ποιητική. Ambæ in quibusdam differunt: quædam communia habent. Differunt, quod ἡ μετεωρολογία seipsa contenta est: illa huius indiget. hæc est αὐτοτελὴς: illa sine hac ἀτελὴς, & inchoata. quippe hæc eius principia docet: quod ἡ μετεωρολογία sit ἐπαναβεβη-

κυῖα τῇ

κῦα τῇ ἀποτελεσματικῇ. Nam, vt inquit ſchola peripatetica, τῶν ὑποβεβηκυιῶν τὰς ἀρχὰς αἱ ἐπαναβεβηκυῖαι ἐπιστῆμαι ἀποδεικνύουσι. Sic Architecturæ principia tradit Mechanice: illius Geometria: Geometriæ prima Philoſophia. Quum igitur Aſtronomiæ partes duas fecerimus: τὸ μετεωρολογικὸν, καὶ τὸ ποιητικὸν: prior quidem pars, vt diximus, alteri ἐπαναβεβηκυῖα eſt, & illam docere debet: quo nomine hunc librum, qui meliori parte Meteorologicus eſt, reliquis præire & tanquam facem allucere voluit Manilius. Eſt enim ἡ περὶ οὐρανοῦ προθεωρία τῆς ποιητικῆς εἰσαγωγὴ, καὶ στοιχείωσις.

Pag. 1. verſ. 1. *Carmine diuinas artes.*] Diuinas artes κατὰ τὸ προτελεστικὸν, qua notione Horatius: *Imbrium diuina auis imminentum.* Proximum eidem ſignificationi quod ſequitur, *& conſcia fati*

Sidera. —— Quod accepit à Virgilio.
Teſtatur moritura Deos, & conſcia fati
Sidera. —— Et ſequutus eſt Auſonius:
Tu cœli numeros, & conſcia ſidera fati
Callebas. —— Poſtremum non abſimile —*diuerſos*
Hominum variantia caſus.] In Epigrammate Græco:
ἀπλανέες δ' ἑκάτερθε καὶ ἀντιθέοντες ἀλῆται
ἀνδρομένης γενεῆς πᾶσαν ἄγουσι τύχην.

Verſ. 3. *Cœleſtis rationis opus.*] Stoicum eſt, Cœleſtis ratio ἡ πρόνοια. Nam Stoicorum natio ὅλον τὸν κόσμον ἔμψυχον καὶ λογικὸν decernit: eius autem τὸ ἡγεμονικὸν cœlum eſſe, vt docebat Chryſippus ἐν τῷ περὶ προνοίας. Quod igitur eſt ἡγεμονικὸν, ſeu Ratio homini, hoc Cœlum eſſe Mundo. Ergo quum cœlum velint eſſe μέρος λογικὸν τοῦ κόσμου, nunc inde intelligimus, quid per cœleſtem rationem Manilius deſignarit. Ab eodem pendet, quod de cœlo hanc artem ſe deducere profitetur:

Et quoniam cœlo deſcendit carmen ab ipſo.

Itaque ſemper huic noſtro ἡ πρόνοια vertitur ratio.

Verſ. 9. *Nunc mihi tu Cæſar.*] Codex Gemblacenſis habet *Hunc.* quod rectum eſt. Hunc animum mihi facis, ô Cæſar.

— *Ad tanta canendum.*] Gemblacenſis, alter, & Bonincontrii codex habebant *canenda.*

Verſ. 14. *Et rapit ætherios.*] Gemblacenſ. *Et cupit.* Ex quo docti fecerunt. *Et rapit*, optime meo judicio.

Verſ. 14. *Pandere ſenſus.*] Omnino ſcribendum *cenſus.* Ita ſemper loquitur.

——— *inque ipſos Mundi deſcendere cenſus.*

Et in ſecunda inſtitutione:

——— *hominis per ſidera cenſum.*

 Sæpe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Sæpe in hoc ſcriptore *ſenſus* pro *cenſus* commutatum. Quod ſemel monuiſſe, ſatis fuerit.

Verſ. 15. *Hoc ſub pace vacat tantum.*] Gemblacenſis & Bonincontrii interpungit.

Hoc ſub pace vacat. Tantum iuuat ire per ipſum.

Quod non ſequemur.

Verſ. 15. *Hoc ſub pace vacat tantum.*] Ita loquitur Germanicus, qui hæc Maniliana interpretatur:

Quantum etenim poſſent anni certiſsima ſigna,
Qua Sol ardentem Cancrum rapidiſsimus ambit,
Diuerſaſque ſecat metas gelidi Capricorni:
Quaue Aries & Libra æquant diuortia lucis:
Si non parta quies, te præſide, puppibus æquor,
Cultorique daret terras? procul arma ſilerent?
Nunc vacat audaces ad cœlum tollere vultus,
Sideraque & varios cœli cognoſcere motus.

Et poſt:

Hæc ego dum lætis cogor prædicere muſis,
Pax tua, tuque adſis nato, numenque ſecundes.

Nam Germanicus intelligit de templo Pacis ab Auguſto conſecrato. Ouidius:

Ipſum nos Pacis carmen deduxit ad aram.
Hæc erit à menſis fine ſecunda dies.

Ibid. — *Iuuat ire per altum.*] Ouidius:

——— *Iuuat ire per alta*
Aſtra: iuuat terris, & inerti ſede relicta,
Nube vehi. ———

Verſ. 17. *Signaque & aduerſus.*] Signa quidem habemus & eorum apoteleſmata: de ſtellis an fidem liberauerit, non eſt quod dubitemus, quum alibi non ſemel nos ad illud opus remittat.

Verſ. 17. — *Et aduerſos Stellarum.*] Stellarum quinque, item Solis, & Lunæ ab occaſu in ortum curſus eſt. Eum ſero didicerunt Græci. Seneca Naturalium libro ſeptimo ſcribit, Democriti tempore Græcis nondum comprehenſum fuiſſe Planetarum curſum, & ab Eudoxo primum in Græciam delatum. Quod verum eſt. Nam tres iſti profectionis in Ægyptum ſocii Plato, Eudoxus, Euripides, ab Ægyptiis didicerunt, & primi omnium Græcorum populares ſuos id docuerunt: Plato quidem in ſuo Timæo, Eudoxus ἐν ἐνόπτρῳ, Euripides in Thyeſte:

Δείξας γὰρ ἄστρων τὴν ἐναντίαν ὁδόν. Poëtæ Græci deinde ἀντιθέοντας ἀλήτας obluctantes errones dixerunt.

Verſ. 18.

Verſ. 18. *Quod ſolum nouiſſe parum eſt.*] Propterea laudatur Ptolemæus in Græco epigrammate, eo quod τῆς μεγάλης συντάξεως editione contentus non fuerit, niſi illi τὴν ἀποτελεσματικὴν τετράβιβλον, tanquam coronidem, appoſuiſſet. Verſus, qui ad rem pertinebant, hi ſunt:

οὐδὲ πόλοιο φορὴν σὺ δίεγνως ἀστατέουσαν,
ἀλλὰ καὶ αὐτάπερ ὅ, τι τελεῖ σημήϊα φαίνεις.
τοὔνεκα δὴ χρείω καλέειν σέ τιν' οὐρανιώνων,
αἰθέριόν τε νόον φορέειν, οὐ γήϊνον ἔμπης.

Quæ hunc locum non leuiter illuſtrant.

Verſ. 20. *Quæque regat.*] Inepte. Non enim quæ animalia regit Zodiacus, vult ſcire. regit enim omnia, ſed qua regit. Scribe igitur, *Quaque regat.* Quid eſt abſurdius vulgari lectione?

Verſ. 21. *& in numerum Phœbo m. r.*] *In numerum* ἐμμέτρως: vt infra:

—— — *certa dum lege canentem*

Nam & illud quoque eſt ἐμμέτρως. Alii quidem apud Romanos καταλογάδην tentarunt, Varro, Nigidius, qui vtranque Sphæram, barbaricam ſcilicet, & Græcanicam conſcripſit. Apud Græcos Phænomena verſibus ediderunt, Eratoſthenes, Aratus, Hegeſianax, Hermippus, teſte Ptolemæo rege Ægypti.

Πάνθ' Ἡγησιάναξ τε, καὶ Ἕρμιππος τὰ κατ' αἰθέρα
Τείρεα, καὶ πολλοὶ ταῦτα τὰ φαινόμενα
Βίβλοις ἐγκατέθεντο, ἀποσκόπιοι δ' ἀφάμαρτον.
Ἀλλὰ τὸ λεπτολόγου σκῆπτρον Ἄρητος ἔχει.

Sed & Ouidius poſt M. Tullium Aratea Phænomena vertit, & poſt eum Germanicus. Apoteleſmata vnus veterum, quod ſciam, verſibus ſcripſit Dorotheus Sidonius, quem legerunt Arabes, Omar, Meſſaalla, auctor Alcabicii. ita vt ante quingentos annos eum auctorem extitiſſe non dubitemus.

Verſ. 22. *Bina mihi poſitis.*] Perperam Lilius Giraldus cenſet his verbis Manilium dicere, ſe bis vatem eſſe. Atqui duplicia ſacra ſibi obeunda teſtatur, ſtili, & materiæ, Poëtices & Aſtronomiæ. Vtrunque enim inuentum Deorum. Propterea dixit, *Carminis & rerum.* Altero ſcriptionem, altero materiam deſignat. Itaque duo templa adeunda dicit.

Pag. 2. verſ. 1. *certa tum lege canentem.*] Ita diſtinximus. Nam totus verſus continuatus eſt in editionibus. Vt valde falli eum neceſſe ſit, qui legebat, *certa cum lege.* Res & puero patet.

Verſ. 2. *Immenſo vatem circumſtrepit orbe.*] Hoc dicit, tanquam, Mundus noua verba nouæ materiæ explicandæ illi ſuggerat. Soluta ἔναρθρα, & articulata verba dicit, quæ vix ſibi ſuggeri conqueritur: quia intacta Latinis Camenis materia. Itaque verba ægre ſibi ſuppetere: & noua formanda, propter

propter patrii ſermonis egeſtatem, quod & Lucretius in nouæ materiæ incepto conqueritur. Figuras vocat notiones verborum, imitatione Græcorum qui χαρακτηρισμοὺς dicunt.

Verſ.* *Per te jam cœlum interius jam ſidera nota: Sublimes aperire vias.*] Quod hæc hiulca ſint, & quo referantur, non habeant, & vix literis Latinis tincto patet. Nos contendimus, duos illos verſiculos, *Tu princeps auctorque ſacri, &c.* traducendos ante illum, *Maior vti facies.* Locum integrum apponemus, vt conſtet fides veri.

Quem primum infernis licuit cognoſcere terris
Munera cœleſtum? Quis enim condentibus illis
Clepſiſſet furto Mundum, quo cuncta reguntur?
Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipſe videri,
Sublimes aperire vias: imumque ſub orbem,
Et per inane ſuis parentia finibus aſtra,
Mominaque, & curſus ſignorum, pondera, vires?
Tu princeps auctorque ſacri, Cyllenie, tanti.
Per te jam cœlum interius, jam ſidera nota.
Maior vti facies Mundi foret, &c.

Cui mortalium licuiſſet cœlum in terra cognoſcere, aut quis, ſine ope Deorum, auſus fuiſſet tam arduum facinus inceptare, ſublimes vias cœli aperire, & curſus ſignorum? Nemini ſane mortali hoc licuiſſet primo aperire. Quis ergo aperuit? Deus, non homo. Mercurius enim auctor tantæ rei. Quare? vt maior ſpecies, maiorque auctoritas rei accederet, ſi Mercurius, quam ſi homo auctor rei diceretur.

Verſ. 4. *Quem primum infernis.*] Male Gemblacenſis, *Quem primum interius.* Nam neceſſaria eſt vox *infernis.* Quis ab his locis infernis ad illa ſuperna penetraſſet?

Verſ. 5. *Quis enim condentibus illis.*] Accepit à Sophocle:

ἀλλ᾽ οὐ γὰρ τὰ θεῖα κρυπτόντων θεῶν
μάθοις ἄν, οὐδ᾽ εἰ πάντ᾽ ἐπεξέλθοις σκοπῶν.

In prima Inſtitutione:

Quis neget eſſe nefas inuitum prendere Mundum?

Verſ. 8. *Inuitis vt Diis.*] Inepta interpunctio totam ſententiam turbauit. Ita enim interpungendum:

Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipſe videri,
Sublimes aperire vias, &c.

Quis tantum opus aggredi auſus eſſet, nempe ſublimes aperire vias, vt cuperet Deus videri?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Verſ. 9. *Vnumque ſub orbem.*] Legendum — *imumque ſub orbem*, vt olim emendauimus. & ita habet Gemblacenſis. Imum orbem opponit inani, id eſt, aëri. altero inferius hemiſphærium, altero ſuperius intelligit.

Verſ. 11. *Nominaque & curſus.*] Scribe *Mominaque & curſus.* Creberrime hoc verbo vtitur. Sed nuſquam reperies niſi deprauatum. Sic in Ætna olim correximus:

Spiritus inflat enim. momen languentibus aër.

In aliis quoque, auctoribus pariter deprauatum reperies.

Verſ. 11. *Signorum pandere vires.*] Omnino legendum, vt Gemblacenſis habet,

——*pondera, vires.*

Verſ. 12. *Tu princeps.*] Tu, inquit, Mercuri, auctor mihi es tanti ſacri ad duo altaria obeundi, carminis & rerum. Tu enim primus Aſtronomiam de cœlo in terras deduxiſti. Neque enim homines ſoli id adepturi erant, Diis occultantibus. Sed propterea placuit Diis, vt à te Deo hæc indicarentur, *Maior vti ſpecies Mundi foret.* Ægyptios Aſtronomiam didiciſſe, docente Mercurio, omnes libri loquuntur. Propterea illi diuinos honores Ægyptii habuerunt, & primum menſem illi cognominem fecerunt. Firmicus: *Mundi itaque genituram hanc eſſe voluerunt, ſequuti Æſculapium, & Anubim, quibus potentiſſimum Mercurii nomen iſtius ſcientiæ ſecreta commiſit.*

Verſ. 14. *Maior vti facies.*] Mercurio inuentum attribuitur, vt maior ſpecies & maieſtas arti attribuatur: & ſimilia Ælianus: Αἰγύπτιοι φασὶ παρ' Ἑρμοῦ τὰ νόμιμα ἐκμυσωθῆναι· οὕτω δ' ἕκαστοι τὰ παρ' αὐτοῖς σεμνύνειν προῄρηνται.

Verſ. 17. *Qui ſua diſpoſuit per tempora.*] Omnino legendum: *Quis ſua.* Quibus ſua negotia Deus diſpoſuit per tempora. Non enim Deus ſua, ſed hominum negotia intelligitur diſpoſuiſſe per tempora. Breui enim gyro includit Aratea illa:

αὐτὸς γὰρ τάγε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν
ἄστρα διακρίνας. ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτὸν
ἀστέρας, οἵ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνοιεν
ἀνδράσιν ὡράων, ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται.

Tempora autem & momina apud hunc auctorem ſunt καιροὶ ſæpenumero. Iſti autem duo verſus aberant à Gemblacenſi.

Verſ. 19. *Naturæque dedit vires.*] Gemblacenſis: *Et natura dedit vires.* Deus diſpoſuit omnia per tempora mortalibus. Natura autem eorum animos ad contemplationem ſui mouit.

Verſ. 20. *Regales animos.*] Ouidius:

Felices animæ, quibus hæc cognoſcere primum,
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.
Credibile eſt illos pariter vitiiſque jociſque
Altius humanis exeruiſſe caput.

Plinius : *Viri ingentes, ſupraque mortalium naturam tantorum numinum lege deprehenſa.* Mox : *Macte ingenio eſte cœli interpretes, rerumque naturæ capaces, argumenti repertores, quo homines Deoſque viciſtis.*

Verſ. 21. *Proxima tangentes.*] In Epigrammate in Ptolemæum :

εἰ γὰρ καὶ μερόπεσσι χαμερπέσι συμβιότευσας,
καὶ φύσιος θνητῆς περ ἀλυκλοπέδησιν ἐδέσμευ,
ἀλλὰ νόον παθέων ἐν τοῖσι πόνοισι κάθηρας.

Verſ.22. *Quæ domuere.*] Legebamus olim *Qui*. Et ita habet Gemblac.

Verſ. 23. *Quas ferat Euphrates.*] Et puero patet legendum *Quas ſecat*. Ita olim correximus. Ita habet Gemblacenſis. Sic Virgil. *Pinguia culta ſecat*, de Tiberi. Babyloniorum autem & Ægyptiorum inuentum eſſe Aſtrologiam adteſtatur & Ariſtoteles : Αἰγύπτιοι, καὶ Βαβυλώνιοι, παρ' ὧν πολλὰς πίστεις ἔχομεν περὶ ἑκάστου τῶν ἄστρων. Quare autem Ægyptii plurimum illis diſciplinis valuerunt, cauſſam adfert Ptolemæus & ipſe homo Ægyptius : ὅτι μᾶλλον συνοικειοῦνται τοῖς Διδύμοις καὶ τῷ τοῦ Ἑρμοῦ. Quare? διόπερ διανοητικοί τε καὶ συνετοὶ καὶ ὅλως ἱκανοὶ περὶ τὰ μαθήματα. De Babyloniis : ὅτι τῇ παρθένῳ καὶ τῷ τοῦ Ἑρμοῦ συνοικειοῦνται. διὸ καὶ παρ' αὐτοῖς τὸ μαθηματικὸν καὶ παρατηρητικὸν τῶν ἀστέρων συνέπεται. Primus quidem Eudoxus ab Ægyptiis Aſtronomiam in populares ſuos Græcos deduxit. Beroſus autem à popularibus ſuis Chaldæis Genethlialogiam in Græcos. Vitruuius : *Eorum autem inuentiones, quas ſcriptis reliquerunt, qua ſolertia, quibuſque acuminibus, & quam magni fuerint, qui ab ipſa Chaldæorum natione profluxerunt, oſtendunt. Primuſque Beroſus in inſula, & ciuitate Coa conſedit, ibiq; aperuit diſciplinam.* Plinius ſcribit ob diuinas prædictiones ipſi ſtatuam inaurata lingua ab Athenienſibus publice dicatam.

Verſ. 27. *Officio vinxere Deum.*] Correximus olim *vinxere*. Cui emendationi adſtipulatur Cod. Gemblacenſ. qui ita habet. Θεοπρόσπολοι dicuntur, qui Deo applicantur. quod eſt verbum clientelæ. Vnde τὴν προστασίαν Athenienſium jus applicationis vertit Seneca. Mutato autem accentu Θεοπροσπόλοι, qui Deos officio ſibi deuinciunt. Vtro modo legendum apud Ptolemæum, nondum conſtitui. Sane vbi de Ægyptiis loquitur, & vulgo legitur θεοπρόσπολοι, φιλόθρηνοι, emendandum θεοπρόσπολοι, φιλόθρησκοι. Quarum lectionum priorem aſſerit priſcus Scholiaſtes Græcus : alteram nos repoſuimus. Ea autem verba non ſolum idem cum Manilio, ſed & de iiſdem Æpyptiis loquuntur. θεοπρόσπολοι quoque alibi legitur apud Ptolemæum, & rectum eſt. Quin & non ſemel θεοπρόσπολοι ibidem reperias.

Verſ. 29. *Inq; Deum Deus ipſe tulit.*] Deus ipſe Deum in ipſos immiſit, Θεὸς ἐνθεάζει αὐτούς. Sic apud Maronem *Plena Deo*.

Verſ. 29. *patuitq; miniſtris.*] θεοπροσπόλοις. Ptolem.

Verſ. 30. *Hi tantum nouere decus.*] Gemblacenſis, *mouere decus*. Quod melius eſt.

Verſ. 32.

Verſ. 32. *Singula nam proprio ſignarunt tempora caſu.*] Geminus : ἐκ τοῦ ὡς ἐπίπαν γινομένου· διὰ τῆς καθ᾽ ἡμέραν παρατηρήσεως τὸ σύμφωνον λαμβάνοντες εἰς τὰ παραπήγματα κατεχώρισαν. Niſi quis legendum contendat : *Singula nam propria ſignarunt tempora cauſa.* vt in priori editione : cuius lectionis non pœnitet. Sic alibi :

Quæ poſtquam in proprias deduxit ſingula cauſſas.

Verſ. 33. *Aëraque extendit.*] Ideo Moſes vocat extenſionem, רקיע

Pag. 3. verſ. 1. *Naſcendi quæ cuique dies.*] Id quibus rationibus collegerint, apponam ex Sex. Empirico. Νύκτωρ μὲν ὁ Χαλδαῖος, φασιν, ἐφ᾽ ὑψηλῆς τινὸς ἀκρωρείας ἐκαθέζετο ἀστροσκοπῶν. ἕτερος δὲ παρήδρευε τῇ ὠδινούσῃ μέχρις ἀποτέξαιτο. ἀποτεκούσης δὲ εὐθὺς δίσκῳ διεσήμαινε τῷ ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας. ὁ δ᾽ ἀκούσας καὶ αὐτὸς παρεσημειοῦτο τὸ ἀνίσχον ζῴδιον ὡς ὡροσκοποῦν. μεθ᾽ ἡμέραν δὲ τοῖς ὡροσκοπίοις προσεῖχε καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου κινήσεσιν.

Verſ. 5. *Percepta.*] Gemblacenſis *Præcepta. redeuntia aſtra* dixit, vt Aratus ἐξείης παλίνορσα.

Verſ. 8. *Exemplo monſtrante viam.*] Hoc enim annotatum poſteris tradiderunt per exempla & γενέσεις παραδειγματικάς. Ptolemæus : Διὰ τὸ συμφωνεῖν αὐτοῖς ὡς ἐπίπαν τὰς μοίρας τῶν ὁρίων ταῖς καλατεγμέναις ὑπ᾽ αὐτῶν παραδειγματικαῖς γενέσεσιν. Nam exemplares genituras vocat, quas ex obſeruationibus in tabulas referebant. vt jam ex Sex. Empirico oſtendimus.

Verſ. 10. *Et totum alterna.*] Si non eſt error, noue alternam vocat, quæ redit in orbem. Sed memini tria hæc, *æterna, alterna, ætheria* in hoc auctore vitio librariorum inter ſe commutari. Itaque menti auctoris magis conveniens eſt, vt *æterna* legatur. Quoties enim ita legitur?

Verſ. 11. *Fatorumque vices certis diſcernere ſignis.*] Quis dubitet legendum *diſcurrere ſignis*, niſi qui ſuperiora non aduerterit ? τὸ *diſcernere* irrepſit ex verſu, qui octauus ab hoc.

Verſ. 15. *Tum velut amiſsis mærens.*] Ad verbum Græci : ποτὲ δὲ Αἰγύπτιοι ἀπὸ καρκίνου ἐπὶ αἰγοκέρωτα τὸν ἥλιον καταιόντα ὁρῶντες, καὶ ἐκ μακροτέρων σμικρυνοῦντα τὰς ἡμέρας, ἐντεῦθεν, ὑπολαβόμενοι, μὴ κατὰ βραχὺ καταλίπῃ αὐτοὺς ὁ ἥλιος, καί ἐστιν ὁ καιρὸς οὗτος ὁ παρ᾽ αὐτοῖς τῶν καλουμένων Ἰσείων. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἀναβαίνειν ἤρξατο, καὶ μακροτέρας ποιεῖν τὰς ἡμέρας, τηνικαῦτα λευχειμονήσαντες ἐστεφανηφόρησαν. Hæc ſine dubio ſcripta ſunt ex Octaëteride Eudoxi. In qua brumam Eudoxus, à qua annum ſuum πρυτανείας incipiebat, ab Iſiis ordiebatur, in quod tempus tum brumæ ſidus conficiebatur. Sed de hac re vide librum ſecundum operis noſtri de Emendatione temporum.

Verſ. 17, *nec Sole regreſſo.*] Gemblacenſis & Bonincontrii — *jam Sole regreſſo*, quod verum eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Verſ. 22. *Ignotuſque nouos.*] Melius Gemblacenſis, *Immotuſque nouos.* Non fruſtra dixit nouos orbes propter Britanniam paulo ante ſua tempora à C. Julio Cæſare detectam, quam nouum orbem vocabant.

Verſ. 23. *ventis nec credere vela.*] Gemblacenſis & Bonincontrii —*nec ventis credere vota.* Quod melius.

Verſ. 27. *Aduigilare ſibi juſsit Fortuna premendo.*] Premendo eos Fortuna acuit, quaſi dicat, Neceſſitas curas acuit. vt,

—— *duriſque vrgens in rebus egeſtas.*

Theocritus:

ἁ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει.

Nam id plane eſt, quod antea dixit: *Et labor ingenium miſeris dedit.*

Verſ. 29. *Et quæcunque ſagax.*] Legendum *Et quodcunque.* Ita olim emendauimus. Ita habet Gemblacenſis. Nam quis ſanus conſtruat *commentum* cum illo *quæcunque?*

Verſ. 30. *In commune bonum.*] Satis oſtendit ſe Stoicum eſſe: ἐπιστήμη ἐστὶν ἐκ πολλῶν καταλήψεων συγγεγυμνασμένων σύστημα.

Verſ. 31. *Tunc & lingua ſuas accepit barbara leges.*] Κυριολογία. Nam contraria methodo, lingua, quæ leges ignorat, βαρβαρισμὸς dicitur.

Verſ. 32. *Et fera diuerſis.*] Quemadmodum dixit barbaram linguam accepiſſe leges, ita & fera arua domita fuiſſe. Poteſtne hoc cuiquam æquiori diſplicere?

Verſ. 33. *Et vagus incertum.*] Gemblacenſis: *Et vagus in cæcum.* Recte.

Pag. 4. verſ. 1. *Fecit & ignotis itiner.*] Itiner ἀποδημία, ἐμπορεία.

Verſ. 3. *Semper enim ex aliis alios.*] Lege *alias.* Gemblacenſis & Bonincontrius habebat *alia.* Quod eſt veſtigium veræ lectionis.

Verſ. 4. *volucrum prædicere linguas.*] Gemblacenſis melius: —*linguas didicere volucrum.* Eiuſque lectionis veſtigia extant in Bonincontrio. Intelligit οἰωνοσκοπίαν.

Verſ. 4. *Conſultare fibras.*] σπλαγχνοσκοπίαν.

Verſ. 5. *Et rumpere vocibus angues.*] ψυλλείαν. Ptolem.

Verſ. 6. *Sollicitare vmbras.*] νεκυομαντείαν. Empedocles.

ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

Verſ. 7. *In noctemque dies.*] γοητεία Empedoclis.

στήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις, στήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα.

Verſ. 16. *ſoluitque animis miracula rerum.*] Lucretius.

Et finem ſtatuit cupedinis, atque timoris.

Verſ. 17.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Verſ. 17. *Eripuitque Ioui fulmen, vireſque Tonantis.*] Exoluit animos ſuperſtitione, & cauſſas, quæ ἀναιτιολογήτοις Deorum mythologiis adſcribebantur, ab vltima natura repetiuit: quod ab Epicuro ſuo factum Lucretius gloriatur. Propterea dixit eripuiſſe Ioui nomen & vires Tonantis: vt non Ioui amplius cauſſa tonandi, ſed naturæ attribuatur. Ouidius:

Iupiter an nerui diſcuſſa nube tonarent.

Quod poſtea Manilius expreſſit:

Et ſonitum ventis conceßit, nubibus ignem.

Nam qui legebat *Tonanti*, valde, vt in pleriſque omnibus, hallucinabatur. Sed aſinis reſpondere, aſinorum eſt, non hominum.

Verſ. 22. *Attribuitque ſuas formas.*] Κυριολογία. Nam μορφαὶ τὰ κατηστερισμένα dicuntur. Contra ἀμόρφωτοι ἀστέρες, quorum nulla eſt ἀστροθεσία. Aratus de eadem re, ἤλιθα μορφώσας. Hyginus etiam formas & corpora. Ptolemæus μορφώσεις in magna conſtructione, item lib. IV. τετραβίβλου, capite περὶ τῆς μὴ νομίμων γάμων: qui titulus deeſt hodie in excuſis.

Verſ. 23. *certa ſub lege notauit.*] Gemblacenſis — *certa ſub ſorte notauit.* quod retinemus. Ita ſemper loquitur.

Verſ. 25. *Sideribus variis.*] Omnino legendum *vario.*

Verſ. 29. *Tantas emergere moles.*] ἀρχαϊκῶς moles pro fluctibus. Attius:

——*tantas moles fluctuum.*

Verſ. 30. *Eximiam natura dedit.*] Deeſt τὸ CVI. vt alibi monuimus. Horatius: —*nemo vt ſit auarus, ſe probet*, id eſt, qui ſe probet.

Verſ. 33. *Ipſa mihi primum naturæ.*] οἰκονομία ad Sphæram Mundi, quæ præit apoteleſmaticæ, vt antea diximus.

Pag. 5. verſ. 2. *Quem ſiue ex nullis.*] Sententia Ariſtotelis, quem nunc deſignat. Is, vt probet Mundum ἀγέννητον, inter alia ἀπὸ τοῦ τῆς κυκλοφορείας εἴδους ita concludit in ſecunda figura: Quod circulariter mouetur, nullum contrarium habet. Quod naſcitur, & denaſcitur, contrarium habet. Quod igitur circulariter mouetur, neque naſcitur, neque denaſcitur. Vide primum περὶ οὐρανοῦ. Nam ibi tandem concluditur, ἀδύνατον εἶναι, ἢ γενόμενόν ποτε ἄφθαρτόν τι διατελεῖν. ἢ ἀγένητον ὄν, καὶ ἀεὶ πρότερον ὄν φθαρῆναι. Fatum more ſuo Manilius φθορὰν vocat. Et ſubinde coniungit hæc vt contraria, natalem & fatum, vt Ariſtoteles γένεσιν καὶ φθοράν. Reliquos Philoſophos, qui negant mundo principium eſſe, vide apud Cenſorinum.

Verſ. 5. *Seu permixta Chaos.*] Siue mundus principio caret, vt vult Ariſtoteles: ſiue principium habet, vt Ægyptii. Scholiaſtes Ptolemæi: περιττῶς εἰώθασι λέγειν γένεσιν Αἰγύπτιοι κόσμου. καὶ γὰρ ἀρχὴν μίαν οὐκ ἔχει, πολλὰς δέ. τὰ δὲ μερικὰ καὶ πολλὰς καὶ μίαν. μίαν μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ γενέσει τῶν ἀστέρων συγκρασιν, ἣν εἰώθασι πῆξιν οἱ ἀποτελεσματικοὶ καλεῖν. Æſculapius Ægyptius vetuſtiſſimus ſcriptor in ſua Myriogeneſi dixit in poſterioribus partibus Libræ hanc πῆξιν factam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

eumque fuiſſe natalem Mundi. Firmicus de Libra: *Cætera enim ad* XXX. *numeros collocantur. In iſtis enim poſterioribus partibus terra dicitur eſſe compoſita, vt barbarica ratio confirmat.* Barbarica ratio eſt Ægyptiaca, vt alibi oſtendimus. Libram intelligit Ægyptiaci parapegmatis Dionyſii aut Hipparchi, XXVII Septembris Iuliani. Ergo finis eius XXVI Octobris Iuliani. vbi ſane mundus creatus. Vide librum quintum de emendat. Tempor. cap. de conditu rerum.

Verſ. 5. *Chaos.*] Præter Heſiodum, Euripides, Menalippa:

ὁ δ' οὐρανός τε γαῖα τ' ἦν μορφὴ μία.
ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
τίκτουσι πάντα, κἀνέδωκαν εἰς φάος
τὰ δένδρα, πτηνά, θῆρας, οὕς θ' ἅλμη τρέφει,
γένος τε θνητῶν. ———

Verſ. 8. *Siue indiuiduis.*] ἀτόμοις. micas vertit Seneca. Eandem cæcam materiem quum vocat, vſus eſt verbo Epicurei dogmatis. Nam Epicurus vult οὐδέποτε ἄτομον ὦφθαι αἰσθήσει. πᾶν τε μέγεθος μὴ εἶναι περὶ ἀτόμους.

Verſ. 10. *Et pene ex nihilo ſummum eſt.*] Emendandum auctore Gemblacenſi,

Et pene ex nihilo ſumptum eſt, id eſt, cœpit. Pene nihilum vocat τὴν ἄτομον, qua Epicurus nihil exiguius in rerum natura eſſe dicebat. quod valde exagitat Cicero de Finib.

Verſ. 12. *Siue ignis fabricauit.*] Dogma Heracliti.

Verſ. 13. *habitantque per omne Corpus.*] In fine huius libri:

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes,
Qui grauidas habitant fabricantes fulmina nubes.

Verſ. 15. *Seu liquor hoc peperit.*] Thaletis Mileſii ſententia. Claudianus: *Hic confidit aquis, hic procreat omnia flammis.* Thales, & Heraclitus.

Verſ. 16. *ipſumque vocat, quo ſoluitur ignem.*] Ex Gemblacenſi legimus: *ipſumque vorat.* Elegantiſſime. Firmicus ſcribit libro tertio ἐκπύρωσιν καὶ καταклυσμὸν alterum per alterum deſtrui, & ex eo interitu magnam ἀποκατάστασιν ſequi. Liquor igitur vorat ignem, & ignis liquorem, alter alteri peſtis eſt. Cenſorinus refert Ariſtotelem ſcripſiſſe maximi anni hiemem eſſe κατακλυσμὸν, æſtatem ἐκπύρωσιν, & alterum ab altero alternis deſtrui.

Verſ. 17. *Aut neque terra patrem.*] Patrem, δημιουργόν. Contra Platonis Timæum, in quo Deus opifex mundi adſtruitur.

Verſ. 18. *faciuntque Deum per quatuor artus.*] Deum, τὸ πᾶν, cuius artus, hoc eſt membra, quatuor στοιχεῖα, ſecundum veteres Theologos, qui illa τοῦ ὅλου μέρη dicunt, ideoque ἀγέννητα: ſed κατὰ διαδοχὴν γενέσεως καὶ φθορᾶς vnumquodque γεννητὸν, hoc eſt κατὰ μέρος: vt στοιχεῖα; quæ ſunt in me γεννητά: at τὰ ὅλα, ἀρχὰς στοιχείων. Nam diuerſa, ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα: quum ἀρχαὶ nihil aliud

ſint,

ſint, quam πάντων ϛοιχείων ἠθροισμένοι ὄγκοι καὶ ὁλότητες τῶν ϛοιχείων. Qui plura ad hunc locum deſiderat, adeat Alexandrum Aphrodiſienſem principio Commentariorum in ſecundum Meteoron. Alioquin Stoici ἀρχὴν τῶν ὅλων dicebant Θεὸν καὶ ὕλην. Θεὸν μὲν τὸ ποιοῦν, ὕλην δὲ τὸ ποιούμενον. ἀφ' ὧν τὰ τέσσαρα ϛοιχεῖα γεγονέναι. Sed non eſt idem cum hoc noſtro. Nam Stoici non faciunt τὰ ϛοιχεῖα membra Θεοῦ, vt illi veteres Theologi, de quibus jam diximus. Locus iſte non omnibus patebat. Ideo fuſius viſum explicare.

Verſ. 20. *tum per ſe cuncta creantur.*] Melius Gemblacenſis:

—— *quum per ſe cuncta creantur.*

Verſ. 23. *Quam nexus habiliſque.*] Gemblacenſis: *Quem nexus habilis, & opus, &c.* Legendum omnino.

Quæ nexus habiles, & opus generabile fingit.

Neque de hac lectione dubitauerit, niſi qui ſuperiora non intelliget. Nexus vocat τὰς ϛοιχείων συζυγίας. Eſtque idem, quod non dudum dixerat:

Frigida ne calidis deſint, aut humida ſiccis.

Et puero hoc perſpicuum.

Verſ. 24. *Atque omnis partus elementa rapacia reddunt.*] *reddit*, non *reddunt*, ſcribendum, niſi Grammaticæ ludibrium debemus. Nam de eadem concordia diſcorde, quæ nexus habiles reddit, ſermo eſt, & ideo quæ reddit elementa omnis partus rapacia, aut capacia.

Verſ. 24. *elementa rapacia.*] vel *capacia.* Vult enim ὕλην πάσαν γένεσιν ὑποδέχεσθαι: quæ propterea πανδεχὲς à Platonicis dicitur. Omnium enim formarum δεκτική. Tamen quod ὕλην τόπον καὶ χώραν vocet, non alienum eſt à mente huius noſtri, qui capacem vocat.

Verſ. 26. *Quod latet*] Locus ob leue mendum corruptiſſimus: Pro *ſupereſt.* Gemblacenſis habet *ſupra eſt.* rectiſſime. Lege igitur:

Quod latet, & tantum ſupra eſt hominemque Deumque.

Nunquam, inquit, eius rei origo patebit, vtpote, quæ lateat, atque adeo ſupra ipſum Deum ſit, nedum hominis captum. Impia illa ſententia illorum Græcorum & Latinorum, Ne Deo quidem poſſibile eſſe, quod Plinius dixit *rem Deo improbam* lib. II. de Hipparcho. Rectiſſima emendatio. Nam τὸ *Supereſt* ineptiſſimum erat.

Verſ. 27. *Sed facies quæcunque*] Lege *quacunque.* Quæcunque, inquit, eſt origo mundi, ſiue principium habet, ſiue non (nam id in dubio eſt) quæcunque igitur eius origo eſt, non dubitatur de forma; tametſi de natali eius.

Pag. 6. verſ. 2. *flatuſque natantis.*] Lege *fluctuſque.* & ita Gemblacenſis.

Verſ. 3. *Æquora perfudit.*] Traiectio Maniliana, *Fluctus natantes Æquora perfudit*, id eſt, fluctus natantes fudit per æquora. Sic ſupra: *Inque Deum*

Deus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Deus ipse tulit. Deus Deum intulit. Item: *Ille potens turbam perfundere membra pilarum.* Fundere per membra.

Vers. 14. *mediam tenet vndique sedem.*] Eratosthenes:

αὐτὸς μέν μιν ἔτελμε μεσήρεα πάντῃ ἐλύμπου
κέντρου ἀπὸ σφαίρης. διὰ δ' ἄξονος εἰρήρεσο.

Vers. 16. *fecitque cadendo vndique ne caderet.*] Idem infra:
Qua caderet, subeat cœlum, rursusque resurgat.

Parmenides:

εἴσῃ δ' αἰθερίαν τε φύσιν, τά τ' ἐν αἰθέρι πάντα
σήματα, καὶ καθαρᾶς δ'αγέος ἠελίοιο
λαμπάδος ἔργ' ἀΐδηλα, καὶ ὁππόθεν ἐξεγένοντο.
ἔργα τε κύκλωπος πεύσῃ περίφοιτα σελήνης,
καὶ φύσιν. εἰδήσεις δὲ καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχοντα,
ἔνθεν ἔφυγε, καὶ ὥς μιν ἄγουσ' ἐπέδησεν ἀνάγκη
πείρατ' ἔχειν ἄστρων. —

Omnino postremos versus expressit Manilius

Vers. 18. *Ictaque contractis.*] Partes terræ in medium feruntur. pondus enim habent, donec ad medium peruenerint. Nam quod pondus habet, & secundum pondus mouetur, ideo vsque mouetur, quoad perveniat ad medium, siquidem nihil impediuerit. Quum igitur omnes partes in medium vergant, & minores à maioribus trudantur, ac densentur, propterea quod maiores semper vrgeant vi sua, quia scilicet pollent minoribus: eo facto tandem globi forma prodit: veluti quum è cera pila fit, semper id, quod inæqualiter extat, ac protuberat, in medium truditur fingendo. Igitur contractas plagas τὴν πίλησιν καὶ τὸν συμπεσμὸν dicit. Atque eam τῆς σφαιρώσεως caussam esse opinatur Aristoteles, quum ait: σχῆμα δ' ἔχειν σφαιροειδὲς ἀναγκαῖον αὐτήν. ἕκαστον γὰρ τῶν μορίων βάρος ἔχει μέχρι πρὸς τὸ μέσον. καὶ τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ μείζονος ὠθούμενον οὐχ οἷόν τε κυμαίνειν, ἀλλὰ συμπιέζεσθαι μᾶλλον, καὶ συγχωρεῖν ἕτερον ἑτέρῳ, ἕως ἂν ἔλθοι ἐπὶ τὸ μέσον. Hæc ad verbum mentem Manilii aperiunt.

Vers. 20. *Quod nisi librato.*] Contra Xenophanem. Pendere enim terram negabat, quam potius κάτω εἰς ἄπειρον καθήκειν contendebat. Ita enim canit:

γαίης μὲν τόδε πεῖρας ἄνω πρὸς ποσσὶν ὁρᾶται,
καὶ ῥεῖ προσπλάζον. τὸ κάτω δ' ἐς ἄπειρον ἱκνεῖται.

Vers. 23. *Lunave submersos ageret per inania cursus.*] Malim *currus. Submersos* dicit, quod ex inferioribus partibus supra horizontem producuntur. Vnde astruit argumentum de rotunditate terræ. Quomodo enim submersos currus in lucem promeret, si terra non esset rotunda?

Vers. 27.

Verſ. 27. *Sed medio ſuſpenſa manet, ſunt peruia cuncta.*] Concluſio. Quia tellus in medio ſita eſt, ſecundum ea, quæ demonſtrata ſunt : ergo omnia peruia ſunt. Super ſubterque terram omnia patent. verſiculus ſequens alio pertinet.

Verſ. 28. *Nam neque fortuitos.*] Contra Epicurum, qui cenſebat ortus fieri κατ᾽ ἄναψιν, occaſus κατὰ σβέσιν, quotieſcunque ferat ἡ καλάστασις : item κατ᾽ ἐμφάνειαν τὸ ὑπὲρ γῆς, καὶ κατ᾽ ἐπιπρόσθησιν.

Verſ. 30. *Soliſve aßiduos partus.*] Puerilis & ridicula Heracliti ſententia. Dicebat, Solem ac cætera aſtra ignem eſſe : quum in oriente ſint, accendi, propter eius partis calorem : in occaſu extingui, propter frigiditatem, quæ in occiduis partibus eſt. verba eius ſunt : ἥλιος νέος ἐφ᾽ ἡμέρῃ ἐστί.

Verſ. 30. *& facta diurna.*] Lege, *fata.* Semper in hoc ſcriptore *factum* pro *fatum* commutatur etiam in Gemblacenſi. Aſſiduos partus, & fata diurna Solis intelligit τὴν ἐφήμερον τοῦ ἡλίου γένεσιν καὶ φθοράν : quod vaticinabatur Heraclitus. Iamdudum monuimus τὴν φθορὰν fatum verti à Manilio.

Verſ. *. *Inde ſuos ſinuat flexus.*] Tres hos verſiculos non habebat Gemblacenſis, & merito. Sunt enim ex deſcriptione Lactei circuli. & quidem mirum, eos non ſolum in Codice Bonincontrii fuiſſe, ſed etiam ab ipſo tanquam legitimo loco poſitos explicari. Nos jamdudum eos expunximus.

Verſ. 31. *Quum facies eadem ſignis per ſæcula conſtet.*] Poſt hunc verſum continuandus eſt ille, qui quintus ante hunc legebatur. Itaque verſus ita continuandi :

Quum facies eadem ſignis per ſæcula conſtet :
Qua caderet, ſubeat cœlum, rurſuſque reſurgat :
Idem Phœbus eat cæli de partibus iiſdem
Lunaque per totidem luces mutetur & orbes.

Plana ſententia. Non, inquit, poſſum credere Solem aut Mundum quotidie renaſci, quum videam eaſdem vices cæli & aſtrorum : cælum eadem parte ſurgere, & occidere, Lunam & Solem eoſdem circuitus ſeruare. Nam vbi verſiculus ille legitur, quis eius ſententiam, qui ſaltem aliquid in literis videat, intelligebat ?

Pagina 7. verſ. 5. *Nunc his, nunc illis.*] Ita hæc leguntur in Gemblacenſi.

——— quod tempora monſtrant
Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis
Semper : & vlterius vadentibus ortus ad ortum,
Occaſumve obitus cælo & cum Sole perennet.

Tantum in Gemblacensi legebatur *ortus*. pro quo *ortum* substituimus, vt infra *obitum*, non *obitus* dixit. Quum, inquit, eadem tempora sint semper iisdem regionibus orbis, & vlterius vadentibus ortus ad ortum, & contra obitus ad obitum continuetur cum ipso Cœlo & Sole.

Vers. 8. *Nec vero tibi natura admiranda.*] Duo proposuit, situm Terræ & eius formam. De situ jam absoluit. Sequitur forma, quam rotundam concludit.

Vers. 8. —— *quum pendeat ipse Mundus.*] Parmenides ad mentem Manilii.

> Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ
> μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ. τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον.
> οὔτέ γε βαιότερον πελέναι χρεών ἐστι τῇ, ἢ τῇ.
> τοιοῦτόν γε τὸ ὂν μέσσον τε καὶ ἔσχατον ἴσχει.

Vers. 18. *Nec patulas distenta plagas.*] Puta τραπεζοειδής: quod volebat Anaximander. Et multi veterum αἴτιον τῆς μονῆς τῆς γῆς τὸ πλάτος nugati sunt.

Vers. 20. *Hæc est Naturæ facies.*] Empedocles περὶ τοῦ κόσμου.

> ἀλλ' ὅγε πάντοθεν ἶσος ἔφυ, καὶ πάμπαν ἀπείρων,
> Σφαῖρος, κυκλοτερής, μονίῃ περιηγέϊ χαίρων.
> τόσσον ἔνερθ' αἴθρου, ὅσον οὐρανὸς ἐς ἀπὸ γαίης.

Vers. 21. — *teretes facit esse figuras Stellarum.*] ἰδιωτισμός. Teres, ἀντὶ τοῦ σφαιροειδοῦς. Nam Teres non est σφαιροειδὲς, sed κυλινδροειδές. Eadem καταχρήσει libr. III:

> *Quam teretis natura soli decircinat orbem*
> *In tumidum.* —— Item:
> *Sed teretem acclini mundum comitantia semper.*

Ausonius in ludo septem Sapientum dixit orbem teretem. Sæpissime ita vsurpatur à Festo Auieno in περιηγήσει Dionysii.

Vers. 24. *Quod globus obliquos.*] Quia quo propior Soli, eo obliquius illustratur. Nothi enim luminis haustu, vt Catullus ait, lucet. Parmenides:

> Αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἠελίοιο,
> νυκτιφαὲς, περὶ γαῖαν ἀλώμενον ἀλλότριον φῶς.

Vers. 25. *Hæc æterna manet Diuisque simillima forma.*] Plato: σχῆμα δ' ἔδωκεν αὐτῷ τὸ πρέπον, καὶ συγγενές. Vide reliqua in Timæo. Aristoteles τῷ παντὶ τὸ σφαιροειδὲς attribuit à necessitate, ne scilicet vacuum extra relinquat. quod tamen ante eum dixerat Empedocles,

> οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.

Astronomi ἐκ τῶν φαινομένων rotundam formam colligunt: Ptolemæus ἐκ τῶν ἀφ. σκοπίων. Platonici vero ita colligunt: Quod tenuissimum, simplicissimum, &

nium, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

mum & maxime ſimilarium partium ſit æther. Similarium autem ſimiles ſuperficies. Eiuſmodi vero ſunt ſoli circuli inter planas figuras, globi inter ſolidas, &c.

Verſ. 26. *Cui neque principium eſt vſquam.*] Ita hæc interpungenda:

Cui neque principium eſt vſquam, neque finis: in ipſo
Sed ſimilis toto remanet, perque omnia par eſt.

In ipſo, id eſt, in ſe ipſo. vt in Sphæra barbarica: — *populum ſuſpendit ab ipſo.* à ſe ipſo. & — *totus volat vndique in ipſum.* in ſe ipſum. ἑλληνισμός. εἰς αὐτὸν, ἐν αὐτῷ, pro εἰς αὐτὸν, ἐν αὐτῷ.

Verſ. 28. *Sic ſtellis glomerata manent, Mundumque figurant.*] Lege:

Sic ſtellis glomerata manet, Mundoque figura.

Quis tam alienus à ſenſu literarum, vt vulgatam lectionem tueri velit, neque ad congruentiam ſermonis, neque ad mentem auctoris?

Verſ. 29. *Iccirco terris non omnibus omnia ſigna.*] Duobus argumentis diſputationem ſuam munit: ἐκ τῶν πόρρωθεν ſcilicet, καὶ ἐκ τῶν ἐγγύθεν: quorum alterum ἐν ὑπομνήσει verſatur, alterum ἐν κοινῇ ἐννοίᾳ καὶ αἰσθήσει. Nam omnia pondera deorſum vergere, & eo dato terram σφαιροειδῆ probare, primum ἐκ τῆς κατὰ μέσον φορᾶς, deinde ὅτι πᾶν σῶμα ἐπὶ τὸ αὐτοῦ ἄρτημα νεύει, ea vere eſt, ἡ πόρρωθεν ὑπόμνησις. Longe enim quanquam ex confeſſis petitum argumentum. At ex mari, item ex ſtellis, vt in Canopi exemplo, quod adfert, & eiuſmodi ſimilibus idem probare, id τῶν ἐγγύθεν eſt. Senſu enim percipimus. Sic ἐκ τῶν ἐγγύθεν terræ rotunditatem colligit Plinius: quem vide lib. II. cap. LXX. vt Ptolemæum in primo magni operis, vt alios taceam.

Verſ. 30. *nuſquam inuenies fulgere Canopum.*] Canopus eſt fulgida ſtella in gubernaculo auſtrino nauis Argus. Ita omnes veteres, præter Hyginum, qui τὸν ἔσχατον τοῦ ποταμοῦ Canopum vocatum ſcribit. Et idem ſcribit Capella ab Hygino mutuatus. Alio nomine ab adulatoribus aulæ Ægyptiacæ hæc ſtella dicta fuit Ptolemæus. Canopus igitur ὁ λαμπρότατος ἐν τῷ νοτίῳ τῆς Ἀργοῦς πηδαλίῳ non videtur niſi Rhodo in Auſtrum pergentibus. Canopum Gadibus & Cnidi videri, quia in eadem inclinatione ſunt, teſtis Strabo. Et quidem Cnidii diu oſtendebant turrem, ſeu ſpeculam, ex qua Eudoxus eorum popularis Canopum ſpeculari ſolebat. Ab eo eam turrim magna veneratione obſeruabant, & σκοπὴν Εὐδόξου vocabant.

Verſ. 32. *Sed quærent Helicen.*] Falſum. Hodie Alexandriæ Canopus extat ſupra orizontem plane conſpicuus, item tota Vrſa maior, ſiue Helice cum principio Virginis. Itaque Sole in quinto gradu Piſcium ſubtus Orizontem Alexandrinum demerſo, tota Helice, & Canopus è regione, in ortiuo finitore veſpere conſpicui ſunt. Hoc tantum debebat dicere Manilius, Canopum in Ægypto apparere, qui in Græcia nunquam videtur. & argumentum tritiſſimum eſt. Sæculo Manilii Sole circiter in XXIII parte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Aquarii occidente, ambo Helice & Canopus ἀκρόνυχοι toti ſupra finitorem extabant.

Pag. 8. verſ. 2. *Te teſtem dat, Luna, ſui.*] Et hoc vnum ex vulgatiſſimis argumentis τῶν ἐγγύθεν: deliquia Lunaria ab iis prius videri, qui propius à Sole oriente abſunt. Vnde terræ rotunda forma colligitur, cuius κυρτώματα officiunt, ne eclipſim videant eodem tempore, qui remotiores ſunt occidentem verſus.

Verſ. 7. *infectis volueris alis.*] Mirum alas Lunæ attribui, quod plane ἰδιωτικόν. — *infecto volueris ore*, aut tale quid, debuit dicere.

Verſ. 8. *Seraque in extremus.*] Lunæ delinquenti crepitu æreorum vaſorum ſuccurri ſolitum, ſi pluribus probare velim, & lectorum judiciis diffidam, & meo otio abutar. Pleni ſunt libri veterum Hiſtoricorum & Poëtarum. Plinius: *Deliquio Solis & Lunæ veneficia arguente mortalitate; & ob id crepitu diſſono auxiliante.* Turcæ & Muhammedani omnes clamoribus defectum Lunæ reuocant. Quod quum Chriſtiani quidam facerent, id interdicitur capite V Concilii Arelatenſis. & de eadem re extat Homilia Maximi, Taurinenſis Epiſcopi. quæ tamen Homilia refertur inter Ambroſii ſermones. Eſtque LXXXII ſermo. Sed miratus ſum Bonincontrium hoc factum vidiſſe in municipio ſuo Miniatenſi.

Verſ 9. *Simul icta per omnes.*] Icta, vel quia amiſit lucem, vnde & Arabibus eclipſis انكساف & Iudæis dicitur לקוי id eſt, percuſſio: vel quia dicebatur vapulare veneficis mulieribus. Martialis:

Quum ſecta magico Luna vapulat Rhombo.

Nam & Martiali ſecta eſt, quod hic icta. Sane percuſſam Lunam dicit Lucanus, quum deficit:

Terrarum ſubita percuſſa expalluit vmbra.

Et propterea Iudæi defectus luminarium vocant vapulationes.

Verſ. 9. *per omnes Deficeret.*] Exemplum. Defectus Lunæ, qui accidit pugna ad Gaugamela, viſus hora ſecunda noctis Babylone, Sole occidente in Calabria. Itaque Toleti non potuit videri. Ita per omnes gentes non poteſt deficere Luna, vt loquitur Manilius, id eſt, per omnes gentes defectus idem non videtur. Cauſſa, tumor terræ, vt argumentatur.

Verſ. 11. *Sed quia per teretem.*] Non eſt quidem abſoluti orbis, ſi campos, montes, ac valles ſpectes. ſed eius amplexu ſi capita linearum comprehendas in ambitu, tunc plane σφαιροειδὲς σχῆμα efficitur. Terra enim non eſt σφαῖρα, ſed σφαιροειδής. Nam σφαῖρα vbique ὁμαλή. At σφαιροειδὲς habet εἰσοχὰς καὶ ἐξοχάς. Scio aliud σφαιροειδὲς eſſe apud Archimeden.

Verſ. 17. *Hanc circum variæ.*] περίοικοι.

Verſ. 20. *Sub pedibuſque jacet.*] ἀντίχθονες, ἀντίποδες.

Verſ. 23.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Verſ. 23. *Hinc vbi ad occaſus.*] Sane legendum *ab occaſu.* Quis dubitat Solem ἐκ διαμέτρου intelligi? Nam Sol in occaſu conſtitutus reſpicit ortus noſtros: & ab occaſu noſtro oritur aliis. Quod ſi ortus adiectiue accipiatur, quid abſurdius poterit dici, quam Solem ortum aſpicere ad ortus noſtros?

Verſ. 23. *Hinc vbi.*] Gemblacenſis *Hanc.* male.

Verſ. 25. *Et cum luce refert operum vadimonia terris.*] Sic eodem modo Plinius dixit *vadimonia tempeſtatum*, τὴν ἐμπεδοδεσμίαν τῶν χειμώνων, τοὺς ἐμπεδοδέσμους χειμῶνας.

Verſ. 26. *ſomnoſque in membra locamus.*] Negamus Latine dictum, ſomnos in membra locare: ſed membra ſomno & in ſomnos locare. Gemblacenſis, *ſomnos in membra locamus.* Nos legimus, *ſomno ſic membra locamus.* Non admittemus hanc κακοζηλίαν, vt dictum ſit, *ſomnos in* pro *in ſomnos*. Puerile & nugatorium, & aſinorum potius, quam hominum.

Verſ. 27. *Pontus vtroſque ſuis.*] Creberrimum Arato & huic ſcriptori, Oceanum & vndam ἀντὶ τοῦ ὁρίζοντος καὶ τῆς ἀράτης vſurpare.

Verſ. 27. *Diſtinguit & alligat.*] Diſtinguit nos orizon noſter ab illis, qui vltra orizontem noſtrum incolunt. alligat idem nempe occaſus noſtros cum illorum ortibus.

Pag. 9. verſ. 1. *Alter vt alterius.*] Poteſt legi: *Alterum vt alterius.* Eleganter autem τὸ *faciatque feratque* expreſſit τὸ ποιητικὸν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ ποιητικὸν, τὴν πρώτην αἰτίαν. τὸ πάσχον, τὸ ὑποκείμενον.

Verſ. 5. *Quæ media obliquum.*] Auctore Gemblacenſi corrige:

Quæ media obliquo præcingunt ordine mundum.

Verſ. 8. *Omnia quæ poßis cælo variare ſereno.*] Melius Gemblacenſis, *cælo numerare ſereno.* Ita reponendum.

Verſ. 10. *Vt ſit idem Mundi primum.*] Zodiacum Mundi arcem vocat, quod ex eo ortus & interitus præcipuæ cauſæ defluunt, & quod, vt ipſe ait, ex eo ratio fatorum ducitur omnis. Ab eo igitur merito orditur, vt primum ſit loco & ordine, quod mundi continet arcem. Sic auctor Alcabicii à Nitak, hoc eſt, à circulo Zodiaco, ab eadem cauſſa orſus eſt.

Pag. 9. v. 12. *Reſpicit admirans aduerſum.*] Lege *auerſum.* Neque enim Taurus aduerſus eſt Arieti, cum clunes eius ſint oppoſitæ Arieti. Alioqui contradiceret ſibi, qui dicat Taurum ſummiſſo vultu vocantem Geminos. Reſpicit igitur Geminos. Proinde auerſus eſt Arieti. Stupidum eſſe oportet, qui aliter cenſeat, & præterea ignarum ἀστροθεσίας. Semper aduerſum pro auerſo poſitum in his libris perperam, vbi de Tauro agitur. Apud Ouidium quoque II. Metamorph. legendum:

Per tamen auerſi gradieris cornua Tauri.

Mendoſe excuditur *aduerſi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Verſ. 15. *Summiſſo vultu.*] ἐκ τῆς ἀστροθεσίας deſumptum eſt. Eſt enim ingeniculatus, & tanquam bos humi procumbens. vnde & interpres Ptolemæi κυρτὸν vocat, Lucanus curuatum.

——— niſi poplite laſſo
Vltima curuati procederet vngula Tauri.

Quare ideo πεπηνὼς Arato dicitur : & alibi à Manilio flexus, item nixus. Eſt autem, vt diximus, auerſus Arieti, aduerſus Geminis.

Verſ. 16. *Attrahit ardenti.*] Libra Scorpium dicitur attrahere ideo, quod Scorpii Dodecatemorion in Libra finitur, atque abſoluitur. Nam eius Chelæ partem Libræ occupant. Vnde Chelarum nomine etiam Libra intelligitur, tam apud hunc noſtrum, quam alios ſcriptores. Et Græci notant τὰς χηλὰς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ζυγὸν καλεῖσθαι.

Verſ. 17. *Contentum dirigit arcum.*] Gemblacenſis, *contento dirigit arcu.* quod ſine dubio verum eſt. Dirigere Manilius ponit abſolute, vt Tertullianus ſemper: eſtque quod Homerus dicit τιτύσκεσθαι. ἄντα τιτυσκόμενος, contra dirigens. Sic in Apoteleſmatis :

Cancer in aduerſum Capricorni dirigit aſtrum.

Vetus Scholiaſtes Germanici in Fluuio : Et ideo inter aſtra collocatus, quod à meridianis partibus dirigere cernitur. Apud Perſium :

Eſt aliquid, quo tendis, & in quod dirigis arcum.

Et Manilius ipſe pag. 34, 29.

Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum.

Fortaſſe apud Perſium legendum *arcu*, & ibi, *qui tento dirigit arcu.*

Verſ. 18. *Miſſurus jamque ſagittam.*] Decurtata locutio, *jamque* pro *jamiamque.*

Verſ. 19. *Tum venit anguſto.*] Et hic quoque ἐκ τῆς ἀστροθεσίας anguſtum Capricornum dicit, quod contractior ἐν σχεδογραφίᾳ pingeretur. Infra:

Aſt anguſta fouet Capricorni ſidera Veſta. Item :
Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in aſtris.

vel quia à centro oculi ad Capricornum linea ducta humillima eſt omnium quæ ab oculo ad Signiferum ducuntur. Aratus de Capricorno :

——— αὐτὰρ ὅγε πρότερος καὶ νειόθι μᾶλλον
κέκλιται αἰγόκερως, ἵνα ἴς τρέπετ' ἠελίοιο.

Qui legunt *Auguſto*, valde eos fugit ratio. Nam quid eſt Capricornus Auguſto ſidere flexus? De Auguſto ſub Capricorno nato alibi dicetur. Idem accidit loco Iuuenalis Satyra x, vt *Auguſta* pro *anguſta* legeretur :

——— anguſta Caprearum in rupe ſedentis.

Nam ita habent boni codices. Et tamen eo jure poſſunt Capreæ dici Auguſtæ, quo Capricornus Auguſtus. Neutrum tamen ad mentem auctoris ſui.

V. 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Verſ. 20. *Poſt hunc inflexam diffundit.*] Lege *defundit*. Diffundere eſt infundibulo in vas inuergere. Defundere eſt vas deplere. Sic Diffuſores olearii dicebantur, qui in vaſa olearia oleum infundebant: erantque auctorati in municipiis, vt in his regionibus diffuſores vinarii & cereuiſiarii. In veteri inſcriptione: EQ. R. DIFFVS. OLEARIO. EX. BAETICA. Id eſt, Equiti Romano, Diffuſori oleario.

Verſ. 21. *Piſcibus aſſuetus auide.*] Nam alter ex gemellis piſcibus cognomine νότιος deglutit aquam ex vrna Aquarii defluentem. In prima Inſtitutione: — *& effuſo gaudentes æquore Piſces.*

Verſ. 26. *In diuerſa ſitu.*] Scribe *ſita*. Et ita Gemblacenſis, Exprimit Aratea:

ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετεσμμένοι. ———

Verſ. 28. *Libratumque regit.*] Axis non regit orbem, ſed gerit. Ita repone. Germanicus de Axe:

Librataſque tenet terras. ———

Verſ. 30. *Æthereoſque rotat curſus immotus.*] Ex Arateis, quæ Manilius reddidit, apparet diſtinguendum:

Æthereoſque rotat curſus. immotus at ille, &c.

Nam hoc vult: Ipſe rotat, at non rotatur. αὐτὰρ ὅγ' οὐδ' ὀλίγον μετανίσσεται.

Verſ. 32. *directus conſpicit.*] Qui mediocriter Latine ſcit, videt verbum, quod Grammatica abſolutum vocat, hic ſubſtituendum ἀντὶ τοῦ *conſpicit*. Et tirunculo patet *conſtitit* legendum. ἄρηρεν. Reddit enim Aratea, vt ſolet.

——— ἀλλὰ μάλ' αὔτως
ἄξων αἰὲν ἄρηρεν. ——— Ideo Auienus eadem vertens eodem verbo, quo Manilius vſus:

——— *vt ſemel hærens conſtitit.* ———

Ecquod genus loquendi eſt? Axis conſpicit, directus per medium orbem. Quid quod neceſſarium eſt verbum *conſtitit*? Immotum enim vult deſignare. Aliter nugaretur.

Verſ. 33. *Nec vero è ſolido ſtat robore corporis eius.*] Legendum *robur*. Error natus, quia *robor* veteres librarii ſcribebant. Nec vero, inquit, robur eius corporis conſtat è ſolido. Non affingenda eſt ei robuſta materia, quia mundum ſuſtineat. neque pars eſt terræ, quod terram gerat, vt videtur velle fabula Græcorum de columna Atlantis: ſed tenuiſſimam Vniuerſi partem λόγῳ tantum θεωρητὴν ponendum eſſe. Nam in medio corporis, quod circulari motu agitatur, manet aliquid, circa quod mouetur. Mundus autem circa Axem mouetur. Igitur Axis eſt pars Mundi, non vtique ex ſolida materia. neque graue pondus habebit ideo, quod ferat onus ætheris alti. Eſt enim ἀσώματος γραμμή. Propterea tenuem, hoc eſt, ἀσώματον vocat Manilius:

tametsi alia ratione vocetur σῶμα, & hic corpus illi attribuatur, per relationem scilicet, καὶ τῷ πρός τι.

Vers. 33. *corporis eius.*] Gemblacensis *corporis ei.* Etiam Lucretius primam τοῦ *ei* producit. Nihil tamen mutandum censeam. Nam in tam inquinato exemplari prudenter agendum, nisi ridiculi esse volumus.

Pag. 10. Vers. 5. *Vt verti non poßit in ipsum.*] More suo dixit *in ipsum* pro in se ipsum. Vsque adeo, inquit, est tenuis Axis, vt ipse circa se ipsum moueri non possit, quomodo Mundus circa ipsum mouetur. Quod si aliquis dicit circa suum centrum moueri, impossibilia dicit. Nam quum centrum sit ὅρος ἀσώματος, non poterit manere interea, dum illa, quorum est ὅρος, mouentur. Non enim per se subsistit centrum. Igitur si non manet centrum, neque per se mouebitur. Videndum tamen, an præstaret legi, *id ipsum.* Quod sane verius est. Adeo tenue, vt id ipsum quidem non vertatur, circa eum autem omnia vertantur. Vera est lectio illa.

Vers. 6. *Nec jam inclinari.*] Per inclinationem intelligit duas κατ' εὐθεῖαν κινήσεις, τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω. Nam κλίσις constat ex vtraque. Quod addit —*nec se conuertere*: intelligit τὴν πέριξ.

Vers. 6. *nec se conuertere in orbem.*] Iam explicauimus. Etenim & in vniuersum siquid moueri oportet secundum locum, necesse manere aliquod corpus, à quo, aut circa quod moueri debet. Hæc præclare Philosophus & in libris de Cœlo, & ἐν τοῖς περὶ κινήσεως ζώων.

Vers. 8. *Ipse videt circa.*] Aratus — περὶ δ' οὐρανὸν αὐτὸν ἀγινεῖ.

Vers. 11. *decircinat arcton.*] Lege *arcum.* Aratus iisdem verbis, sed de minore: Μειοτέρη γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι. hoc est:

Arcum namque minor decircinat Vrsa minorem.

Vers. 14. *Angusto Cynosura breuis.*] Aratus: ἡ δ' ἑτέρη ὀλίγη μέν. — Theo: τῷ φωτὶ ὀλίγη ἐστίν. ἀμυδροτέρα γάρ.

Vers. 15. *sed judice vincit Maiorem Tyrio*—] Aratus: — ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων. Propterea φοινίκη dicta fuit. Auctores Hyginus, & Scholiastes Germanici. Alii dicunt Thaletem Phœnicem fuisse, & primum Phœnicibus popularibus suis Cynosuram indicasse, vt etiam Callimachus testatur in Choliambis,

ἔπλευσεν εἰς Μίλητον. ἦν γὰρ ἡ νίκη
Θάλητος, ὅς τά τ' ἄλλα δέξιος γνώμην.
καὶ τῆς ἁμάξης ἐλέγετο σταθμήσασθαι
τοὺς ἀστερίσκους, οἷς πλέουσι Φοίνικες.

Atque vt hoc non ignotum doctis, ita illud paucissimis, Vrsam Ἀγάνναν vocatam. Hesychius: ἀγάννα, ἡ ἐν οὐρανῷ ἄρκτος.

Vers. 18.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 18. *vtraque caudam.*] Rotunde vertit Aratea:

αἳ δή τοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰξύας αἰὲν ἔχουσιν
ἀλλήλων αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται
ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι. ———

Et in veteri Sphæra:

——— ἀμφὶ μὲν πόλον
ἄρκτους διπλᾶς πρὸς νῶτα νεύουσας τόποις
ἀντιστρόφοις οὐρανοῦ ἀλλήλαιν φοραῖς
σκολιοῦσιν εἴργει μὴ πελάζειν δράκων.

v. 20. *amplexus vtrunque.*] Aut *vtrinque* aut *vtranque* legendum.

v. 22. *Ne coëant.*] Verba ex veteri Sphæra, quæ modo protulimus.

εἴργει μὴ πελάζειν δράκων.

v. 26. *Hinc vicina Poli.*] Legendum *Polis*. Nam aliæ ſtellæ vtrique polo, aliæ Zodiaco vicinæ. Zodiacum autem vocat Cœli flammas, quod per eum Sol feratur.

v. 27. *Quæ quia diſsimilis.*] Ab aëre ſtellas temperari vult: quaſi ab aëre vires accipiant, & non potius aërem inficiant ipſæ. Simile quid Ptolemæus de Luna, cui humectandi vim ideo tribuit, quod terræ vaporibus vicinior ſit. Nimirum perſpicue hoc vult, Lunæ humiditatem & frigiditatem à terra eſſe. Idem tinnit eius ſententia, quæ concludit Saturnum minus humectare, quod à terræ vaporibus remotiſſimus ſit. Ergo ſupra Lunam omnia, etiam Luna ipſa, erunt corruptioni obnoxia, ſiquidem vera prædicat. Cardanus ſententiam interpretatione lenire conatur: Lunam non infici vaporibus, ſed ab ea vapores trahi. Quod longe alieniſſimum ab hypotheſi Ptolemæi: qui diſerte ſcribit Lunam perinde humectare, quod terræ vaporibus vicina ſit, vt calefacere, quia & radiis Solis afficitur. Si afficitur à terra, quomodo terram afficiet, vt vult Cardanus? Qui Ptolemæum hiç defendunt, fruſtra ſunt. Quemadmodum igitur Ptolemæus vim humiditatis Lunaris τῇ περιγειότητι, & ſiccitatis Saturniæ, τῇ ἀπογειότητι attribuit, ita etiam Manilius noſter ab eadem Philoſophia vires ſtellarum cenſet, non ex ipſis, ſed ex vicinitate aut intervallo.

v. 18. *Frugiferum ſub ſe reddunt.*] Ex Arato de Zodiaco ad verbum pene.

——— καὶ οἱ περὶ τοῦτον ἰόντι
κύκλον ἀέξονται πᾶσαι ἐπικάρπιοι ὧραι.

Peripatetici ad mentem Arati & Manilii: ἡ τῶν ἄστρων καὶ καθόλου τῶν οὐρανίων περιφορὰ τῆς τῶν ἔνδον ἁπάντων σωμάτων διοικήσεως ἐστὶν αἰτία. ἡ γὰρ ποιὰ κίνησις αὐτῶν τὰς ποιεῖ τοῖς τῇδε καὶ μεταβολὰς, ἐξ ὧν χειμῶντε καὶ θέρος, καὶ ἡ τῶν ἄλλων καιρῶν ὕπαρξις, ἐξ ὧν γένεσις καρπῶν, καὶ φυτῶν, ἀφ' ὧν τρέφεται τὰ ζῶα καὶ γίνεται τὴν ὕλην ἐξ αὐτῶν χορηγούμενα. Sed non dicunt hæc omnia accidere ab aëre, aut intervallis, vt Manilius, ſed ἀπὸ τῆς ποιᾶς αὐτῶν κινήσεως.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 30. *Nixa venit species.*] Aratus dicit non habere nomen.

——— τὸ μὲν οὔτις ἐπίσαται ἀμφαδὸν εἰπεῖν,
οὐδ' ὅτεῳ κρέμαται κεῖνος πόνῳ.

Sed Hygenus dicit vocatum Cetea, Κητέα. alii Herculem. Vide Hygenum, & Festum Auienum. Apud Aratum legimus ὅτεῳ, non ᾧτινι. nisi quis malit ὅτινι. quod idem est. ὅτινος, ὅτινι, ὅτινα poëtice. id est, οὗ τινὸς, ᾧ τινὶ, ὅν τινα.

v. 32. *Quod similis junctis.*] Cuinam est similis? De hoc silentium: neque mirum. Corruptus enim locus. Legebamus *Cui similis*. *Cui* Bootæ scilicet. βοώτης est bubulcus. Arctophylax, inquit, dicitur & βοώτης siue bubulcus. Quare? quod bubulco aut bootæ similis instat junctis juuencis. Sed & Gemblacensis habet *Quod similis*. Potest etiam esse solens error in illo exemplari *Quod*, pro *Quoi*, vt alibi non semel aperiemus. Igitur *Quoi similis junctis instat de more juuencis*, exprimit Aratea:

ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ τόν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι βοώτην. id est:
Post Helicen instanti similis de more juuencis
Artophylax sequitur. quidam dixere bubulcum. Ouidius:
Artophylax formam terga sequentis habet.

Quoi similis.] Nimirum τῷ βοώτῃ. id est τῷ βουλαλοῦντι instanti juuencis, vel, vt Aratus: ἐλάοντι ἐοικώς. Cæsar Germanicus:

Inde Helicen sequitur senior, baculoque minatur,
Siue ille Arctophylax Bacchio munere cæsus
Icarus ereptam pensauit munere vitam.

Ita enim olim deprauatissimos illos versus corrigebamus. Quod Aratus ἐλάοντι ἐοικὼς, & Manilius *instat de more juuencis*, ipse verbo Agricolarum dixit *baculo minatur*. Nam minari boues est, quod Græcis ὁμοκλεῖν, & Tibullo increpare.

Aut stimulo tardos increpuisse boues.

Et Ouidius illas ὁμοκλὰς bubulcorum minas vocat primo de Ponto:

Addiscam Getici quæ norunt verba juuenci,
Assuetas illis adiiciamque minas.

Inde minari, ἀντὶ τοῦ βουλατεῖν. Tamen minare inferior vetustas dixit, non minari. quod verbum Apuleius, Hieronymus in Bibliis Latinis, & alii æquales illorum temporum vsurparunt. Idiotismus Italicus, Hispanicus, Gallicus retinet hactenus. Baculo minari quum dicit, intelligit Pedum pastorale, quod in Asterismis dicitur κολόρροβος, id est καλαύροψ.. Adiicit Germanicus Arctophylacem à nonnullis Icarum vocari. Propterea Septemtriones Icarios boues vocat Propertius:

Flectant Icarii sidera tarda boues.

Malim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Malim vero legere ex Gemblacensi.

Quod similis iunctis instat de more iuuencis.

Sunt enim ad verbum ex Arato:

ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ τόν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι βοώτην,
οὕνεχ' ἁμαξαίης ἐπαφώμενος εἴδεται ἄρκτου.

Manilius:

A tergo nitet Arctophylax, idemque bootes,
Quod similis iunctis instat de more iuuencis.

Nam booten, id est bubulcum eapropter dictum scribit, quod stimulo instet bubus. Ergo *Quod* ex Arati οὕνεκα.

v. 33. *Arcturumque rapit medio sub pectore secum.*] Medio sub pectore, Arato ὑπὸ ζώνῃ ex Eudoxo. Geminus: ἀνὰ μέσον τῶν σκελῶν τοῦ ἀρκτοφύλακος. item in Asterismis: ὁ μεταξὺ τῶν μηρῶν ὁ καλούμενος Ἀρκτοῦρος ὑπόκιρρος. Vitruvius: *Ab eo non longe conformata est Virgo, cuius supra humerum dextrum lucidissima stella nititur, quam nostri prouindemiatorem, Græci προτρυγητὴν vocitant. candens autem magis species eius est. Colorata item alia contra est stella media genuorum custodis Arcti, qui Arcturus dicitur.* Ita enim ille locus distinguendus Vitruuii, in quo stella colorata dicitur, quæ in Asterismis ὑπόκιρρος. Totus locus hodie mendosissime legitur, ne ab interprete quidem doctissimo intellectus. Hipparchus Booten collocat in Zona vt Eudoxus, & Aratus.

Pag. 11. v. 1. *Claro volat orbe corona.*] *Volat* Manilio est, quod Arato δινεῖ, ἄπτεται, στρέφεται, εἱλεῖται, ἑλίσσεται, & similia. Mala vero fide dixit Parte alia. Nam corona sita est inter Arctophylacem, & τὸν ἐν γόνασι. Male etiam à tergo nitet Arctophylax. corona enim interiecta est. Sed ex opinione vulgi dicit.

v. 2. *nam stella vincitur vna.*] Nimirum omnium septem reliquarum maxima, vnica secundæ magnitudinis. Frontis meminit, quia & puellam ipsam καλλιστεφάνως vult, vt patet ex Sphæra barbarica.

v. 3. *Circulus in medio.*] Perturbata sententia huius loci ita ex Gemblacensi restituitur:

——— *nam stella vincitur vna*
Circulus, in media radians quæ proxima fronte,
Candidaque ardenti distinguit lumina flamma,
Gnoßia desertæ & fulgent monimenta puellæ.

v. 3. *in media radians quæ.*] ἑλληνισμός. ὅστις λαμπρότατος κατὰ τὸ μέτωπον. Supplendum enim ἐστί.

v. 5. *Gnoßia desertæ fulgent.*] Gemblacensis: *Gnoßia desertæ & fulgent.* sine qua fultura corruebat contextus totius sententiæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 6. *At Lyra deductis.*] Inepte. Lege *diductis.* vt dicuntur diducta brachia, quomodo illa cornua brachia dicuntur Hygino, pectines Scholiaſtæ Germanici, quum tamen alias pecten ſit πλῆκτρον. Qui ſcit quæ figura fuerit veteris Lyræ, nunquam poterit dubitare recte à nobis *diductis* correctum fuiſſe. Sic in eadem notione infra de Cycno:

Nunc quoque diductas volitat ſtellatus in alas.

Vbi par error. Nam notio verbi deducere in illo verſiculo — *tenuis deducitur Axis*, non poteſt hic locum habere. Ibi enim deducitur, eſt διάγεται, à polo ad polum traiicitur. Itaque nihil eſt diſſimilius. Sunt pueriles σκιαμαχίαι. Cicero in Arateis:

Ni parte ex Aquilonis opacam pellere nubem
Cœperit, & ſubitis auris diduxerit Ara.

Ibi diducere nubes eſt quod Virgilio, differre nubila. At penitus contrarium nubes deducere. Perſius:

At tibi quæ Samios diduxit litera ramos.

Cornua Y literæ ſunt diducta, vt cornua Lyræ. Longior in puerili diſputatione fui, propter neſcio quæ abortiua iudicia.

v. 13. *Serpentem magnus.*] Quis tam cæcus, vt non videat hic non ſolum perturbatum ſenſum eſſe ob menda codicum, ſed etiam traiectionem vnius verſiculi factam eſſe? Apponemus locum integrum, quomodo legendum cenſemus, imo quomodo ratio poſtulat legi.

Serpentem magnis Ophiuchus nomine ſignis
Diuidit, & toto mergentem corpore corpus
Explicat, & nodos ſinuataque terga per orbes
Expedit, effuſis per laxa volumina palmis.
Reſpicit ille tamen molli ceruice reflexus.
Semper erit paribus bellum, quia viribus æquant.

Quibus verſibus quis meliores ſuper hac re aut facere, aut exigere velit? Valde alienum à Muſis eſſe oportet, qui hanc venuſtatem non capit. At quæ abſurditas in vulgata lectione erat? Ex ipſa ergo ſchediographia pulchre Serpentarium nobis propoſuit.

v. 14. *Diuidit.*] Quia vtraque manu anguem tenet, vt ex vno duos efficere videatur.

v. 14. *& toto mergentem corpore corpus Explicat.*] Nam pingitur Serpentarius expediens ſpiras & volumina Serpentis. Mallem *& torto.* In Gemblacenſi hoc verſu inducto alius ſuperſcriptus erat:

—— *atq; etiam toto ingens corpore corpus Explicat.* ——

v. 15. *vt nodos.*] Et ſententia poſtulat legi *& nodos.*, & Gemblacenſis ita habet. Totus autem locus adumbratus ex illo II. Æneidos:

Ille ſimul manibus tendit diuellere nodos.

v. 16.

v. 16. *Et dedit.*] Ex hoc monstro lectionis veram eruimus *Expedit*. Nam, vt diximus, pingitur ἐν χεδιογραφίᾳ expediens volumina serpentis. vtraque enim manus onerata pingitur serpente. Aratus: ἀμφότεραι δ' ὄφιος πεπονέαται. Traiiciendus autem fuit ante illum: *Respicit*, &c. Nam est conclusio totius χεδιογραφίας. *Diuidit*, *Explicat*, *Expedit* pro eodem ponit.

v. 17. *Respicit ille tamen.*] Eleganter. Flexa enim ceruice ad caput Ophiuchi sinum anguis obuertit, vt quidem vult Manilius. Nam aliter habet χεδιογραφία. Aratus:

——— ἀτάρ οἱ ὄφις γε δύω στρέφεται μετὰ χερσὶν
δεξιτερῇ ὀλίγος, σκαιῇ γε μὲν ὑψόθι πολλός.

Alte enim erigitur supra sinistram manum.

v. 23. *Nunc quoque deductas.*] Par vitium superiori. Nam & hic quoque *diductas* legendum. volanti enim & alas diducenti similis. Aratus de Aquila:

αὐτὰρ ὅγ' ἀδιόωντι ποτὴν ὄρνιθι ἐοικώς.

Quis mediocriter Latine docto persuaserit, deducere alas esse explicare alas? Quod autem diductis alis pingatur in ἀστροθεσίᾳ, testes Asterismi.

v. 25. *Tum magni Iouis.*] Mœro Poëtria Byzantina dicit de Aquila, quæ alibi temere non reperias:

Ζεὺς δ' ἄρ' ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας. οὐδ' ἄρα τίς νιν
ἠείδει μακάρων. ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι.
τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τρέφον ἄντρῳ
ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ' ὠκεανοῖο ῥοάων,
νέκταρ δ' ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς αἰὲν ἀφύσσων
γαμφηλῇ φορέεσκε ποτὸν Διὶ μητιόεντι.
τὸν καὶ νικήσας πατέρα Κρόνον εὐρυόπα Ζεὺς
ἀθάνατον ποίησε, καὶ οὐρανῷ ἐγκατένασσεν.
ὣς δ' αὔτως τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμὴν
αἳ δή τοι θέρεος καὶ χείματος ἄγγελοί εἰσι.

v. 26. *Assueto volitans.*] Maniliana locutio, *Assueto*, magis assueto. In prima Institutione: *Quo mirer*: quo magis mirer. Fortasse propius assueto. Aratus de Sagitta.

——— ὁ δέ οἱ προπέπταται ὄρνις
εἰσότερον βορέω. χεδόθεν δέ οἱ ἄλλος ἄηται
οὐ τόσσος μεγέθει χαλεπὸς γέ μεν ἐξ ἁλὸς ἐλθεῖν
νυκτὸς ἀπερχομένης, καί μιν καλέουσιν ἀητόν.

Male in omnibus codicibus Arateis ἀήτης pro ἄηται. Longius assueto volitans. quia Aquila quantumuis sublimia petens, nunquam tamen ad stelliferum cælum perueniet, vt ista de qua sermo est.

Ibid. *gestet cen fulmina.*] Gemblacensis: *gestet cui.*

v. 32. *Et finitur in Andromeda.*] Equus est ἡμιτελὴς καὶ ἡμίτομος. Aratus:

> οὐδ' ὅγε τετράπος ἐστίν. ἀπ' ὀμφαλίοιο γὰρ ἄκρου
> μεσσόθεν ἡμιτελὴς περιτέλλεται ἱερὸς ἵππος.

Stella vero communis contingit Andromedam, discernens eius caput ab Equi intercisione, quia dimidiatus est, vt diximus, non integer. In Sphæra veteri:

> ἵππῳ συνάπτουσ' Ἀνδρομέδα τὸν κρᾶτ' ἔχει
> τὸν αὐτὸν ἵππου γαστρὶ κοινὸν ἀστέρα.

Hyginus de Equo: *In vmbilico nouißimam vnam, quæ Andromedæ caput vocatur.* Vitruuius: *Lucidißima stella finit ventrem Equi, & caput Andromedæ.* Vocatur in asterismis ὁ κοινὸς ἵππου καὶ Ἀνδρομέδας ἀστήρ.

v. 32. *quam Perseus armis Eripit.*] Valde falluntur, qui putant hic de Andromeda à Perseo liberata intelligi. Imperiti aspicientes ad illam fabulam locum corruperunt. At periti Latinitatis sciunt, Perseus, Orpheus Theseus apud Poëtas illius sæculi ne apud posteriores quidem eruditiores trisyllabum esse posse. In quibusdam vidimus, sed corrupte, vt in Culice. Præterea, vt diximus, non hic de fabula, sed de astrothesia Andromedæ & Persei sermo est. Itaque sine dubio legendum:

> ——— *quam Perseos armus*
> *Excipit & sociat sibi.* ———

Nam armus Persei excipit pedes Andromedæ, & coniungit sibi. Eudoxus: παρὰ δὲ τοὺς πόδας τῆς Ἀνδρομέδας ὁ Περσεὺς ἔχει τοὺς ὤμους, τὴν δεξιὰν χεῖρα πρὸς τὸν κασιέπειαν ἀποτείνων· τὸ δ' ἀριστερὸν γόνυ πρὸς τὰς Πλειάδας. Aratus μεταφράζων:

> ἀμφότεροι δὲ πόδες γαμβροῦ ἐπισημαίνοιεν
> Περσέος, οἵ ῥά οἱ αἰὲν ἐπωμάδιοι φορέονται.

Hoc frænabit eorum sententias, qui huic nostræ emendationi obluctantur, simii, & quiduis potius, quam probi & eruditi.

v. 33. *Eripit.*] Correximus *Excipit.* Nam nugatorium est Andromedam eripi armis à Perseo, quæ semper vincta in astris fingitur. Vt taceam aliam esse mentem Poëtæ aliud, quam liberationem Andromedæ, proponentis.

v. 33. *& sociat sibi.*] Quia Andromedæ pedes eius armi excipiunt. Tam sociatam Perseo, id est, coniunctam vult, quam iniquo spatio disiunctum Deltoton. Quid? Dicendum est Perseum eam vindicare armis, & sibi vxorem coniungere? Non, si sapimus. Hoc fatui & simii, atque zelotypi credent.

Pag. 12. v. 1. *quod terna lampade dispar Conspicitur.*] Gemblacensis:

> —— *quod tertia lampada.* —

Omnino scribendum: *quoi tertia lampada.* Ita semper Gemblacensis *Quod* pro *Quoi.* cui, inquit, tertia lampada

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

pada est dispar duabus reliquis. Non enim intelligit vnum latus esse inæquale duobus reliquis, vt sit triangulum isosceles: sed de tribus stellis, qui sunt limites trigoni, vnam esse lucidiorem cæteris. Scholiastes Germanici: *Habet autem stellas tres, in singulis angulis singulas: è quibus vna est clarior.* Sunt pene ipsa verba Manilii. At Aratus esse trigonum isosceles, cuius basis minor alterutro ex reliquis duobus lateribus.

——— τὸ δ' ἐπὶ τρισὶν ἐσάθμηται,
Δελτωτὸν πλευραῖσιν ἰσαιομέναισιν ἐοικὸς
ἀμφοτέρῃς. ἡ δ' οὔτι τόση. ———

Quod elegantissime Germanicus:

Tres illi laterum ductus æquata duorum
Sunt spacia. vnius breuior, sed clarior ignis.

modo intelligamus ignem pro tota basi intelligi, quum tamen nullus sit ignis in lateribus, sed in limitibus. qui nihil aliud sunt, quam stellæ. Aliter Cicero:

Huic spatio ductum simili latus extat vtrunque.
At non tertia pars lateris. ———

Quod dixit *simili* pro æquali, excusat prisca consuetudo. Nam propositio quinta primi elementi Euclidis id fuit antiquitus Theorema Thaletis ita conceptum: παντὸς ἰσοσκελοῦς αἱ πρὸς τῇ βάσει γωνίαι ὁμοῖαί εἰσι. vbi ὁμοίας dixit ἴσας, ἀρχαϊκωτέρως, vt Cicero similem pro æquali. Sic etiam Erinna dixit æquale pro simili; ἦ καλὸν, ὄκκα πέλοι τέκνα γονεῦσιν ἴσα. Sed illud excusari non potest, quod tertiam partem laterum dixit pro tertio latere. Qui sane non est Ciceronis, sed librarii error. Legendum enim: *At non tertia par lateris.* intelligit enim lineam. Auienus:

Est etiam, Graio quod semper nomine nostri
Deltoton memorant. simile & latus istud vtrumque
Porrigitur. summum signo caput angulus arctat,
Et gemini suprema jugi vicinia mordet.
Tertia, quæ stantes sustentat linea ductus,
Parcior haud simili sese sub limite tendit,
Et contracta modum gemina face flammigerarum
Stellarum superat. ———

Hic quoque bis *simile* positum pro æquali. Sed imperite stantes ductus dixit pro cruribus trigoni. Quomodo stantes lineæ angulum constituere possunt? Si enim stantes, & parallelæ. Non est inscitia, sed ἀκυρολογία. Reliqua satis bene. Et tamen Auienus est optimus Arati non solum paraphrastes, sed etiam interpres.

Ibid. *quod terna lampada.*] Emendauimus ex Gemblacensi, *quoi tertia lampada.* Metaplasmus est lampada, hebdomada, Narbona, Ancona, pro

lampa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

lampade, hebdomade, Narbone, Ancone. Abſque ope codicis deſperata erat ſalus huius loci. Sic *fortiſſima Tyndaridarum* Horatio, eſt hæc Tyndarida, huius Tyndaridæ.

v. 3. *Ex ſimili dictum.*] Cicero:

—— *ſimili quia forma litera claret.*

v. 3. *Cepheuſque & Caßiepea.*] Magna labes, magnuſque hiatus poſt hunc verſum factus eſt, luxatis hinc viginti duobus verſiculis, quorum initium, *In pœnas ſignata ſuas.*— Quæ enim hæc continuabant, importune inter aſtra Notia tam abſurdo ſenſu, quam alieno loco, collocata erant. Ita igitur continuabis: —*Cepheuſque & Caßiepea In pœnas ſignata ſuas.*— Non igitur mirum, ſi aliquando in hoc auctore vnus verſiculus in tertium locum tranſmotus eſt, quod non raro accidit, quum tot verſus, & quidem de re, de qua nemo dubitare poteſt, tam longe diſtracti erant. Non dubito, quin eo nomine à Zelotypis crimine audaciæ arceſſamur, qui ſæpe mirantur, nos in manifeſta ſententia vnum verſiculum à tertio loco, in antiquam ſedem ſæpe traduxiſſe.

v. 3. *Caßiopea.*] Scribe *Caßiepea*, vt Græci, & codex Gemblacenſis, qui nunquam aliter habet.

v. 4. *In pœnas ſignata ſuas.*] Ob ἀστροθεσίαν. quia tale eius χειρογράφημα. ἐσχημάτισαι γὰρ στερνοκοπτομένη. Aſtronomi enim eam imaginantur panſis brachiis ſeſe miſerantem. Aratus:

—— ἣ δ' αὔτως ὀλίγων ἀποτείνεται ὤμων
ὀργυιῶ. φαίης κεν ἀνιάζειν ἐπὶ παιδί.

Vel potius ob ἀμυδρότητα, vt tanquam atrata lugere videatur. Nam, inquit Aratus, plenilunio obſcuratur: quod minimas ſtellas habeat ſimiles capitulo clauis intrantis in foramen ſeræ, ſeu obicis, aut, vt Germanicus vocat, cloſtri. Hoc enim plane eſt, quod ait:

οἵην δὲ κληῗδι θύρην ἔνδοθ' ἀραρυῖαν
δικλίδ' ἐπιπλήσσοντες ἀνακρούουσιν ὀχῆες.

Germanicus:

Qualis ferratos ſubicit clauicula dentes
Subcutit, & foribus præducit vincula cloſtri.

Qui locus ita legendus eſt:

Qualis ferratos vbicis clauicula dente
Subcutit, & foribus reducit vincula cloſtri.

Vbicis antique pro *obices*. *Reducit* & id quoque ἀρχαϊκῶς prima producta, vt apud Lucretium, & alios. Interpres Arati Theo in illum locum ait claues antiquorum non extrinſecus aperire ſolitas, vt poſtea factum, ſed intrinſecus. quod verum eſt. Sed falſum, quod adiicit, Laconum claues intrin-

ſecus

ſecus aperire ſolitas. Quem redarguit ille in Moſtellaria Plauti, qui ante fores poſitus, clauem Laconicam ſibi dari optat, qui eas aperire poſſit.

v. 6. *Expoſitam ponto deflet.*] φαίης κεν ἀνιάζειν ἐπὶ παιδί. Aratus & Manilius ſequenti libro.

Perſea & Andromedæ pœnas, matremque dolentem.

v. 7. *Ne veterem.*] Gemblacenſis *In veterem.* Legendum *Ni veterem.* Alioqui, quam idoneam huius loci ſententiam comminiſcar, non video. Poteſt fieri vt fallar.

v. 9. *ſpoliumque ſibi teſtemque videnti.*] Spolium τὸ γερόντον. *Subſtineat* dixit pro oſtentet, opponat. Sic infra:

——— *nec plura alias incendia Mundus Subſtinuit.* ——— *id eſt,* oſtendit. Veteres dicebant obſtinere. Vide Feſtum. Liuius eodem modo, quo Manilius. *Male ſuſtinenti arma ſuperne gladium jugulo defigit.* lib. I. *ſuſtinenti*, περιβαλλομένῳ.

v. 9. *ſpoliumque ſibi.*] τὸ *ſibi* ἑλληνίζει. Nam vt Græci οἱ pro αὐτῷ, ſic Manilius ſibi, pro ipſi. Et Virgilius:

Nanque ſuam antiqua patria cinis ater habebat.

Suam τὴν αὐτῆς. Quamuis Græci ita loquuntur, tamen ἰδιωτισμὸς potius, quam ἑλληνισμὸς in ſcriptoribus Latinis dici poſſit. Loquitur ita & Seneca, & alii. Igitur *ſibi*, id eſt, ipſi Ceto. Sic in Sphæra barbarica: *ſuum*, id eſt, *ſuorum* pro ſlorum ipſius.

v. 9. *Teſtemque videnti.*] id eſt Perſea præſentem. Nam vt ſuperſtes pro præſente & teſte vſurpatur apud veteres, ita Manilius teſtem pro præſente accipit. Neque locus eſt mendoſus, vt perperam aliquando putauimus.

v. 10. *Tum vicina ferens flexo.*] Supra monuimus Taurum ἐκ τῆς ἀστροθεσίας flexum dici. Ita enim pingitur. Gemblacenſis habebat *nexo* pro *flexo.* Nimirum legendum *nixo.* quod ſane reſpondet τῷ ὀκλάζοντι. ὀκλάζει enim: eſt autem deſumptum hoc ex Arato:

πὰρ ποσὶ δ' ἡνιόχου κεραὸν πεπτηότα ταῦρον Μαίεσθαι. ——

v. 14. *Claudentes ſidere pontum.*] *Ex die tertio Iduum Nouembris, vſque in diem ſextum Iduum Martiarum maria clauduntur.* Vegetius.

v. 15. *Nubibus & mundi.*] Lege *Nobilis.* Ita etiam Gemblacenſis. In veteri Sphæra:

λαιῷ δ' ἐν ὤμῳ Ζηνὸς αἲξ ἔστι τροφὸς,
τὴν αὐτὸς ἄστροις ἐγκαθίδρυσεν καλῶς,
θρόνων κρατήσας οὐρανοῦ σκηπτουχίας.

v. 20. *Pleiades, Hyadeſque feri pars vtraque Tauri.*] Nam Hyades τὸ βούκρανον efficiunt, Pleiades circumcæſuram, qua finitur Taurus. Eſt enim, vt & Equus, ἡμίτομος.

v. 21. *Hæc ſunt Aquilonia ſigna. Aſpice nunc infra Solis.*] Ex Arato:

καὶ τὰ μὲν οὖν βορέω καὶ ἀλήσιος ἠελίοιο
μεσσηγὺς κέχυται. τὰ δὲ νειόθι τέλλεται ἄλλα
πολλὰ μεσηγὺ νότοιο καὶ ἠελίοιο κελεύθου.

v. 22. *Aſpice nunc infra Solis.*] καὶ τὰ μὲν οὖν βορέω καὶ ἀλήσιος ἠελίοιο
Μεσσηγὺς κέχυται.

v. 24. *Qnæque intra gelidum.*] τὰ δὲ νειόθι τέλλεται ἄλλα
πολλὰ μεσηγὺ νότοιο, καὶ ἠελίοιο κελεύθου.

v. 24. *Quæque intra gelidum.*] Gelidus Capricornus non magis eſt, quam Cancer calidus. Sed ἰδιωτικῶς dixit, & ex vſu vulgi: quod Sole id ſignum obtinente tunc nobis bruma conficitur. Sic alibi:

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in aſtris.

v. 25. *Imo ſubnixum.*] Locus deprauatiſſimus, qui ex codice Gemblacenſi ita legendus:

Quæque intra gelidum Capricorni ſidus, & axe
Imo ſubnixum vertuntur ſidera Mundum.

Nos tantum *axe* pro axem emendauimus. Abſoluta τῶν βορείων deſcriptione pergit ad Notia ſigna, quorum nomine profitetur ſe intelligere illa tantum, quæ citra tropicum Capricorni, & orbem nobis incognitum ſita ſunt.

v. *. *Altera pars orbis.*] Profeſſus eſt ſe ſcripturum non de iis ſignis, quæ à nobis nunquam videntur, ſed de illis tantum, quæ vocantur Notia, quæ in Auſtrum ſubmota quidem ſunt, ſed tamen in conſpectum noſtrum veniunt. Ea enim ſola ſunt, quæ νοτίων nomine Græci appellant, ſicut altera, quæ expoſuit, dicuntur βόρεια. At in his decem verſibus loquitur de iis terræ tractibus, ad quos nemo vnquam noſtrum penetrauit, & in quibus non pauciora ſigna oriri coniicit, quam in noſtris. Hoc enim volunt illa:

Nec minor eſt illis mundus, nec lumine peior.

An non ſatis iſtis declarat ſe de ignotis ſtellis agere? Itaque tam conſtat alieno loco poſitos hos decem verſus, quam importune illis disiungi principium Notiorum ſignorum: quod ita inſtitutum fuerat à Manilio:

Aſpice nunc infra Solis ſurgentia curſus,
Quæ ſuper exuſtas labuntur ſidera terras,
Quæque intra gelidum Capricorni ſidus, & axe
Imo ſubnixum vertuntur ſidera Mundum.
Cernere vicinum Geminis licet Oriona.

Nemo hunc ſitum horum verſuum eſſe negabit, niſi, quod quotidie experior, quibus dolet aliquid à nobis repertum, quod præter expectationem illorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

illorum ſit. Sed quo pertineant illi verſus, infra indicabitur: qui quidem tam neceſſarii ſunt ibi, quam huic loco alieni.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Eſt principium Auſtralium ſignorum. Sphæram enim, quod & Ptolemæus, & ante eum Hipparchus fecerat, in tria diuidit: in Zodiacum, in partem Aquilonarem, & in Auſtrinam. Progreditur ſecundum longitudinem ac latitudinem. Longitudo eſt ab Oriente ad Occidentem. Latitudo ab ecliptica ad Aquilonem. & ab eadem ad Auſtrum. Sub Zodiaco ſunt XII Signa, & ſeptem errones. Sub Septentrione Aquilonia ſigna, quæ jam explicata ſunt. Sub Auſtro, quæ jam explicabuntur, vno nomine Notia dicta, vt illa altera Borea; quæ jam exegit.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Tractaturus de ſignis Auſtralibus recte ab Orione incipit. In ſignis enim Aquiloniis ab Vrſa initium fecit, à qua, ad Orionem recta linea eſt. Eſt ergo Orion è regione Vrſæ. Homerus:

ἄρκτόν θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
ἥτ' αὐτοῦ στρέφεται καί τ' ὠρίωνα δοκεύει.

Manilius:

Arctos & Orion aduerſis fontibus ibant.

Et Aratus ſtatim incipit ab Orione. Manilius autem Arati procemium Notiorum ſignorum pene ad verbum vertit.

v. 27. *In magnam Cæli.*] Vel ad ἀστροθεσίαν. Nam vtrunque hemiſphærium obſidens ſecundum longitudinem obtinet partes XVII: ſecundum latitudinem partes XXX. Propterea in Sphæra barbarica dixit

—— *Orion magni pars maxima Cæli..*

Vel ad heroëm ipſum. Fuit enim maximus & proceriſſimus æui ſui. Homerus:

Τοὺς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα,
καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν Ὠρίωνα.

Et Pindarus in Iſthmiis φύσιν Ὠριωνείαν dixit pro immani corpulentia.

v. 31. *excelſo immenſus Olympo.*] Immenſus, vt quod citauimus modo ex Sphæra barbarica, quod ſit magni pars maxima Cæli. niſi (quod non dubito) *immerſus* legendum ſit: quod caput eius longe ſubductum ſit. De Orione Græcus quidam innominatus: Ὠρίων ἐστὶ τὸ λεγόμενον παρ' ἰδιώταις ἀλεκτοπόδιον. πρώτως δ' ἀνατέλλει κατὰ τὴν κστου ἰουλίου. Hodie emergit ſupra finitorem Græcanicum dimidiatus medio Iunio Iuliano.

v. 31. *Per tria ſubducto.*] Poterat legi: *Per tria ſubductos ſignatur lumina vultus*: & melius meo judicio. Habet enim claras in capite ſtellas tres, & quidem vnam reliquis duabus clariorem, vt vult Hyginus ex veteribus aſteriſmis, ex quibus hæc quoque hauſit Manilius. Sed Ptolemæus νεφελοειδῆ tantum collocat in capite. Valde enim Ptolemæi aſteriſmi ab antiquis differunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 31. *subductos vultus.*] χεδιογραφίαι referunt formas cæleſtes ad nos conuerſas. Neque aliter Hipparchus cenſet. ἅπαντα τὰ ἄστρα ἠστέρισται πρὸς τὴν ἡμετέραν θεωρίαν, καὶ ὡς ἂν πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένα, εἰ μήτι αὐτῶν πλαγιογραφόν ἐστι. Item infra: τὰ γὰρ ἄστρα πάντα εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ κόσμου μέρος ἐπεστραμμένα, ὡς ἔφην, ἀστροθετεῖται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ Ἀράτου. Sed Theo dicit earum dorſa nobis, anteriora autem cælo obuerſa eſſe. ἐμπέπηγε γὰρ ἐπ᾽ ὄψιν τῷ οὐρανῷ τὰ ζῴδια καὶ τὰ νῶτα αὐτῶν ἡμεῖς ὁρῶμεν. ἡμεῖς δὲ τὸ ἀνάπαλιν τὰ νῶτα πρὸς τὴν σφαῖραν γράφομεν. οὐ γὰρ δυνατὸν ἐν τῇ σφαίρᾳ οὕτως ὥσπερ ἐν οὐρανῷ γραφῆναι. οὐ γὰρ ἂν αὐτὰ ἑωρῶμεν.

Pag. 13. v. 1. *Hoc duce.*] Ab hoc enim principium Auſtralium ſignorum. quod ſupra tetigimus.

v. 4. *Nec grauius cedit nec horrens frigore ſurgit.*] Gemblacenſis:

——— *nec horrida frigore ſæuit.*

Sed male. Nam omnino *horrens* non horrida legendum. Poſt hunc verſiculum cætera pars Auſtralium ſignorum parti Septentrionali importune cohæſerat poſt Caſſiepeam: & præter illum tranſpoſitum, accidit quoque, vt duo verſiculi locum inter ſe commutarint.

Nec grauius cedit, nec horrens frigore ſurgit.
Sic in vtrumque mouet mundum, & contraria reddit.
Nec vacuum Solis fulgentem deſerit orbem.

v. 4. *nec horrens.*] Ita liber Gemblacenſis. vulgo *non horrens.* Ergo aſpiratio eſt pro conſonante.

v. 5. *Sic in vtrunque mouet mundum.*] Quod ſententia poſtulante recte hic verſiculus huc traiectus ſit, non ſolum doctos, ſed etiam mediocriter Latine intelligentes judices fero, ne credamus illi nugatori, qui aliter cenſebat, & ſemper videtur occaſionem captare à nobis diſſentiendi. Quam ridiculus eſt & ille, & quibus dolet nos ſupra illos aliquid ſapere. Igitur Canicula in contraria mouet mundum, quod exorientem maximi calores, occidentem pruinæ gelidæ ac frugibus metuendæ excipiunt. Auctor Columella libro vndecimo: item Sophocles Nauplio: ἄρκτου στροφάς τε καὶ κυνὸς ψυχρὰν δύσιν. Quæ omnia diſerte explicat Plinius lib. XVII: *Rudis fuit priſcorum vita, atque ſine literis. non minus tamen ingenioſam fuiſſe in illis obſeruationem apparebit, quam nunc eſſe rationem. Tria namque tempora fructibus metuebant. propter quod inſtituerunt ferias, dieſque feſtos, Robigalia, Floralia, Vinalia. Robigalia Numa inſtituit anno regni ſui vndecimo: quæ nunc aguntur ad diem ſeptimum Kalend. Maii: quoniam tum fere ſegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, ſicut tunc ferebat ratio. Sed vera cauſa eſt, quod poſt dies vndeviginti ab æquinoctio verno per id quatriduum varia gentium obſeruatione in* IV. *Kal. Maii Canis occidit, ſidus & per ſe vehemens, & cui præcedere Caniculam neceſſe ſit.* Paulo poſt: *Hanc diem Varro*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Varro determinat Sole Tauri quartamdecimam obtinente. Ergo si in hoc quatriduum inciderit plenilunium, fruges, & omnia quæ florebant, lædi necesse est. Plene Manilium enarrat Plinius.

v. 6. *Nec vacuum Solis.*] Hoc est, sine Sole Canicula nunquam oritur eo tempore. Aratus:

——— κεῖνον ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα.

Quod antea iste versus à nemine intelligeretur, tam constat nobis, quam ineptissime illi Censori visum non debere loco suo solicitari. Mens Manilii ad verbum: Subsequitur Canicula, qua nullum astrum grauius est, siue occidat, siue oriatur. Sic diuerse afficit mundum, frigore occidens, & calore oriens. Neque vnquam sine Sole oritur, aut occidit. Qui hæc bene cohærere negauerit, nos eum sua sine riuali amare sinemus. Si ego non indicassem transpositionem hanc, neque grauis ille Censor, neque doctior vllus odoratus fuisset hæc de Canicula dici. & mirum est me non vapulasse, quod luxationem illam Australium signorum loco suo reposuerim. A nobis discunt, quæ sine nobis ignoraturi erant, & tamen ita volunt dissimulare se nobis illa debere, vt nos ea vltro docere velint.

v. 6. *Nec vacuum Solis.*] Cum Sole Caniculam oriri perperam vulgo persuasum arguit Geminus: Τὸ δὲ λεγόμενον ὑπὸ τῶν πλείστων, ὅτι περὶ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀνατέλλει σὺν τῷ ἡλίῳ, παντελῶς ἐστὶν ἰδιωτικόν. Ἐν γὰρ τούτῳ τῷ χρόνῳ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ ἡλίου διέστηκεν ὁ ἀστήρ. Vide reliqua.

v. 7. *Hanc qui surgentem.*] Ait obseruari ortum Caniculæ à Cilicibus & incolis Tauri: vt ex eo quantus frugum prouentus futurus sit, augurentur: item & quæ valetudo, & alia id genus. Quod & omnino tangit Germanicus de ipsa Canicula loquens, vt videatur consulto Manilium nostrum interpretari:

——— nullo gaudet maiusve minusve
Agricola, & sidus primo speculatur ab ortu.
Sic in vtrunque oritur, sic occidit in freta sidus.

Et hoc est, quod scribit Plinius: non minorem ei astro venerationem esse, quam descriptis in Deos stellis. Igitur Germanicus scribit nullo minus aut magis sidere gaudere agricolam, quod in vtrunque vehemens sit, occasu & ortu. Quemadmodum Manilius dixit, *Sic in vtrunque mouet mundum*: sic eodem epiphonemate vsus est Germanicus.

Sic in vtrunque oritur, sic occidit in freta sidus.

Paria facit cum Manilio, sed non cum Censore nostro, quem plurimi facerem viuere, vt pudorem à ferreo ore exprimeremus.

v. 8. *Montis ab excelso.*] In gratiam Arati dictum, qui Cilix fuit. Itaque quum Cilices astrorum obseruatores inducit, fauet Arato Cilici. Sic Auienus:

Quæ rurſum ingenio numeriſque Solenſibus idem
Iuppiter efferri melius dedit, incola Tauri
Muſa vt Cecropios raperetur, & Aonas agros.

Incolam Tauri Muſam Arateam nominat. Sic idem Auienus Cariam clauem dixit fauens memoriæ Eudoxi Cnidii. Nam Cnidus Cariæ accenſebatur. Loquitur autem de Caſſiepea:

——— *Vix qualem Caria quondam*
Nouerat intrantem per clauſtra tenacia clauim.

Nam hæc de Caſſiepeâ quamuis ab Arato acceperit, non Eudoxo, tamen meminerat Aratum ab Eudoxo accepiſſe ex libro, cui titulum auctor fecerat ἔνοπτρον. Nam φαινόμενα Arati nihil aliud ſunt, quam aut φαινόμενα, aut ἔνοπτρον Eudoxi: quod & docuit nos Hipparchus. Itaque quum Aratea verteret Auienus, tamen omnia pene attribuit Eudoxo: vt quum ait: — *Sic aſtrum dici Cnidius dedit.* — quæ diligenter notanda ſunt.

v. 8. *vertice Tauri.*] Quod fauens Arato Manilius Cilicibus attribuit, hoc Cicero de Ceis prodit primo de Diuinatione: *Vt enim Ceos accepimus ortum Caniculæ diligenter quotannis ſolere ſeruare, coniecturamque capere, vt ſcribit Ponticus Heraclides, an peſtilens annus futurus ſit, &c.* Quæ omnia ad mentem Manilii. Ceis enim mos hic fuit, quotannis Sirium ſacrificiis placare. Apollinaris lib, II·

——— Κέῳ δ' ἔτι νῦν ἱερῆες
Αὐλολέων προπάροιθε κυνὸς ῥέζουσι θυηλάς.

Scholia optima: Ἐνομοθέτησε γὰρ τοῖς κείοις, καθ' ἐνιαυτὸν μεθ' ὅπλων ἐπιτηρεῖν τὴν ἐπιτολὴν τοῦ κυνὸς, καὶ θύειν αὐτῷ. ὅθεν οἱ Ἐτησίαι πνέουσι καταψύχοντες τῷ ἀέρι τὴν γῆν. Vide Nonnum etiam.

v. II. *Varieque reuertens ſic mouet.*] In vtranque partem ortu & occaſu ſuo vehemens ſidus eſſe jam dictum à nobis. Nam & eius ortu,

——— οὐκέτι κεῖνον ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι.

Et occaſum quoque tremendum ait Aratus: Κείνου καὶ τελλόντος ἀκούομεν. Arati interpres Theo & M. Tullius aliter Aratum interpretantur, ac Manilius; qui pene ad verbum Aratea reddidit: & in verbis Arati non Κεῖνον, ſed Κηνὸν manifeſto videtur legiſſe: quia nondum Græca apicibus & accentibus notata erant, vt ſunt hodie. Ita enim legit:

——— Καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι
Σείριον, οὐκέτι κηνὸν ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα,
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι. hoc eſt,

——— *quem dicunt Sirion omnes,*
Qui ſurgens Solis vacuum non deſerit orbem:
Et ſpem mentitur male adultis frondibus arbos.

At M.

At M. Tullius Κεινὸν quoque legit, ſed vulgata diſtinctione,

——— οὐκέτι κεινὸν ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι.

——— *haud patitur foliorum tegmine fruſtra*
Suſpenſos animos arbuſta ornata tenere.

v. 13. *Curſuſque micantis in radios vix Sole minor.* —] Vix, inquit, Soli claritate cedat, niſi quod remotiores quaſdam ſtellas habet. hoc eſt enim τὸ, *niſi quod procul hærens.* Remotius enim κατηστερίσθαι ait: vt ſupra eodem modo de Orione:

Non quod clara minus, ſed quod magis alta recedant.

Obſcuritatem aſſignat interuallo. quod ἰδιωτικωτέρως, quam φυσικωτέρως dictum. Sed Poëtis quædam concedenda, neque omnia ad vnguem exigenda. Hinc ergo intelligimus, quare dixerit Aratus:

ποικίλος ἀλλ' οὐ πάντα πεφασμένος. ———

Quod & ipſum haud ſcio an bene aſſecutus ſit Theo. Sed mirum, quomodo M. Tullius ſequentia reddiderit. Aratus:

——— ἀλλὰ κατ' αὐτὴν Γαστέρα κυάνεος περιτέλλεται. ———

Cicero: *Hunc tegit obſcurus ſubter præcordia veſper.*

Sane κυάνεος περιτέλλεται illi viſum eſſe, ἀκρόνυχος ἄχει τῆς γαστέρος ἐπιτέλλει. quia τὸ κυάνεον nocti & veſperi Poëtæ attribuant. Quod non leuiter miramur. De Caniculæ ortu, quæ erudite diſputat Geminus, digna ſunt, quæ à lectore conſulantur. Ibi enim diſerte concluditur, non Caniculam eſſe æſtuum cauſſam, ſed ſignum & argumentum, quo vtuntur homines, nempe tunc calores vehementes cieri, quum illud ſidus cum Sole oritur, non autem propterea quod cum Sole oritur.

Ibid. *micantis in radios*] Aiunt cerni meridie in ſpeculo, aqua in pelui radiis Solis oppoſita. Multos ruſticos nouimus, qui meridie ſine ſpeculo viderunt. Eſt autem ſtellarum fulgentiſſima, in ore canis, ſeu maxilla poſita: quæ proprie σείριος dicitur.

v. 15. *Frigida cæruleo.*] Mutuatur ab Arato, qui κυάνεον, cæruleum locum ſtellis vacantem vocat.

——— ἀλλ' οὐ πάντα πεφασμένος, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν
γαστέρα κυάνεος. ———

hoc eſt ἄναστρος. quod male reddidiſſe M. Ciceronem jam indicauimus. Recte autem Auienus. Inde τοὺς ἀμυδροὺς ἀστέρας *frigida lumina* vocat, quod exiguis flammis prædita ſint: vt alibi per frigidum lumen Solis Solem occidentem intelligit. Sed Manilium fugit ratio, qui in vultu τοὺς ἀμυδροὺς conſtituit, quos Aratus in ventre. Neque enim Canis ἄναστρον os poteſt habere, aut vultum ἀμυδρὸν, in cuius roſtro, ſiue maxilla, illa fulgentiſſima eſt.

v. 16.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 16. *— nec clarius astrum Tingitur oceano.*] Ab Homero:

—— ὅστε μάλιστα

λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελουμένος ὠκεανοῖο. —— Ἰλιάδ. ε.

De Sirio enim loquitur Homerus.

v. 20. *Emeritum magnis Mundum tenet acta procellis.*] Gemblacensis non *procellis*, sed *periclis*. Mundum autem more suo, id est Cælum. neque aliter potest intelligi. Sic Vitruuius libro IV, cap. VII: *de mundi circa terram pervolitantia.*

v. 23. *Et Phœbo sacer Ales, & magno gratus Iaccho.*] Reponendum ex fide codicis Gemblacensis:

Et Phœbo sacer Ales, & vna gratus Iaccho.

v. 26. *Ipsius hinc mundo.*] Lege: *Ipsius hinc Mundi.* Aliter apud Grammaticos de solœcismo caussa dicenda esset. *Mundi* more suo, id est Cæli. Quis dubitat illam aram dici Aram Cæli? Auienus:

——— *spectabilis exit Ara poli.* ———

Quid verbis opus est? Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri, si quibusdam credimus.

v. 27. *Ara.*] Sic vertunt θυτήριον, vel potius βωμὸν, vt vetus Sphæra:

ὑπὸ αὐτὸ κέντρον σκορπίου βωμὸς τέως.

quidam Turibulum, vt Germanicus, & Ausonius: quia quibusdam λιβανωτὶς dicitur, & θυμιατήριον. Interpres Germanici Pharon, id est φρυκτώριον. Eius superficies, in qua prunæ collocantur, dicitur καυτήρ. Basis altaris τὸ ἐπίπυρον. Supra καυτῆρα est βωμίσκος, id est altar, locus ipse prunarum. Altar apud Prudentium legitur, & Glossæ adtestantur. Templum vocat, quod vota apud Aram soluerunt Dii. Nam aliter putare est Latine nescire.

Ibid. *vastos quum terra Gigantes.*] Theo: Ἐρατοσθένης δέ φησι τοῦτο τὸ θυτήριον εἶναι ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ συνωμοσίαν ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τοὺς Τιτᾶνας ἐστράτευσεν ὁ Ζεὺς, Κυκλώπων κατασκευασάντων. ἔχον ἐπὶ τοῦ πυρὸς κάλυμμα, ὅπως μὴ ἴδωσι τοῦ κεραυνοῦ δύναμιν. ἐπιτυχόντες δὲ τῇ πράξει ἔθηκαν εἰς οὐρανὸν τὸ αὐτὸ κατασκεύασμα. ὃ καὶ εἰς τὰ συμπόσια φέρουσιν οἱ κοινωνεῖν βουλόμενοι, ἢ αὐτοὺς αἱρούμενοι ἐν τοῖς ἀγῶσι. καὶ τοῖς ὀμνύειν βουλομένοις δίδοται, ὡς δικαιοτάτην πίστιν τηρῶσι. καὶ τῇ χειρὶ ἐφάπτονται δεικνύντες τῆς συνωμοσίας μαρτύριον τὸ πῦρ. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μάντεις τοῦτο ποιοῦσι. Similia Scholiastes Germanici. In his duos ritus obseruamus. alter est, ὀμνύντα τοῦ βωμοῦ ἐφάπτεσθαι: quod est in Romanorum ritu, Aram tangere. Alter, vas, quod ad firmanda fœdera in conuiuiis adhiberi solebat, is est Batillus Latinis. Helenius Acro: *Vatillum, deminutiuum à vase, est vas paruum, in quo pro felici hospitum aduentu incensis odoribus Ioui hospitali sacra fiebant.* quanquam γραμματικῶς, hoc est inepte, à vase ὑποκορίζεται. Glossaria tamen per V. V[illegible]tillum, πυράμμη. In vetusto Martyrologio etiam Batulum memini legere.

v. 28.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 28. *tumidi quoque magnos.*] Et puero patet legendum — *tum Di quoque magnos.* Elegantiſſime: Dii inuocarunt Deos. Diis alii Dii opus fuerunt. Vota enim ſoluerunt ad ipſum Turibulum. Quibus autem votum ſoluitur niſi Diis?

v. 29. *Quæſiuere Deos.*] Inuocarunt. In fine huius libri
—— *& in ponto quæſitus rector Olympi.* inuocatus.
Quæſo Deos apud Comicos. Lucretius:

Non Diuam pacem votis adit, & prece quæſit
Ventorum pauidus paces, animaſque ſecundas.

v. 32. *Montibus atque alios.*] Scribe *aliis.* Adſtipulatur Gemblacenſis.

Pag. 14. v. 1. *& rupta matre creatos.*] Gemblacenſis *coactos.* haud ſcio an bene.

v. 3. *Hoſtiferum necdum.*] Vox *Hoſtiferum* non caret mendo. Gemblacenſis habet: *Nec dum hoſtiferum.* Hæc omnia nobis ſuſpecta. & profecto niſi me animus fallit, ſuſpicor Manilium ſcripſiſſe: *Nec dum peſtiferum.*

v. 6. *Quapropter.*] *Quam propter.* Sic etiam Gemblacenſis. Puerilia ſunt hæc. Tamen monenda. Sed quam immani ſpatio disiunctam Aram & Cetum in vnum coniungit? Itane, Manili, Cetum prope Aram collocas?

v. 8. *Intentans morſu.*] *Intentans morſum.* Et Gemblacenſis.

v. 11. *venti de nomine dictus.*] Piſcium, quod eſt vltimum Signum in Zodiaco, alter dicitur νότιος, ad differentiam ſui gemini, qui βόρειος appellatur. Sed & βόρειος proprio nomine χελιδονίας dictus. Nam in eius χελιδονογραφίᾳ caput hirundininum ei affingunt Chaldæi. Sed ego puto ab eo, quod quum Sol eſt in extremo Piſce, hirundo incipit videri in Græcia, quæ veri præludit. Iſte vero Piſcis, quo de agitur, etiam νότιος, vt ille alter gemellus, vocatur. Sed ad diſtinctionem gemelli Notii cognominatur Solitarius. Hyginus: *Fuſio aquæ peruenit ad eum Piſcem, qui ſolitarius figuratur.* hoc eſt, ὁ μονάζων μορφούμενος, &, quod dixit Aratus, οἶος ἀπὸ προτέρων. — Dictus etiam fuit μέγας. Theo: οὗτος δ' ὁ ἰχθύς ἐστιν, ὁ μέγας καλούμενος, ὃς καταπίνειν λέγεται ὕδωρ ἀπὸ τῆς τοῦ ὑδροχόου χύσεως. τούτου δ' ἐκγόνους τοὺς δύο ἰχθῦς εἶναι λέγεται. Scholiaſtes Germanici: *Piſcis Magnus, cuius nepotes dicuntur Piſces.*

v. 22. *cui cuncta feruntur.*] Legendum: *cui iuncta.* Notius enim Piſcis, quem alio nomine Piſcem Capricorni dicunt, flumen Aquarii deglutire dicitur, hoc eſt χύσιν ὕδατος, vt vocatur ab Arato. Alia eſt à fuſione aquæ ſtellarum fuſio apud Vitruuium libro IX. cap. VII: *Arieti & Piſcibus Cetus eſt ſubiectus: à cuius criſta ordinate vtriſque piſcibus diſpoſita eſt tenuis fuſio ſtellarum, quæ Græce vocatur* ἑρμηδόνη. Lege ἁρπεδόνη. Heſychius: ἁρπεδόνη, τῶν ἀμυδρῶν ἀστέρων χύσις. Eſt enim δεσμὸς ἰχθύων, vocatum aliter λίνον, Plinio com-

H missuræ

miſſura piſcium. Itaque caue ποταμὸν ὠρίωνος, χύσιν ὕδατος, σύνδεσμον ἰχθύων confundas. χύσις ὕδατος Aquarii intelligitur hoc verſiculo:

Flexa per ingentes ſtellarum fluminа gyros.

Gyros autem intelligit, quas συστροφὰς ὕδατος vocant Hipparchus & Ptolemæus.

v. 14. *Alterius capiti coniungit Aquarius vndas*

Amnis, & in medium.] Legendum *Alterius capitis.* Nam hanc fuſionem aquæ vocat amnem, cuius alterum caput junctum eſt notio Piſci, alterum Aquario. At longe hinc alter amnis, Eridanus, vel potius ποταμὸς ὠρίωνος. Aratus:

οἶον γὰρ κἀκεῖνο θεῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται
λείψανον Ἠριδανοῖο πολυκλαύστου ποταμοῖο.
καὶ τὸ μὲν ὠρίωνος ὑπὸ σκαιὸν πόδα τείνει.

In veteri Sphæra:

ἴδοις δ᾽ ἂν ὠρίωνος ἐξ ἀριστερῶν ποταμόν. ——

Ἠριδανὸν autem & Ῥοδανὸν confundebant vetuſtiſſimi illi, vt Italiam & Galliam. Hanc κατάχρησιν inuenies apud Apollonium Rhodium. Quin etiam Ῥοδανὸν apud inferos collocat Homerus.

v. 15. *Amnis & in medium.*] Hoc verſu finitur luxatio illa ſiderum auſtralium. Hinc perge ad illum, *Has inter Soliſque vias.*

v. 16. *Has inter.*] Lege *His inter*, vt etiam Gemblacenſis habet. Eſt concluſio auſtralium ſiderum.

v. 17. *Axem quem Mundi ſ. p. torquet*] Scribe, vt olim emendauimus, & atteſtatur Gemblacenſis:

Axem quæ Mundi ſtridentem pondere torquent.

v. * *Vltima quæ mundo ſemper voluuntur.*] Hæc omnino pertinent ad polum antarcticum, vt infra ſuo loco declarabitur. Ante hunc verſum reponi debent decem verſus, quorum primus

Altera pars orbis ſub aquis jacet inuia nobis.

v. 20. *Altera pars orbis.*] Abſoluta parte Notiorum ſignorum, quæ nobis quidem conſpicua, à nobis autem remotiſſima ſunt, nunc agit de iis, quæ nunquam à nobis quidem videntur, ſed tamen eſſe exemplo noſtrorum cogimur credere. Nam polum ex aduerſa parte eſſe neceſſe eſt, & ſimilem noſtri, vt ipſe ait, & ſimili ſpecie ſtellarum inſignitum. Sed longe diſſimillimos aſteriſmos illius Cæli his noſtris eſſe alibi declarabimus.

Ibidem: *ſub aquis jacet.*] τὴν περάτην ſiue ὁρίζοντα ὠκεανόν vocabant, vt alibi diximus. Quæ igitur ἐν τῇ περάτῃ, ea ſub Oceano, ſiue ſub vndis.

v. 21.

v. 21. *nec transita regna.*] Plus eſt, quam quod ſupra dixit *Orbe peregrino*, id eſt, qui peregrinus eſt, ſed tamen aditur. hic autem orbis, de quo agimus, inuius nobis, ἀπρόσμικτος καὶ ἀπρόσιτος.

v. 23. *Diuerſaſque vmbras.*] Sunt enim nobis ἀντίσκιοι. Nam extra Capricornum habitant. Nos & illi, ambo quidem ſumus inter nos ἑτερόσκιοι. ſed illis dextri ortus, ſiniſtra vmbra: nobis ſiniſtri ortus, dextra vmbra. At qui ſunt inter vtrunque tropicum, illi ſunt ἀμφίσκιοι, vt quos imaginatur Lucanus:

Extremum vobis Arabes veniſtis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.

Quare mirantur apud nos vmbras non ire ſiniſtras, quum & dextræ ſint illis aliquando, vt nobis? Admirationem facit inſolentia. Atqui hoc ſolens ipſis. Arabes enim vltimi habitant extra tropicum Cancri, & citra Æquinoctialem. ἀμφίσκιοι ergo ſunt. Quare mirantur in Europa, quod ipſis inſolens non eſt?

v. 26. *Nec numeroſa minus.*] Nec pauciora habent ſidera, à tropico Capricorni, ad polum antarcticum, quam nos à noſtro tropico, ad polum boreum. Sed quod ait, *nec lumine peior*, falſum experientia conuincit. Nullæ enim ſtellæ magnitudinis primæ vltra tropicum Capricorni. omnes enim ſtellæ primæ magnitudinis veteribus notæ fuerunt.

v. 28. *ſidus noſtro quod contigit.*] Alludit ad præſentes honores diuinos, quos Romani viuo Auguſto habuerunt. Horatius:

Præſenti tibi maturos largimur honores.

Et nota eſt ara tam Lugdunenſis, quam Narbonenſis.

Iurandaſque tuum per nomen ponimus aras.

& quidem quot menſibus res diuina fiebat:

—— *quotannis*
Biſſenos cui noſtra dies altaria fumant.

v. 30. *Vltima quæ Mundo.*] Hæc mirum in modum antea perturbata erant. Nam coniungebantur cum anterioribus.

Quæ Notia antiqui dixerunt ſidera vates.

Atqui nihil tale præferunt: imo de polo antarctico loquitur. Paulo antea dixerat, non pauciora numerant ſidera intra tropicum ac polum ſuum: quam nos intra tropicum noſtrum & polum boreum. quod quidem ἐκ τοῦ ἀναλόγου argumentatur, comparatione ſcilicet inferiorum cum iſtis ſuperioribus. At vltimæ, inquit, partes mundi, id eſt polus antarcticus, referunt ſpeciem iſtius noſtri mundi, id eſt, eadem eſt analogia.

Ibid. *Vltima.*] Vltima, id eſt vltimæ partes mundi, quæ circa polum conuertuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 31. *Queis innexa manent cœli fulgentia templa.*] Repone ex Gemblacensi, *fulgentia signa.* id est stellæ polares Antarcticæ, quæ innexæ manent, & immobiles sunt, vt hæc nostra polaris.

v. 32. *Nusquam conspectu.*] Gemblacensis *Nunquam in conspectu.* Si non est mendum, ἀρχαϊκῶς dictum in conspectu, pro in conspectum. Hæc futilia sunt. Non dubito quin *conspectum* scribendum sit. sic in sequenti *specie* pro *speciem* scriptum erat. Et ita passim litera M. finalis deerat in eodem exemplari.

v. 33. *Sublimem speciem.*] Locus deprauatus. Optime Gemblacensis: *Sublimis speciem mundi.* Quanquam corrupte *specie* pro *speciem* habebat. Illa infera referunt speciem sublimis huius nostri hemisphærii. Eadem est ratio. Sed experientia in illas partes nauigantium aliter docet. Nulli enim asterismi ibi his nostris similes.

Ibdi. *similesq; figuras Astrorum referunt & versas frontibus Arctos.*] Quamvis, inquit, Arctos, quæ in altero polo sunt, non videmus, tamen eas nostratibus similes esse ratio vincit, καὶ ἡ ἀναλογία. Nam vt ait Euripides Oenomao,

τεκμαιρόμεσθα τοῖς παροῦσι τἀφανῆ.

Quod tamen falsum est. Nam Septentriones nulli sunt in altero polo, nulla maior Vrsa, nulla minor, nullus Draco, neque vllas alias stellas lucidas habet is polus, præter quatuor in quadrum æquilatus dispositas; quæ vicem plaustri nostri esse possint. Earum vna est tertiæ magnitudinis: reliquæ tres secundæ. Id nos docuit ex iis, quæ in literas retulit, Americus Vesputius, vir immortali gloria dignus. Multos vidimus, & videmus fere quotidie, qui αὐτόπται rei fuerunt. Id vocant Crucem.

Pag. 15. v. 3. *quanuis fulgentia.*] Lege —*quia vis fulgentia.* Iamdudum ita correximus. Item *Hunc orbem.* quia, inquit, vis visus, id est ὀπτικὴ ex analogia eadem fingit. Id est, quia ἐκ τῶν ὁρωμένων τὰ ἀόρατα censemus. Exemplo colligimus id cælum, quod vertit sidera, quæ in conspectum nostrum non veniunt, tam simili cardine fultum esse, quam vertice. Polum Antarcticum non videmus. sed in absoluto globo ratio in altera parte analoga colligit quod in vna.

v. 5. *quæ vertice pingit.*] Scribe, *quam vertice fingit.* Fingit, ὑποτίθεται. Dicit autem quod Strabo, ὅπου δὴ αἴσθησις λαβεῖν οὐχ ὑπῆρξεν, ὁ λόγος δείκνυσι.

v. 8. *Tu modo corporeis.*] μορφώσεις ἀστέρων Corpora vocat Hyginus: Geminus ζῴδια, etiam Lyram, Argo, Sagittam. Aristoteles σώματα, vt Hyginus. Noli, inquit, corpora absoluta in sideribus quærere, quamuis corpora dicuntur. Non enim omnia designata sunt: sed πρὸς τὴν κατάληψιν quædam stellæ appositæ sunt.

v. 10.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 10. *Deficiat nihil &*] Lege *Deficiat nihil vt, vacuumque à lumine cesset.* Male Gemblacensis. *Omnia vt æquali.* item *Deficiat nihil & vacuum qua lumine cessit.* Quæ qui interpretari velit, operam luserit.

v. 11. *Non poterit Mundus.*] More suo semper Mundum pro cælo. Idem argumentum in fine Sphæræ barbaricæ:

Ipse suas Æther flammas sufferre nequiret,
Totus & accenso Mundus flagraret Olympo.

Aristoteles Meteoris: εἰ τά τε διαστήματα πλήρη πυρὸς ἦν καὶ τὰ σώματα συνειστήκει ἐκ πυρός, πάλαι φροῦδον ἦν ἕκαστον τῶν ἄλλων στοιχείων. In vno conuenit illi cum Manilio, non credendum spatia omnia igne plena esse: in altero non item, corpora esse ignea.

v. 15. *& stellis ostendere sidera certis.*] κατάληψις ἄστρων: quum scilicet à globo stellarum, aut alia quapiam astrothesia notatur forma. Aratus:

τῶν καὶ ὁμηγερέας ἀπεείσατο ποιήσασθαι
ἀστέρας, ὄφρ' ὀπιτὰξ ἄλλῳ παρακείμενος ἄλλος
εἴδεα σημαίνοιεν, ἄφαρ δ' ὀνομαστὰ γένοιντο
ἄστρα. ———

Omnia Manilium interpretantur. Ex his autem Manilianis intelligere licet, quod differat sidus à stellis. Nam sidus stellis constat, stellæ sunt singularia corpora.

v. 16. *Linea designat species.*] Linea tantum ab igne, ad ignem, id est à stella, ad stellam, designat ipsas species, siue μορφώσεις. Sed melius meo judicio *Ignea species.* Id est, ignis tantum, non etiam interualla, quæ vacua sunt. *Ignea species*, fulgor. Supra: *Cætera vincuntur specie*, —— id est fulgore. Vt, inquit, possis clara signa cognoscere, satis est ad illorum κατάληψιν, vt ignea specie quadam, & stellarum positu, non autem toto corpore ea cognoscas.

v. 18. *Creduntur.*] Proculdubio Manilius scripsit *Redduntur.* — Patet sententia. Neque displicet, quod olim diuinabamus, *Cernuntur.* Nam vulgaris lectio ineptissima est.

v. 19. *Præcipue medio.*] τῇ διχομήνιδι non absconduntur: at τῇ πανσελήνῳ obscurantur. Hoc est, quod dicit:

——— *cum Luna conditur omne*
Stellarum vulgus. ———

Sappho: ἄστερες μὲν ἀμφὶ καλὰν σελάναν
ἂψ ἀποκρύπτοισι φαεννὸν εἶδος,
ὁππόκαν πλήθοισα μάλιστα λάμπῃ
Γᾶν. —

v. 20. *certa nitent mundo.*] Certa vocat τὰ καταληπτὰ, quæ sunt primæ aut secundæ magnitudinis. Nam postea illis opponit eas, quas vulgus

vocat, vt & in fine barbaricæ Sphæræ : id eſt, quæ ſunt ſine nomine, vel potius minori ſpecie.

Ibid. *cum Luna conditur.*] In Gemblacenſi, *cum Luna cæditur.* Sed perperam. Si placeret ineptire, & blandiri mendis codicum ſcriptorum, dicerem ſtellas cædi, quum obſcurantur : vt Luna dicitur ici, & percuti, quum deficit. Sed nobis non eſt tanti nugari, qui ſcimus, quid diſtent æra lupinis. Alii dixiſſent, certo ſcio.

v. 21. *fugiunt ſine nomine ſigna.*] Sine nomine dixit, vt Hipparchus ἀκατονομάστους ἀστέρας, quos Ptolemæus ἀμορφώτους, νωνύμους Aratus. Ptolemæus, Hipparchus, & ante eos Chryſippus numerum ſtellarum & rationem putarunt. Sed Hipparchus & Ptolemæus numero M. XXII. Chryſippus M. LVIII. eſſe dixit. Eius verba ſunt : τῶν μὲν οὖν ἀπλανῶν ἀστέρων ἀκατάληπτον εἶναι τὸ πλῆθος, τὰ δὲ πλανώμενα ταπεινότερα τῶν ἀπλανῶν. τετάχθαι δὲ τὰ μὲν ἀπλανῆ ἐπὶ μιᾶς ἐπιφανείας, ὡς καὶ ὁρᾶται, τὰ δὲ πλανώμενα ἀπ᾽ ἄλλης καὶ ἄλλης φορᾶς. Plinius libro ſecundo, capite vno & quadrageſimo : *Patrocinatur vaſtitas cæli immenſa, diſcreta altitudine, in duo atque* LXX *ſigna.* Legendum *vaſtitas cæli, immenſa altitudine, diſcreta in duo de* L. *ſigna.* id eſt, in duodequinquaginta. Tot enim ſunt μορφώσεις ab Hipparcho, Eudoxo, & aliis deſignatæ.

v. 21. —— *fugiunt ſine nomine ſigna.*] Aratus:

πολλαὶ μάλ᾽ ἠερόεντα καὶ οὐκ ὀνομαστὰ φέρονται.

v. 22. *Plura licet vacuo tum cernere.*] Gemblacenſis *tum credere.* Non dubium eſt, quin legendum ſit, *cedere.* Sententia aperta. Plenilunio cedit omne vulgus, & vacuum cælum deſtituit. *Licet* autem ἀρχαϊκῶς Liquet.

v. 23. *Nec fallunt numero.*] Certus enim earum numerus à Chryſippo & Hipparcho collectus, vt jam diximus.

v. 24. *Et quod clara.*] *Et quo clara.* Ita etiam Gemblacenſis.

v. 26. *Certa ſed in proprias.*] Statas vices ſervant, vt quotannis poſſis eas eodem ordine obſeruare. Ad verbum ex Arato:

Ταῦτά κε θηήσαιο παρερχομένων ἐνιαυτῶν
ἑξείης παλίνωρα. τὰ γὰρ καὶ πάντα μάλ᾽ αὔτως
οὐρανῷ ἐν ἐνάρηρεν ἀγάλματα νυκτὸς ἰούσης.

v. 30. *nihil illis partibus.*] Melius Gemblacenſis *nihil vllis.*

v. 31. *Latius & leuius.*] Gembl. *Laxius & leuius.*

v. 33. *Ac mihi.*] Elegans Parecbaſis. Mundum prouidentia, non Forte gubernari. Id probat ἐκ τῆς τῶν ἀστέρων πρὸς τοὺς κύκλους ἀναλογίας : quod eorum conuerſionis λόγοι ſunt ἄπταιστοι καὶ ἀπαράλλακτοι. Quin & Ariſtoteles ipſe diſputat, nihil fortuitum eſſe in iis, quæ ἀΐδια & æterna ſunt. Cælum autem æternum ponit ipſe. Ergo nihil fortuitum in Cælo. Porro, Fors ſiue Caſus

neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

neque vbique, neque in omnibus. At aſtrorum ad circulos proportio, & æquabilitas vbique, & in omnibus. Igitur aſtrorum ad circulos æquabilitas neque Forte, neque Caſu. Rurſus: Quæ vbique & in omnibus, ea ſecundum naturam ſunt. Quæ ſecundum naturam, ea neque forte, neque temere. Si aſtrorum ad circulos proportio vbique, & in omnibus, non igitur temere aut forte. Quæ diſputatio nihil aliud loquitur, quam id, quod proponit Manilius. Hæc etiam eodem modo perſequitur Firmicus, & eadem argumenta, quibus nititur Manilius, ipſe quoque ad probabilitatem aſſumit.

Pag. 16. v. 2. *nec forte coiſſe magiſtra.*] Vt Epicurus voluit, apud quem crebra ſunt ταὐτόματον, & πάντα εἰκῆ, & εἰκαιότης. Quod Tertulliano vertitur *paßiuitas.* Nam εἰκῆ *paßim*, εἰκαῖος *paßiuus* apud eundem. Veteres Latini εἰκαῖα πρόβατα, Paſſales oues. Apud Sophoclem quidam inducebatur τὸ εἰκῆ πάντα γίνεσθαι ſciſcens.

> πρόνοια γ᾽ ἐστὶν οὐδενός. τὰ πάντα δὲ
> εἰκῆ κρατεῖται. ζῇ δ᾽ ὅπως δύναιτό τις.

Quæ deprauatiſſima leguntur apud Theophilum.

v. 3. *vt voluit credi, qui primus.*] Primus ſane hoc ſciuit Democritus, quem ſequutus Epicurus.

v. 4. *Seminibus.*] Poteſt etiam legi *Segminibus.* Segmina minima, αἱ ἄτομοι.

v. 5. *Æquis & maria.*] *E quis.* Ex quibus atomis.

v. 11. *Si ſors iſta dedit.*] Imperiti librarii ſemper Sors pro Fors ſcribebant: vt apud Horatium: *Seu ſors ſeu ratio.* Nam *Fors* ſcribendum erat. hoc eſt, εἴτε ταὐτόματον, εἴτε πρόνοια. Alterum eſt Epicuri, alterum Chryſippi. At recte Gemblacenſis hic ſemper habet *Fors*, vbi vulgati *Sors.* Sed locus ita concipiendus:

> *Si Fors iſta dedit nobis, Fors ipſa gubernat:*
> *At cur diſpoſitis vicibus,* &c.

Argumenta jam ex Ariſtotele propoſuimus. Si temerario omnia: at quomodo illa ordine? Atqui ordine. Ergo non temerario. Nam contraria omnino ſunt εἰκαιότης καὶ ἀναλογία. Ergo & contraria ταυτόματον καὶ πρόνοια.

v. 12. *At cur diſpoſitis vicibus.*] Signa diſpoſitis vicibus redeuntia vno verbo Aratus παλίνορσα.

v. 19. *Arctos & Orion aduerſis.*] Orion enim è directo Vrſæ maioris. Homerus:

> ἄρκτον θ᾽ ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.
> ἥτ᾽ αὐτοῦ στρέφεται, καί τ᾽ ὠρίωνα δοκεύει.

v. 22.

v. 22. *Et toto semper decurrere Mundo.*] Nam, vt supra notamus, Orion vtriusque hemisphærii magnas partes occupat.

v. 23. *Temporaque obscuræ noctis deprendere signis.*] Troicis temporibus, inquit, jam tum norant homines vigilias noctis signis cælestibus dependere: quod primus bello Troiano instituit Palamedes. Sane jam tum momina noctis signis notare solitos veteres, testis Euripides Iphigenia in Aulide:

τίς ποτ' ἄρ' ἀστὴρ ὅδε πορθμεύει;
Σείριος ἐγγὺς τῆς ἑπταπόρου
πλειάδος ἀΐσσων ἔτι μεσσήρης.

Ad quem locum alludit Manilius. Sed & quomodo signis horæ noctis notandæ sint, aut dependendæ, docet Aratus:

οὔ κεν ἀπόβλητον δεδοκημένῳ ἤματος εἴη
μοιράων ἄπτεσθαι, ὅτ' ἀντέλλωσιν ἑκάσται.
αἰεὶ γὰρ τάων γε μιῇ συνανέρχεται αὐτὸς
ἠέλιος. ————

In eum enim locum Attalus vetus Arati interpres: ἐν δὲ τοῖς ἐχομένοις περὶ ὑποδεικνύει πῶς ἄν τις διὰ τῶν ἄστρων δύναιτο τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς ἐπιγινώσκειν. ἐπεὶ γὰρ ἐστὶν ἀρχὴ νυκτὸς ἡλίου δύσις, ὁ δ' ἥλιος ἀεὶ ἔν τινι τῶν ιβ ζωδίων ἐστὶν, δῆλον, ὅτι τῷ γινώσκοντι ἐν τίνι τε ζωδίῳ ὁ ἥλιός ἐστιν καὶ ἐν ποσῇ μοίρᾳ τοῦ ζωδίου, ῥᾴδιόν ἐστιν ἐπιγνῶναι καὶ ποῖον ζώδιον ἐν ἀρχῇ τῆς νυκτὸς ἀνατέλλει καὶ ποία μοῖρα. τῇ γὰρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κατεχομένῃ μοίρᾳ ἡ κατὰ διάμετρον κειμένη τὴν ἀνατολὴν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νυκτὸς ποιήσει. τοῦτο δὲ προϊστορηκὼς καὶ ἐπεγνωκὼς, ὅτι ἐν πάσῃ νυκτὶ ϛ ζώδια πρὸς τῇ ἀνατολῇ ἀνίσχουσι, γνώσεται καὶ πόσον τῆς νυκτὸς παρεληλυθός ἐστι, καὶ πόσον τὸ λοιπόν, ἕως τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς. Hæc melius Attalus, quam Theo, qui mihi mentem auctoris sui non bene assecutus videtur. Sed hunc errorem Arati & Attali castigat Hipparchus, homo φιλελεγχότατος. Est autem hic locus Arati & Attali huic Maniliano pernecessarius.

v. 23. *deprendere* signis.] Hoc Ausonius vocat dependere, σταθμήσασθαι.

v. 28. *quantumq; oblita refouit.*] Restituendum ex Gemblacensi:

Troianos cineres in quantum oblita refouit
Imperium? ————

v. 33. *Nec se cognoscunt terræ.*] Mirum, quod jam de quondam florentissimis vrbibus prodit Seruius Sulpitius, Megara, Corintho, quas suo tempore prostratas, & verius cadauera vrbium, quam vrbes fuisse. Habes elegans epigramma libro priore Catalectorum nostrorum de Athenis:

Quisquis Cecropias, hospes, miraris Athenas:
Quæ veteris famæ vix tibi signa dabunt:
Hasne Dei, dices, cælo petiere relicto?
Regia partitis hæc fuit vna Deis? &c.

Sane

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Sane adeo à veteri ſplendore mutarant, vt opus habuerint inſtauratore Adriano: quod notamus in lib. v. de Emend. Temp. hodieq. extant infimæ vetuſtatis Iambi in arce, quod ἄςυ vocabant:

> αἵδ' εἰσ' Ἀθῆναι Θησέως πρῶτον πόλις,
> ἤδ' Ἀδριανοῦ, κ' οὐδὲ Θησέως πόλις.

Sed quid miremur hæc eo tempore, quum Ouidius Pythagoram ita declamantem inducat?

> *Oedipodioniæ quid ſunt, niſi nomina, Thebæ?*
> *Quid Pandioniæ reſtant, niſi nomen, Athenæ?*

Sulla Athenas eo redegerat, vt comparatione illarum veterum cadauer vrbis, non vrbs, viderentur: at aliarum comparatione etiam florentium, diuorum domus dici poſſent. Sed Ouidium non poſſum abſoluere, qui ex perſona Pythagoræ, quo tempore florentiſſimæ erant, eas penitus corruiſſe dicat. Idem de Thebis dicas, quæ tempore quidem Ouidii exiguæ erant jam ab Alexandro ſolo æquatæ, poſtea à Caſſandro excitatæ. ſed quarum tamen nunquam maior ſplendor fuerit, quam ſæculo Pythagoræ. Ludit hoc argumento in ſcholaſtico libro de pallio Tertullianus: vbi de locis, quæ ſe amplius non cognoſcunt, vt loquitur Manilius: *Rurſus orbis alius idem: mutat & nunc localiter habitus, quum ſitus læditur: quum inter inſulas nulla jam Delos, harenæ Samos, vt Sibylla non mendax.* Ita legitur ille locus Tertulliani in priſcis editionibus Rhenani. Pamelius vir eruditus, & optime de Tertulliano meritus non bene interpolauit. Verba Sibyllæ, quæ habebat in animo & quidem trita & vulgata hæc ſunt:

> καὶ Σάμος ἄμμος ἔσῃ καὶ Δῆλος ἄδηλος,
> καὶ Ῥώμη ῥύμη. ———

Locus ille Tertulliani eſt egregius, & huic Maniliano opportuniſſimus.

Pag. 17. v. 1. *Exutas variam.*] Lege *Exutas variant*. Vide Tertullianum eodem loco, & deinceps. Poteſt & legi.

> *Nec ſe cognoſcunt terræ vertentibus annis* *Exutas.* ———

Item:

> *Nec ſe cognoſcunt, terram vertentibus annis,*
> *Exutas variam faciem per ſæcula gentes.*

Sed prior lectio eſt vera.

v. 4. *Nec motus puncto currit.*] Gemblacenſis: *Nec motus ponto curuat.* Quod eſt ineptum. Et tamen cuidam parum in lectione ſcriptorum codicum verſato daret occaſionem argutandi & editam lectionem immutandi.

v. 5. *Idem ſemper erit.*] Non videtur Manilii. Tolerabilis tamen. Eſt vero argumentum à neceſſitate: Idem Mundus ſemper viſus eſt, idem Sol, eadem Luna. Quod quidem non eſſet, ſi temere regeretur, vt vult Epicurus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 8. [illegible] *transuersas.*] ἀπὸ κοινοῦ viderunt.

v. 13. *Nec cadere in terram.*] Post hunc versiculum perge ad illos nouem, quorum primus:

Sed dimensa suis consumere tempora signis.

persequitur enim ἀποδείξεις suas, non posse fieri, vt casui καὶ εἰκαιότητι assignetur illa æquabilis temporum dispensatio.

v. 15. *Non opus est magni casus.*] Quis negabit importune hæc suis sedibus luxata, recte à nobis in hunc locum retracta? Magnum Casum dixit, vt supra Fortem Magistram μιμηλικῶς, ex Epicureorum scilicet persona, qui decernunt Fortunam, ac casum omnia regere: in quorum ore crebrum est, τύραννος τύχη & Comicum illud: πάντων τύραννος ἡ τύχη 'στὶ τῶν θεῶν. Igitur postquam ostendit certam ac immutabilem astrorum ac mundi æquabilitatem, tandem id, quod volebat, concludit, nullum casum Mundo assignandum, sed Prouidentiam esse & cælestem Rationem, quæ ipsum gubernet. Vides, nihil verius esse, quam hos nouem versus illis superioribus attexendos esse.

v. 15. *Non opus est magni casus.*] Gemblacensis codex habebat:

Non casus opus est, magni sed numinis ordo.

Vulgata lectio est ex mente Epicureorum, vt ostendimus, quorum Deus erat ταὐτόματον. Hæc vero est Manilii, cui Deus ἡ πρόνοια. Et quidem magis placet, præsertim quum accedat codicis scripti auctoritas.

v. 16. *Hæc igitur texunt.*] Nonne hæc satis ostendunt hos nouem versus ita reponendos esse, vt à nobis positi sunt? quam alieni à mente Manilii erant, vbi vulgo legebantur?

v. 16. *Hæc igitur texunt.*] Ouidius in Phænomenis:

Tot numero talique Deus simulacra figura
Imposuit cælo, perque altas sparsa tenebras
Clara pruinosæ jussit dare lumina terræ.

v. 23. *Ipse autem quantum.*] Posteaquam quale esset τὸ πᾶν ostendit, nunc quantum sit, docet, ac formæ τὴν ἀναμέτρησιν subiungit.

v. 28. *Nam quantum à terris.*] Ad verbum ex Arato.

ὅσσον δ' ὀφθαλμοῖο βολῆς ἀποτέμνεται αὐγή,
ἑξάκις ἂν τόσσ' ἡμῖν ὑποδράμοι. αὐτὰρ ἑκάστη
ἴση μετρηθεῖσα δύω περιτέμνεται ἄστρα.

v. 28. *Nam quantum à terris.*] Hexagona est figura, qualis apum cellulis. Mundus est pila, Terra centrum: ac nos quidem, qui in ea sumus, centri vicem obtinemus. Necesse igitur rectas lineas ab oculo nostro in cælum jactas, æquales esse omnes. Quanta erit linea in cælum ab oculis ducta, tantas debemus sex lineas per totum circuli ambitum imaginari: quæ si æquidistantes assumantur, illo spatio duo complectentur Zodiaci dode-

catemo-

catemoria. Sic conficient ἑξάγωνον σχῆμα. Nam latus Hexagoni eſt æquale ſemidiametro.

v. 29. *Quantumque inciditur orbis.*] Quanta eſt Dimetiens orbis, ter tanta ad eam eſt peripheria.

v. 31. *Exiguo dirimens.*] Hoc eſt, vna ſeptima plus, ex epicheremate Archimedis: κύκλυ παντὸς ἡ περίμετρος τριπλασιεφέβδομός ἐστι τ̃ διαμέτρυ. Plinius: *Quantas dimetiens habet ſeptimas, tantas circulus habet duoetviceſimas.* Hæc nota ſunt & vulgata. Ducta perimetros ſepties, & in duas & viceſimas diſtributa, dat dimetientem.

v. 32. *Summum igitur cælum bis bina*] Orbis circumquaque à centro ſummouetur binis ſignis. Ergo linea à peripheria, ad peripheriam per centrum ducta, quia ad illam dupla eſt, dupla quoque ſigna habebit. hoc eſt bis bina, vt dicit. Igitur à ſummo cælo, ad imum, ſigna ſunt quatuor.

v. 33. *Altera bis ſenis.*] Priſca Latinitas, Altera tertia, id eſt, duæ tertiæ. Apud Liuium, altero & viceſimo anno, id eſt, viceſimo ſecundo. Virgilius? *Alter ab vndecimo jam tum me ceperat annus.*
Id eſt tertius decimus. Apud Iuriſconſultum: *Alter ſemiſsis inter duos fratres diuiditur.* id eſt duo ſemiſſes. Tota diametrus eſt vna tertia peripheriæ. Accedat altera tertia, id eſt duæ tertiæ, nimirum octo, fient bis ſena ſigna. Hoc eſt, quod vult. Neque inde quiuis facile ſeſe extricaſſet. Sed hæc non tractanda ſunt, niſi ab iis, qui & Latine ſciunt, & mentem Manilii aſſequuntur. Aliter quanto riſu ſeſe traduceret, qui ab iis male paratus ad hæc explicanda ſeſe conferret? Sed profecto verſus iſte luxatus eſt ſuis pedibus. Manilius enim hoc ordine eos digeſſerat:

Summum igitur cælum bis bina reſurgit ab imo.
Sed quia per medium eſt tellus ſuſpenſa profundum:
Binis à ſummo ſignis diſcedit & imo,
Altera biſſenis vt ſit pars tertia ſignis.

Quo quid clarius dici poteſt? A ſummo cælo, ad imum ſunt quatuor ſigna; hoc eſt, quanta eſt dimetiens orbis. Sed quia, inquit, tantum eſt hinc ad ſummum cælum, quantum hinc ad imum, propterea hinc ad ſummum bina ſigna, & ad imum totidem erunt. Tamen quia vulgaris lectio poteſt defendi, noluimus eam mutare: neque mutandam cenſemus.

Pag. 18. v. 5. *Bis bis æquandum eſt.*] Lege *Binis.* & Gemblacenſis ita habet.

v. 5. *ſextante rotundæ.*] Ineptiſſime. Olim recte correximus *ſex tanta rotundæ.* Et ita habet Gemblacenſis. Et puer hoc correxiſſet. Adde quod ad verbum Aratea interpretatur:

ἑξάκις αὖ τόσσ' ἡμὶν ὑποδέομαι. ——

Nam ſexies duo ſunt duodecim, ſi bene putare ſcio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Ibid. *sex tanta rotundæ*] Quæcunque supra disputata sunt, ea his versibus complectitur elegans & eruditus Arati Paraphrastes Auienus:

——— puncti vice Terra locanda est.
Vnde acies oculi quum tenditur, hæc quoque puncti
Sedem habet. hoc signo percurrit missa per auras,
Signiferi in summum. medio de tramite siquis
Dirigat obtutus agiles procul, hosque locorum
Defessos longo spatio tener amputet aër:
Id, quod contenti visus absciditur, vltro
Si qui in Signiferi patulum circumferat orbem:
Sex olli partes magnæ dabit impetus oræ.
Ast hæ dimensa spatii sic lege locantur,
Binaque decisis includunt partibus astra.

Hæc verba Auieni luculenta interpretis vicem esse possunt Manilio nostro. Nam quod Manilius noster dixit:

—— sex tanta rotundæ *Efficiunt orbem Zonæ,* ——

Auienus dixit oram Signiferi tot sex partium esse, quot partium est obtutus hinc ad summum cælum.

v. 6. *Efficiunt orbem Zonæ.*] Zonæ, τοῦ Ζωδιακοῦ.

v. 8. *Nec mirere.*] Familiaris clausula Manilio Epilogi vicem obtinens, vt:

Nec mirere moras quum Sol æstiua per astra, &c. Item:
Nec mirere in ea pugnantia sidera parte. Item:
Nec sit mirandum, si fœdus non datur astris.

Ibid. *Nec mirere vagos partus.*] Ad verbum Theo Mathematicus: μὴ θαυμάζωμεν δὲ, εἰ ἕκαστον τῶν ζωδίων τηλικοῦτον ὂν κατὰ τὸ μέγεθος, ὡς τὸ ἥμισυ ἐπέχειν τοῦ ἀπὸ γῆς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν διαστήματος, σμικρότατον ὁρᾶται. διὰ γὰρ τὸ πόρρωθεν ἡμᾶς εἶναι ἐκείνων, διὰ τοῦτο ἡμῖν μικρὸν εἶναι φαίνεται.

v. 12. *Restat, vt ætherios fines.*] Exemplo Arati post Phænomena ad circulorum Sphæræ descriptionem aggreditur: quanquam Aratus ante dimensionem τοῦ παντὸς circulos describit. Contra Manilius dimensionem Mundi, ante circulorum descriptionem posuit. Hoc vero arbitrarium: neque huius regula ab auctore exigenda. Melius meo judicio Manilius, qui post Phænomena statim τοῦ παντὸς τὴν ἀναμέτρησιν posuit.

Ibid. *ætherios fines.*] *Fines* circulos. Infra:

——— signantes tempora fines. Item:
Alterius finis si vis cognoscere gyros.

Et id quoque exemplo Arati, qui Σήματα vocat:

——— τά τε κύκλα, τάτ' αἰθέρι σήματ' ἐνισπεῖν.

Parme-

Parmenides:

εἴσῃ δ' αἰθερίαν τε φύσιν, τά τ' ἐν αἰθέρι πάντα
σήματα, καὶ καθαρᾶς εὐαγέος ἠελίοιο
λαμπάδος ἔργ' ἀΐδηλα. ———

Nam in Parmenidis versibus *σήματα* potius circuli videntur, quam astra ipsa. Sic Hyginus circulos bis vocat significationes.

v. 13. *Filaque dispositis vicibus.*] Dispositas vices semper vocat *τὰς ἐμπεριθέσμους φορὰς καὶ τροπάς.* Supra.:

At cur dispositis vicibus consurgere signa.

v. 14. *Per quæ dirigitur.*] Tres tantum circuli sunt,, per quos dirigitur signorum ordo, duo Tropici & Æquinoctialis. Nam duo reliqui, Arcticus, & Antarcticus, non nisi in Sphæra dati climatis locum habent. At illi tres in vsum Sphæræ ad quamuis inclinationem instituti sunt. Ideo Aratus eorum tantum rationem habet.

——— *τῶν κε μάλιστα ποθή, ὄφελός τε γένοιτο*
μέτρα περισκοπέοντι περιπλομένων ἐνιαυτῶν.

Ibid. *Per quæ dirigitur.*] Ab hoc versiculo perge ad ipsorum Circulorum descriptionem. Nam eam huc pertinere, dubitare non potes, nisi prorsus bardus es. Initium descriptionis est:

Circulus à Borea fulgentem sustinet Arcton.

Vt hodie extant in vulgatis editionibus, quid ineptius, quam si dicamus Zodiacum dirigi per coluros, quum contra ipsi per Zodiacum dirigantur? Quamuis tot artus huius Poëtæ luxatos loco suo reposuerimus, tamen tantum abest, vt à Zelotypis aliqua confessio tanti beneficii in hunc Poëtam collati exprimatur, vt contra aut dissimulare, aut auctorem à nobis contaminatum esse contendere parati sint. Quorum hominum atra ingenia, & tartareas animas nihil quam aut miserari, aut ridere constituimus. Nam cum illis rem vllam habere, aut illis respondere, hoc esset illis honorem habere, vt præclare ait Euripides. quod maxime refugimus.

v. 15. *Circulus ad Boream*] Nunc patet hiatus, qui in vulgatis editionibus erat. Nam sine vlla præfatione, præter morem Manilii, abrupto initio hæc post descriptionem *τῶν φαινομένων* occurrebant. Atqui Manilius nullam descriptionem sine apparatu aggreditur. Sic isti descriptioni prætulit illos:

Restat vt ætherios fines, &c.

Ibid. *fulgentem sustinet Arcton.*] Recte, *sustinet Arcton.* Nam tota Vrsa maior intra illum Arcticum, quem descripsit Eudoxus, includitur. In climate autem Athenarum Orizon priores pedes Vrsæ præterradit. Quia igitur quæ intra illam decircinationem includuntur, semper apparent, vnde

circulus ille dicitur φανερὸς, & Vrſa maior eo tota continetur: propterea, inquam, totum illum circulum Arcton vocarunt. Homerus:

ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.
οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.

Circulum inocciduum ac ſemper apparentem ἄρκτον vocat. Ouidius Triſtium IIII.

Magna minorque feræ, quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, vtraque ſicca, rates,
Omnia quum ſummo poſitæ videatis in axe,
Et maris occiduas non ſubeatis aquas:
Ætheriamque ſuis cingens amplexibus arcem
Veſter ab intacta circulus extet humo.

Quibus verbis quid aliud quam τὸν ἀφανερὸν κύκλον deſcribit? Apud Geminum præſtantiſſimum ſcriptorem ita legimus: Ἀρκτικὸς μὲν οὖν ἐστὶ κύκλος ὁ μέγιστος τῶν ἀεὶ θεωρουμένων κύκλων, ὁ ἐφαπτόμενος τοῦ ὁρίζοντος καθ' ἓν σημεῖον, καὶ ὅλος ὑπὲρ γῆν ὑπολαμβανόμενος, ἐν ᾧ τὰ κείμενα τῶν ἄστρων οὔτε δύσιν, οὔτε ἀνατολὴν ποιεῖται, ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς περὶ τὸν πόλον στρεφόμενα πολεῖται. Vbi plane quid ſit circulus Arcticus docetur. Proclus ad verbum hæc deſcripſit ex Gemino, vt reliqua omnia ſuæ ſphæræ. Quum Crateti Grammatico Arati interpreti mirum videretur Homero τὸν ἀφανερὸν κύκλον ἄρκτον vocari, Homeri lectionem interpolare conabatur, & pro οἴη legebat οἶος, quo intelligebat τὸν ἀρκτικὸν, non τὴν ἄρκτον. Sed imprudenter lapſum arguit Strabo ex his verbis Heracliti: ἠοῦς καὶ ἑσπέρης τέρματα ἡ ἄρκτος, καὶ ἀντίον τῆς ἄρκτου οὖρος αἰθρίου διός. Vere quidem contra Cratetem ille. Sed ne ipſe quidem reprehenſione caret, qui verba Heracliti de circulo Arctico accipit: quum Heraclitus ipſum Orizontem nomine ἄρκτου intellexerit. Nam ἠοῦς καὶ ἑσπέρης τέρματα, quid aliud, quam Ortus & Occaſus, ἄρκτος Septentrio, οὖρος αἰθρίου διός, Meridies? Atqui quatuor illi cardines non Arctico, ſed Orizonte finiuntur. Vt plane conſtet, tempore Heracliti ἄρκτου nomine Orizontem intelligi ſolitum, quia σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος βορειότατον ἡ ἄρκτος in interſectione meridiani:

——— ἧχί περ ἄκραι
Μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν,

vt canit Aratus.

v. 16. *Sexque fugit ſolidas.*] Deſcribantur circuli Æquinoctiali paralleli xc. Ii erunt, quos Geminus vocat ἀφανεροὺς. Is autem, qui punctum Orizontis ad communem interſectionem Meridiani & Orizontis tanget, erit μέγιστος τῶν ἀφανερῶν, ac proinde Arcticus illius loci. Quia vero Orizontes mobiles ſunt, ſic & Arctici mobiles. Ita in Climate Cnidi, vbi polus ad XXXVI grad. attollitur, Eudoxus ſcripſit Arcticum Circulum totidem parti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

partibus à polo mundi distare. In alio climate alius erit, nempe pro ratione ἐξάρματος, id est, eleuationis polaris. Hipparchus: ὁ δ' ἐν Ἀθήναις ἀεὶ φανὴς κύκλος ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πόλου περὶ μοίρας λζ΄. ὁ δ' ἐν Ῥόδῳ περὶ μοίρας λϛ΄. & quanta erit altitudo loci, in tantum à polo distare punctum illud, necesse est, cuius interuallo circulus Arcticus describitur. Itaque vetustissimi Græci arcticum circulum definiuerunt τὸ ἀρκτικώτατον σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος, vel, τὸ ἀρκτικώτατον τῆς οἰκήσεως σημεῖον. Ita circulus Arcticus nihil aliud est, quam punctum habitationis, quod finitorem propius tangit. Nam punctum circinationis cõmune cum Orizonte habet. In hoc differunt, quod centrum Arctici circuli est polus Mundi: centrum Orizontis est punctum verticale, seu Zenith loci. A F D E est Orizon. A G C H circulus arcticus. A D, Meridianus. A, intersectio communis, Orizontis, & Meridiani, vbi & contactus, seu commune punctum circinationis.

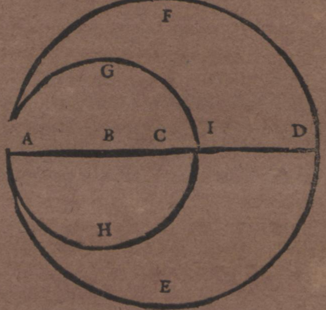

——— ἧχί περ ἄκραι
Μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.

B, Polus. C, Zenith loci. I, oppositum punctum diametri circuli Arctici. Quod si poli eleuatio XLV grad. absolute fuerit, vt Viennæ Allobrogum, tunc punctum I, idem erit cum C. Hoc est, opposita pars peripheriæ Arctici premet Zenith loci. Sin fuerit minor XLV grad. Zenith erit extra circulum: si maior, intra circulum. Ita fiet, vt quo propius Æquinoctialem accedetur, eo minores fiant circuli. Contra, maiores, quo longius ab ipso receditur: sub æquinoctiali autem, id est Sphæra recta, nulli prorsus sunt Arctici. Pytheas scripsit habitantibus Thulen Tropicum esse vicem Arctici. Hæ differentiæ accidunt, prout Zenith intra, aut extra Arcticum est. Siue igitur intra Arcticum erit, siue extra, tantum à puncto I, distabit, quanta est differentia eleuationis poli ab eleuatione æquinoctialis supra Orizontem loci. Exempli gratia: Romæ polus attollitur grad. 41. 40. Ergo Æquinoctialis attollitur ad 48. 20. Differentia, 7. 40. Proinde Zenith Romæ extra circulum à sui Arctici circumferentia distat grad. 7. 40. Sic habitantibus Thulen ea distantia est grad. XLIII, vtpote quibus polus est grad. 66. 30': Tropicus autem radit punctum intersectionis communis. Quare Martiano

Capellæ

Capellæ Arcticus circulus definitur *ſemper apparens & contingens confinia Finitoris, nunquam verſus aſſurgens.* Confinia finitoris dicit interſectiones orizontis & meridiani in σημείῳ [illegible]. His ita poſitis, videmus, quot habitationes, tot circulos Arcticos eſſe, non fixos, non ἀμεταπτώτους, ſed pro locorum differentia alios atque alios. Multum igitur errant recentiores, qui in Sphæra mechanica illum apponunt, & alium à veterum deſcriptione, quum illum à puncto poli Eclipticæ circa polum Mundi deſcribunt. Nam talis Arcticus non poteſt eſſe, niſi eorum, quorum inclinatio tanta, quanta maxima Solis declinatio: vt accidit iis, qui Syenem Niloticam habitant. Illis enim polus attollitur ad grad. 23. 30. His animaduerſis, Circulus Arcticus non poteſt in Sphæra mechanica locum habere, niſi Sphæra ad loci inclinationem fabricata ſit. Aliter nullus eſt circulus Arcticus. Nam τοῖς μεταπίπτουσι σημείοις οὐχ ὁριστέον τὰ ἀμετάπτωτα, vt præclare ſcribit Strabo. Quum ego hæc in Aquitania de Circulo Arctico propoſuiſſem, vbi multi docti, indoctique, nobiles, pædagogique erant, non poteſt dici, quanto ſibilo exceptus fuerim. Quum eorum pertinacia meam conſtantiam non obtunderet, pene vapulaui. Tandem victi dixerunt, illum circulum eſſe vtilem ad Zonas diſtinguendas. In quo maiorem riſum mihi ſuſtulerunt. Nam Zonæ locum hodie non habent in nobis, quibus totus orbis nauigationibus Luſitanorum & Hiſpanorum patefactus eſt. Cuius rei gratia verba Strabonis confutandæ horum Mathematicorum ſententiæ adduxi: ὁ δὲ Πολύβιος οὐκ εὖ, τὸ ποιεῖν τινὰς ζώνας ταῖς ἀρκτικαῖς διοριζομένας, δύο μὲν τὰς ὑποπιπτούσας αὐτοῖς, δύο δὲ τὰς τούτων καὶ τῶν τροπικῶν. εἴρηται γὰρ ὅτι τοῖς μεταπίπτουσι σημείοις οὐχ ὁριστέον τὰ ἀμετάπτωτα. Itaque friget eorum Philoſophia. Sed impudentiæ adhuc finis non eſt. Vix inuenias ex iſtis, qui Mathematica profitentur, quibus non videamur inſanire, ſi in doctrina circulorum diuerſa à Iohanne Sacroboſco ſentiamus. Quidam tamen nuper priore editione Manilii monitus, obiter, & quaſi inuitus, dicit alium vſum fuiſſe veteribus Arcticorum Circulorum. Tamen nollet videri à nobis didiciſſe: quum hoc genus hominum totius antiquitatis imperitiſſimum ſit. Quis auctor tam ridiculi commenti fuerit, nihil aliud poſſum dicere, quam Latinum ſcriptorem fuiſſe, & quidem recentiorem quadringentis annis. An alius ante Sacroboſcum id profeſſus ſit, neſcio. Certe in præſentia antiquior non ſuccurrit. Vt igitur noſtri errant, qui immobilem Arcticum conſtituunt contra veterum mentem: ita veteres illi, & poſt illos noſtri caſtigandi, qui illum circulum tribus reliquis parallelum conſtituunt, quum paralleli circuli in Sphæra polum eundem cum ipſa habeant. At polus Arctici ſemper eſt idem cum Sphæræ polo. Polus reliquorum trium variat, vt puncta tropica & æquinoctialia. Æquinoctia enim & Tropica anteuertunt loca in Zodiaco, ita vt in aliquot annis vnum gradum in antecedentia promoueantur. Circuli autem

æqui-

æquinoctiales & tropici nulli alii sunt, quam qui ad illa puncta mobilia describuntur. Mobiles igitur sunt, & proinde eorum poli mobiles quoque. Pro istis quoque vapulabimus priusquam longa dies hominibus hoc persuadebit, apud quos vis rationis nihil potest.

v. 16. *Sexque fugit solidas.*] Veteres Sphæram per eius centrum in duas partes diuidebant, ita vt paralleli ipsi in duas partes secarentur, quemadmodum à Coluris secantur. Eiusmodi circulus constituebatur partium LX. Deinde Sphæra per Æquinoctialem diuisa relinquit duo hemisphæria æqualia tricenarum partium. Vt breuius dicam, vna quarta Sphæræ erat XV. partium, quantarum totus ambitus LX. Neque aliter diuidebant tempore Eudoxi. Postea propter commodiorem vsum, eas partes sexies multiplicarunt. Ita circulus integer factus est partium CCCLX. Quadrans eius XC. Igitur in Cnido, patria Eudoxi, polus attollitur ad partes VI, qualium quadrans est XV. Quas si sexies duxeris, produces XXXVI. Itaque iste Arcticus est ad eleuationem Rhodi, vel Cnidi, non Romæ: quod tamen non monet Manilius: quasi vbique eadem statio esset Arcticorum. Nam, vt scribit Strabo, οἱ ἀρκτικοὶ μήτε παρὰ πᾶσιν εἰσὶ, μήτε οἱ αὐτοὶ πανταχοῦ. Sane. Neque enim in Sphæra recta sunt, neque in Sphæra stante, quam μυλοειδῆ vocabant veteres: qualis est illis, quibus Æquinoctialis & Orizontem & Arcticum facit. Arcticum vero Græciæ ita describit Lucanus libro octauo:

Signifero quæcunque fluunt labentia cælo
Nunquam stante polo miseros fallentia nautas
Sidera non sequimur: sed qui non mergitur vndis
Axis inocciduus gemina clarissimus Arcto
Ille regit puppes. ———

Non potuit clarius describi ὁ ἀειφανερός. Sed ἀκυρολογίαν cum aliis vitiis Lucano familiarem interpretatione leniendum. *Nunquam stante polo.* totum cælum intelligit, non tantum ὅπου ὁ οὐρανὸς στρέφεται. —*fluunt labentia*, id est, quæ occidunt & labuntur sub terras, πρὸς διαστολὴν τῶν ἐν τῷ ἀειφανεῖ, quæ nunquam fluunt, aut labuntur sub terras. Axis inocciduus, non vtique περὶ ὃν ὁ οὐρανός στρέφεται, sed totus ἀειφανερός. Nam pro regione integra cæli Axem etiam vsurpari alibi indicamus. Quæ apud Lucanum sequuntur, quia ne minimum quidem ab admiratoribus Lucani intelliguntur, exponemus,

——— *hic quum mihi semper in altum*
Surget, & instabit summus minor Vrsa ceruchis,
Bosporon, & Scythiæ curuantem litora Pontum
Spectamus. quicquid descendet ab arbore summa
Arctophylax, propiorque mari Cynosura feretur,
In Syriæ portus tendit ratis. ———

K Huic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Huic nautæ, qui hæc argutatur, curſus eſt in Ægyptum. In Ægypti autem maritimis, & vbicunque maxima dies eſt horarum XIIII, ibi Arctophylax, imo Arcturus, culminat, καὶ κατὰ κορυφὴν μεσουρανεῖ: quod & Strabo quoque monuit libro II. Porrò τὸ κατὰ κορυφὴν μεσουρανεῖν Nautis Græcis dicebatur κατὰ μέσην κεραίαν ἔχειν: Latinis, in ſumma arbore mali eſſe. Ptolemæus ex Diodoro Samio: ἔχουσι τὸν ταῦρον μεσουρανοῦντα καὶ τὴν Πλειάδα κατὰ μέσην τὴν κεραίαν. At habere ſtellam aliquam ἐν τῷ σημείῳ ἀρκτικωτάτῳ, hoc eſt in interſectione Orizontis & meridiani, hoc nautica locutione dicebatur κατ' ἄκραν κεραίαν ἔχειν: quod Lucanus hic dicit, in ſummis ceruchis habere. Nam κεροῦχοι ſunt rudentes, qui cornua velatarum obvertunt antemnarum. vt verbis Maronis loquar. Opiferas vocari monet Iſidorus. Venantius Fortunatus de miraculis Martini:

Exiliunt fluctus, feriunt caua vela rudentes.
Nutat pinus iners: rapiuntur ſigna ceruchis.

Non apparet, inquit, Vrſa ceruchis, quod eſt ſignum directorium velificantibus. Stella vero omnis, quæ eſt in data interſectione meridiani, & orizontis, vnde incipit finitio circuli Arctici, Arato quidem dicitur natare — κείνῃ που κεφαλὴ τῇ νήχεται: quia Oceanum Orizontem vocabant. Lucano vero ad verbum id eſt, *mari ferri. — propiorq; mari Cynoſura feretur*, hoc eſt, Cynoſura erit in contactu Orizontis, ἐν σημείῳ ἀρκτικωτάτῳ. His animaduerſis, audiamus philoſophantem nautam. Quando, inquit, iſte axis inocciduus hoc eſt ὁ ἀφανερὸς attollitur, καὶ πολὺ ἐπὶ τὸ ἔξαρμα τοῦ πόλου, & minor Vrſa eſt in puncto finitionis Arctici: tunc curſum in Pontum dirigimus. Hic fraus facta eſt Lucano à librariis. Nam cur dicit hic minorem Vrſam κατ' ἄκραν κεραίαν εἶναι: quum infra in contrario caſu ait, *propiorque mari Cynoſura feretur.* Siquidem minor Vrſa eadem eſt cum Cynoſura. Sed Lucanus ſcripſerat:

—— Et inſtabit ſummis magna Vrſa ceruchis.

Nam quamuis vſitatius dicitur maior vrſa, quam magna Vrſa; tamen Latinum eſt magna Vrſa. Ouidius Vrſas alloquens:

Magna minorque feræ. ——

Hygino quoque dicitur Arctos maxima, & præterea Poëtis quædam indulgenda. Recte igitur conſtat ratio nautæ. Quando, inquit, ita polus attollitur, vt Vrſa maior ſit intra circulum Arcticum, tunc in Septentrionem, & partes Ponti tendimus. Legentibus oram Ægypti Arctophylax eſt in ſumma arbore, vt diximus, ex Strabone, & Hipparchi rationes quoque docent, & polus deprimitur, qui velificantibus in partes Euxini attollebatur. Ergo à partibus Euxini in Ægyptum tendentibus deſcenditur: quod dictum ἰδιωτικῶς, & ex opinione vulgi, quia polus deprimitur. Arctophylax igitur dicetur deſcendere, quum aliquot partibus deficiet à puncto verticali: quod

accidit

accidit in ſinu Arabico nauigantibus in parallelo διὰ συήνης. Ibi enim Arctophylax, vel eius lucida ſtella Arcturus deſcendit ab arbore ſumma VII gradibus: ſiquidem ſæculo Hipparchi Arctophylactis declinatio & latitudo pene æquales erant, partium nempe XXXI, vt voluit Hipparchus. Proinde diſtantia à polo erat partium LIX, vt iterum monet idem Hipparchus. Sed iſte nauta vel potius eius ὑποβολεὺς Lucanus, non bene conceperat mentem ſcriptorum Græcorum, vnde hæc hauſta ſunt. In mari enim mediterraneo auſtraliſſimum litorum eſt Ægyptiacum, & vicina ora, vbi culminat Arcturus. At Arcturus non poteſt deſcendere ab arbore mali, niſi extra mediterraneum mare, puta in Oceano auſtrali velificantibus, neque Cynoſura propior eſſe mari, hoc eſt propius ad finitionem Arctici accedere. Sed hæc ſatis, & fortaſſe nimium plauſoribus Lucani: quorum omnium cognitio pendet ex veterum obſeruationibus, quæ tantum abeſt, vt iſtis, quibus omnia olent Grammaticam, notæ ſint, vt ne auctorum quidem ipſorum nomina teneant.

Ibid. *Sexque fugit ſolidas.*] XXXVI partium ἔξαρμα eſt Rhodi, XXXVII Athenis, vbi caput Draconis Vrſarum, quod intellexit Aratus. Sed tamen hallucinatur, quum in ea eleuatione Tropico in VIII partes ſecto, V ſupra Orizontem attollit. Hoc enim proprium eſt eleuationis 41, non 37 partium.

v. 18. *In quo conſumit.*] Gemblacenſis fortaſſe melius *conſummat*. Sed animaduertimus promiſcuum vſum apud hunc auctorem eſſe verbi conſumendi & conſummandi.

v. 20. *Æſtiuum.*] Si non eſt mendum, dixit æſtiuum nomen, vt Horatius flumen Metaurum, Stertinium acumen. Fortaſſe melius *Æſtiui medio.*

v. 21. *Temporis & titulo potitur.*] Τροπικὸς enim à tempore illo dicitur, in quo τροπὴ, id eſt reuerſio Solis fit. Metaphora à curulibus agonibus. Nam flexura metæ etiam τροπὴ dicta. Arabes vero non τροπὰς verterunt, ſed ἀνατροπὰς. id enim eſt استقلاب quod imperite fecerunt. Quin & Manilius perſiſtit in Metaphora, quum metam Solis dicit, & actum. Omnia enim verba Circenſia. Atque adeo è medio circo eſt *Feruidus. Metaque feruidis Euitata rotis* ——

v. 23. *Et quinque in partes.*] Quadrans XV partium: de quibus ſex ſunt à polo, ad arcticum. ab eo, ad tropicum, quinque. à Tropico, ad æquinoctialem, quatuor. Quæ ſexies multiplicatæ fient à polo, ad arcticum, XXXVI: hinc ad Tropicum, XXX: à Tropico, ad æquinoctialem, XXIV.

v. 25. *Ingenti Sphæra*] Legendum, *Ingenti ſpira.* Nam circuli illi nihil aliud, quam ſpiræ, quarum maxima, quæ mediam ſphæram cingit, vt minima, quæ verticibus propior.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 31. *quo lumine Phœbus.*] Lege *quo limine.* Idem error infra.

Quum medium æquali distinguit limite cælum.

Nam codex Gemblacensis perperam *lumine* pro *limite.* Vt appareat lubricam esse commutationem horum duorum inter se.

v. 30. *Quatuor & gradibus.*] De XV partibus, in quas sectus est circulus, Arcticus aufert VI, Tropicus V. ergo reliquæ sunt quatuor: quæ sexies ductæ fient XXIV. Tanta erat tunc ab æquinoctiali Solis maxima declinatio, quæ quidem hodie deprehenditur minor grad. 23. 30′. Gradus autem vocat, quas antea partes, & Græci μοίρας. Vulgus vero gradus vocat ab Arabibus, qui quas Ptolemæus μοίρας, semper vertunt درجة gradus.

v. 31. *Proximus hunc vltra Brumalis nomine cingens.*] Quod *cingens* absolutum esse debet, & mediocriter docto paret. Quare olim circes legebamus pro circulo. Veteres enim illi circens pro circes, totiens, quotiens, & thensaurus pro thesaurus scribebant. Et satis notum Circitem pro circulo à Sidonio vsurpatum. De quo consulendus Festus. Sed Gemblacensis habebat *tangens*, non *cingens.* Quod retinemus. Sic infra de Galaxia:

Inde per obliquum descendens tangit olorem.

Græci in eo significatu dicunt ἐφάπτεσθαι. Sic etiam loquutus est Hyginus: *Ara propter Antarcticum circulum tangens inter Hostiæ caput, & Scorpionis caudam extremam collocatur.* Ita bis apud Manilium, & hic apud Hyginum Tangere absolute positum. Sic contingens Propertio:

Proxima subiecto contingens Vmbria campo.

v. 32. *Vltima designat fulgentis lumina Solis.*] Lege:

Vltima designat fugientis limina Solis.

Limina, fines, metas: vt supra —*quo limine Phœbus.* hoc est, qua fine. & idem error erat, qui hic lumine, pro limine. Iurisconsulti quoque in etymo Postliminii, limen finem esse dicunt.

v. 33. *Inuiaque obliqua.*] Lege *Inuidaque.* Hoc est, parca, maligna. Quia enim oblique ministrat lumen, propterea lucem videtur nobis inuidere.

Pag. 19. v. 1. *Dat pariter.*] *Dat per iter.* Et ita etiam Gemblac.

v. 4. *Eisque iacet binis.*] Quatuor gradibus, vel XXIV. totidem nempe quot æstiuus illi è regione positus.

v. 11. *Diuisus duplici summa.*] A polo, ad Æquinoctialem, XV partes. Ab eo, ad polum Antarcticum, totidem. Hæc est, quam vocat duplicem summam: vt binas partes duo hemisphæria, quæ ab Æquinoctiali secantur.

v. 14. *Inclines.*] Lege *Inclines.* ἀκλινεῖς, οἵτε οὔτε ἐπινεύουσιν, οὔτε ἀπονεύουσιν.

Ita

Ita enim τοὺς παραλλήλους κύκλους definiebat, siue describebat Posidonius. Propterea ἀπλανέες dicuntur Arato.

αὐτοὶ δ' ἀπλανέες καὶ ἀρηρότες ἀλλήλοισι
πάντες. ————

v. 15. *Quandoquidem sexto.*] Gemblacensis *sexti.* Sed neutrum bene. Lege *texto.* Sic infra:

Bis sex æquali spatio texentia cælum.

v. 16. *Circum comitantia cæli.*] Circum etiam dixit Cicero de Galaxia: *Vidisti magnum candentem serpere Circum.*

Id est κύκλον. Sed non dixit circum cæli. Gemblacensis *cursum*, non *circum.* quod retinendum.

Ibid. *Cursum comitantia cæli.*] Eandem enim cum cælo conuersionem habent. φερομένου τοῦ κόσμου ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ τὴν δύσιν, συμπεριστρέφονται καὶ αὐτοὶ τῇ τοῦ κόσμου κινήσει. Sic supra.:

Filaque dispositis vicibus comitantia cælum.

v. 17. *Interualla pari.*] Ita quasi aliud agens τοὺς παραλλήλους ἐτυμολογεῖ.

v. 19. *Sunt duo.*] Magni circuli CLXXX. per polos mundi ducti æquinoctialem in partes æquales, Zodiacum autem inæqualiter secant. Eorum duorum, qui se ad rectos angulos secantes puncta tropica & æquinoctialia tangunt, præcipuus vsus est in Sphæra, ad quatuor anni tempora designanda. Quia vero puncta illa quatuor mobilia sunt, mobiles quoque sunt illi circuli. κολούρους Græci vocarunt, id est mutilos: non vtique quod re ipsa mutili sint: eorum enim ἐπίποδα tantum κέκρυπται, non κεκολόβωται: sed quia ea parte, qua nobis inutiles sunt, quasi mutili censentur. Alioqui τὰ ἐπίποδα illorum vtilia sunt iis, qui vltra Capricornum habitant, vt quæ nobis vtilia sunt, ea illis κόλουρα. Quare si veteres eam partem tectam propterea damnarunt, quod eius nullus est citra Capricornum vsus: cur non eodem jure & circulum Antarcticum damnarunt? cur non & Meridianum quoq; κόλουρον vocarunt? Nam etiam τὰ ἐπίποδα eius κέκρυπται. Quia igitur non solum CLXXX, sed longe plures circuli per polos Mundi duci possunt, illi duo tantum Coluri dicuntur, qui quatuor puncta cardinalia tangunt: quæ gradum vnum promoventur in anteriora intra annos plus minus septuaginta. A conditu rerum ex veris epilogismis nostris, quibus nunc agitur annus 5547, facta est illorum punctorum προήγησις. τοπικὴ quidem graduum 77, χρονικὴ vero dierum vnius & quadraginta.

Ibid. *Sunt duo præterea.*] Ad verbum ἐκ τῶν Εὐδόξου. Ἕτεροι δ' εἰσὶν δύο κύκλοι τέμνοντες ἀλλήλους δίχα καὶ πρὸς ὀρθὰς διὰ τῶν πόλων τοῦ κόσμου.

v. 25. *Alter ab excelso.*] κόλουρος ἰσημερινός.

v. 26. *Serpentis caudam, siccas & diuidit Arctos.*] Nullus colurus potest simul serpentis caudam secare & ambas Arctos. Reliqua satis bene habent.

v. 27. *Et juga Chelarum.*] Hinc perge ad reliquum deſcriptionis, in qua primus verſiculus:

Circulus à ſummo naſcentem vertice Mundum.

Quam infelix fatum huius præſtantiſſimi ſcriptoris, quem ſcioli peius lacerauerant, quam equi Hippolytum! Vbi ſunt iſti, qui dicunt nos hunc auctorem corrupiſſe? Multum ergo illis debent, qui ita lacerarunt, ſiquidem illorum carnificina medicina eſt, noſtra autem remedia pro crucibus habentur.

v. * *Circulus à ſummo.*] Quis circulus? Iam enim dixerat.

Alter ab excelſo decurrens limes Olympo.

Quid igitur opus tautologia? Sed quid eſt naſcens mundus? Dicat mihi ex iſtis, quibus oculi dolent hunc auctorem à nobis reſtitutum. Quid eſt *Arctophylaca petens?* Adeo imperitus modulorum Manilius, vt penultimam in Arctophylaca produxerit? Quis huius erroris tantum ſcriptorem inſimulare audeat? Deinde negamus circulum per Hydram & medium Centaurum incedentem potuiſſe Arctophylacem & Draconem permeare. Vno verbo & quidem vere dicimus, qui hos duos verſus huc inferſit, neque Poëtam fuiſſe, neque Græce ſciuiſſe, neque aſteriſmorum ſitus nouiſſe, neque mentem Manilii aſſecutum fuiſſe. Sed prius luxatus fuit hic locus, quam illi verſus huc inſulcirentur. Itaque imperfecta erat & ſuſpenſa ac hiulca ſententia. Quia igitur videbatur ἀκέφαλος oratio, hoc principium illis elegantiſſimis verſibus ingenioſi homines cumularunt, ne imperfecta eſſet oratio. Sed continuatis membris, quæ luxata erant, nihil eſt facilius, nihil ſimplicius, nihil apertius hac ſententia. Abutor diligentia mea, qui diffidam judiciis peritiorum. Tamen dicendum fuit propter ἀμούσους quoſdam, quibus omne diſplicet, quicquid præter eorum exſpectationem dicitur: neque noctuinis oculis poſſunt lucem ferre.

v. 28. *mediumque ſub aſtris.*] Lege *ſub Auſtris.* Centaurus Auſtralis diſtinguitur à Sagittario ſolo nomine Centauri: quanquam vterque Centaurus eſt. Sed iſte eſt Chiron: alter Crotus. Columel.

——— *tergoque Croti feſtinat equino.* Vide Hyginum.

v. 29. *aduerſus concurrit.*] Lege:

——— *aduerſum concurrit rurſus in axem.*

Aduerſus axis Antarcticus. Quod autem Colurum hunc cum Finitore eundem eſſe dicit Bonincontrius, partim excuſamus propter perturbationem verſuum loco ſuo luxatorum, partim damnamus, quod Aſtrologo indignum putare de Orizonte vllo hæc poſſe dici.

v. 32. *Andromedæque ſinus imos*] περιπόδιον ζῶσμα vocant in Virgine Aſteriſmi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Pag. 20. v. 3. *Quam ſeptem ſtellæ.*] Ad verbum interpretatur Aratea: πολλὴ φαινομένη Ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός. prima enim occurrit ἀκρόνυχος in Orizonte. Scholiaſtes Germanici: *Altera nanque Helice eſt, quæ apparet prima noctis.*

v. 5. *Et Geminis Cancrum dirimit.*] Nunc diſcedit ab Eudoxo ſuo, & merito, quum vult ſolſtitia fieri inter finem Geminorum, & initium Cancri, nimirum ἐν στιγμῇ λόγῳ θεωρητῇ. At Eudoxus, vt alibi dicemus, Cancro, & Capricorno τὰς τροπὰς fieri dicit in deſcriptione horum circulorum. ἔστι δ' ἐν τούτοις, inquit, ἄστρα τάδε. πρῶτον ὁ πόλος ὁ ἀφανερὸς τοῦ κόσμου. εἶτα τὸ μέσον τοῦ ἄρκτου κατὰ πλάτος καὶ τοῦ καρκίνου τὸ μέσον, ἤτε οὐρὰ τοῦ νοτίου ἰχθύος καὶ τὸ μέσον τοῦ αἰγόκερω. At Manilius & à ſe quoque diſcedit, qui hic brumam in principio Capricorni fieri dicit: alibi autem dicit Solem brumam conficere, quando *Fulget in octaua Capricorni parte biformis.*

v. 7. *Inde axem occultum.*] Inde in polum Antarcticum conueniens ſecat ad rectos angulos ſphærales alterum gyrum, Colurum æquinoctialem.

v. 8. *atque alio rurſus.*] Scribe ex Gemblacenſi:

—— *atque illo rurſus de limite tangit*
Te, Capricorne. ——

v. 11. *Proterit.*] Horatius eodem ſenſu — *ver proterit æſtas.* Idem intelligit Virgilius:

—— *calcemque terit jam calce Diores.*

Sed Gemblacenſis habet *perterit.* Quæ autem hic dicta ſunt de finitionibus Colurorum, falſa ſunt maximam partem: quæ confutare, tanti eſſe non duximus.

v. 14. *Atque hæc æternam.*] Gemblacenſis codex huic capiti præferebat titulum, DE ANABIBAZONTE ET ORIZONTE. Sed ego nunquam memini legere, Meridianum circulum Anabibazontem vocatum eſſe: quanuis recte poteſt dici Anabibazon, in quo altiſſimum eſt punctum Solis in habitatione noſtra: vt Lunæ ζυνδεσμος ἀναβιβάζων dicitur. De Meridiano & Orizonte nunc acturus eſt.

Ibid. *fixerunt tempora ſedem.*] Tempora vocat Circulos parallelos & Coluros, quia per eos anni ſignantur tempora. Sed falſum eſt, quod dicit, reliquos circulos, de quibus locutus eſt, immobiles eſſe, quum Arctici neque vni ſint, neque immobiles, vt ex veterum ſententia ſupra demonſtrauimus. Reliquos autem tres mutabiles eſſe quod ignorarit, condonandum illi, quum omnibus hactenus perſuaſum ſit non puncta æquinoctialia εἰς τὰ προηγούμενα promoueri, ſed octauam ſphæram εἰς τὰ ἑπόμενα

v. 16. *Hos volucres.*] Noue dixit: id eſt mobiles, καὶ μεταβατικούς.

Ibid. *nanque alter ab ipſa.*] ὁ μεσημβρινός.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 20. *Hic mutans per signa vices.*] Orizon. Signa hic, vt σημεῖα Græce τεχνικῶς accipit, quomodo scilicet Mathematici. Intelligit ergo τὸ κατὰ κορυφὴν σημεῖον.

Ibid. *seu si quis Eoos, Seu petit Hesperios.*] ἡ πάροδος κατὰ μῆκος efficit varietatem Meridianorum.

v. 25. *volat hora per orbem.*] ἅμα τῇ κατὰ μῆκος τὴν παροῦσαν γίνεσθαι πάροδον fit alius Meridianus, inquit Geminus, & post illum totidem verbis, vt solet, eius compilator Proclus. Ita infiniti erunt Meridiani. Sed quia quod per ἐλαχίστην πάροδον fit, id sensu percipi non potest, conuenit inter Mathematicos, vt gradus vnius esset illa πάροδος, quæ Meridianum αἰσθήσει καταληπτὸν comprehendere possit. Sed illud inter eos nondum conuenit quanto stadiasmo terrestri illud spatium respondere possit. Eratosthenes DCC stadiis finit. Ptolemæus D. Geminus, & totidem verbis Proclus CCC. Sed si Orizon, vt ipsi volunt, mutatur in CCCC, totidem stadiis mutatio esse debebat in Meridiano. Orizontis quippe & Meridiani reciproca est ratio. Ambos enim hos maximos circulos coniunxit merito: quia alter sine altero esse non potest. Omnis Orizon Meridianum suum ad rectos angulos secat. Poli omnis Orizontis sunt puncta Orientis & Occidentis. Poli Mundi sunt poli omnium meridianorum. Ita omnis Orizon per puncta ortus & occasus transit, vt omnis meridianus per polos mundi. qui per polos mundi & verticem nostrum transit, is est meridianus noster. Qui illum ad rectos angulos secat, & tangit punctum finitionis oculi, is est Orizon: & contra, &c. Ita reciproci sunt.

v. 23. *diuiso signantem lumine mundum.*] Legendum *culmine mundum*, vt olim curauimus edi in editione Lutetiana, quanuis aliter sentiremus in Notis. Nostram correctionem confirmat codex Gemblacensis, qui habet *culmine*, non *lumine*, vt vulgatæ editiones.

v. 25. *Quando aliis aliud.*] Profecto iste versiculus debet commutare sedem,

Cumque loco Terræ cælumque & tempora mutat,
Quando aliis aliud medium est, volat hora per orbem.

Hic, inquit, cum situ mutatur, quandoquidem aliud aliis medium diei est, neque idem, & vnum.

v. 26. *Atque vbi se primis.*] Sex horæ sunt quadrans νυχθημέρου, vt nonaginta gradus sunt quadrans circuli. Qui igitur vno quadrante circuli orientaliores sunt, quam nos, illis Solem sex horis citius, quam nobis oriri dicit Manilius. Contra qui nobis quadrante vno occidentaliores sunt, serius illis occidet Sol, quam nobis, nempe post sex horas confectas. A Molucis igitur insulis, ad insulam Christianorum Habassenorum Zucotoram, quadrans circuli est: vt ab eadem Zucotora, ad Canarias insulas, alter quadrans.

Molu-

Molucensibus igitur Sol sex horis maturius orietur, quam Zucotorinis. Eodem modo, quando Zucotorinis orietur Sol, quia permensus est quadrantem νυχθημέρυ, Molucensibus meridiem conficiet. Et quum Zucotoræ verticem stringet Sol, tum Canariis orietur, Molucensibus occidet.

v. 26. *Atque vbi se primis extollit Phœbus ab vndis.*] Esto Zucotorinis oriri Solem.

v. 27. *Illis sexta manet.*] Molucensibus. Nam tum illis erit meridies, quia tunc illos premet aureus orbis, quod Meridianum eorum premet aurea Solis Rota.

v. 28. *Rursus ad Hesperios sexta est, vbi cedit in vndas.*] Rursus ad Habassenos sexta est, qui Hesperii & occidentaliores sunt illis, quando Molucensibus cedet in vndas.

v. 29. *Nos primam & summam.*] Nos, qui in Canariis sumus, eandem horam primam diei numeramus, quam illi sextam. Primam & summam dixit, quia summa hora noctis, id est duodecima confecta init prima diei. Sic Attici ἕνλω καὶ νέαν dicunt.

v. 30. *Et gelidum extremo.*] Lumen gelidum Solis orientis dicit poëtice, quia tunc minus eum sentimus, quam quum in punctum meridiei ascendit. Quamuis vnusquisque intelligit, quid velit Manilius, quia rem tritam & omnibus notam tractat: tamen haud cuiuis facile erat horum versuum sententiam extricare.

v. 31. *Alterius finis.*] τοῦ ὁρίζοντος.

Ibid. *Cognoscere giros*] Nos hic intelligebamus finem pro circulo, vt supra. Sed reclamat Gemblacensis. Nam habet *gyri.* fines igitur alterius gyri, id est ὁρίζοντος.

v. 32. *Circumfer faciles oculos.*] Nam Orizon nihil aliud, quam τερμαλισμὸς ὄψεως.

v. 33. *Quicquid erit cœli primum.*] Melius Gemblacensis:

Quicquid erit Cælique imum, Terræque supremum.

Nam imum cælum & extremum terræ coire videntur in finitione illius circuli.

Pag. 21. v. 2. *Redditque aut recipit.*] *Reddit* orientia, *recipit ponto* occidentia. Ac nescio. an pro *fulgentia* legendum *fugientia.*

v. 3. *Præcingit tenui.*] Præcingit Mundum, ὅτι διχοτομεῖ τὴν ὅλην σφαῖραν τοῦ κόσμου, ὥστε ἡμισφαίριον μὲν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, ἡμισφαίριον δ' ὑπὸ γῆν.

v. 4. *Hæc quoque per totum volitabit linea.*] Lineam circulum vocat. volitare ait, quia omnes Orizontes mobiles.

v. 5. *Hunc tantum.*] Scribe *Nunc tantum.* Vestigia veræ lectionis extabant in Gemblacensi: *Non tantum. Medium mediumque* dixit prisca elegantia, vt candidior candidiorque.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 6. *Nunc septem ad stellas.*] Septentriones.

Ibid. *nunc mota sub astra.*] Reliqua astra vocat mota, hoc est mobilia: quia oriuntur, & occidunt, ad differentiam Septentrionum, qui semper conspicui sunt. Ea sunt, quæ ab Arctico loci, ad Æquinoctialem pergentibus in conspectu sunt. Ergo secundum ea, quæ proponit, παραλλαγὴ, καὶ μετάπτωσις τοῦ ὁρίζοντος à Septentrione fiet ad meridiem. quod verum est. Et quæ de sensili Meridiano dicta sunt, eadem de sensili Orizonte dicantur, necesse est: quia posuimus alterum sine altero esse non posse: item παραλλαγὴν μεσημβρινοῦ non percipi, nisi κατὰ πάροδον CCCC stadiorum. Ergo totidem stadiorum τὴν τοῦ ὁρίζοντος παραλλαγὴν ponendum est: quamuis apud Geminum, & eius compilatorem Proclum τριακοσίων σταδίων, non τετρακοσίων ponatur.

v. 7. *Sed quocunque vagæ.*] Intelligit τὴν πρὸς μεσημβρίαν ἀπὸ τῆς ἄρκτου πάροδον.

v. 11. *Dimidium regit.*] Nos olim *tegit* correximus, & rectè. Ita ratio postulat, ita habet Gemblacensis. Ex cuius auctoritate totum versum ita legimus:

Dimidium teget, & referet varioque notabit Fini.

In eo erat *tegit* & *refert*. Ductus orationis, & futurum *notabit* ita legendum postulat.

Ibid. *Dimidium teget, & referet.*] ὥστε τὸ μὲν ἡμισφαίριον ὑπὲρ γῆν, τὸ δὲ ὑπὸ γῆν ὑπολαμβάνεσθαι. vt jam diximus.

Ibid. *Dimidium teget, & referet.*] Tangit definitionem Orizontis. Orizon est κύκλος ὁ διορίζων τό, τε φανερὸν καὶ τὸ ἀφανὲς μέρος τοῦ κόσμου.

Ibid. *varioque notauit Fine*] Locus deprauatus. Legendum profecto.

——— *varioque notabit*

Fini cum visu pariter sua fila mouentem.

v. 13. *Hic terrestris erit.*] Quasi reliqui omnes sint cælestes. Sed cur terrestris potius, quam cælestis, si tam extremum Cæli, quam Terræ præcingit? Hoc puto, quia ἡ σφαιροθήκη Orbis mechanici, qui instar est terræ, est loco Orizontis.

v. 14. *Et mundum plano.*] *Plano* χθαμαλῷ vnde *de plano legere*: item *Planipedes* χαμαίποδες. Atque omnino ὁ ὁρίζων est circulus jacens, vt illi πρὸς ὀρθὰς Meridianus est circulus stans.

v. 15. *Atque trahens à se titulum.*] Inepte. Optime Gemblacensis:

Atque a fine trahens titulum, memoratur Orizon.

ὁρίζων enim est finitor.

v. 16. *His addunt aliquos.*] Rectissime Codex Gemblacensis:

His adice obliquos, diuersaque fila trahentes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Ibid. *His adice.*] Altero I extrito dicebant Adicio. Sic Reicio. —*reice capellas.* Inde reicinium dictum vult Varro. In Apotelesmatis: ——*adice & ciuilia bella.*

Ibid. *Obliquos.*] Nam vterque obliquus, Zodiacus & Lacteus. Non poterat hæc egregia emendatio sine optimo codice præstari.

v. 18. *Alter habet.*] ὁ ζωδιακός, quem primo loco describit. Zodiacus ac Galaxias hoc habent commune; quod non λόγῳ θεωρητοὶ, vt reliqui omnes Sphæræ circuli, sed sensiles sunt. Vterque enim visu notatur. propterea ambos vno capite complectitur. Habent & commune, quod, vt diximus, vterque obliquus est.

v. 21. *Exercent varias naturæ lege choreas.*] Varro de omnibus stellis id dixit:

Quum pictus aër feruidis late ignibus
Cæli choreas astricas ostenderet.

Et ipse Manilius libro sequenti:

Signorumque choros, ac Mundi flammea tecta.

Et vetus Sphæra: κύκλε χορείας πρῶτος ἡγεῖται κειός. quanquam duas tantum stellas veteres Magistri χορευτὰς ἀστέρας vocarunt, nempe duas illas de tribus, quæ in cauda Cynosuræ circa polarem, quæ immobilis videtur esse, circumducuntur, in morem saltantium. Hyginus: *Sed in prioribus stellis vna est infima,* [in ima] *quæ polus appellatur, vt Eratosthenes dicit, per quem locum ipse mundus existimatur versari. Reliquæ autem duæ χορευταὶ dicuntur, quod circum polum versentur.* Scholia Germanici: *Supra alias decem* [duas. not. caudæ] *quæ præcedunt, & dicuntur* LVDENTES, *&* [est] *maxime altera,* [alta] *quæ vocatur Polus.* Fortasse LVDIONES. Id enim χορευταί. Sed nihil mutamus. Ludere autem est χορεύειν, & lusiones χορεῖαι. Cicero in Timæo: *Lusiones autem Deorum, & inter ipsos Deos concursiones.* Plato: χορείας δὲ τούτων αὐτῶν καὶ παραβολὰς ἀλλήλων. quæ verba interpretantur Manilium. Apud Ciceronem inepte legitur *Fusiones.*

v. 27. *tantoque notari.*] Lege —*tantumque notari Mente potest.*—— Vt etiam Gemblacensis habet. Non est, inquit, λόγῳ θεωρητὸς, vt alii, sed αἰσθήσει καταληπτός. neque vtique ἀπλατὴς, vt illi:

Sed nitet ingenti stellatus balteus orbe.

v. 29. *balteus orbe.*] Ζωδιακὸν Arabes المنطقة *Almantica,* seu نطاق *Nitac.* vocant. Vtrunque balteum, siue ζωστῆρα significat. Auctor Alcabicii: *Mantica est circulus, qui latus est in medio, & in ligatura strictus, & habet significare circulum Zodiaci.* Quibus verbis designatur, ita describi solitum, vt pingitur à Manilio. Nam latæ fasciæ modo pingebatur, qua si quis præcingat se, à tergo quidem latam & explicatam habebit: ad vmbilicum autem, vbi est nodus præcinctionis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

strictam. Quis dubitat latam fasciam ibi stringi, vbi nodus fit? Hoc dixi: quia in illum locum Alcabicii doctus amicus noster μαγειρίτης ea de penetralibus Mathematices eruit, quæ huic loco alienissima sunt. Iudæi artis magistri vocant Zodiacum חשב אפודת הגלגל opus Phrygionarium, id est limbum textilem.

v. 32. *bis sex latescit.*] Tribus circulis parallelis balteum Signiferi constare veteres scribunt. quorum duo extremi latitudinem circuli definiunt: medius in duas æquales partes, quæ sunt senum graduum, baltei latitudinem diuidit. Mechanici ταινίας vocant. Achilles Statius de Zodiaco: ἔχει δὲ καὶ ἐγχαράξεις τρεῖς, ἃς οἱ μαθηματικοὶ ταινίας καλοῦσιν. ἔστι δ᾽ ὁ καταχεχεισμένος ἐν τῇ σφαίρᾳ κηρῷ μεμιλτωμένῳ. Veteres illi latitudinem huius circuli secundum τὰς τῶν πλανητῶν παρεγκλίσεις definiuerunt. Quod si sequimur, non jam senum graduum, sed octonum partes illas duas describemus. Nam maxima Veneris παρέγκλισις est fere partium VIII. Ita non bis sex, sed bis octo latescet fascia partes. Illustris Picus Mirandula, quum legeret Zodiaci fasciam in. XII gradus patere, putauit necessarium esse, vnum quodque Signum XII graduum latitudinem habere: ita vt latitudinem Zodiaci πρὸς τὰ ζωδίων πλάτη, non autem πρὸς τὰς πλανωμένων παρεγκλίσεις accipiat. Mendose. Nam quædam ζώδια non in tantum patent, quædam etiam in longius. puta, Tauri pes extra Zodiacum procedit: & ex duobus Piscibus is, qui Australis est, multum extra Zodiacum παρεγκλίνει. Geminus: Ἔτι δέ τινα τῶν ιβ ζωδίων οὐχ ὅλα κεῖται ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ· ἀλλ᾽ ἃ μὲν ἐστι βορειότερα αὐτοῦ, καθάπερ ὁ λέων, ἃ δὲ νοτιώτερα, καθάπερ ὁ σκορπιός. Locus Mirandulani est libro septimo contra Astrologos. Ad rem. Zodiacus dupliciter accipitur, aut Solis, aut aliarum vagantium ratione. Solis quidem ratione dicitur ἐκλειπτικὸς κύκλος, ἡλιακὸς κύκλος, ὁ διὰ μέσων τῶν ζωδίων κύκλος. Propter alios vagantes dicitur πλατὺς κύκλος, vt hic Fascia. Et quanta erit vagantium maxima in vtranque partem παρέγκλισις, tantam eius altitudinem esse ponendum.

v. 33. *Quæ cohibet vario labentia sidera cursu.*] Eius fines in latitudinem non egredi sidera, falsum jam demonstrauimus. Nam ζώδια quædam etiam extra sex gradus promota sunt, vt supra ostendimus: Venus autem etiam vsque ad VIII euagatur. Sed πλατύτερον hæc accipienda sunt.

Pag. 22. v. 1. *Alter in aduersum.*] ὁ γαλαξίας: qui quidem nullum in Sphæra vsum habet. Sed quia absolute τὴν περὶ τοῦ οὐρανοῦ πραγματείαν persequitur, ponendus necessario fuit. Veteres tamen & in Sphæra solida ponebant. Achilles: ὁ γαλαξίας ἐστὶν ὁ ἐν τῇ σφαίρᾳ καταχεχεισμένος κηρῷ λευκῷ. Arabes vocant طريق اللبانة viam lactis.

v. 2. *& paulum à Boreæ gyro.*] Gemblacens. *Et paulum ad Boreæ gyros.* Quod non sequar.

v. 3.

v.3. *Transitque inuersæ.*] Inuersam Cassiepeam vocat πρὸς τὴν ἀστροθεσίαν. Capite enim cernuans occidit κυβιστητῆρος δίκην. Aratus:

——— τὰ γὰρ οὐκέτι οἱ κατὰ κόσμον
φαίνεται ἐκ δίφροιο, πόδες καὶ χεῖρες ὕπερθεν.
ἀλλ' ἥγ' εἰς κεφαλὴν ἴσα δύεται ἀρνευτῆρι
μειρομένη γονάτων. ———

Marcus Tullius:

——— *neque ex cælo depulsa decore,*
Fertur. Nam verso contingens vertice primum
Terras, post humeris, euersa sede refertur.

Hyginus: *Hæc occidens, Scorpione exoriente, capite cum sedili resupina ferri perspicitur.* Hunc gestum cadentium inpronum cernuationem & cernulationem veteres dixisse, in Festum notauimus ex Varrone & Glossariis. Apuleius Milesia nona: *super mensam cæruleus corruens.* Legimus, *cernulus corruens.*

v.5. *Aquilamque supinam.*] Hoc contra asterismos, qui μετάφρενον eius nobis obuersum pingunt, & Theonem, qui τὰς μορφώσεις vultibus in cælum, tergis in nos conuersis χειρογραφεῖσθαι testatur.

v.10. *Centauri alterius.*] Australis, qui & Chiron.

v. 12. *Geminosque per imum.*] *per ima.* & ita Gemblacensis. Intelligit autem pedes Geminorum.

v.17. *Quotiens præciditur ipse.*] Hoc est, διχοτομεῖ, καὶ διχοτομεῖται. Nam duo sunt magni Circuli idem centrum cum Sphæra habentes. Intersecant igitur sese.

v.22. *Ac veluti virides.*] Subintelligendum τὸ QVVM. Vt in Ætna. *Ac veluti resonante.* Vide quæ in illum locum adnotamus.

v.24. *Inter diuisas æqualibus.*] Proculdubio legendum:

Inter diuisas æquabilis est via partes.

v.28. *Candidus in nigro.*] Nigro, κυανέῳ.

v.29. *Cæruleum findens.*] Aratus:

——— κεκεασμένον εὐρέϊ κύκλῳ Οὐρανόν. ———

v.32. *Et resupina facit.*] Suspicere facit homines. Eleganter. Ex admiratione resupinant homines vultus ad intuendum Galaxian. Accepit ab Arato, vbi de Galaxia:

——— τῆμος δὲ περὶ φρένας ἵκετο θαῦμα.

Pag. 23. v. 2. *Num se deductis.*] *Diductis.* Semper ita erratum fuit in hoc auctore.

v.3. *Seminibus.*] Lege *Segminibus*: Hoc est ἡμισφαιρίοις. In eos hæc dicuntur, qui putabant τὸν γαλαξίαν ἐκ συμβολῆς τῶν δύο ἡμισφαιρίων συνεστηκέναι.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Quis dubitet *ſegminibus* pro *ſeminibus* legendum? Stipitem prorſus eſſe oportet, qui hoc non videat. Nam quid eſt *deductis ſeminibus?*

Ibid. *Segminibus.*] Contra dixit infra:

—— *duplicisque extrema cauernæ*
Conueniant, cælique oras, & ſidera jungant.

Nam ibi cæli oras, vt hic ſegmina. Si enim ſegmina, ergo oras habent.

v. 3. *raraque labent compage carinæ.*] Carinam τὴν ψαλίδωσιν καὶ καμάρωσιν vocauerit; ſiquidem mendo locus vacat. Sed Gemblacenſis habet:

——— *raraque labent compagine rimæ.*

Optime. Non indigent interprete.

v. 4. *laxato pectore lumen.*] Vitioſe, vt paret. Gemblacenſis recte. *laxato tegmine*. Hæc omnia luculentiſſima ſunt.

v. 8. *cælique oras & ſidera tangant.*] Melius Gemblacenſis: *& ſidera jungant*. quanquam τὸ *ſidera* ſuſpectum eſt. Neſcio, an Manilius ſcripſerit, *& fœdera jungant*. Nam quia federa ſcriptum erat ſine diphthongo, inde anſa librario deprauandi locum. ἓν διὰ δυοῖν, Maniliane orarum fœdera.

v. 9. *Perque ipſos jungat.*] Repone ex Gemblacenſi: *Perq; ipſos fiat nexus.* Manifeſta ſententia.

v. 11. *Clara compagine verſus.*] Fortaſſe ſcripſerit Manilius: *compagine rurſus.*

v. 14. *Illac Solis equos.*] Ariſtoteles: οἱ δὲ τὸν ἥλιον τοῦτον τὸν κύκλον φάσκουσί ποτε. Tu viſe locum.

Ibidem: *diuerſis curribus iſſe.*] Profecto legendum *curſibus*, vt habet Gemblacenſis.

v. 16. *Exuſtas ſedes.*] οἷον οὖν διακεκαυκέναι τὸν τόπον τοῦτον, ἤτι τοιοῦτον ἄλλο πεπονθέναι πάθος ὑπὸ τῆς φορᾶς αὐτῶν.

v. 19. *Fama etiam antiquis.*] Opinio Pythagoreorum. Ariſtoteles.

v. 24. *Orbemque regentem.*] Gemblacenſis: —— *orbemque rigentem.* Nihil verius. Nam qua currus Solis ibant, erat flammea & ignea via. nunc diuerſis curſibus Solis, eam viam rigentem factam. Sic in ſecunda Inſtitutione.

Æternas ſuperare niues, orbemque rigentem
Prona Lycaoniæ ſpectantem membra puellæ.

v. 26. *Errantes nutu flammas.*] κυριολογία. nutu προσνεύσει.

v. 27. *Curuiſque quadrigis.*] Curuas quadrigas vocat equos ab orbita deflectentes. vt quum ſcilicet funales equi ἀτακτοῦσι, neque directam orbitam tenent. Tunc enim vere curuum σχῆμα efficiunt. neque vero aliter ſentit Sidonius in Narbone:

Incur-

Incuruantur equi. proterua currum
intrat turba rotas. ——— Quod Sidonius *Incuruantur*, id Ouidius *Expatiantur equi.*

v. 33. *faciem seruantia casus.*] Gemblacensis *reserantia casus.*

Pag. 24. v. 1. *Mollior è niueo.*] Ita interpungendum.

Nec mihi celanda est famæ vulgata vetustas
Mollior: è niueo lactis fluxisse liquorem Pectore, &c.

Molliorem famam vocat comparatione illius Phaëtonteæ, quæ violentior esse videtur.

v. 3. *cælumque colore Infecisse suo.*] Rhetorum est πείθειν, Philosophi ἀποδεικνύειν. Ita eorum sunt ἔνδοξα ἐπιχειρήματα: huius ἀπόδειξις. Sed & Rhetor interdum ἀποδείξει vtitur, & Philosophus ἐνδόξῳ ἐπιχειρήματι. Nam ἔνδοξα ἐπιχειρήματα multum possunt post ἀποδείξεις. Sic Manilius post ἀποδείξεις de Lacteo circulo ἔνδοξα ἐπιχειρήματα è medio vulgi petita, puta fabulam Phaëthontis, & de lacte Iunonis adfert: quod solet facere aliquando Aristoteles: quem non piget interdum fabulas vulgi in medium producere: non vtique quod in illis verum sit, sed quia à vero ortæ vt plurimum. De lacte Iunonis, præter Grammaticos, & Mythologos, habes plene apud Philoponum in primum Meteoron.

v. 6. *An maior densa stellarum.*] Democriti. πολλῶν καὶ μικρῶν καὶ συνεχῶν ἀστέρων συμφωτιζομένων ἀλλήλοις διὰ τὴν πύκνωσιν συναυγασμὸν τὸ λεγόμενον γάλα ἀποτελεῖν.

Ibidem: *stellarum turba corona.*] συναυγασμὸς πολλῶν ἀστέρων, vel συναθροισμός.

v. 7. *Contexit flammas.*] συνυφαίνει, συμπλέκει. Sed non deterius est, quod in Gemblacensi legimus. *Connexit flammas.* Sic infra *collato fulgore.*

Ibid. *& crasso lumine.*] crassum lumen τὴν πύκνωσιν τῶν φωτισμῶν.

v. 8. *Et fulgore nitet collato.*] *Fulgore collato* τῷ συναυγασμῷ.

v. 9. *An fortes animæ.*] Aliud ἔνδοξον, quod Heroum animæ in Lacteum circulum recipiuntur. Cuius rei fabulæ veterum plenæ. Habes & apud Philoponum in primum Meteoron, Macrobium in somnium Scipionis.

v. * *Castra Ducum.*] Versus irreptitius: cuius ἀκροτελεύτιον conformatum est ex tertio versu procemii libri sequentis. Præterea non de castris, aut bello, aut similibus sermo, sed tantum de viris fortissimis, & illis, qui aliquo virtutis nomine claruerunt. An dicemus Troiam victam sub Hectore relatam ad circulum Lacteum? Tamen potest fieri esse aliquos, quibus has nugas interpretari magis sit cordi, qnam nobis auctoribus illas expungere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 20. *Atq; Asiæ gentes.*] Vitium huius versiculi non poterat deprehendi sine ope melioris libri. Gemblacensis igitur recte habebat:

Atque Asiæ gentes, & Magno maxima Pella.

Alexander Pellæ natus erat, vt & pueri sciunt, & Iuuenalis indicat:

Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis.

v. 21. *& strictas pondere mentes.*] Sic locutus est in Sphæra barbarica. ——— *strictos nec crede Catones.* Strictos ἰδιοτρόπους, & qui non sunt κοινωνικοί. Firmicus: *strictos & auaros efficiet.*

v. 24. *& qui fabricauerat illum.*] Fabricam Socratis Platonem dicit, vt Albinouanus opus Cæsaris Brutum à Cæsare informatum:

Et magnum magni Cæsaris illud opus.

v. 26. *Persidis & victor.*] Xerxes non fuit Persidis victor, sed à Patre relictæ rex. Sed Poëtis familiare reges domitores vocare.

v. 28. *Tarquiniosque minis.*[Neque hic vitiosus locus sine Gemblacensi purgari poterat. Habet enim ille liber: *Tarquinioque minus, Reges.* Et Reges omnes Romanorum, minus Tarquinio, excepto vno Tarquinio. Perspicua & optima sententia. Omnes Reges Romanorum, præter vnicum Superbum, virtus sua in cælo aut Lacteo circulo collocauit. Nam Superbus nullis meritis eo peruenire potuit.

Ibid. *& Horatia proles Tota acies pontis.*] Falsum. Hoc enim non ad trigeminos Horatios, sed ad vnicum eorum gentilem Coclitem pertinet, de quo infra. Gemblacensis habet *Tota acies partus.* Lego: *Tota acies partis.* Curiatii trigemini fuerunt tota acies Albanorum, vt Horatii trigemini fuerunt tota acies partis suæ, id est Romanæ: quia non prælio vtriusque exercitus, sed dimicationi horum tota fortuna belli commissa. Eleganter hoc dictum. Sic in priori apotelesmatico de eodem dixit: *Nulla acies tantum vicit, pendebat ab vno Roma viro.* Quare verissima est emendatio nostra.

v. 31. *Et Romana ferens.*] Ad statuas Coclitis allusum, quæ cum corona ciuica formabantur. Coronæ autem ciuicæ murorum specie erant.

v. 32. *Et cum militia.*] Gemblacensis. *Et cum militio.* Legendum: *Et commilitio.* Perspicuitas & elegantia sententiæ est vicem interpretis. Habes commilitium vocem apud Plin. iuniorem lib. x. epist.

v. 33. *Qui gestat in alite Phœbum.*] Tria hæc Phœbi tutela, Coruus, Cycnus, Delphinus. De Coruo & Delphino testes habes veteres nummos xv virum sacris faciundis. In illis expressa est Delphica tripus Phœbi cum Coruo in inferiori parte, Delphino in superiore. De Cycno & Delphino Martialem sponsorem dabo.

Campis diues Apollo sic marinis,
Sic semper senibus fruare Cycnis.

Campas veteres Latini omnia κητώδη & ingentes pisces vocabant. Vide

Festum

Festum. κατ' ἐξοχὴν igitur Campas marinas vocat Delphinos Phœbo sacros, vt apparet ex nummis XV virum. Vulgo inepte: *murinis* pro *marinis* legebatur, mendosius an ineptius. Vnde pugna Lapitharum Grammaticis nata, quorum Σμινθέας Apollines & alia nugatoria missa facimus. De Campis, & Hypocampis vide non inutilia in iuuenilibus conjectaneis nostris.

Pag. 25. v. 1. *Et Ioue qui meruit.*] Asseruit Iouem, hoc est, Capitolium à Gallis. Et recte conditorem Romæ Camillum vocat, qui aliter Romulus vulgo dictus fuit. Eius autem victoria fuit quasi quædam vrbis παλιγγενεσία.

v. 4. *& tertia palma Marcellus.*] Propter tertia opima. Est autem λέξις ἐσχηματισμένη, *Marcellus tertia palma.* Vt apud Virgilium in Culice:

Hic & fama vetus nunquam moritura per ævum
Curtius. —— In Bucolico:
Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum. Silius:
Atque hic egregius linguæ nomenque superbum
Coruinus. ——

v. 6. *Certamen Decii votis.*] Gemblac. *Certantesq; Deci votis.*

v. 7. *Inuictusque mora Fabius.*] Gemblacens. *Inuictusq; mora Flauius.* nimirum priscam eius nominis scripturam sub vitiosa lectione refert. Fauius enim veteribus illis scribebatur, non Fabius. Fauia apud priscos erat fouea. Vnde Fauii dicti, quod auctor gentis est ita dictus à fouea, siue fauia, ad quam eius matrem compresserat Hercules.

v. 8. *socio per bella Nerone.*] Ita etiam loquitur Valer. Flaccus VI.

—— *quis fretus equis per bella, virisque.*

Eadem paulo post locutio importune repetitur.

—— *socio per templa Tonante.* Sic paulo ante:
—— *& Pyrrhi per bella Papirius vltor.* Et nimius est in hisce tautologiis Manilius.

v. 11. *Ante Deum princeps.*] Deum Cæsarem. Historiis Græcis Καίσαρ ὁ θεὸς vt Diodoro. Pompeius igitur ante Cæsarem erat princeps Reipublicæ, vt post eum Cæsar, qui θεός.

v. 12. *& Claudia magna propago.*] Magis placet *& Claudi magna propago,* vt in Gemblacensi. quanquam *Clausi* legendum tunc fuerit. Clausus enim auctor Claudiæ gentis. Ouidius in Maio:

Dedicat hoc veteris Clausorum nominis heres.

v. 14. *matrisque sub armis.*] Matrem, nisi fallor, vocat Octauiam, quæ socrus erat. Eius enim filiam Marcellam vxorem duxerat Agrippa. Hæc omnia in gratiam Augusti. Gemblacensis hic corruptus est.

——*matrisq; sub armis Miles Agrippinæ. ventrisque.*——

Hoc moneo, ne quis putet aliquid boni in illo monstro lectionis latere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Nam judicio opus est in veterum codicum lectione. neque omnium est illis bene vti. Sed quare Agrippa miles sub armis matris suæ? An strenuus ille dux militauit sub matre sua? Itaque nugatoria hæc sunt, & locus deprauatus. Suspicor Poëtam scripsisse.

—— *Martisque sub armis Miles Agrippa sui.*

An intelligendum armos non arma? id est, vlnas? ἀγκάλας, ὠλένας Poëtæ Græci dixerint. ita interpretabimur, jam sub ipsa nutrice cum lacte imbibisse militarem scientiam. Calpurnius:

—— *maternis caussam qui lusit in vlnis.* Id est, qui sub ipsa matre etiam lactens hausit præcepta eloquentiæ.

v. 17. *Quod regit Augustos.*] *Augustus.* Et ita Gemblacensis. Sed quare dicit cælum regi ab Augusto, quod nondum tenebat? id est, in quod nondum relatus erat. Hoc mortuo Augusto melius conueniebat. Neque huc illud facit hilum: *Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.* Nam terras ab Augusto, cælum à Ioue regi dicit.

v. 19. *Altius ætherei.*] Post finem antecedentis versus ponenda τελεία distinctio. Nam hoc vult: altius, quam patet Galaxias, ibi esse sedem Deorum: secundum illam Galaxias est sedes Heroum.

Ibid. *Altius ætherii qua.*] Subaudiendum τὸ QVAM. Altius quam qua patet Galaxias. nimirum cælum. Eiuscemodi particulas QVAM, QVVM, VT, à Poëtis reticeri non raro, alibi non semel docuimus.

v. 21. *Qui virtute sua similes.*] Similes Diuis, ἀντίθεοι ἥρωες. Vestigia Diuum. Cælum. Catullus:

Ac quanquam me nocte premunt vestigia Diuum.

v. * *Sunt alia aduerso.*] Hi quatuor versus, quam importune hic positi sint, satis fidem fecerit principium. Nam hoc modo sequeretur, hactenus tantum tractatum esse de stellis: & proinde recte continuari sermonem de Planetis. Atqui de circulis recenter & Galaxia actum est, & quidem prolixissime. Præterea si hoc admittimus, ergo circuli sunt sidera. Sunt alia, inquit, sidera quinque. Ergo quæ proxime dicta sunt, ea quoque sidera. Atqui circuli sunt. Ergo circuli sunt sidera. Vides ἀτοπίαν. At quomodo post quatuor versus reiecti recte cohæreant, mox patebit.

v. 23. *Hic prius.*] Gemblacensis *Ac prius.* Potest etiam ferri, *At prius.* Nam dixit ante, Hæc est Heroum sedes, & tempus erat jam ad alia tractanda stilum conuertere. Sed tamen reuocat me cognata materia Cometarum. Absolutis enim iis, quæ de lacteo circulo dici poterant, antequam libro coronidem imponat, cognatam circulo lacteo materiam de Cometis subjungit. Recte Manilius, vt alia, Cometas statim Galaxiis subjungit. Cognatam enim Cometarum & Galaxiæ materiam dicit Aristoteles: ὥς ἔιπερ καὶ περὶ τῶν φαινομένων κομήτας ἀποδεχόμεθα τὴν αἰτίαν ὡς εἰρημένην μετρίως, καὶ περὶ τοῦ γάλακτος

τὸν αὐ-

τὸν αὐτὸν ἀπλανῶν τρόπον ἔχειν. Alioquin & ad Astrologiam hæc quoque materia pertinet, quatinus Astrologi in Cælo primos effectus ponunt: secundos in regione, quæ eos & Lunam interest. In Cælo quidem sunt stellæ, quæ dicuntur μετέωρα: & vocantur Signa prima. Infra Cælum sunt, quæ vocantur μετάρσια, quæ & Aristoteli μετέωρα καὶ φθαρτικά, vt κομῆται, πυρσοὶ, διάττοντες, δαλοί: Et sunt quæ Astrologis Signa secundaria dicuntur: quod secundas à Stellis vires habeant. Hermes ἐν Καρπῷ: οἱ διάττοντες, καὶ οἱ κομῆται δευτέραν φέρουσι τῶν ἀποτελεσμάτων. Item: ὅτε δηλώσῃ ἡ ἐνέργεια διαθέσεις τι, χρῶ συνεργοῖς καὶ τοῖς φθαρτικοῖς ἄστροις, ἤτοι τοῖς δευτερείοις. Sed, vt dixi, non tanquam Astrologus hæc addidit Manilius, sed tanquam Physicus, & implendæ mundi Sphæræ. Nam totus hic liber Physicus est, non Astronomicus.

v. 24. *Implenda est Mundi facies.*] Nam implendæ Mundi faciei post stellarum, & circulorum doctrinam, deerat τῶν μετεώρων tractatio.

v. 25. *Quicquid vbique nitet.*] Tractaturus de omni corpore, quod in Cælo nitet, vt ipse loquitur, memor à se Planetarum quinque mentionem nullam factam, eam obiter huc reiicit, vt ab eis, ad reliquos ignes, qui sub Luna fiunt, opportune transeat.

v. 25. *Quicquid vbique nitet.*] Post hunc versiculum reiiciendi sunt illi quatuor de quinq; Planetis, quos non solum antecedentia, sed etiam sequentia huc pertinere probant: antecedentium quidem absurditas, si quidem ibi relinquantur: consequentium autem conuenientia. Nam quia dixit:

Sunt alia aduerso pugnantia sidera Mundo: Postea recte subiicit:

Sunt etiam raræ sortis natalis euntes.

v. 26. *Sunt alia aduerso.*] Quia dixit se velle tractare de eo, quodcunque viget, & nitet in Cælo. at nondum de Planetis tractauit, quum supra inerrantes omnes descripserit, propterea nunc ipsorum Planetarum nomina ponit, quia sunt inter ea, quæ corpus per omne vbique nitent, & vigent.

Ibid. *Sunt alia aduerso.*] Alia præter ea, quæ in capite τῶν ἀπλανῶν memorauimus. Septem vagantes Græci vocant πλανήτας, Nigidius Errones, Aratus μεταβάτας. Eos vno versiculo comprehendit vetus Poëta. Μήνη, Ζεὺς, Ἄρης, Παφίη, Κρόνος, Ἥλιος, Ἑρμῆς.

Ibid. *pugnantia.*] ἀντιπάλαις. Nam τῷ παντὶ nihil contrarium.

v. 30. *Sunt etiam raræ sortis.*] Præter quinque illos Errones, sunt etiam alii ignes, quos quidam stellarum numero habent.

Ibid. *raræ sortis natalis.*] ἰδιότητα γενέσεως, ἀλλοκότου φύσεως. Sed contra Seneca: *Cometa æternus est, & sortis eiusdem, cuius & cætera.*

Ibd. *euntes Protenus.*] Hic *protenus*, vt apud Virgil. *Protenus æger ago.*— Sunt autem διάττοντες, non qui proprie Cometæ dicuntur. In quibus potes etiam numerare quæ dicuntur σέλα. Seneca fulgores vertit. *Hi*, inquit, *ful-*

gores dicuntur: quia breuis facies illorum & caduca est, nec sine injuria decidens. Sæpe enim fulminum noxas ediderunt. Ab his tecta videmus icta, quæ astrapoplecta Græci vocant. Virgilius:

Illam summa super labentem culmina tecti
Cernimus Idæa claram se condere silua,
Signantemque vias: tum longo limite sulcus
Dat lucem, & late circum loca sulfure fumant.

v. 32. *tractosque perire Cometas.*] Cometas genus facit, eiusque species σέλα, διάττοντας, δαλούς. Sunt enim, quos ipse tractos vocat. Operæ autem hos duos versus loco suo luxarunt. Reponendum enim ita:

Sunt etiam raræ sortis natalis euntes
Protenus, & raptim subitas candescere flammas
Aera per liquidum. ——

v. 33. *Rara per ingentes.*] In genere omnes Cometas raro contingere, & scimus omnes, & Aristoteles caussam docet: τοῦ δὲ μὴ γίνεσθαι πολλοὺς, μηδὲ πολλάκις κομήτας, αἴτιος ἥτε τοῦ ἡλίου, καὶ ἡ τῶν ἄστρων κίνησις οὐ μόνον ἐκκρίνουσα τὸ θερμὸν, ἀλλὰ καὶ διακρίνουσα τὸ συνιστάμενον.

v. 33. *per ingentes viderunt.*] Quod sæpenumero bellicos motus antecedant.

Pag. 26. v. 2. *Humidior sicca.*] Humidiorem spiritum vocat τὴν τοῦ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐπὶ τῇ γῇ ὑγροῦ ἀτμίδα. Siccam auram τὴν αὐτῆς τῆς γῆς οὔσης ξηρᾶς καπνώδη ἀναθυμίασιν. Aristoteles.

v. 6. *flamma capacem.*] Melius *rapacem.* id est τὸ ὑπέκκαυμα. Aristot.

v. 8. *Principia aurarum.*] ἀρχὴν πνευματώδη. Aristot.

Ibid. *volucrique simillima fumo.*] καπνώδη σύστασιν. Aristot.

v. 10. *pariterque cadunt fulgente Cometa.*] Breuissima illis mora est: quum pereant ipso Cometa fulgente. Vix Cometa fulgere incipit, quum ecce statim exolescunt, vt loquitur Seneca. Nam & hic quoque Cometa est genus. Magis tamen placet, quod olim emendabamus, —*fugiente Cometa.* Nam ita potius sententia postulare videtur.

v. 11. *Quod nisi vicinos.*] Plinius: *breuissimum, quo cernerentur, spatium septem dierum annotatum est: longissimum octoginta.* Quidam doctus vir suis ad Senecam Notis, quia sciebat à Seneca Cometem visum sex continuos menses, putabat in Plinio legendum CLXXX. Sed frustra est. Nam hæc Plinii fuit opinio, & aliorum veterum. In quo tamen eum falli tum exemplum à Senecea adductum, tum experientia ipsa conuincit. Obseruauimus enim Cometem per dies plusquam CX. Non pigebit adscribere locum ex Nicephoro Gregora insignem de Comete: Κομήτης περιφανὴς περὶ τὸ τοῦ ταύρου δωδεκατημόριον περὶ τὰ ἑωθινά τε καὶ ὄρθρια τῆς νυκτὸς φαινόμενος μικρὸν ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα. καὶ ὅσον ὁ ἥλιος παρήλαυνεν εἰς τὰ ἑπόμενα, τοσοῦτον καθ᾽ ἡμέραν εἰς πλέον ἠρέμα.

ἠρέμα διΐστατο τοῦ ὁρίζοντος, ἕως καὶ αὐτὸ δὴ τὸ μεσουράνημα ἤδη παρήλλαξεν. ὁπότε γὰρ ὁ κομήτης τὰ πρῶτα φαίνεσθαι ἤρξατο, τὴν θερινὴν ὁ ἥλιος ὥραν ἐποίει διϊὼν τὸν καρκίνον. ὁπότε δ᾽ αὐτὸς ἐμαράνθη, καὶ ἀφανὴς ἦν, τὰς φθινοπωρινὰς ὁ ἥλιος ἐποίει τροπάς. ὡς γίνεσθαι τὸ ἀπὸ θερινῆς τροπῆς, μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς, τριῶν δωδεκατημορίων διάστημα, ὅπερ ὁ ἥλιος ἤλασε τοῦ κομήτου περὶ τὸν ταῦρον ἑδραζομένου, καὶ ἠρέμα ἑαυτὸν ἀναλίσκοντος. Insignis locus. Propterea historiam verbis ipsius scriptoris adducere placuit. Vbi nota de Cometa cum Sole surgente, & interdiu apparente. item de tempore durationis à Solstitio, ad æquinoctium autumnale; nempe dies CIII, aduersus Plinii sententiam, vt etiam monuit Frater Martinus ordinis Prædicatorum, scribens sub Iohanne XXI Papa ante annos CCC: *Anno Domini MCCLXIV Cometes tam notabilis apparuit, qualem nullus ante tunc viuens viderat. Ab oriente enim cum magno fulgore surgens, , vsque ad medium hemisphærii, versus occidentem, comam perlucidam pertrahebat. Et licet in diuersis mundi partibus forte multa significauerit : hoc tamen vnum pro certo compertum est, vt quum plus quam per tres menses durauerit, ipso primo apparente, Papa* (Vrbanus IV.) *cæpit infirmari : & Cometes disparuit.*

v. 14. *Immensum.*] *Immersum.*

v. 15. *Tum quia non vna specie.*] Omnino ad verbum Aristot. interpretatur. Ille enim τὰ σχήματα vult accidere ὅπως ἂν τὸ ἀναθυμιώμενον τύχοι ἐσχηματισμένον. ἐὰν μὲν γὰρ πάντῃ, κομήτης. ἐὰν δ᾽ ἐπὶ μῆκος, καλεῖται πωγωνίας, &c.

v. 20. *tenuisque capillos.*] *Capillus.* Et ita Gemblacens.

v. 21. *Diffusos radiis.*] Et tunc est verus κομήτης, vt jam ex Aristotele docuimus.

v. 22. *Nam prior hæc facies.*] Gemblacensis. *Nunc prior hac species.*

v. 23. *Et globus.*] Et fit πωγωνίας. Anno Christi DXVIII, Iustino & Eutaricho Coss. ἀνῆλθεν εἰς πέραν ἐν τῇ ἀνατολῇ ἀστὴρ φοβερὸς ὀνόματι κομήτης ὃς εἶχεν ἀκτῖνα πέμπουσαν ἐπὶ τὸ κάτω, ὅντινα ἔλεγόν τινες πωγωνίαν εἶναι.

v. 24. *Interdum æquali.*] δοκίς.

v. 25. *Qnadratamve trabem.*] δοκόν. Seneca : *Charimander quoque in eo libro, quem de Cometis composuit, ait, Anaxagoræ visum grande insolitumque cælo lumen, magnitudine amplæ trabis, & id per multos dies fulsisse : Talem effigiem ignis longi fuisse, Callisthenes tradit, antequam Burim & Helicem mare absconderet.* Aristoteles ait, non trabem illam, sed Cometem fuisse. Nonnus libro primo:

> καὶ δοκίδες, μάρμαιρον ἐπήλυδες. οἷα δὲ μακραὶ
> ἠερόθεν τανύοντο δοκοὶ δολιχήρεϊ πυρσῷ.

Anno Christi CCCCLXVII, Busæo & Iohanne Coss. ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ, σημεῖον μέγιστον ὑπό τινων λεγόμενον σάλπιγξ, ὑπό τινων δὲ Λοχίας, ὑπό τινων δοκός.

Ibid. *teretemve columnam.*] Qualis visa anno Christi currente MXXIV, Constantinopolitano ineunte 6543. Cedrenus: τῷ δ᾽ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ ϛ Φ Μ Γ ἰνδικτιῶ–

ἐνδικτιῶνος Γ πυρὸς ἐφάνετο στῦλος κατὰ τὴν ἕω, τὴν κορυφὴν κεκλιμένην φαίνων πρὸς μεσημβρίαν.

Ibid. *compagine.*] ἀκυρολογία. In trabe aut parallelepipedo nulla est compago, aut ἁρμογή. Sed imaginandum epipeda inter se iuncta esse.

v. 26. *Quin etiam tumidis.*] πιθίας, πιθίτης, πιθεύς. Tot modis enim dictum video.

Ibid. *paruosque capillos.*] Totus locus ita legendus:

Quin etiam tumidis exæquat dolia flammis
Procero distenta vtero. paruosque capillos
Mentitur paruos ignis glomeratus in orbes.

Nam & Gemblacensis habebat *glomeratus*. Sed in eodem male erat *Partosq; capillos*. Quidam pruritu innouandi dixisset rectam esse lectionem, & innui Parthos, capillos, quia Parthi comati. Vnde quum ægrotante Vespasiano, paulo ante decessum eius nunciatum esset, cometen apparere: elusit portentum interpretatione, & ad Parthorum regem, qui comam pasceret, non ad se, dixit pertinere. Certe non defuturi sunt, quibus hoc commentum arridebit.

Ibid. *paruosque capillos.*] βοστρυχίας.

Ibid. *glomeratus in orbes.*] Persistit in tralatione. Nam orbis etiam dicitur βόστρυχος & cincinnus. Martialis:

Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus. —— Annulum vocat, qui hic orbis.

v. 29. *Hirta figurantis.*] Legendum:

Hirta figuratur tremulo sub lumine messis.

Aristoteles: ἂν πλάτος ἔχῃ καὶ μῆκος τὸ ὑπέκκαυμα, πολλάκις ὁρᾶται καιομένη φλὸξ, ὥσπερ ἐν ἀρούραις καιομένης καλάμης. Hirtos cometas simpliciter vocat Plinius. Sed melius veteres libri, qui habent HIRCI. αἶγες quoque sunt in Cometis.

v. 30. *Lampadas & fissas.*] Legendum:

Lampadias fissus ramosos fundit in ignes.

Nam faces fissæ sunt: quod Virgilio dicitur inspicare.

—— *ferroque faces inspicat acuto.*

Plinius libro II. capite XXV. *Lampadias ardentes imitatur faces.* Fissus accusatiuo plurali τὰς σχίσεις. Sic apud Tertullianum libro de castitate Sancitus pro Sanctione, Expiatus pro Expiatione, in Valent. *Ob pristinum de Virginitate sancitum.* qui locus male vulgo capitur. Laërtius in Zenone: Κομήτας καὶ πωγωνίας καὶ λαμπαδίας πυρὰ εἶναι ὑφεστῶτα. λαμπαδίας κομήτης, qui aliter λαμπὰς Senecæ & Achilli Statio. Lucanus:

Nunc iaculum longo, nunc sparso lumine lampas
Emicuit cælo. —— Calpurnius:

Non

Non per vtrunque polum, ſicut ſolet, igne cruento
Spargit, & ardenti ſcintillat ſanguine Lampas.

In noſtris collectaneis Græcis; anno primo Olympiadis CII. Λαμπὰς ὤφθη κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐπὶ πολλὰς νύκτας τοσαύτην ἔχουσα λαμπρότητα, καὶ δύναμιν τοῦ φωτὸς, ὥστε ἐπὶ τῆς γῆς σκιὰς ποιεῖν παραπλησίως τῇ σελήνῃ.

v. 32. *Quum vaga per liquidum.*] Gemblacenſ. per nitidum.

Ibid. *Scintillant lumina.*] Scintillatione fiunt αἶγες. Ariſtoteles: ἐὰν πλέον τὸ ὑπέκκαυμα ἢ κατὰ τὸ μῆκος, ἢ κατὰ τὸ πλάτος. ὅταν μὲν οἷον ἀποσπινθηρίζῃ ἅμα καιόμενον (τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ παρεκπυροῦσθαι, κατὰ μικρὰ μὲν, ἐπ' ἀρχὴν δὲ) αἲξ καλεῖται). Seneca: Ariſtoteles quoddam eorum Capram vocat: *Si me interrogaveris quare, prius rationem mihi reddas oportet, quare Hœdi vocentur.* Atque hæc quidem ſcurriliter, vt ſolet, Seneca. quaſi Ariſtoteles ſit auctor eius appellationis, qui dixit αἲξ καλεῖται, non αἲξ καλείσθω.

v. 33. *Et tenues longis iaculantur.*] κυριολογία. Nam inde ἀκοντισταὶ dicti ſunt Ptolem. Aliis ἀκοντίαι, vt Plinio.

Pag. 27. v. 1. *Exuruntq; procul.*] Legendum *exurguntq; procul.* πόρρωθεν διάττουσι, vel potius ἐξάττουσιν. Inde διεκδρομαὶ dicuntur Ptolem.

Ibid. *Volucres imitata ſagittas.*] ἀκοντίαι.

v. 5. *Ætnamque imitatur Olympo.*] Gemblacenſis, *Ætnamque minatur Olympo.* Sed vulgata lectio vera.

v. 12. *ſpirantis ſemina terræ.*] Qua in hæreſi Ariſtoteles: hæc omnia κατ' ἀναθυμίασιν τὴν ἐκ γῆς συνίστασθαι, καὶ διεκπυροῦσθαι. Sic infra: — *terra ſpirante vaporem.*

v. 16. *Siue igitur ratio.*] Reſumit, quod longo hyperbato interruperat ſupra: *Siue quod ingentem terra ſpirante vaporem,* &c.

v. 15. *Imbribus in mediis.*] Gemblacenſis *Imbribus & mediis.* Fortaſſe, *Imbribus è mediis.*

v. 17. *Inuolucres ignes.*] Lege:

Inuoluens ignes potuit generare Cometas.

Potuit generare poëtice, generauit.

Ibid. *Inuoluens ignes.*] ἐκπυρουμένη, ſcilicet ὅταν εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ ἀρχὴ πυρώδης. ex Ariſtotele.

v. 18. *ob cuncta creauit.*] Legendum: *ob iuncta*, vel *ſub iuncta.* Siue, inquit, id fiat κατ' ἔξαψιν καὶ συναυγασμόν. Eſt opinio Democriti & Anaxagoræ: qui dicebant τὸν κομήτην nihil aliud quam σύναψιν τῶν πλανητῶν ἀστέρων, ὅταν διὰ τὸ πλησίον ἐλθεῖν δόξωσι θιγγάνειν ἀλλήλων. Videntur autem id ab Ægyptiis didiciſſe, qui credebant τῶν πλανητῶν συνόδους καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς ἀπλανεῖς γίνεσθαι. Vnde ſciſcebant Cometen eſſe σύνοδον ἀστέρων δύο ἢ καὶ πλειόνων κατὰ συναυγασμόν. quod hic intelligitur per *iuncta ſidera.* Mirum vero non reſumere id, quod ſupra dixerat:

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes.

Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Nam hoc concludendum erat: Quia cælum paſſim ignibus fœtum ſit, ignem ex ſe ſibi ad ὑπέκκαυμα corripiendum ſuppeditare.

v. 20. *Sed trahit.*] *Seu trahit.* Opinio Pythagoreorum & priſcorum magnæ Græciæ Philoſophorum. Ariſtoteles: τῶν δὲ Ἰταλικῶν τινὲς καὶ τῶν καλουμένων Πυθαγορείων ἕνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τῶν πλανήτων ἀστέρων. ἀλλὰ διὰ πολλοῦ τε χρόνου τὴν φαντασίαν αὐτοῦ εἶναι καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἐπὶ μικρόν. ὅπερ συμβαίνει καὶ περὶ τὸν τοῦ Ἑρμοῦ ἀστέρα. διὰ γὰρ τὸ μικρὸν ἐπαναβαίνειν, ἐκλείπει φάσεις. ὥστε διὰ χρόνου φαίνεται πολλοῦ.

v. 21. *Inuoluitque ſuo.*] Tunc dicuntur ὕπαυγοι. Vulgus combuſtos dicit.

v. 22. *Ac modo dimittit.*] Tunc dicuntur ἔξαυγοι. Res autem ipſa ὑπόλειψις, explicatio à radiis Solis: abſtantia à Solis radiis, vt Vitruuianum verbum vſurpem. Tunc enim Planeta abſiſtit à Sole, vel Sol à ſtella fixa. Ponamus Solem in prima parte Arietis: item Mundi integram reuolutionem XXIV horarum: Solem autem ipſum proprio motu partem vnam confeciſſe, ita vt duæ jam partes ſint: ſane Sol in ſecunda parte Arietis deprehendetur, altera parte motu ipſius Mundi, altera proprio expatiatus. Hoc proprie eſt ὑπόλειψις. Proprius igitur motus cauſſa eſt ὑπολείψεως. Sic in ſtella Mercurii. Nam quum æquale propemodum cum Sole curriculum conficiat, propterea raro videtur. Quia vero exiguos tranſcenſus facit, quæ Ariſtoteli dicuntur ἐπαναβάσεις, ſæpe tranſgreditur apparentiam ſuam, quam Græci φάσιν dicunt. Vnde raro apparet, vtpote quia circa Solem moueatur. Quare non Sol Planetam, ſed potius Solem Planeta dimittit. Et tunc dicitur Planeta ἔξαυγος εἶναι, καὶ ἡλιακῶς ἀνατέλλειν, eius vero φάσις ὑπόλειψις. hoc eſt, ἡ μετρία ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἡλίου.

v. 23. *Et Venus.*] Venus magno ſpatio à Sole recedens ſecundum latitudinem vna eademque die matutina & veſpertina fit. Vnde Veſper & Lucifer dici meruit potius, quam Mercurius.

v. 24. *Serpentem.*] Locus deprauatiſſimus, qui tamen oculatiſſimos ſenſus effugeret. Hic nobis ſuccurrit Gemblacenſis:

——— ſicut Cyllenius orbis
Et Venus, accenſo quum ducit Veſpere noctem,
Sæpe nitent, falluntque oculos. ———

Ibidem: *Sæpe nitent.*] Iam diximus περὶ ὑπολείψεων. Mam φάσιν eorum intelligit.

v. 25. *Seu Deus inſtantis fati.*] ἔνδοξον ἐπιχείρημα à vulgi opinione.

v. 26. *Signa per affectus.*] Cometas vocat πάθη τοῦ οὐρανοῦ.

v. 33. *Labenteſque rapit.*] Lege *Tabenteſque.*

Pag. 28. v. 3. *Qualis Erichthonios.*] Gemblacenſis: *Qualis Erechtheos.* Contendit autem cum Lucretio. vide II Thucydidis, & Georgica.

v. 7.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 7. *fessus defecerat.*] Gemblacensis: *Lassus defecerat.*

v. 16. *Extremas modo.*] Ita melius quam Gemblacensis: *Externas modo.* Manifesto indicat eam cladem non multo antea contigisse, recenti etiam tum eius memoria. Accidit vero quinquennio ante Augusti excessum. Ex quibus colligere licet tempus, quo hæc scripta sunt.

v. 17. *quum fera victorem rapuit Germania Varum.*] A clade Variana ad Consulatum C. Antistii, C. Suili Rufi, Cornel. Tacitus putat annos absolutos XL. Annal. XII. quod tempus congruit anno Christi Dionysiano X, Dolabella & Silano Coss. quadriennio solido ante excessum Augusti.

v. 25. *nec plura alias incendia Mundus Substinuit.*] Simillimum illud:

Non alias cælo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri toties arsere Cometæ.

v. 33. *repetitaque rerum Prælia.*] Optime Gemblacensis: —— *repetitaque rerum Alea.* Ita repone. Neque dubium est à Manilio esse. Sic Pomponius Iurisconsulus dixit *aleam emere*, quum captus piscium, aut missilium emitur. D. l. 8. §. de contrahenda empt. quod Græcis dicitur βόλον ὠνήσασθαι. Laërtius in Thalete etiam γρῖπον ὠνήσασθαι. Græcum esse κύβος πολέμου, & κυβεύειν τὰ πράγματα, & pueri sciunt.

Pag. 29. v. 1. *Et in Ponto quæsitus rector Olympi.*] Adulatorium. De Augusto enim intelligendum. Vt in Sphæra Barbarica:

Actiacosque sinus inter suspensus vterque
Orbis, & in Ponto Cæli Fortuna natabit.

v. 2. *quum pompa rependit.*] Vitium esse in verbo *rependit* nemo negaverit, nisi qui Latine nescit. Opus est enim verbo, quod absolutum Grammatici vocant. Nos olim *tetendit* diuinabamus non male. Nam tendere etiam de nauali prælio potest dici, quum παρεμβολὴ dicta sit acies naualis. Diodorus XI. 253. δύο παρεμβολὰς ἔθετο τὴν μὲν τῷ πεζῷ στρατεύματι τὴν δὲ τῇ ναυτικῇ δυνάμει. καὶ τὰς μακρὰς ναῦς ἁπάσας ἐνεώλκησε, καὶ τάφρῳ βαθείᾳ καὶ τείχει ξυλίνῳ περιέλαβε. τὴν δὲ τῶν πεζῶν παρεμβολὴν. κτλ. At παρεμβάλλειν quid aliud, quam tendere? Sed sine dubio vera lectio est *pependit*. Bellum enim nauale dicitur pendens. In Apotelesmatico.

Nauales etiam pugnas, pendentia bella
Attribuunt. ——

Græcum est μετεωρίζεσθαι: quod est pendere, & in alto σαλεύειν, quando naues tenent altum. Accedit huc quod Iacobus Susius ad oram libri è regio-

ne huius loci de ingenio ita correxerat. Paria ergo fecimus. Sed quomodo ille interpretaturus fuerit, nescio.

v. 8. *Atq; Adamanteis.*] Ob Ianum Quirini ab Augusto clausum. quod bis tantum antea contigerat. Horatius:

Ianum Quirini clausit. ———

Virgilius:

——— *diræ ferro & compagibus artis*
Claudentur belli portæ. Furor impius intus
Sæua sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis fremet horridus ore cruento.

v. 10. *Si pater.*] *Sit pater.*

JOSE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

JOSEPHI SCALIGERI JVL. CÆS. F. CASTIGATIONES Et NOTÆ In PRIMVM ISAGOGICVM M. MANILII.

PRiore libro duo posuimus, circa quæ τὸ προγνωστικὸν τέλος versatur: quorum alterū μετεωρολογικὸν dictum fuit, diuersa notione à Meteoris Aristotelis: alterum ποιητικὸν, siue ἀποτελεσματικόν. Et alterum quidem alteri tanquam materia subjacet. Ideo primum est ordine, καὶ δυνάμει: vt & materia ipsa prima ordine. Quod igitur ex eo opus fuit ad tironem in Apotelesmaticis informandum, Manilius assumpsit: nimirum ea, quæ τοῦ ὅτι sunt tantum, τὸ διότι autem, quale quod ἐν μεγάλῃ Συντάξει docet Ptolemæus, illis relinquit, qui maiores in ea re progressus facere volunt. Quæ igitur præmisit libro primo, ea non sunt absolutæ Astronomices: sed est veluti quædam, vt vocabat Posidonius, στοιχείωσις μετεωρολογικὴ, quæ tirunculis aditum ad apotelesmaticen munit, ne ἀνείσακτοι, vt Iamblicus loquitur, id est ἄνευ εἰσαγωγῆς ad illa sacra irrumpant. Quibus rudimentis absolutis, nunc eum ordo ad eam, quam exponere instituit, apotelesmaticen vocat: cuius duo membra sunt. alterum πινακικὸν vocatur: alterum ἀποτελεσματικὸν, seu ποιητικόν. Ac πινακικὸν quidem disputat tantum, quomodo signa se habent aut per se, aut inter se, vt alibi plenius docemus. alterum versatur circa effectus ipsos, καὶ ἀποτελέσεις. Ita vt πινακικὸν nobis gradum struere ad apotelesmaticen minime dubium esse debeat. Propterea liber quartus, qui Apotelesmata inscribi debet, duobus πινακικοῖς, hoc scilicet, secundo ac tertio sequenti præmunitur. Est enim πινακικὴ μέθοδος στοιχείωσις μαθηματικὴ. Quare Plutarchus Tarrutium Firmanum dicit

ἀψαυδς τῆς περὶ τὸν πίνακα μεθόδου, quum vellet eum Mathematicum designare: sed proprie πινακικὸν est εἰσαγωγὴ ἀποτελεσματική, qualis est primus liber τῆς τετραβίβλου Ptolemæi: qui quum sit πινακικὸς, frustra eum primum apotelesinaticum vocant etiam doctissimi viri. Nam Isagogicum, non autem Apotelesinaticum esse tum materia ipsa, tum Ptolemæus docuerit, qui initio primi ita scribit: ποιησόμεθα δὲ ἤδη τὸν λόγον κατὰ τὸν εἰσαγωγικὸν τρόπον. & initio secundi, qui primus est apotelesmaticus τῆς τετραβίβλου, rursus scribit, τὰ κυριώτατα τῶν πινακικῶς προεκτεθέντων. Eiusmodi est liber secundus Firmici. qui in reliquis Matheseos suæ libris quoties eum librum citat, semper Institutionis librum, aut Institutionem simpliciter vocat. Sic iste, ac sequens Isagogici tantum sunt: quartus autem apotelesmaticus. Ita sunt duo illa membra, in quæ προγνωστικὸν τέλος partiti sumus. Dicimus autem Institutionem primam, Institutionem secundam, id est librum primum, librum secundum Institutionis. Vt primus, secundus Annalis Ennii, prima, secunda Origo Catonis apud Grammaticos: primum, secundum Edictum apud Iurisconsultum.

Pag. 29. v. 23. *Et quinquaginta Regum.*] Homericos dixit βασιλεῖς pro ducibus.

v. 25. *Hectoreamque facem.*] Ita recte emendarunt viri docti, quum antea & manuscripti, & Romana editio haberet: *Hectoreampue facit*: inepto, vel potius nullo sensu.

Ibid. *Hectoreamq; facem.*] Ιλιαδ. ο in fine. De facibus ab Hectore classi Argiuum iniectis nemo dubitat. In Sphæra Barbarica.

Hectoris ille faces arcu teloque fugauit.

Et dubitamus bene emendatum esse?

v. 27. *Erroremque ducis.*] Non est locus contaminatior in toto Manilio. Nam quid est *geminata æquora?* Vlysses non geminauit æquora, sed decennia, aut bellum decennii. Corrige ex libro Gemblacensi, sine quo locus hic frustra tentabatur:

Erroremque Ducis totidem, quot vicerat, annis
Instantem, belli geminata per agmina, ponto.

Vnum tamen nobis duntaxat permisimus: vt *belli* pro *bello* legeremus. Cætera sunt à Gemblacensi. Errorem ducis instantem ponto per geminata belli agmina totidem annis, quot vicerat. Vlysses totidem annis errauit mari, quot pugnauit ad Troiam. Hoc vocat errorem ducis instantem ponto totidem annis, quot vicerat, id est νένικευσεν. Nam non solum pugnatorem, sed etiam victorem inducit, vt Homerus, αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. *geminata belli agmina*, labores bellicos geminatos in mari. Vlyssem enim in Odyssea inducit conflictantem cum altero bello in mari. Quis hæc odoratus fuisset, nisi codex indicasset? Tamen nunquam probauimus illud, *geminata æquora*.

ibid.

Ibid. *totidem quot vicerat annis.*] ἰείσδοιν. Maluit ita dicere, quam *pugnauerat*. Lucanus libro primo:

Bellorum ô socii, qui mille pericula Martis
Mecum, ait, experti decimo jam vincitis anno.

Generosius, quam si dixisset, *pugnatis*. Et sic Vlysses decem annos vicerat, vt isti Cæsariani.

v. 18. *Instantem belli.*] Claudianus eodem modo de eadem re.

Et sæui totidem bello, quot fluctibus, anni
Conjugii docuere fidem. ——

v. 30. *Patriam qui & jura petenti.*] Ita bene, meo judicio, emendarunt docti viri ex scripta deprauata lectione: — *patria quæ jura petentem*; vt sit *patriam & jura* ἓν διὰ δυοῖν, patriæ jura, quanquam potest etiam legi propius ad vestigia corruptæ lectionis. *qui patria rura petenti.* Ait Homerum eripere patriam Vlyssi, dum dat ei: quia inducit eum in patria rura peruenisse non statim post excidium Troiæ, sed longo post tempore: neque tuto, sed procorum insidiis petitum: neque vacuam, sed à procis occupatam patriæ possessionem dat. Certe hoc voluit Manilius. Nam mentem eius assequimur, verba fortasse nondum concepimus. De Homeri patria intelligere, & alia, quæ neque cælum neque terram tangunt, neque orationem vllam Latinam faciunt, in medium adferre, mens Manilii & ratio ipsa non patitur. Nonne satis clare loquitur, quum dicit, qui Homerus eripit patriam Vlyssi, dum dat, & ex cuius ore omnes vates rigantur? Quis negat hæc cohærere.

Ib. *jura petentem.*] Si quis *rura* legere mauult, magis accedet ad mentem Homeri. Nam prius rus peruenit Vlysses, & ab Eumæo subulco receptus.

v. 31. *cuiusque ex ore profuso.*] Videtur legendum *profusos.* cuius rei codex Gemblacensis retinet vestigia. Nam *profusas* habebat perperam, quia in sequenti versu *lances* pro *latices* scriptum erat.

v. 31. *ex ore profuso.*] Ouidius de Homero: —— *cuius*
Vatum Pieriis ora rigantur aquis.

Et nescio, an alluserit ad historiam. Ælianus ποικίλης ἱ γ. κβ. Γαλάτων δ' ὁ ζωγράφος ἔγραψε τὸν μὲν Ὅμηρον αὐτὸν ἐμοῦντα. τοὺς δ' ἄλλους ποιητὰς τὰ ἐμησμένα ἀρυομένους.

v. 32. *Omnis posteritas latices.*] Inepte Gemblacensis *lances.* propterea *profusas*, non *profusos* habebat. Monemus, ne quis lances à Manilio somniatas putet, qui in illum codicem incidet. Nam tirones harum rerum omnia mendosa in codicibus, pro oraculis habent.

Pag. 30. v. 3. *Et Chaos enixum terras.*] Atqui non dicit Hesiodus terram ex Chao genitam: sed ἀληθεαλογήτες ponit χάος, Γῆν, Τάρταρον, Ἔρωτα. Χάος autem Ἔρεβον καὶ νύκτα: aliud agebat Manilius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 4. *& primum titubantia sidera corpus.*] Nihil tale in Theogonia Hesiodi.

v. 5. *Titanas iuuisse senis.*] Inepta lectio. Legendum auctore Gemblacensi:

Titanasque senes, Iouis & cunabula magni.

De Titanibus nihil in Theogonia. De cunabulis Iouis nonnihil collegeris ex illis:

πέμψαν δ' ἐς Λύκτον, Κρήτης ἐς πίονα δῆμον,
ὁππότ' ἄρ' ὁπλότατον παίδων ἤμελλε τεκέσθαι.

Sed hæc nihil ad cunabula, de quibus habebat in animo Manilius.

v. 6. *Et sub fratre viri nomen.*] λοισθοτάτην δ' Ἥρην θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν. Sed hæc nihil ad mentem Manilii.

Ib. *sine fratre parentis.*] Iunonem parentem fuisse sine ope fratris Iouis, & Vulcanum peperisse, vnde ἀπάτωρ dictus fuerit, omnis vulgus Poëtarum cecinit, præter Hesiodum, quem tamen testem hic noster adducit:

Ἥρη δ' Ἥφαιστον κλυτὸν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο, καὶ ζαμένησε καὶ ἤρισεν ᾧ παρακοίτῃ.

Lilius Giraldus, vt probet Vulcanum sine patre ex sola Iunone natum; producit hunc versum ex Hesiodo:

Iuno Vulcanum nullo commixta in Amore
Edidit. ————

Nimirum illum versum Hesiodi vertebat, sed interpolato sensu & plane contrario.

v. 7. *Atque iterum patrio.*] Ex Ioue quidem & Semele natum Bacchum Theogonia Hesiodi canit, sed non assutum femori patris, quod hic indicatur. Quare aut falsus est memoriæ Manilius, quum hæc scriberet, aut aliam Theogoniam ab hac vulgata ab Hesiodo scriptam esse necesse est: quod falsum est. An dicemus sub eius nomine γενεαλογίας θεῶν olim extitisse, ex quibus hæc hauserit Manilius? Nam ἡρωικαὶ γενεαλογίαι sub eius nomine citantur: ex quo opere hi luculenti versus producuntur de formicis in homines incolas Æginæ conuersis:

ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκεν Αἰακὸν ἱππιοχάρμην,
Αὐτὰρ ἐπεί ῥ' ἥβης πολυηράτου ἵκετο μέτρον.
Μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε. πατὴρ δ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου.
Τοὺς ἄνδρας ποίησε, βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἵ δ' ἤτοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.

Quidni scripserit γενεαλογίας θεῶν, vt & ἡρώων? Non enim credam adeo obliuiosum, vt in tot exemplis eum ratio fugerit, nec impudentem, vt quæ non erant, posteritati persuadere voluerit.

v. 9.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 9. *Quin etiam ruris.*] Hic versiculus interpolatus est in Gemblacensi:

Quique etiam ruris cultus legesque notarit.

Ex Plinio & veteribus citatur Hesiodus in Astrologia, & ex ea petuntur tempora, quæ messor, quæ durus arator haberet. sed alia Geoponica scripsisse præter Ἔργα καὶ ἡμέρας, quæ hodie extant, neque vllus veterum prodidit, neque verum est. Quare satis mirari non possum hunc nostrum, qui aliam Theogoniam, alia Geoponica Hesiodi hariolatur. Sed fortasse Orphei ἔργα καὶ ἡμέρας Hesiodo attribuit: quorum hoc initium fuit:

εἰ δέ γεωπονίης σε φιλαμβρότε ἵμερος αἱρεῖ,
καί τ' ἐπὶ χρυσείης γενεῆς ἐθελούσαι ἔργα,
γαῖαν ἐπὶ ζείδωρον ἄγων ἀδικαμπέες ἀρότρον,
ἢ γυροῖς ἔνι κλῆμα Μεθυμναίου λελίησαι
καταθέμεναι, καὶ λαρὸν ὀπώρης εἶδαρ ἐλέσθαι
ἱμερόεν, σκαπάνῃ τε λαχῆναι ἄμβροτον αἶαν,
αὐτίκα δή τοι πᾶσαν ἐτήτυμίην καταλέξω,
ὄμπνια σοὶ Δήμητρος ἀερσινόοιό τε Βάκχου
δῶρ' ἀναπεμπέμεναι, καὶ ὀπηετανὸν ὄλβον ὀπάζειν.

Luculenti versus.

v. 17. *caussasque tulere.*] Eratosthenem tangit, qui τὰ φαινόμενα cum caussis suis & fabulis conscripsit. Citantur inde versus passim à Theone, Hygino, Scholiaste Germanici, aliis.

v. 19. *Soluentemque patrem.*] Ea non est Astrothesia Cephei, vt soluat filiam vinctam. Non intelligo.

v. 20. *Officioque Iouis Cynosuram.*] Ambæ nutrices Iouis fuerunt; Helice siue Cynosura, & Aex, quæ & Amalthea. Altera cunas motauit, altera lac præbuit.

v. 21. *Et furto Cycnum.*] Germanicus.

Cycnus de thalamis candens qui lapsus adulter
Furta Iouis falsa volucer sub imagine texit.

v. 22. *Spolioque Leonem.*] Quid intelligat, non docent nos Mythologi Hyginus & Scholiastes Germanici. Nam spolium ipsum Hercules gestauit.

v. 23. *Et morsu Cancrum.*] Habes apud Mythologos. Germanicus quoque in ἀνακύκλοις meminit:

Te quoque, fecundam meteret quum cominus Hydrum
Alcides, ausum morsu contingere, bello
Sidere donauit, Cancer, Saturnia Iuno
Nunquam oblita sui, nunquam secura nouercæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Synesius Encomio Caluitii: ἀλλὰ (ἡρακλῆς) πρὸς τὴν ὕδραν ἀγωνιζόμενος τέως μὲν εἷς ἑνὶ συνεστήκεσαν. ἐπεὶ δὲ ὁ καρκίνος αὐτῇ παρεγένετο, κἂν ἀπεῖπεν, εἰ μὴ τὴν Ἰόλεω συμμαχίαν ἀντεπηγάγετο.

v. 25. *Cæteraque ex variis pendentia casibus.*] Nam casus & causas omnes assignauit omnibus astris Eratosthenes in Astronomicis mythologumenis. Aratus vero rarissime fabulas delibat: adeo vt in quo Astronomiam Hesiodi imitatur, intra fabularum licentiam hoc faciat. Multa enim ex illis rancidis mythologiis circumcidit atque amputat. Id confirmatur venustissimo in eum Epigrammatio, quod apud Achillem Statium extat.

ἡσιόδου τόδ᾽ ἄεισμα καὶ ὁ τρόπος· οὐ τὸν ἀοιδοῦ
ἔσχατον, ἀλλ᾽ ὀκνέω, μὴ τὸ μελιχρότατον
τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο· χαίρετε λεπταὶ
ῥήσιες Ἀρήτου σύγγονοι ἀγρυπνίης.

Disertim ait Aratum ex Hesiodi Astronomico τὰ μελιχρότατα deflorasse: cætera φορτικὰ, puta μυθολογούμενα, omisisse & insuper habuisse. φαινόμενα enim Arati ex Enoptro Eudoxi traducta, Hesiodi tessellis vermiculata fuerunt.

v. 28. *Terraq; composuit cœlum.*] Nam ridiculum est, Terram Mundi punctum cælum videri peperisse. Itaque irridet Hesiodeum illud:

γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
οὐρανὸν ἀστερόεντα. ———

v. 32. *dulces musamque inducit in auras.*] Absurde. Concipe ita:

——— *perque horrida motus*
Rura serit dulces, musamque inducit in arua.

v. 33. *Ecce alius pictas volucres.*] Æmilius macer ὀρνιθογονίαν scripsit, quod hic tangit Manilius. Ex ornithogonia sunt hæc:

Et nunc agrestes inter Picumnus habetur.
Auxilium sacræ veniunt cultoribus Ibes. Item:
——— *altis ex vrbibus Ibes.* Item ex secundo ornithogonias:
——— *quum laude excelleret omnes.*

Ibid. *& bella ferarum.*] κυνηγετικὰ illis temporibus scripsit Gratius: & falso neminem ante se hoc argumentum tractasse prodidit Nemesianus, qui sub Carino Augusto scribebat:

—*ducitque per auia, qua sola nunquam Trita rotis.* —

Pag. 31. v. 1. *Ille venenatos angues.*] Theriaca scripsit Macer, qui Theriacon lib. v. citatur à Charisio:

——— *longo resonantia sibila collo.*

Ib. *hic nata per herbas.*] Æmilius Macer ῥιζοτομικὰ siue βοτανικὰ scripsit. ex quo opere hæc proferuntur. *Inter præteritas numerabitur ocimus herbas.* Item: ——— *quales seges intubus herbas.*

Ibid.

Ibid. verſ. 3. *Immenſum Tartara natum.*] Scribendum: — *immerſum Tartaron atrum.* Veſtigia veræ lectionis extant in Gemblacenſi: *Tartara natram.* Puto innui, qui νεκυομαντικὰ ſcripſerunt, aut raptum Proſerpinæ. Si aliud præter hoc intelligitur, per me quidem eſto. Simile eſt Corn. Seueri in luculento poëmate de Ætna. ——*vates*

Sub terris nigros viderunt carmina Manes.

v. 6. *omne genus rerum.*] Chœrilus, vt infra notamus.

νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασαι, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι.

v. 9. *turbamque ad ſacra ruentem.*] Gemblacenſ. ——*ad nota ruentem.* Conuenientius menti Manilii.

v. 10. *Integra quæramus.*] In eandem ſententiam Lucretius:

——*iuuat integros accedere fontes.*

ἀκηράτους. vt dixit Chœrilus etiam de eadem re.

ὦ μάκαρ, ὅστις ἔην κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῶν,
Μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών.
Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασαι, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι.
ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ' οὐδέ τοι ἔστι
πάντη παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσαι.

Hi verſus poſſunt eludere iudicium Horatii de Chœrilo; in quem non æquior eſt quam in Plautum & Laberium.

v. 15. *ſoloque volamus In cælum curru.*] Alibi:

Verbere agam currus non occurſantibus vllis.

Et propterea Chœrilus vocauit νεοζυγὲς ἅρμα. quod ſecutus videtur Nemeſianus loquens de intacto argumento: — *iuuat aurato procedere curru.*

v. 16. *propria rate pelimus vndas.*] Gemblacenſis. *priua rate.* quod à Manilio eſt. Apud Tertullianum VII de ſpectaculis, *Hoc igitur modo etiam à theatro ſeparamur, quod eſt priuum conſiſtorium impudicitiæ.* Melius ita legerim, quam *priuatum.* At in libro de Pœnitentia priuatum dixit pro proprietate, cap. 11. *Cur pœnitentiam inuadit delinquentium priuatum?* id eſt, proprietatem. Tertulliani ſunt Priuatus, Sancitus, id eſt ἰδιότης, νομοθεσία.

v. 21. *quum ſpiritus vnus Per cunctas habitet partes.* —] Stoicorum eſt ne vna quidem vocula minus. Quid eſt ἡγεμονικόν; πνεῦμα ἐξ ὅλου κινούμενον καθ' ἑκάστου τύπωσιν. Et ſane Stoicis maiori ex parte addictus eſt noſter.

v. 22. *atq; irriget orbem.*] Eadem tralatione ignes irrigui, & carmen irriguum in Ætna. & in ſecunda Inſtitutione hic noſter irriguos cantus.

v. 23. *corpuſque animale figuret?*] An non plane Stoicum illud, καθ' ἑκάστου τύπωσιν.

v. 26. *regeret prudentia ſenſum.*] Sine vllo dubio *cenſum*, non ſenſum ſcripſit Manilius. vt in Sphæræ Mundi Procemio:

—— *Et æthereos per carmina pandere ſenſus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Vbi idem error. Apud Gellium quoque in Fauorini declamatione legendum : *cælestium rerum censu atque ductu.* quanquam vulgata lectio defendi potest : quæ tamen mediocriter Latine intelligentibus de mendo statim suspecta erit.

v. 27. *Non esset statio terris.*] Neque τῇ γῇ στάσις, neque τῇ οὐρανίᾳ φύσει ἡ κύκλῳ φορὰ esset.

v. 28. *standoque rigeret,*] Rigere, τὸ ἀκινητεῖν.

v. 32. *nec flumina pontum.*] Iuxta eos, qui ex solo fluminum conuentu ac confluuio mare constare dicunt.

v. 33. *Nec pelagus fontes.*] Scatebras fontium nihil aliud esse, quam maris secretos calles sub terra rimantis latices colatos exuta salsugine, & alii veterum prodiderunt.

Pag. 32. v. 6. *Hic igitur Deus & Ratio.*] Stoicum : θεὸς καὶ πρόνοια.

v. 7. *Ducit ab æthereis.*] A corpore æthereo alteratio manat. Permanat autem in totam terram, atque ea, quæ terram & ætherem interiecta sunt. Elementa, quæ infra Lunam sunt, ea & continentur, & mutantur à motu corporis ætherei : continent autem & mutant inferiora, terram, aquam, omnia, quæ in eis sunt, animantes, & plantas.

v. 9. *vitamque & fata ministret.*] Melius Gemblacensis *vitas ac fata*, γενέσεις καὶ φθοράς.

v. 10. *ac proprios per singula corpora mores.*] ἰδιοτροπίας. De iis in Apotelesmaticis.

v. 11. *Nec minus est quærenda fides.*] Legimus, *comminus est quærenda fides*: ἀπὸ τῆς ἐγγύθεν ἀποδείξεων. Totus locus ita distinguendus :

Sentiri tamen vt vitas & fata ministret
Gentibus, ac proprios per singula corpora mores,
Comminus est quærenda fides. ——

Probatur ἐκ τῆς ἐγγύθεν, ipsam sensibus nostris percipi, quomodo fata ministret, vt omnia dispenset. Sic loquitur auctor Dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ : *Ne illi quidem parti sermonis eius repugno, si comminus fatetur plures formas dicendi etiam iisdem sæculis, nedum diuersis extitisse.* Et clarius Prudentius in Romano : *Ne fluctuaret veritas dubia fide, si non pateret triste visu comminus.*

Ib. *Sic temperat arua.*] Τὴν ἐγγύθεν ἔννοιαν intelligit, hoc est, vt jam correximus, fidem comminus quæsitam. Ἡ πόρρωθεν ἀπόδειξις est Philosophorum : ἡ ἐγγύθεν ἔννοια Rhetorum, qua vulgus rude & imperitum ad fidem adigitur. Quod enim Cælum moueat & afficiat varie corpora nostra, exemplo rerum vulgarium, & tritarum docet. Hæc est ἡ ἐγγύθεν ἔννοια. Quanuis, inquit, ἡ αἰθερώδης καὶ ἀΐδιος φύσις à nobis remotissima est : tamen certissimum est, ab ea, ὡς ἐπὶ τὴν περίγειον omnes mutationes dimanare : vt longius non sit petenda fides,

quan-

quandoquidem eodem modo & mutationes temporum, cæli, & maris manifesto videamus.

Ibid. *sic temperat arua Cælum.*] Nimirum hæc est communis fides quæsita, καὶ ἡ ἐγγύθεν ἔννοια, vt jam diximus. Idem argumentum persequitur Ptolemæus ad verbum: ὅ, τε γὰρ ἥλιος διατίθησί πως ἀεὶ μετὰ τοῦ περιέχοντος πάντα τὰ περὶ τὴν γῆν οὐ μόνον διὰ τῶν κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας μεταβολῶν πρὸς γονὰς ζώων καὶ φυτῶν καρποφορίας, καὶ ῥύσεις ὑδάτων, &c.

v. 14. *Atque hæc seditio pelagi.*] Locus inquinatissimus. Nam si interpungas post *pelagi*, quo referetur illa trunca oratio? Sed & sequentia magis mutila, — *nunc sidera Lunæ Mota tenent.* Quo enim & illa quoque referuntur? Deinde quid est *sidera Lunæ mota?* An motus Lunæ? Nugæ? Imo maria ipsa mota sidere Lunæ: Atque hoc postulat & ratio, & Manilii propositio. Nihil mutabo. Indicabo tamen, quomodo legendum putem.

Atque hæc seditio pelagi nunc sidere Lunæ
Mota tumens, nunc diuerso stimulata recessu,
Nunc anni spatio Solem comitata volantem.

Neque profecto aliter scripsit Manilius. Et quid clarius hac lectione? Seditio pelagi augescente lumine Lunæ mota tumet, & eodem sidere imminuto in diuersum stimulata recedit.

Ibid. *Atq; hæc seditio pelagi.*] αἰώρα. quod tanquam oscillo rursum prorsum reciprocetur. Græci dicunt εἶναί τινα φυσικὴν αἰώραν διά τινος ἐγγείου τρήματος περιφέρουσαν τὴν παλίρροιαν, ὑφ᾽ ἧς ἀντικυμαίνεσθαι τὰ πελάγη. Auctor eius sententiæ Plato.

Ibid. *Atque hæc seditio pelagi.*] Gemblacensis *pelagus.* Hoc modo fortasse legendum:

Atque hæc seditio pelagus nunc sidere Lunæ
Mota tenet. ————

Ib. *Nunc sidere Lunæ.*] *Nunc sidere Lunæ Mota tumens* est πλημμύρα. *nunc diverso stimulata recessu* est ἄμπωτις. Sed cur hæc repetit, qui paulo ante dixerat,

Sic pontum mouet, & terris immittit & aufert. Nam quid illud quoque est, nisi πλημμύρα καὶ ἄμπωτις.

v. 16. *Nunc anni spatio.*] Æstus à Luna & Sole, inquit Plinius. sed non addit quomodo. Ego puto hic intelligi maximos æstus in æquinoctiis. Nam æquinoctia à Sole: menses à Luna, quos sequitur αὐξομειώσεις æstuum ex diuersis Lunæ configurationibus. Certe aliter hunc locum interpretari non possumus. Totum autem hunc locum ad verbum adumbrant illa Lucani:

Ventus ab extremo pelagus sic axe volutet
Destituatque ferens: an sidere mota secundo
Tethyos vnda vagæ Lunaribus æstuet horis:
Flammiger an Titan vt alentes hauriat vndas
Erigat Oceanum, fluctusque ad sidera tollat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Vbi habes de Luna & Sole, vt hic, & præterea confirmatur emendatio, *ſidere Lunæ mota tumens*: quod quidem hic eſt *ſidere Lunari ſecundo mota æſtuans*.

v. 17. *Sic ſubmerſa fretis.*] Ptolemæus ad verbum ἥ τε σελήνη ὡς περιγειοτάτη δίδωσι τοῖς περὶ τὴν γῆν τὴν ἀπόρροιαν, συμπαθούντων αὐτῇ καὶ συντρεπομένων τῶν πλείστων καὶ ἐμψύχων καὶ ἀψύχων, καὶ ποταμῶν μὲν συναυξόντων καὶ συμμειούντων τοῖς φωσὶν αὐτῆς τὰ ῥεύματα, θαλασσῶν δὲ συντρεπουσῶν ταῖς ἀνατολαῖς. Et declamator ille apud Gellium: *Quoniam viderant terrena quædam inter homines ſita cæleſtium rerum cenſu atque ductu moueri: quale eſt, quod Oceanus quaſi Lunæ comes cum ea ſimul ſeneſcit adoleſcitque.*

v. 20. *ſic reddis cornibus ora.*] Cornua Soli nulla ſunt, vt Lunæ μηνοειδεῖ. Sed recte Gemblacenſis.

Tu quoque fraternis ſic reddis curribus ora.

Bonincontrius quoque ſic legit.

v. 22. *Aut dedit ille refert.*] Ex Gemblacenſi ita legito:

Aut dedit ille, refers: & ſidus ſidere conſtas.

v. 27. *Corporaque ad Lunæ naſcentis cornua luſtrant.*] De Elephantis loquitur Plinius: *Auctores ſunt, in Mauritaniæ ſaltibus ad quendam amnem, cui nomen eſt Amilo, niteſcente Luna noua, greges eorum deſcendere: ibique ſe purificantes ſolenniter aqua circumſpergi, atque ita ſalutato ſidere in ſiluas reuerti vitulorum fatigatos præ ſe ferentes.* Dio & Ælianus amplius.

v. 28. *Venturaſque vident hyemes.*] προγνωστικὰ Animalium pete ex Arato, Plinio & aliis. Hiemes autem χειμῶνας ἑλληνικῶς dixit, id eſt tempeſtates. Quare Bonincontrius interpolauit *venturoſq; vident imbres.* Atqui generalius hiems ſiue tempeſtas, quam imber. Quas tempeſtates animalia prænotant, ea dicuntur προγνωστικὰ, vt illarum auium apud Varronem.

Aut frigidos nimbos aquæ caduciter ruentis
Præinnuere aquatilæ Querquedulæ natantes.

At quæ à ſtellarum ortu petuntur, eæ dicuntur ἐπισημασίαι, Latine Siderationes, & Præſiderationes.

v. 30. *Eximium natura dedit.*] Subaudiendum τὸ CVI. Horatius: —*nemo vt ſ.t auarus, ſe probet.* Subintelligendum QVI.

v. 32. *Ip[s]um[q]ue requirit.*] Repone ex Gemblacenſi: *ſeq; ipſe requirit.*

v. 33. *quarum eſt permiſſa voluntas.*] Gemblacenſis *permiſſa facultas.* & quidem melius. Nam non de voluntate hic agitur, ſed de facultate, quæ pern.iſſa quidem, ſed non æqualiter. Reliqua probant.

Pag. 33. v 1. *Inſidos adeo.*] *Inſidas.* Inſidas vocat, non vtique quod earum λόγοι non ſint ἄπλωτοι, ſed quia æquali lege hominibus non tribuuntur. Facultas, inquit, permittitur. Sed incerta eſt. Nemo eas artes ſibi promittere poteſt, neque eo modulo, aut numero, quo ille, aut ille. Alius enim

alio

alio doctior est. Labore pari, euentu dispari eæ comparantur. Est igitur aliquis, qui dispensat eas, quum, homo ipse, quantumuis adnitens de ipsis non consequatur quod optat.

v. 3. *Quod patet autores.*] Locus deprauatus. Gemblacensis:

Quod patet autores summa non corporis esse.

Bonincontrius interpolauit:

Quod patet autoris summi, non corporis esse.

Lego: *Quo patet autoris summam, non corporis esse.* Summa, & jus non corporis est, sed auctoris corporis. vel, vt verbis Manilii loquar: Quo patet esse Dei, non nostri munera census. Vult enim probare, artes & alia non esse nostri juris, sed Dei. Ex quibus satis constat Bonincontrium, quum illa interpolaret, mentem Manilii assecutum non fuisse.

v. 4. *Mitto quod certum est.*] *Mitto, quod & certum est.*

v. 5. *Materiæque datum est.*] *Materiaque sat est cogi*, Gemblacens. Materia est τὸ ὑποκείμενον, Mundus τὸ ποιητικόν.

v. 6. *Quis cælum possit.*] Hæc ita concipienda:

Quis cælum possit, nisi cæli munera nosset,
Et reperire Deum, nisi qui pars ipse Deorum est?

v. 8. *Atque hanc conuexi molem sine fine parentis.*] Haud dubie legendum *parentis*.

v. 10. *Stellis aduersus sidera bellum.*] Obluctantur enim motui Vniuersi. Sed ἰδιωτικῶς dixit. Nullum enim bellum Planetis cum Cælo.

v. 11. *Ac terras cæloque fretum.*] Si aliqua sententia ex istis elici posset, hoc videtur velle, hominem non posse comprehendere terram & mare, nisi Natura oculos animo dedisset. Atqui Manilio sermo est de cælestibus tantum, ad quæ penetrare vis humani ingenii non potuisset, nisi oculos menti Natura dedisset. At terras & mare cognoscunt omnes peregrinantes, etiam stupidissimi. Versus iste neque vllam sententiam habet, neque si vlla tolerabilior posset elici, ad ea, quæ tractat Manilius, pertinere potest. Pedaneus Grammaticus judicauerit ab indocto huc infartum.

v. 13. *Ni tantos animis oculos*] εἰ μὴ τοσοῦτον ἡ φύσις τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐξωμμάτωσεν: vt loquitur Æschylus in Prometheo. Tertullianus: *in agnitionem veri oculasset.* Iamblicus: ὅσα ὥσπερ ὀμματοποιεῖ τῆς ψυχῆς, ad verbum plane.

v. 14. *Cognatumque sibi.*] ἀρχαϊκώτερον Gemblacensis, *Cognatamque sui.*

Ibidem: *Vertisset ad ipsum.*] Et nos olim emendauimus, *ad ipsam.* & adstipulatur Gemblacensis. hoc est, ad seipsam. familiaris locutio Manilio. Nam ridiculum est ad ipsum Mundum. Latinitas ipsa reclamat.

v. 15. *Et tantum ditasset opus.*] Quid est *ditasse* hic? Esto ornasse: nos non potuissemus comprehendere Mundum ratione gubernari, nisi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Deus ornasset ipsum? Nugæ. Hæc aliena sunt proposito auctoris. Gemblacensis mendum aperit. In eo enim *dictasset*, non ditasset. Sane homo ad cognoscendum naturæ opus ineptus erat, nisi Natura dictasset illi. Hoc magis aperit lectionem superiorem veram esse,

——— *vertisset ad ipsam.*

v. 17. *Et primas quas dant leges.*] Aliquis suspicari posset Manilium scripsisse. *Et priuas.* Sed nihil muto.

v. 18. *Quis neget esse nefas.*] In Proœmio Sphæræ Mundi:

Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Dis cuperet Deus ipse videri,
Sublimes aperire vias: imumque sub orbem,
Et per inane suis parentia legibus astra?

v. 19. *deducere in orbem.*] Prouerbialiter: Deducere in orbem, cogere in ordinem.

v. 21. *Ipsa fides operi.*] Quis credat Manilianum esse. Ipsa fides faciet fidem? Qui credit, interpretetur. Sed nos Manilium scimus scripsisse:

Ipsi res operi faciet pondusque fidemque.

Rem tibi auctorem dabo, vt Plautus loquitur. Dabo tibi veritatem ipsam prius prædictam, ac creditam, quam eueniret.

v. 22. *Nam neque decipitur.*] In Sphæra Mundi.

——— *docet Ratio, cui nulla resistumt*
Claustra, nec immensæ moles, ceduntque recessus,
Omnia succumbunt, ipsum est penetrabile cælum.

v. 23. *Rite secanda via est.*] Gemblacensis:

Rite secunda via est, ac veris credita caussis.

Via, quæ fidem facit, secunda est, plana ac facilis, quia probata est, rite, ac veris caussis; quum euentus prædictionibus fidem faciat.

v. 24. *Euentusq; datus.*] Repone ex Gemblacensi: *Euentusq; datur.*

Ibid. *Euentusq; datur.*] Hoc vocatur προτέλεσις Artis magistris. At Ptolemæo & in Epigrammatio in Ptolemæum dicitur τέλεσις:

Καὶ τελέσεις προέειπας ἐς ὕστερα τέρμα λαχούσας.
Prædixti euentus sortitos tempore finem.

v. 26. *suffragia vincere sortis.*] Vtrumque verbum Comitiale.

v. 30. *Verbera tam currus.*] Omnino legendum, *Verbere agam currus.* Ita currus verbere instigabo, vt nemo mihi occursurus sit. Cui hæc emendatio displicebit, ille & Manilii mentis & Latinitatis imperitus est. *verbera-gam* scriptum fuerat in archetypo, vnde omnia illa, quæ hodie extant, Manilii descripta sunt exemplaria.

Ibid. *Verbere agam currus.*] Homericum: μάστιξεν δ' ἐλάαν. Qui Poëtarum lectioni vel leuiter assueuerint, scient non aliter legendum esse, & aliter legentes deridebunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v.31. *Nec pariter socios.*] Legendum omnino:

Nec per iter socios commune regentibus actus.

Elegantissime. Nec per iter commune duobus vicinis regentibus actus socios. A seruitutibus rusticorum prædiorum Iter & Actus. Nam imperiti, qui corruperant, putabant *actus* esse participium. In quo flagro admonendi erant.

v.32. *Sed cælo noscenda.*] Non agam currus, quo alii, sed per ipsum Cælum. Qui legebat *Sic cælo*, satis, vt in aliis, ostendebat, se non sensum Manilii assecutum esse. Nam repetitio elegantissima est.

Pag.34. v.1. *Vel quibus illa sacros.*] Aut astris solis gaudentibus, aut saltem illis, quibus illa non inuidere sacros meatus: hoc est, quibus iter & actum ad hoc prædium dederunt. Nam persistit in eadem metaphora, tametsi non iisdem verbis.

v.3. *Illa fuit.*] Recte olim vidimus mendum esse in hoc loco. Itaque legebamus *Illa fugit*. Sed Gemblacens. *Illa fluit*. Ita igitur reponendum auctore libro. Bonincontrii textus quoque ita habet.

v.5. *Et blandis aduersa sonis.*] Huic mendosæ lectioni olim non malam substituebamus: *Et dulces ad verba modos*. Sed Manilianum est minima mutatione, *Et blandis diuersa modis*. vera lectio. In hoc auctore semper aut certe vt plurimum hæc duo *diuersa* & *aduersa* commutantur: quod quidem tam frequenter occurrit, vt semel admonuisse maluerim, quam toties cramben repetere. Diuersa blandis sonis sunt cantica modulis diuersificata.

v.6. *vt modico noscenda ad fata labore.*] Optime. & ita habent editiones, & confirmatur fide Gemblacensis codicis. Bonincontrius temere mutauit *affecta* pro *ad fata*. Cuius mutationis ipsemet se auctorem profitetur. Quid clarius potuit dicere Manilius, quam turbam illam mollem & Musicæ potius quam Astrologiæ natam esse modico labore ad fata noscenda? Quis hæc non intelligit? Ptolemæus ad verbum dixit ἀφερέπονον, loquens de eodem genere hominum. Non possum non mirari homines in plana via strigantes.

v.7. *Hoc quoq; fatorum est.*] Non omnibus datum est fatorum legem discere. Nam à fato datur, fata discere.

v.8. *At primum.*] A signis Zodiaci caussæ τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς defluunt. Eæ autem ἰδιότητες considerantur aut ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας οἰκειώσεως, aut κατὰ τὸ ἀμιγὲς αὐτῶν μόνον τῶν δωδεκατημορίων. idque dupliciter: aut καθ' αὑτὰ, aut πρὸς ἄλληλα. Nam κατὰ τὴν πρὸς τοὺς πλανωμένους οἰκείωσιν promisit quidem ipse: sed non comparent. τὰ καθ' αὑτὰ multis modis diuisionem recipiunt. aut κατὰ τὴν φύσιν, ἀρρενικὰ, θηλυκά. aut κατὰ τὸ εἶδος, λογικὰ, ἄλογα. aut κατὰ τὰ ἤθη, ἄγρια, ἥμερα. aut κατὰ τὴν συζυγίαν, δίδυμα. aut κατὰ τὸ σωματικὸν, διφυῆ.

δίμορ-

δίμορφα. aut κατὰ τὴν σχέσιν πρὸς τὰς ὥρας, δίσωμα, τροπικὰ, στερεά. aut κατὰ τὸ κεῖσθαι, ἀποστρεφόμενα, ὀρθοστάδια. aut κατὰ τὸ ἔχειν πρὸς τὸν τόπον, ἡμερινὰ, νυκτερινά. aut κατὰ τὴν δίαιταν καὶ βίον, χερσαῖα, ὑδατώδη, ἐπαμφοτερίζοντα. aut κατὰ τὸ πλεονέκτημα, ἢ ἐλάττωμα, πολύγονα, ἤτοι πολύσπορα, πολύτεκνα, ἄγονα, στεῖρα, ἤτοι στειρώδη, ἐπίκοινα. Sunt & δρομαῖα, ἀνάπηρα: & alia. Hæc Manilius. quibus contenti erimus. Nam longe plura ſunt apud Firmicum, Paulum Alexandrinum, & Arabas. Nos de multis hæc pauca delibauimus explicandi auctoris noſtri.

v. 9. *Nam maſcula ſex ſunt.*] Alterna ab Ariete maſcula ſunt: reliqua feminina. Arabes, puto ex Ægyptiorum Myriogeneſi etiam ſexum in μονομοιρίαις Signorum notant: quæ omnia ἀναπολόγητα ſunt, καὶ περίεργα.

Ibid. *Nam maſcula ſex ſunt.*] Prima Signorum diuiſio κατὰ φύσιν.

v. 12. *Cernis, vt aduerſus.*] Tranſpoſitio. Ita digere:

Diuerſi totidem generis ſub principe Tauro
Alternant genus, & vicibus variantur in orbem:
Cernis, vt aduerſus redeundo ſurgit in arcum?

Alternant genus duce Tauro, & ſunt feminina. Dux enim femininus, quia ſurgit auerſus.

Ibid. *Cernis, vt aduerſus.*] Omnino legendum *auerſus*, niſi nobis auerſa mens eſt. Taurus auerſus ſurgit, poſterioribus, non anterioribus. Eius enim ἀπολμὴ prior ſurgit, quam τὸ βύκεγνον. In Apoteleſmatis.

Auerſus venit in cælum, diueſque puellis.

Propterea femininum eſt. Nam & κιναιδικὸς, quod auerſus, & θῆλυς, quod diues puellis. Notum illud: *Si tu auerſus & aduerſus impudicus es.* Qui *aduerſus* volent legere, quin alium quam ſe traducunt? Si taurus eſt auerſus, quomodo poteſt eſſe aduerſus? Miratus ſum pruritum contradicendi & μισαλήθειαν. Et ille ſciolus, qui contextum maluit interrumpere incluſo verſiculo in parentheſin, ne à nobis tranſpoſitionem animaduerſam ſequatur, quid merebat? Qui ita facit, nullum habet ſenſum elegantiæ literarum, vt taceam κακοήθειαν.

Ibid. *ſurgit in arcum.*] Si non eſt mendum, dixerit, quia κυρτὸς, καὶ συνεστραμμένος. Et ita Claudianus:

Surgeret in thalamum ducto quum Pelion arcu.

Id eſt, quum Pelion in arcum concameraretur. Sed propius ad mentem Manilii alibi:

Vmbratura Deam retro ſinuatur in arcum Bellua. ——

Niſi ab eadem mente legerimus *in artum.* quod olim faciebamus, & nunc valde probamus.

v. 13. *Humanas etiam.*] Secunda diuiſio Signorum, κατ' εἶδος, λογικὰ καὶ ἄλογα. Λογικὰ καὶ ἀνθρωποειδῆ ſunt Gemini, Virgo, Libra, Aquarius. Cætera ſunt ἄλογα καὶ θηριόμορφα.

v. 14. *Nec mores distant.*] Hæc omnia interpungenda.

Nec mores distant. Pecudum pars, atque ferarum
Ingenium facient. Etiam signandæ — vel *quin jam.*

Ibid. *Pecudum pars.*] τὰ ἄλογα καὶ θηριόμορφα θηριώδης efficere ait. Sed distinguendum fuerit : τῶν ἀλόγων τὰ μὲν ἥμερα, κριὸς, ταῦρος. τὰ δ' ἀνήμερα, λέων, σκορπίος.

v. 15. *Quæ jam signanda.*] Omnino aliud est. Ideo legendum. — *etiam signanda*, aut *quin jam*, aut tale quid. Est enim tertia diuisio κατὰ τὴν ἀζυγίαν, quæ propterea dicuntur μονότροπα, ἰδιότροπα, ἰδιοφυῆ, μονάζοντα. Certe vel oculatissimum quenque non Censorum nostrorum, quos non facimus nauci, sed doctiorum hic locus fugere poterat. Nam qui diuisiones has ignoraret, ista cum superioribus conjunxisset, quod quidem commissum est in editionibus vulgaribus.

v. 16. *propria quæ sorte.*] Propterea vocantur ἰδιότροπα, Latine singula. Sors τρόπος. Nam imperitè editum erat *forte*, vt sæpe alias. Vulgus indoctum nescit distinguere Fortem à Sorte : quæ inter se differunt, vt τύχη & τρόπος. Hæc puerilia sunt. Sed tamen propter pueriles velitationes monenda.

v. 17. *Nunc Binis insiste.*] Vt illa superiora κατ' ἀζυγίαν, ita hæc contraria ratione κατὰ συζυγίαν. Et est quarta diuisio. Binorum alia disiuncta, quæ dicuntur σύζυγα, δίδυμα, καὶ συγγενῆ, & Paria : vt Gemini, Pisces. Alia concreta καὶ συμφυῆ, quæ dicuntur δίμορφα καὶ διφυῆ, Capricornus, Sagittarius.

v. 19. *Ambiguisque valent.*] Lege ex Gemblacensi :

Ambiguisque valent, quis sunt collegia, fatis
Ad meritum noxamque. ——

Optime. Nam ea, inquit, plurimum valent ambiguis fatis ad meritum & noxam, quibus sunt collegia duorum corporum : tanquam Gemini sint collegæ inter se, & Pisces. Itaque hæc signa dicuntur Paria, quorum alia sunt respicientia se, vt Gemini; alia auersantia, vt Pisces. Alteri ad concordiam, alteri, ad odium pollent. Vide περιεργίαν τῆς ματαιοτεχνίας.

v. 22. *His coniuncta manent.*] Geminorum χεδιογραφία connexis brachiis.

v. 23. *Dissimile est illis*] Alter enim βόρειος, alter νότιος. vetus Sphæra.

οὐ γὰρ κάρα μὲν λοξὸν, οὐδ' ἀπόστροφον
πρόσωπον ὀρθὴν τάξιν εἰλεῖται κύκλου.
ὁ μὲν βορείου κλίματος νέμων πόλον,
ὁ δ' εἰς νότου κέλευθον εἰσδυώων βίᾳ.

v. 25. *Atque hæc ex paribus toto gaudentia cælo.*] Ineptissime. Gemblacensis recte :

Atque hæc ex Paribus toto gaudentia censu
Signa meant. ——

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Ibid. *toto gaudentia censu.*] ὁλόκληρα, ad differentiam τῶν διμόρφων, de quibus mox.

v. 6. *Signa manent.*] Repone *meant*, ex Gemblacensi. Bonincontrius quoque habet. Meare signa, quod toties totiesque Arato est δινεῖν. Sic in Sphæra barbarica:

Sed regione means Cepheus humentis Aquari.

Ibid. *nihil exterius mirantur in ipsis.*] *In ipsis*, in se ipsis. Manilianum. Nihil alieni habent. Sane enim duo quidem, sed eiusdem formæ & cognata. Nihil exterius habent, vt Capricornus ex Capro & Pisce: Centaurus ex homine & bellua.

v. 27. *Amissumue dolent.*] Non enim dimidiata sunt. vt Centaurus est semiferus homo, & semihomo fera. neque totus homo, neque tota fera.

Ibid. *quædam quod parte recisa.*] Malim, *quædam quoque.* Est ὑποδιαίρεσις τῶν συζύγων. τῶν συζύγων τὰ μὲν δίδυμα, τὰ δὲ δίμορφα, siue διφυῆ. *Parte recisa*, quod dimidium alterutrius animalis habeant.

v. 29. *Vtque Capricornus.*] Lege; vt olim emendauimus, & adstipulatur Gemblacensis:

Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum
Iunctus equo. ———

v. 30. *pars huic hominis.*] Gemblacensis: — *pars huic oris, sed nulla prioris.* Sed huic equo, cui commissus est dimidiatus homo, anterioris hominis nulla pars est. Nam purus equus est dimidius, vt anterior pars purus homo dimidius.

v. 32. *Distat enim.*] δίσωμα. quæ differunt à Geminis, seu Paribus: qualia sunt, quæ præcedunt Signa Tropica, Gemini, Virgo, Sagittarius, Pisces: non vtique à forma dicta, sed ab effectu. Duplicem enim habent, qua contingunt & præteriti temporis finem, & principium sequentis: Gemini quidem affectum ver, & ineuntem æstatem: Virgo æstatis finem, & principium Autumni. Sagittarius Autumnum relinquit, Brumam excipit. Piscium alter consummat hiemem, alter ver sufficit.

Ibid. *Distat enim.*] Est quinta diuisio κατὰ τὴν σχέσιν πρὸς τὰς ὥρας.

Pag. 35. v. 1. *Nec faciet ratio.*] *Nec facie.* Etiam ita Gemblacensis. Non quod facie gemina vt Virgo, sed quod gemini temporis confinia tenet, æstatis desinentis, & Autumni ineuntis.

v. 5. *Quod duplices retinent.*] Σημαίνοντα τὴν παρωχηκυῖαν καὶ τελευταίαν ὥραν.

v. 6. *Vt quod subsequitur.*] *Vt quos subsequitur.*

Ibid. *sub sidera fratres.*] *per sidera.* Gemblacensis. Locutio Manilio familiaris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 7. *Ex Geminis alter.*] Alter Geminorum dicitur ἡρακλῆς, alter ἀπόλλων. Arabes ابركلوس Iracleus: آفلّن Aphellan. Sed posteritas corrupit, ابركلوس Abracaleus: اوّلن Auellan, & لوّار Auellar.

v. 10. *Ille senescentis.*] Ita hæc concipimus:

Ille senescentis veris, subeuntis at ille
Æstatis pars est: primæ sors vltima parti.

v. 11. *primæ sors vltima parti.*] *Primæ parti.* Latinius dixisset priori parti. Nam est pars vltima antecedentis partis, nempe veris senescentis: quod claudit, & æstatem excipit, διὰ τὴν χέσιν πρὸς δύο χρόνους. Proclus, vel potius Geminus: Δίσωμα, οὐχ ὅτι ἐκ δύο συνέστηκε σωμάτων, ἀλλ' ὅτι μεταξὺ δύο ὡρῶν ἐστι. τοιαῦτα δὲ ἐστι τὰ πάντα τῶν τελευταίων ὡρῶν. Sed & veteres ipsi de his ita scripserunt: Omne tempus principium, medium, & finem habet. Principium dicitur τροπή. Tunc enim aëris in illud fit commutatio. Medium est fortius, vt & ἀκμὴ fortior est. Extremum incipit in sequens degenerare. Ab eo igitur signa triplicis generis connectebant, τροπικὰ, στερεὰ, δίσωμα. Igitur δίσωμα ob id dicta, quia vtrinque στερεὰ καὶ τροπικὰ contingunt.

♈ ♋ ♎ ♑ τροπικά.
♉ ♌ ♏ ♒ στερεά.
♊ ♍ ♐ ♓ δίσωμα.

v. 12. *Mitior Autumnus.*] *Mitior Autumnus molles sibi vindicat artus*
Materiamque oris. Fera tergo membra rigentem
Excipiunt hiemem. ———

Sagittarius parte hominis, quæ mitior est, respicit Autumnum, quæ & ipsa est pars anni mitior subeunte hieme. At parte, qua fera est, excipit hiemem.

v. 24. *mittunt in tempora signum.*] Male Gemblacensis: — *nunc jamque in tempora signum.* Nisi sit *nunciantque.* vt *nunciant* sit spondeus. quemadmodum illud, *Vt Nasidieni juuit te cœna beati.* Sed recta est lectio *mittunt in tempora signum.* Tralatio à Prætore, qui Circensibus signum mittendi currus dat, præeunte linea alba à carceribus, ad metam. Cassiodorus: *Alba linea non longe ab ostiis in vtrumque podium, quasi regula directa perducitur, vt quadrigis progredientibus inde certamen oriretur: ne, dum se præpropere conantur elidere, spectandi voluptatem viderentur populis abrogare.* Ex his verbis Cassiodori intelligis quid sit apud Ouidium:

——— *cogit nos linea jungi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Et Martialem: —— *nec cessat linea diues.* Qui enim in suo nouitio opere de Circensibus negat Martialis verba huc referenda, fallitur. Nam ea linea non solum committendis quadrigis, sed etiam reliquis omnibus, adhibebatur, quæ ad ludos spectabant. quid? an Sparsiones erant sine spectaculis? Ergo neque sine linea. Puerilis est velitatio. Vbi reprehendendi sumus, tunc nominis nostri mentio frequens. Alias mirum silentium. Sed non querimur nostra aliorum fieri, quæ nos ipsi publica fecimus. Transenna vero dicitur funis ab vno extremo, ad alterum protensus. Atque ita hæc linea vocabatur. Glossæ: *Transenna*, βρόχος ἐν ἀφετηρείαις τεταμένος. Item, *Transenna*, ὕσπληγξ, ἀπαλλαγὴ, μαππαρίου σημεῖον. Cedrenus: ἐφ' ἅρματος αὐτοῦ ἱσταμένου, καὶ τῆς ὕσπληγγος μελλούσης αἴρεσθαι. Lucianus: τῆς ὕσπληγγος ἄρτι ϑὺς καταπεσούσης. Quod à carceribus ad metas extenderetur, ὕσπληγξ declarat. Quod ἀπαλλαγὴ diceretur, docet Cassiodorus in iis, quæ ex eo jam produximus. Ad cuneos enim Theatri tunc discedendum erat loci capiendi caussa. Propterea Ouidius dixit. — *cogit nos linea jungi.* Signum, inquit, datum cogit τὴν ϑέαν καταλαβεῖν, & in cuneis nos densare. Densabant enim se, ne confusi ac permixti & sibi & aliis spectaculum eriperent. Simile legas περὶ χοῖνου μεμιλημένου Athenis. Sic τὸ μαππαρίου σημεῖον ostendit statim signum mappa à Prætore mitti. De ea mappa, quæ Cedrenus & alii Græci infimæ vetustatis scribunt, non pigebit referre: μαππάριον τοῖς Ῥωμαίοις ἔδοξε καλεῖν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. ἔϑος ἦν τοῖς ὑπάτοις ὄπι τῶν ϑεάτρων ἀριστεῖν. μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τῆς ἀριστίας, τὸ ἐν χεροῖν ἐκμαγεῖον, ὃ καὶ μάππαν παλαιῶς καλοῦσι, ἐξ οὗ καὶ μανδύλια, ἔρριπτον. ὅπερ δεχόμενος ὁ λεγόμενος μαππάριος τὸν ἀγῶνα παρεσκεύαζεν. Idem Cassiodorus: *Mappa vero, quæ signum dare videtur Circensibus, tali casu fluxit in morem: quum Nero prandium protenderet, & celeritatem, vt assolet, auidus spectandi populus flagitaret: ille mappam, qua tergendis manibus vtebatur, jussit abiici per fenestram, vt libertatem daret certaminis postulati. Hinc tractum est, vt ostensa mappa certa videatur esse promissio.* Omnino ex Ennio cognoscimus signum emittendis equis à Prætore mitti solitum. Hic igitur Manilius elegantissime dixit, Capricornum mittere signum venientis hiemis, tanquam Prætorem quendam, qui, quod currus emittebat signo dato, ab eo ἀφέτης dicebatur, vt locus ipse ἀφετηρεία, hoc est carceres. Ἀφέτης est, qui Romæ editor Circensium, idem qui ludos committit. ἀφέτης est ludorum curulium, vt Munerarius gladiatorum. Dicitur & κύριος τῆς ἀφέσεως. Cuius enim magistratus erat Circensium editio, eiusdem & signi missio. Ab eo Planetæ, ἀφέται, καὶ κύριοι τῆς ἀφέσεως apud Astrologos ab eadem tralatione: item οἱ κυρείαν τῆς ἀφέσεως λαβόντες ἀστέρες. Ab eadem mente χρόνων ἄφεσιν Ptolemæus dixit, vt hic Manilius mittere signum in tempora. Sic & locus ipse, vnde mouetur Planeta, ἀφετηρεία & ἀφετικὸς τόπος, qui in Circo dicuntur carceres. Ac, vt factiones quatuor Circensium erant, ita & factiones quædam sunt stellarum, quæ

dicun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

dicuntur αἱρέσεις : vt qui ſunt eiuſdem factionis ἀςέρες, ςυναιρέται : qui contrariæ, παραιρέται. Factiones proprie in ludo pilæ dicebantur, & Factores. Plautus Curculione:

Tum iſti, qui ludunt datatim, ſerui ſcurrarum in via,
Et datores & factores omnes ſubdam ſub ſolum.

Vt Latini in ludo pilæ Factiones vocabant, ita etiam Græci τάξεις. Pollux: ἐφ' ἣν καλατιθέντες τὴν σφαῖραν ἑτέρας δύο γραμμὰς κατόπιν ἑκατέρας τ̃ τάξεως καταγράψαντες. vocat ἑκατέραν τὴν τάξιν, vtranque factionem ludentium, quos factores dixit Plautus. Itaque toto cælo errant, qui αἱρέσεις in ſtellis conditiones vertunt, non factiones : vt ex veteribus Firmicus, recentiores vero omnes, quod ſciam. Sed longe ineptius ἀφέτην Prorogatorem vertunt. ἀφέτης nullam prorogandi ſignificationem habet. Arabes Græcorum ἀφέτην هيّلاج vertunt cum puncto duro, quod ipſi Teſdid vocant, & quidem rectiſſime. Nam ſine puncto هيلاج eſt Græce ἀφετὸς, *eſcapado*, Hiſpanice, Aquitanice. Proprie de equo ſiue emiſſo ſiue vinculis ruptis fugiente. ἀφέτης igitur cum puncto هيّلاج recte ab ipſis vertitur, vt multa alia præſertim in Tetrabiblo Ptolemæi, in quo libro interpres probat ſe Helleniſmi peritiſſimum fuiſſe. Ptolemæus de amicitia loquens : ἀφέσεις ἀςέρων τοῖς τῆς ἑτέρας τόποις ἐπαναφέρονται. Sane hic ἄφεσις nullam vitæ prorogationem habet. Neque aliquis opponat hæc eſſe Grammatica : nihil referre vtro modo vertatur : quæ eſt hodie imperitorum hominum impudentia, vt omnia, quæ ignorent, Grammatica vocent. Ego aio ad artem multum conferre, vtrum ſtella vitæ initia habere dicatur, an vitam prorogare. Diuerſum enim munus eſt. Satis caſtigauimus prorogationes pro apheſibus, & conditiones pro factionibus. Qui enim τὰς αἱρέσεις factiones vertet, multo clarius artem intelliget, quam qui conditiones. Caſtigentur igitur hæc.

v. 15. — *Qui te Capricorne ſub ipſo Præmittit.*] Sub ipſo, Maniliane, ſub ſe ipſo. Ita poſtea loquitur.

Quoſque Aries præ ſe mittit.

v. 17. *tempora piſces bina ferunt.*] Gemblacenſis : *Bina dicant.* melius, meo iudicio. Textus Bonincontrii *Bina ducunt* : quæ ſunt veſtigia veræ lectionis.

v. 19. *reuolans decurrit ab aſtris.*] Gemblacenſis — *decurrit in aſtris.* Et merito. quis enim antea hæc intelligebat? Quum Sol eſt in æquoreis aſtris, in Piſcibus ſcilicet.

v. 20. *Hiberni coëunt cum ver tunc roboris imbres.*] Veram lectionem tam deplorati loci tibi præſtamus hanc eſſe:

Hiberni coëunt cum vernis roribus imbres. Verni rores haud dubie hibernos imbres ſolent excipere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 21. *Vltima quod sursum.*] Codex Gemblacensis : *vtraque quod sursum.* Ope illius libri, id est beneficio vocis illius *Vtraque*, non minus tibi veram lectionem dabimus, quam in antecedente versiculo :

Vtraque sors vmoris habet fluitantia signa.

Vtraque sors humoris, imbres & rores. *fluitantia signa*, Pisces. Merito vtrique sorti tam pluendi, quam rorandi Pisces attributi sunt. *vmoris* pro *humoris* non solum hic, sed alibi scriptum fuisse suo loco indicabimus. Quis hæc antea vel minimum intelligebat?

Ibid. *Vtraque sors humoris.*] Piscium exortu imbres cieri & Q. Tullius Cicero attestatur :

Flumina verna cient obscuro lumine Pisces.

Et vetus Sphæra :

μέθ᾽ ὃν κυκλεῖται κύκλος εἱλίσσων πνοὰς
ἀνέμοις ἐναλλὰξ σχῆμα τηλαυγὲς διπλοῦν
ἀντίστροφον δρόμοισιν ἐμφαίνων τρόπον.
οὐ γὰρ κάρα μὲν λοξὸν, οὐδ᾽ ἀπόστροφον
πρόσωπον, ὀρθὴν τάξιν εἱλεῖται κύκλου,
ὁ μὲν Βορείου κλίματος νεύων πόλῳ,
ὁ δ᾽ εἰς νότου κέλευθον εἰσδύων βίᾳ.
διὸ δὴ πνοαῖσι τ᾽ αὖ βυθῷ κεκρυμμένα
ἔδειξαν ἰχθῦς. πᾶς γὰρ εἰς βυθὸν πεσὼν
ἄνεμος ταράσσει κῦμα. σημαίνων βροτοῖς
χειμῶνα ταχὺν ἐξ ἐπιστροφῆς κλύδων
εἱλιγμὸν ἐκ γῆς ὕδασι προσφέρων, σφοδρὸν
δείκνυσι καιροῦ σχῆμα, χειμῶνος φύσιν.
ὅθεν διπλοῖσι χρώμενοι καιροῦ δρόμοις
ἀνέμων ἔχουσι τάξιν οὐ μεριζομένην.

v. 22. *Quod tria signa.*] Lege :

Quin tria signa nouem signis coniuncta repugnant.
Et quasi seditio cælum tenet. ———

Quis paulo sanior hanc veram lectionem esse negauerit.

Ibid. *Quin tria signa.*] Sexta diuisio κατὰ τὸ κεῖσθαι. τῶν ζωδίων τὰ δὲ μὲν ἀποστρεφόμενα, τὰ δὲ ὀρθοστάδια. Et quidem ἀποστρεφόμενα tria, συνεχῆ, Taurus, Gemini, Cancer. Reliqua ὀρθοστάδια. Caue ἀποστρεφόμενα & ἀπόστροφα confundas.

v. 23. *Et quasi seditio cælum tenet.*] τὴν ἐκ τῶν ἐναντίων ἀνατολὴν, τὴν ἀπόστροφον ἀνατολὴν seditionem vocat. Taurus enim clunibus oritur, & auersus, Gemini pedibus, Cancer testudine.

Ibid. *Aspice Taurum clunibus.*] Quod clunes Tauro tribuat, frustra est. Posteriora enim non habet. Ouidius :

Pars prior apparet, posteriora latent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Est enim omnino, vt dixi, ἡμίτομος; eiusque intercisio in Pleiadas desinit, vt veteres putabant. Neque vero prudenter ei caudam attribuit Vitruuius, quum antea inchoatum, καὶ ἡμιτελῆ designasset. Vnde enim cauda interciso? Attribuit ei caudam & Plinius libro II. Sed eadem lasciuia caudam interciso attribuere possunt, qua vrsæ, quæ vere nullam habet. Vrsi enim habent non caudam, sed loco caudæ ἐπίφυσιν. Sed & in Calippi parapegmate notatum fuit. κη̄ Ζυγῶνος. τοῦ ταύρου κέρκος δύει. Item ϛ Ταυρῶνος. τοῦ ταύρου ἡ κέρκος ἐπιτέλλει.

v. 24. *testudine Cancrum.*] Testudine vocat, vt Græci ψαλίδα. Nam vt ψαλὶς in Architectonica est testitudineum opus: sic testam Cancri ψαλίδα posse dici auctor Homerus, qui Cancros ψαλιδοστόμους vocat in Batrachomyomachia. Testudinem Latini omnem camerationem: Græci etiam ὄστρακον. Et quæ in Lyra testudo à Manilio dicitur, ea Græcis ὄστρακον. In Asterismo Lyræ: ὁ λαμπρὸς ὁ ἐπὶ τοῦ ὀστράκου καλούμενος λύρα.

v. 26. *Ne mirere.*] Pulchrum vero commentum: propter χύσιν κατηστερισμένων moras longarum dierum αἰτιολογεῖν. quæ sunt anilia & futilia.

Ibid. *quum Sol aduersa per astra.*] Nam ἐκ τῶν ἐναντίων eorum est ἀνατολή. propterea aduersa vocat, & antea dixerat:

Et quasi seditio cælum tenet. ——

v. 27. *Æstiuum tardis attollit.*] *Attollat.* Etiam Gemblacens.

v. 28. *Nec te prætereant.*] Lege *prætereat.* Septima diuisio κατὰ τὸ ἔχειν πρὸς τὸν τόπον. τῶν ζωδίων τὰ μὲν ἡμερινά, τὰ δὲ νυκτερινά.

v. 30. *Non tenebris aut luce suam peragentia noctem.*] Quid est luce agentia suam noctem? Gemblacensis prodidit fraudem. Habet enim

——*suam peragentia sortem.*

Non, inquit, nocturna aut diurna nocte aut die censentur. Nam ita variarent, & quod æstate diurnum erat, hieme nocturnum foret. Sed perpetuas, inquit, stationes habent.

v. 32. *Omnia quæ certis*] *Omnia quod certis.* Gemblacensis.

Pag. 36. v. 1. *mundi natura sacrata est.*] Lege:

—— *Mundi natura sacratas*
Temporis attribuit partes. ——

Quibus natura sacrauit stationes suas singulis. Infra:

His regimen Natura dedit, propriasque sacrauit
Vnicuique vices. ——

v. 3. *Nanque Sagittari.*] Signa diurna: Pisces, Aries: Sagittarius, Scorpius: Leo, Cancer, binis mediis intercepta. Illa autem bina media intercepta nocturna dicuntur. Nempe Taurus, Gemini: Virgo, Libra: Capricornus, Aquarius.

v. 3. *rapidique Leonis.*] *rabidique Leonis.* Gemblacens.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 5. *Nunc Pisces, Cancer.*] Omnino legendum:

Nunc Pisces, & Cancer, & acri Scorpios ictu.

v. 6. *Aut vicina loco.*] Vel, inquit, vicina loco, vel æquis partibus diuisa, nempe binis interiecta. Nam vicina sunt Pisces, Aries, Sagittarius, Scorpius, &c.

Ibid. *diuisa aut partibus.*] binis interiectis.

v. 9. *totidem nec signa feruntur.*] Scribe; *nocturna feruntur.* Et ratio postulat, & Gemblacensis ita habet.

v. 11. *Castoris esse vices.*] *Castris esse vices* olim legebamus. Idem Gemblacensis, sed cum traiectione: *Esse vices castris.* Castra vocat quaslibet stationes in Zodiaco. Alibi.

—— in externis subsidunt hospita castris. Item:

Ipsis dant fines castris, capiuntque vicißim.

Ausonius:

Septimus accepit limes rutilantia flammis

Recto castra situ. ——

Ait igitur alterum hemicyclium à principio Arietis diurnum: alterum à Libra, nocturnum dici.

v. 13. *Sunt quibus.*] Alii masculina vocant diurna, feminina nocturna. Hoc dicit.

v. 14. *Feminea in noctem.*] *Femineam noctem.*

v. 15. *Quod nonnulla.*] Lego, *Quin nonnulla.* Sed τὸ *sibi* suspectum est. Octaua diuisio, κατὰ τὴν δίαιταν. τῶν ζωδίων τὰ μὲν χερσαῖα, τὰ δὲ ὑδατώδη, τὰ δ' ἐπαμφοτερίζοντα. Et quidem χερσαῖα, Taurus, Aries, Leo, Scorpius. ὑδατώδη, Cancer, Pisces. ἀμφίβια, καὶ ἐπαμφοτερίζοντα, Capricornus, Aquarius.

v. 16. *Neptuno debere genus.*] ὑδατώδη, Cancer, Pisces.

v. 17. *& effuso gaudentes æquore Pisces.*] Ad Catasterismum Piscium alludit. Nam Pisces in aqua, quæ ab vrna Aquarii defluit, dicuntur natare.

v. 18. *vt quæ terrena.*] χερσαῖα, Taurus, Aries, Leo, Scorpius.

v. 20. *Positusque Deorum.*] Gemblacensis *Positique Deorum.* Vtrumque præfert veterem lectionem, *hostisque Deorum.* Ita olim emendauimus, & quidem feliciter, vt omnes Latine intelligentes adstipulaturos speramus.

v. 22. *Sunt etiam mediæ legis.*] ἐπαμφοτερίζοντα, Capricornus, Aquarius. Post hunc versum retrahe illum: *Humida terrenis*:

Sunt etiam mediæ legis communia signa,
Humida terrenis æquali fœdere mixta.
Ambiguus terræ Capricornus, & æquoris vndis.
Parsque mari nitens semper fundentis Aquarii.

Et hæc quoque olim non infeliciter à nobis restituta, quod nescio, an vlli nostro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

nostrorum Simiorum in mentem venire potuisset. Certe hæc opus habebant non vulgari attentione.

v. 23. *Humida terrenis atque illi degere mixta.*] Primum hunc versiculum pristinis sedibus restituimus. deinde emendauimus. *æquali fœdere mixta.* Olim placuerat, *æquali lege remixta.* Sed vera est hæc posterior emendatio. Qui aliquo iudicio præditi sunt, nunquam reclamabunt.

v. 24. *Ambiguus terræ Capricornus.*] In Sphæra veteri de Capricorno:

τὰ πρόσθε μὲν γὰρ αἰγόπλαστα δείκνυται.
ἔσχατ' ὄπισθεν ἰχθύος θαλασσίου.
ἣ μὲν γὰρ ἐν γῇ φέρβεται χλοηφόρῳ,
ἡδ' ἐν κλύδωνι νήχεται γλαυκηφόρῳ.

v. 25. *Parsque marina nitens.*] Legendum quidem: *Parsque mari nitens.* Cæterum an ita pingeretur Aquarius, vt dimidiatus tantum appareret, equidem nescio, & an Ouidius eo alluserit.

Iam puer Idæus media tenus eminet aluo,
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.

Nam etiam de dimidiato Aquario oriente intelligi potest. Certe poetæ videntur dimidiatum oriri voluisse. Aratus:

——— ὑδροχόοιο μέσον περιτελλομένοιο.

Itaque præbuit ansam Attalo locum deprauandi, qui legebat νέον περιτελλομένοιο. Sed castigatur ab Hipparcho. ὁ ὑδροχόος, inquit Hipparchus, τῇ θέσει κείμενος ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτους τὰ μὲν κατὰ τὸ στῆθος καὶ τὴν κεφαλὴν μέρη πολὺ ἐκπίπτοντα τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου εἰς τὸ πρὸς ἄρκτους μέρος ἔχει. τὰ δὲ κατὰ τοὺς πόδας νοτιώτερα τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου. ἐν δὲ τῷ ζωδιακῷ τὰ μέσα αὐτοῦ κεῖται. Si igitur ita medius secatur à Zodiaco Aquarius, vt altera pars in Aquilonem, altera in Austrum excidat, profecto Oriente illa parte Zodiaci, quæ medium secat, orietur Aquarius media tenus aluo. reliqua pars adhuc erit ἐν τῇ περάτῃ. quod Manilio est in mari esse. Sed propterea non satisfit menti Manilii. Nam ipse ait semper mari niti alteram partem Aquarii, vt sit ambiguum signum terrestre & marinum: ex quo manifesto indicat pingi solitum dimidiatum extra aquas eminentem. Alioqui quomodo ambiguum signum maris & terræ esset? In Kalendariis Rusticis Romæ totus expressus est, non dimidiatus. Ouidius intellexit de dimidia parte oriente, quomodo accipiendum in Parapegmate: VI. Eid. Febr. ὑδροχόος μέσος ἀνατέλλει.

v. 26. *animum deflectere causis.*] Gemblacensis *deflectere curis.* Nona diuisio, κατά τι πλεονέκτημα, ἢ ἐλάττωμα· τῶν ζωδίων τὰ μὲν πολύγονα, πολύσπορα, πολύτεκνα· τὰ δὲ στειρά, ἄγονα, ἄσπορα.

v. 28. *Fecundum est proprie.*] πολύγονα, seu πολύσπορα, seu πολύτεκνα sunt, Cancer, Scorpius, Pisces.

v. 30. *Sed sterilis Virgo est.*] Signa στειρά, στειρώδη, ἄγονα sunt Virgo, Leo, Aquarius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 32. *Inter vtrunque manet.*] Quæ neque πολύγονα, neque στερεὰ, ea dicuntur κοινά: Capricornus, Sagittarius, Aries, Libra, Gemini, Taurus.

v. 33. *Et qui contento.*] Gemblacensis, *Et qui Cretæo.* Dicitur enim Minois regis Cretæ filius.

Ibid. *Centaurus in arcu.*] Centaurus in arcu ἑλληνίζει. ὁ κένταυρος ἐπὶ τοῦ τόξου, hoc est ἐπίτοξος. ὁ ναύτης ἐπὶ κώπης, ἐπίκωπος. Sic alibi: — *geminumque sub arcu Centaurum* — Sic Cicero: *Homo in tenui re,* ἀνὴρ ἐπ' ὀλίγων χρημάτων.

Pag. 37. v. 1. *æquantem tempore Libram.*] Lege: *æquantem tempora Libram.*

v. 3. *Nec tu nulla putes in eo commenta vocasse Naturam.*] Legendum *commenta notasse Naturam rerum.* — Decima diuisio, δρομαῖα: Leo, Sagittarius, Aries.

v. 6. *Aut quæ recta suis.*] Vndecima diuisio extra ordinem. Nam ὀρθοστάδια, siue ὀρθὰ, item καθήμενα, siue κατερριμμένα omnia sunt κατὰ τὸ κεῖσθαι. Atque de iis, quæ κατὰ τὸ κεῖσθαι, supra dictum est in sexta diuisione.

Ibid. *Aut quæ recta suis.*] ὀρθοβαδιστικά: Virgo, Gemini, Aquarius. *Librantur* hic dictum, vt in architectonica, quæ recta ad libram in plano collocantur, librari dicuntur: vt apud Cæsarem *machinæ ad libram* dicuntur *destitui.* Apud Ouidium aliud est:

Et iam finitima corpus librabat in herba.

Nam ibi, vt in tormentis, librari lapides, & saxa dicuntur: Gallice *eslancer.*

v. 8. *Vel quæ fessa sedent.*] Corrige ita in textu, vbi operæ perperam ediderunt, *vt quæ fessa.* Sedentia, vt diximus, ad sextam diuisionem pertinent. Sedentia sunt, siue καθίζοντα, Taurus, Libra, Capricornus.

v. 10. *Libra sub emerito conscendens.*] Gemblacensis *considens.* quod proprium à labore in sede se collocantium. Textus Bonincontrii quoque ita habet. Sane accomodatum ad ζῳδιογραφίαν priscam. In Kalendario enim rustico Romano Episcopi Vallensis Libra considit, quæ tamen hodie pingitur stans. Quam inepta erat vulgata lectio, tam notabilis est Gemblacensis.

Ibid. *orbe laborum.*] Orbem laborum vocat, quod pensum alii. τὰ ἱκνούμενα τοῦ ἔργου. Quotidianus enim labor redit in orbem. Et operarii laboribus defuncti collocant se quieti, qualis Libra pingitur.

v. 11. *Tuque tuo Capricorne gelu.*] Et Capricornus quoque contractus pingitur: vt alibi:

— *Et angusto Capricornus sidere flexus:*

Et procumbens quoque quemadmodum bos, vt extat in eodem Kalendario rustico. in quo plane ὀκλάζων est vterque tam Capricornus, quam Taurus.

v. 15. *Quod si solerti.*] Vndecima diuisio. ζώδια πηρὰ, siue mutila. Auctores artis μελοκοπούμενα vocant.

v. 17. *Scorpios in Libra consumit brachia.*] Chelæ Scorpii in Libra consumuntur. Et nos alibi monemus Scorpium occupare partem duorum Dodecatemoriorum: quo nomine duplex dicitur Germanico in ἀνεκδότοις:

Scorpios hinc duplex, quam cætera, possidet orbem,
Sidera, per Chelas geminato sidere fulgens.

Vnde χηλαὶ Græcis sæpe pro Libra, vt multis locis apud hunc auctorem. Virgilius:

——*ipse tibi iam brachia contrahit ardens*
Scorpius, & cæli iusta plus parte reliquit.

Hoc est: tibi reliquit locum Libræ. Hinc Poeta vetus:

Et libram, quam Cæsar habet.— Adde quod alludit ad natalem Cæsaris Augusti principio Libræ, VIIII Kal. Octobres Iulianas. De quo alibi.

v. 18. *Succidit incuruo.*] ὀκλάζει. Aratus:

Ταύρου δ' σκελέων ὅσση προφαίνεται ὀκλάξ. Lucanus:

Æthiopumque solum, quod non premeretur ab vlla.
Signiferi regione poli, nisi poplite lasso
Vltima curuati procederet vngula Tauri.

v. 19. *Centauro superest.*] Nam Centauri χεδιογράφημα, vt pingatur dimidiato vultu. Centaurus est etiam dimidiato vultu in illo luculento rustico Kalendario Episcopi Vallensis, quod longe meo iudicio elegantius, quam illud, quod etiam vidimus in palatio Farnesiano, in quo Sagittarius pleno vultu visitur, non dimidiato. Apud Iuuenalem simile est.

——*Et statua meditatur prælia lusca.*

v. 24. *Temporibus quoque sunt.*] Duodecima diuisio eadem cum quinta. Nam τὰ δίσωμα, quæ in illa tractantur, eadem sunt cum iis, quæ in hac proponuntur, quæ ideo dicuntur κοινικὰ, quod desinant in principiis quatuor temporum anni, Pisces quidem ineunte vere, Gemini æstatis principio, Virgo Autumni, Sagittarius hiemis.

v. 27. *Quatuor in partes scribuntur.*] Fortasse *tribuuntur* scripsit Manilius. Sed vulgatam lectionem non improbamus.

v. 29. *Nec satis est proprias signorum noscere formas.*] Proprias formas dicit, quod κυριολογώτερον propriarum formarum vires, hoc est, τὰς ἰδιότητας τῶν μορφώσεων dixisset. τὰ ζώδια κατὰ τὰς ἰδιότητας αὐτῶν, vt diximus, tripliciter considerantur, καθ' αὑτὰ, πρὸς ἄλληλα, κατὰ τὴν πρὸς τοὺς πλανωμένους οἰκείωσιν. Sed tertia, quam promisit, non comparet. Prima absoluta, superest secunda, ἡ τῶν ζωδίων κατ' ἄλληλα οἰκείωσις, quæ σχηματισμὸς dicitur, vulgo Aspectus. Nam apud veteres hoc verbi non reperies. Censorinus Conspectus vocat.

v. 30. *Consensu.*] τῇ οἰκειώσει. τῇ συμπαθείᾳ.

Ibid. *fata monent.*] Decernunt. *fœdere*, τῇ οἰκειώσει.

v. 31. *Atque aliis aliæ.*] αἱ μορφώσεις, quarum paulo ante meminit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 33. *In tres æquales.*] Eſto circulus Zodiaci partium CCCLX. Eius ſemiſſis CLXXX χηματισμῶν ἐν διαμέτρῳ efficit: triens CXX triquetri æquilateri: quadrans XC Tetragoni latus: ſextans LX Hexagoni.

Ibid. *In tres æquales.*] A triangulo iſopleuro primum χηματισμὸν aggreditur. Tres lineæ æquali ductu faciunt trigonum iſopleuron: cuius latus quatuor ſigna abſoluta intercipit. Quatuor enim ſigna triens circuli.

Pag. 38. v. 2. *Et quæcunque tamen.*] τὸ *tamen* totam ſententiam perturbabat. Extricat Gemblacenſis, in quo eſt, *Et quæcunque ferit*, optime. Quæcunque ferit, ſiue percutit latus trigoni, ea dicuntur ſigna trigona. Quo enim deſinit linea, aut quo incipit, dicuntur ea puncta initia trigoni.

v. 3. *In tria partitur.*] Hic quoque τὸ *partitur* non minores tenebras offundebat. Legendum enim *partitus*. Totus locus ita concipiendus:

CONFIGVRATIONVM DIAGRAMMA.

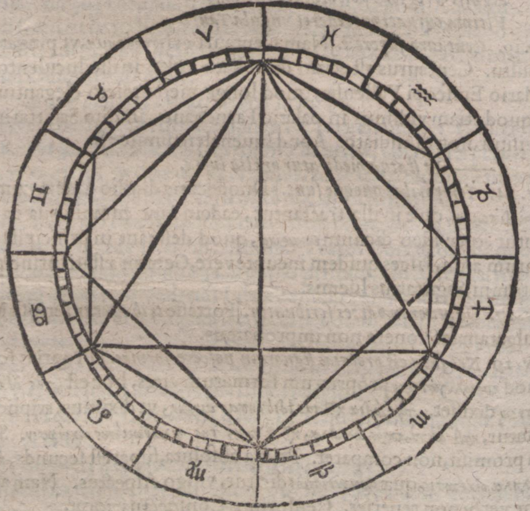

Et quæ-

Et quæcunque ferit, dicuntur Signa trigona,
In tria partitus quod ter cadit angulus astra,
Quæ diuiſa manent ternis diſtantia ſignis.

Non indigent interprete.

v. 4. *Quæ diuiſa manent terris diſtantia ſigna.*] Scribe:
Quæ diuiſa manent ternis diſtantia ſignis.

Etiam Gemblacenſis habebat *ternis*. Quæ linea ferit, ea ſunt trigona. vt à principio Arietis, ad principium Leonis linea ducta facit angularia ſigna trigona Arietem, & Leonem, & tria ſigna intercepta relinquit, Taurum, Geminos, Cancrum. Ergo Signa trigona ſunt, quæcunque manent ternis diſtantia ſignis.

v. 5. *Laniger & paribus.*] Scribe: *Laniger è paribus.* — poſtquam docuit, quomodo fiat, & quatenus dicatur trigonum, nunc quæ dicantur trigona, exponit. Qui legebat *vt paribus*, ſolens delirabat. Sed cibus illi erat à nobis diſſentire, vt aliis illepidis capitibus vſuuenit, quod hominum genus cum maxima voluptate, & riſu quotidie experior.

v. 9. *Per totidem toti.*] Tam deſperato loco ſuccurrit Gemblacenſis: qui pro *toti* habet *tortis*. Nimirum *ſortis* ſcripſerat Manilius, vt ſolet; id eſt τὰς μοίρας. vt poſſis perſpicere ἀςόχως nos olim diuinaſſe hic deeſſe, verbum, quod μοίρας exprimeret. Itaque *Partes* legebamus. *Deſunt*, id eſt ſuperſunt. Reliqua quæ non tetigimus. τὰ λοιπὰ, τὰ λειφθέντα. Gloſſæ: *Deerit*, ὑπελείφθη.

v. 10. *Sed diſcrimen erit dextris ſeu cauſſa ſiniſtra.*] Diſtinguendum.
Sed diſcrimen erit dextris, ſeu cauſſa. Siniſtra
Quæ ſubeunt: quæ præcedunt, dextra eſſe feruntur.

Dextra ſigna ſunt τὰ προηγούμενα καὶ προαναφερόμενα. Siniſtra τὰ ἑπόμενα. Res ipſa loquitur. Conſule diagramma. Quintum Signum ab Arietis principio eſt principium Leonis in conſequentia. Leo igitur eſt ſiniſter. Rurſus quintum ſignum in antecedentia, eſt Sagittarius. Proinde Sagittarius eſt ſignum dextrum trigoni Arietis.

v. 13. *Hoc ſatis exemplo eſt ad quæ diuerſa.*] Legendum:
Hoc ſatis exemplo eſt. At quæ diuerſa quaternis
Partibus æquali laterum ſunt condita ductu, &c.

Ibid. *At quæ diuerſa.*] Nihil muto. Sed conſtat mihi Manilium ſcripſiſſe *diuiſa*. In Gemblacenſi duo hæc, *diuiſa*, *diuerſa* commutantur.

v. 15. *Quorum deſignat normalis.*] Normalis linea, ἡ κάθετος: linea, quæ ad perpendiculum cadit, id eſt πρὸς ὀρθὰς. Itaque ὀρθὴ γωνία. Quintiliano recte dicitur normalis angulus. Nam poſteriores male rectum angulum vocant, vt non diſtinguant τὸ ὀρθὸν ἀπὸ τῆς εὐθείας.

Ibid. *Quorum deſignat.*] Quorum anguli normales ſunt. Signa tetragona.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 16. *Dextra ferunt Libram Capricornus ſpectat & illum.*] Interpolatitia ſunt hæc. Gemblacenſis hic mutilus eſt, & corruptus Bonincontrii textus habet:

Dextra fert Libram Cancer Capricornus & illam.

Quæ recta eſt lectio. Et tota ſententia ita concipienda.

Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.
Conſpicit hunc Aries, atque ipſum partibus æquis
Cancer, & hunc læua ſubeuntis ſidera Libræ.

Conſule diagramma. Non opus eſt Mercurio.

v. 18. *& hunc læna.*] Gemblacenſis *læua*: quomodo ſuperius *Dextra*. Incipiat Tetragonum à Libra. Libræ dexter Cancer, Cancro Capricornus, Capricorno Aries, Arieti Cancer, εἰς τὰ προηγούμενα: at Cancro rurſus ſiniſtra eſt Libra εἰς τὰ ἑπόμενα. Inſigniter hic locus deprauabatur ab eo, qui à nobis didiciſſe ægre ferebat. Sed æger zelotypia animus motat, quantum poteſt, alas: nondum tamen volare didicit.

v. 19. *Semper enim dextris cenſentur ſigna priora.*] Mirum genus loquendi: Signa cenſentur priora dextris: id eſt, eo cenſentur priora, quod dextra ſint, τῷ δεξιὰ εἶ).

v. 20 *Scilicet in totidem.*] Lego: *Sic licet in totidem.* — Hoc, inquit, modo licebit cætera Tetragona exornare, ternis ſignis latus inſtruendo. Quarta enim pars Signorum ſunt tria ſigna.

v. 23. *Sed ſi quis contentus erit.*] In Gemblacenſi titulus huic capiti prænotatus erat: DE MENSVRA EORVM SIGNILITER ATQVE PARTILITER. & quidem recte. Nam trigona aliter ſigniliter, ſiue ζωδιακῶς, aliter partiliter, ſiue μοιρικῶς capiuntur: quod ſigniliter, hoc eſt, ſi quinq; abſoluta ſigna comprehendat latus trigoni, erunt partes CL, quæ excedunt trientem de CCCLX partibus. At ſi partiliter, hoc eſt, tertiam partem circuli acceperis, tunc comprehendet quatuor tantum ſigna abſoluta.

Ibid. *Sed ſi quis contentus erit.*] Si quis illa non ſecundum partes Circuli, ſed ſecundum ſigna æquare voluerit, falſus erit: puta, ſi quis ita quadratum componere voluerit, vt putet quaternis ſignis includendum, & Trigonum quinis, ita vt ζωδιακῶς, non μοιρικῶς ea ratio putetur. Nam ſi à principio Capricorni ad finem Tauri, ducatur linea, ea includet quinque ſigna abſoluta. Sed erit latus trianguli iſoſcelis, non iſopleuri, cuius baſis erit duorum ſignorum.

v. 24. *Diuiſum ſignis.*] Legendum: *Diuiſum vt ſignis.*

v. 29. *Qui tamen ex ſignis.*] Non ſtatim ſequitur, vt trigoni vim ſentire poſſit, qui in ſigno angulari natus eſt. Nam quia μοιρικῶς conſtituendi ſunt σχηματισμοὶ, ſi à XV parte Capricorni, ad XV Tauri, ducatur linea, & fiat Trigoni latus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

ni latus: ſane qui ſecunda parte Tauri naſcetur, non poterit vires trigoni ſentire. Nam ita quatuordecim partes à trigono excluduntur.

v. 23. *Amiſere loco dotes.*] Eleganter. Nam in exemplo ſuperiori licet Taurus, in cuius ſecunda parte horoſcopus incidit, ſit quintum à Capricorno ſignum; tamen nomine tenus erit trigonum, quatenus ſignum à ſigno quintum eſt, loco autem, id eſt μοιρικῶς, non erit. Amittit enim vires trigoni: quia partes non ſunt abſolutæ.

Pag. 39. v. 4. *Hunc autem numeri.*] Quod ſi à principio ſigni, ad finem quinti, ducatur linea, latus non efficit ſummam trientis. excedet enim. vtpote quum quinque ſigna abſoluta ſint partes CL: quas oportebat eſſe CXX, vt ſint triens circuli.

v. 6. *Quod quanuis duo ſint.*] Locus peſſime acceptus. Proculdubio legendum:

Quod quum bis duo ſint hæc à dirimentibus aſtra,
Si tamen extremum læui, &c.

Error ſolens librariorum veterum *quum vis* pro *quum bis.* Inde poſteriores librarii prioribus imperitiores ex *quumuis*, *quanuis* fecerunt, procliui errore.

Ibid. *Quod quum bis duo ſint hæc à dirimentibus aſtra.*] Dirimentia aſtra, ſiue ſigna vocat, angularia, quibus quatuor media ſtipantur. Quanuis, inquit, tibi concedam bis duo, ſiue quatuor ſigna à punctis dirimentibus eſſe, tamen latus efficit centum quinquaginta. Nam ex duobus dirimentibus ſignis, ſiue angularibus, vnum integrum accepiſti, quum principium tantum eius aſſumendum eſſet, non finis. A principio enim ſigni, ad principium quinti, non autem ad finem quinti, ducenda erat linea. Anguli ſunt ſigna dirimentia: quæ à ſimilibus partibus ſumenda ſunt.

v. 7. *Si tamen extremum.*] Si tandem à principio ſigni primi anguli, ad finem ſigni ſecundi anguli numeres, puta à principio Capricorni ad finem Tauri, confiet numerus CL partium: hoc eſt, vt ipſe loquitur, ter quinquagenum partium.

Tranſibit numerus formam.] Formam trianguli, τὸ σχῆμα. Nam non amplius erit iſopleuron, ſed iſoſceles. Sic Cenſorino dicitur Hexagoni lateralis forma. ſic infra:

Quadrati ſi forte voles effingere formam.

Sed fortaſſe legendum *normam.* quod non eſt contemnendum.

v. 10. *fineſque ſequentis Conſumet ductus.*] Ductus, hoc eſt linea illa conſumet etiam ſequentis lateris principia. Triginta enim illi auferet.

v. 11. *Conſumet ductus.*] Ductus, linea. tractus ipſius lineæ. Supra:

In tres æquales diſcurrit linea ductus.

Ibid. *Licet ergo ſigna trigona Dicantur.* —] Licet trigonorum more quinta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

quinta signa in latere habeant, tamen non seruant legem partium trigoni.

v. 13. *Hæc eadem species fallit.*] Gemblac. *fallet.* Idem quoque fallere potest in tetragono. Quamuis enim quatuor signa in latus includas, tamen nisi μοιρικῶς nonaginta partes tantum assumpseris, operam luseris.

v. 16. *Euenit, vt prima signi de parte prioris.*] Prius signum est dexter angulus. Sequens, sinister. Si à principio Capricorni, ad finem Arietis lineam duxeris: quatuor quidem signa in latus incluseris. sed tamen quadrati lege non erit. Latus enim quadrati est nonaginta partium, hic vero, vt ipse loquitur, bis sexagenarum. Excessus erit, vt in trigono, xxx partium. Quid autem mouerit Manilium, vt rem tam puerilem tam anxie notarit, equidem caussam comminisci non possum. Nam à principio signi, ad principium signi, & partis, ad similem, fit ductus. Valde bardum esse oportet, qui aut erraret, aut quintum signum, quinque signa putaret esse. Nugatoria sunt hæc.

v. 18. *Bis sexagenas faciat sua summa.*] Deprauatissima sunt. Totus locus ita restituendus, & quidem minimo labore:

Si partem ad summam ducatur virga sequentis,
Bis sexagenas faciat. Sin summa prioris,
Et pars confertur subiuncti prima, duorum
Signorum in medio numerum transitque, refertque.

Gemblacensis retinet vestigia veræ lectionis.

Bis sexagenas faciat in summa prioris,

Ibid. *Sin summa prioris.*] Ecce iterum vrget nos incommodo. Si quadratum à fine dextri Signi, ad principium sinistri putetur: quanuis à xxx parte Capricorni, ad primam Arietis, quatuor signa numerantur: tamen duo intercepta media includentur in latus, duo extrema excludentur. Ita latus erit bis tricenarum partium. Summæ deerit triens. Tricena enim hæc deerunt, quæ priori summæ; hoc est summæ prioris exempti superabant. Sane hanc Manilii περιεργίαν amare non possum. Quis enim illi concedat ab vltima Capricorni, ad primam Arietis, quatuor signa comprehendi? Sunt enim sexaginta partes tantum exclusiue, sexaginta & vna inclusiue, vt vulgus loquitur. Nam dodecatemoriorum habenda est ratio. Dodecatemoria vero in quauis parte circuli, vnde vnde incipias, reperiuntur. A quacunque parte Circuli tria continua dodecatemoria acceperis, trientem Circuli absolueris. Is numerus, quem præscribit, constare non potest nec in trigono, si à prima Capricorni, ad tricesimam Arietis numeraueris. quatuor enim tantum signa erunt. neque in tetragono, si à prima Aquarii, ad tricesimam Arietis. Nam tria tantum erunt. Et tamen & trigono, & tetragono suus constabit partium numerus, quanuis signorum non constet, vt vult Manilius. Præterea quum figurationes illæ à numeris vocen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

vocentur, Sextilis à ſex, quadrata à quatuor, triquetra à tribus, dimidiatus circulus à ſex: ſi ſextilis habeat duo ſigna, quadrata tria, triquetra quatuor, oppoſita ſex, & ſigna illa per numerum figurationis multiplicentur: ea integrabunt circulum, hoc eſt XII ſigna Zodiaci, bis ſex, ter quatuor, quater tria, ſexies duo. Quod ex ſequentibus diagrammatis patet.

HEXAGONA.

6

2	♈	♊	♌	♎	♐	♒
	♉	♋	♍	♏	♑	♓

TETRAGONA.

4

	♈	♋	♎	♑
3	♉	♌	♏	♒
	♊	♍	♐	♓

TRIGONA.

3

	♈	♌	♐
	♉	♍	♑
4	♊	♎	♒
	♋	♏	♓

OPPOSITA.

2

	♈	♎
	♉	♏
6	♊	♐
	♋	♑
	♌	♒
	♍	♓

v. 19. *Et pars confertur ſubiunctis.*] Ineptiſſime, vel potius nullo ſenſu. Legendum *ſubiuncti.* Angulus dexter vocatur prior. Ergo læuus vocatur ſubiunctus. merito.

v. 20. *Signorum in medio.*] Profecto Manilius ſcripſit: — *duorum*
Signorum medium numerus tranſitque, refertque.

Numerus per duo media ſigna intercepta tranſit, eorumque ſummam refert duntaxat, non autem dirimentium, ſiue ſtipantium.

Ibid. *Signorum medium.*] Mirum genus: Signorum medium, media ſigna. Fortaſſe legendum *numerum.* Ita erit τὸ *medium* pro mediorum. Ita, inquit, ſumma tranſibit duorum mediorum ſignorum numerum.

Ibid. *refertque.*] Refert tantum media ſigna. quid refert? Triginta duplicat partes. at pars tertia deſit, nimirum totius trianguli tertia pars, hoc eſt triginta. hoc eſt quod elegantiſſime dicit naufragium vnius ſigni.

Ibid. *tranſitque refertque.*] ἓν διὰ δυοῖν. Tranſita ſigna refert. Tranſitorum ſignorum refert numerum. Tranſita ſigna vocat intercepta. Infra:
Alterius ductus locus eſt per tranſita ſigna.

v. 23. *Naufragium facient partes vnius in ipſis.*] Diſtinguendum:
Naufragium facient partes vnius. In ipſis
Non igitur ſatis eſt ſignis numeraſſe trigona.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 24. *Non igitur ſatis eſt ſignis.*] Non ſatis eſt ſigniliter καὶ ζωδιακῶς putare formas.

v. 27. *facies quum membra trigonis.*] Gemblac. *trigoni.* Recte.

v. 28. *Hic poſcit quartam.*] Manifeſtum mendum deprehendimus olim, *quartam* pro *quintam.* Sed & Gemblacenſis agnoſcit *quintam.* Hic, inquit, hoc eſt in trigoni finitione centeſima ſumma poſcit quintam partem. Centeſimam ſummam vocat τὴν ἑκατοντάδα, centenarium numerum ἰδιωτικῶς. Cuius quinta pars x x. Ita fiunt c x x in latere trigoni iſopleuri. Illic, hoc eſt in tetragono, centeſima ſumma amittit decimam. Decima centenarij x. Ergo fient xc in latere quadrati. Bonincontrius: *Hic poſcit quartam partem,* id eſt, inquit, quatuor ſigna. Vides acumen. Et multa eiuſmodi apud illum virum minime malum inuenies. Sed nos abſtinemus à pædagogicis reprehenſionibus.

v. 30. *Et quiſcunque quater cunctis.*] Lege: *quater iunctis.*

v. 31. *Quæque loca in triplici.*] τὸ IN abundat. Poſitio in ſequenti, vt alibi:

Ne magna breuibus careant compendia dictis.

v. 32. *Quum ſignata viæ.*] Elegantiſſime dictum: hoc eſt, vbi coit angulus. Angulus eſt compendium viæ: quia artatur, & breuior fit ſuperficies. Contra lineæ rectæ parallelæ ſunt diſpendium viæ, quia ab alterius extremo, ad alterius extremum, longior via eſt, quam ἐν τῇ κλίσει duarum. Non potuit dici elegantius.

Ibid. *Quum ſignata viæ.*] Quacunqne incumbit angulus.

v. 33. *His natura dedit*] Ex Gemblacenſi repone:

His natura dedit communi fœdera lege.

Tota περιοχὴ ita concipienda:

Et quiſcunque quater iunctis fauet angulus vſque,
Quæque loca triplici ſignarit linea ductu,
Quum ſignata viæ linquet diſpendia rectæ,
His Natura dedit communi fœdera lege,
Inque vicem affectus, & mutua iura fauoris.

Pag. 40. v. 2. *Quocirca non omnis habet genitura trigonos Conſumet ductus.* —] Deeſt τὸ QVÆ. Vt ſupra: *Ingenium Natura dedit.* id eſt, cui ingenium Natura dedit. Niſi dicamus *habens* non *habet* legendum eſſe.

Ibid. *Quocirca non omnis habet.*] Non omnis genitura, quæ habet ductus trigonos, ſtatim dicenda habere, niſi conſumptos & abſolutos habeat. Vt à xv Arietis, ad ix Leonis, numerantur quinque ſigna: ſed non tamen abſolutum trigoni latus habet illa genitura, niſi partiliter habeat, hoc eſt à parte data, ad ſimilem.

v. 3. *licet ergo ſigna trigona Dicantur partes.* —] Ineptiſſime, & contra hypo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

hypothesin. Nam trigona tunc absoluta sunt, quum dicuntur partes, vel partilia. Sed Manilius scripsit: — *licet ergo signa trigonæ Dicantur partis.* — Signa trigonæ partis, id est Signa partis trianguli. Nam profecto Aries & Leo sunt signa trigonæ partis, siue trigoni lateris. Sed non statim erunt trigona, nisi à parte, ad similem partem numerentur.

v. 7. *Distat enim, an partes.*] Melius fecero, si totum locum, vt debet legi, apposuero:

Distat enim, an partes consumat linea iustas,
Detractetue modum numeri, quem circulus ambit,
Nunc tres efficiat, nunc quatuor vndique ductus,
Quos in plura iubet ratio procedere signa
Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.

Plurimum, inquit, interest, an linea, quæ aut trigonum, aut tetragonum facit, consumat iustas partes, & partiliter accipiatur: an vero detractet numerum totius circuli, quum scilicet in plura signa procedit, quam ratio numeri per totum orbem postulat.

v. 8. *Detractetque.*] Melius ad mentem Manilii *Detractetve.* Detractare, vel vt alii scribunt, detrectare, idem quod primigenium Detrahere.

v. 10. *Quos in plura iuuet.*] *Iubet.*

v. 12. *Sed longe maior.*] Quatenus σχέσει differant signa, docuit. nunc quatenus viribus. Longe, inquit, maior vis trigoni, quam tetragoni. Quo enim propior nobis linea fuerit, eo efficacior. Quo maior ὑποτείνουσα, eo ab arcu suo remotior, & centro suo propior. Subtensa in trigono remotior est ab arcu suo, quam in tetragono. Ergo nobis propior, qui centri vicem obtinemus. Efficacior igitur.

v. 14. *submoto linea.*] Linea, ἡ ὑποτείνουσα. *Templo*, arcu suo. *Horum*, tetragonorum.

v. 15. *Illa magis vicina.*] Linea trigoni.

v. 18. *Deuiaque alternis.*] Inepte hæc disiungunt à superioribus vulgatæ editiones. Nunc ad Hexagona pergit. Sexta pars Circuli, LX: quot partium latus Hexagoni. Deuia vocat, quia eorum ὑποτείνουσαι remotissima. ideoque obliquus eorum aspectus, ac minimus inter se consensus. Noue autem alterna pro binis dicit: vt & Censorinus; qui latera Hexagoni alternas lineas vocat.

Ibid. *Deuiaque alternis.*] Quod à principio Tauri, ad principium Cancri, linea ducitur, ideo medium interceptum alternum vocat. Atqui non magis interceptum est, quam Taurus ipse. Vtrunque enim signum integrum est. Itaque ab ea mente dicit singula sidera formari à tali linea.

v. 20. *Inuita angusto.*] Inuitam lineam obliquam dicit. Quo magis ὑποτείνουσαι à diametro recedunt, eo obliquiores. Orbem τὴν περιφέρειαν dicit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 21. *Nam quum per calles formantur singula limos.*] Interpolata lectio. Gemblac. *Nam quum per tales formantur singula limes.* Sed *limas* legendum. pro quo substituit de suo *binas* bonus Bonincontrius, ne & in hoc quoq; sibi dissimilis esset. Ego hanc subtilitatem non capio, vt latus hexagoni binis lineis includam. *tales limas* scilicet lineas: quas paulo ante *inuitas* vocauit.

v. 23. *Sexque per anfractus curuatur virgula in orbem.*] Quid? latus hexagoni curuatur per sex anfractus? Intelligit fortasse sex peripherias segmentorum hexagoni. Hoc vero longe ineptius erit. Nam in circulo proposito quænam peripheriæ possunt curuari, non video: nisi aliam peripheriam segmento hexagoni tribuamus præter eam, quam vnicam habet circulus. Quod est absurdum.

v. 25. *qua te Capricorne rigentem.*] Gemblac. *quo te.*

v. 28. *Alterius ductus locus &c.*] Legendum, *Alterius ductus locus est.* quod & puero patet. Absoluto primo orbe à Tauro, ad Pisces, alterius orbis initium ab Ariete, ad Aquarium, & sic deinceps. Transita signa vocat intacta. suntque ea, quæ primo orbe singula interiecta erant, neque à linea contingebantur. Nam ea in secundo orbe angulum facient: quemadmodum in primo orbe Taurus, & Cancer Geminos interceptos habent. In secunda repetitione Gemini & Leo Cancrum medium habebunt.

Ibid. *Alterius ductus.*] Ineptissime textus Bonincontrii,

Alternis ductus locus & per transita signa.

v. 29. *Vtque ea prætercam.*] Non quiuis sententiam huius loci capit. Gemblac. habet. *Vtque ea prætereas.* Totus locus ita continuandus:

Alterius ductus locus est per transita signa,
Vtque ea prætereas, quæ sunt mihi singula dicta.

Nihil verius. Ductus alterius orbis est, vt incipias à signis transitis in priore orbe, scilicet vt prætereas ea signa, quæ ego vocaui *singula*; nimirum *transita.*

Ibid. *quæ sunt mihi singula dicta.*] Quæ ego vocaui singula illo versiculo.

Nam quum per tales formantur singula limas   *Sidera.* —

Hæc vt dixi, non cuiuis erant obuia. Sed Gemblacensis fuit hic nobis θεὸς ἀπὸ μηχανῆς.

v. 31. *Transuersos igitur.*] Censorinus: *Hunc quidam conspectum non vsquequaque receperunt, quod minimum ad maturitatem partus videbatur conferre.*

v. 32. *Quod nimis inclinant.*] Ausonius:

Obliqua exilem dimittit linea lucem,
Adspirans tenues per inertia pondera motus.

v. 33. *ex recto certior ictus.*] Vt in trigono linea recta certior, proxime à trigono in tetragono. in hexagono vero lima & obliqua.

Pag. 41. v. 1. *Tertia conuerso.*] Omnino legendum *connexo.* De

Hexa-

Hexagono intelligit rurſus. Error à vetere ſcriptura: *conneſco*, pro *connexo*.

v. 2. *Et quæ ſuccedit.*] Plane legendum: *At quæ ſuccedit.* Nam aliud caput eſt.

Ibid. *At quæ ſuccedit.*] Sequitur ordine περὶ τῶν ἀσυνδέτων καὶ ἀβλέπτων. Ea ſunt, quæ nullam configurationem facere poſſunt. Nam χηματισμὸς vt minimum non poteſt fieri intra LIX partes. Quæ igitur intra hunc numerum ſunt, ea ἄβλεπτα, καὶ ἀσύνδετα, καὶ ἀχημάτιστα dicuntur, vt ſunt, quæ XXX tantum partium computantur: quorum duo ſunt genera. μοναχὰ, hoc eſt dodecatemoria à principio, ad finem ſuum conſiderata. item ζωαφῆ, à partibus ſimilibus, ad ſimiles: vt à XVII Cancri, ad XVIII Leonis. Hæc igitur nullum χηματισμὸν efficiunt. Nam χηματισμὸς eſt πρὸς ἄλλο χέσις τίς. Hic vero aliud ſignum non eſt. vnum enim tantum eſt. Ergo nullus χηματισμὸς quia nullus χηματισμὸς δι' ἑνὸς, vt Græci auctores artis notant.

v. 3. *Singula circuitu quæ tantum tranſeat aſtra.*] Lege *tranſmeat*. Tranſmeare & Tranſire dicitur Manilio linea, quæ à ſigno, ad ſignum ducitur.

v. 4. *Vis eius procul eſt.*] Signa ſingularia, ſeu μοναχὰ nullum effectum habent, quia nullam χέσιν. Si nulla χέσις, ergo nulla οἰκείωσις. Inefficacia vocat Frmicus; quæ ſignis ſingularibus diuiduntur: Græci ἃ δι' ἑνὸς ἀπέστρεπται ἑαυτά. Vocant etiam ἄβλεπτα. Firmicus: *Inſtituendum Mathematicum etiam in primis illud docere debemus, quid ſit diametrum, quid trigonum, quid quadratum, quid hexagonum, quid ableptum.* Ita hunc locum expleuimus & emendauimus ex veteri Codice manuſcripto. Nam hodie & mancus & corruptus locus ille circumfertur. *Abiectus* enim ibi legitur pro *ableptus.* Quin etiam lemma eius capitis ita ex eodem libro reſtituendum: *De Diametris, Trigonis, Quadratis, Hexagonis, de iunctis, ſiue Ableptis.* Item infra: *Ac per hoc quodcunque ſignum extra hunc numerum fuerit inuentum, pigrum & ableptum dicitur.* Imponere potuit correctoribus vox pigrum, ἀργὸν, vt Græci artifices vocant, cui reſpondet non male Latina abiectum. Quia igitur ἄβλεπτον ſignum dicitur, quod nullum χηματισμὸν efficit, ab eo inferioris vetuſtatis Græci τοὺς χηματισμοὺς etiam βλέψεις dixiſſe videntur. Sane Cenſorinus Conſpectum dixit, quod Arabes النظر hoc eſt, Aſpectus, vt etiam noſtri ex illis vertere. Quiquid, Arabes præter Ptolemæum decernunt, id Arabum commentum putant noſtri: quum tamen plurima, quæ Arabibus vulgo attribuuntur, vetuſtiſſimorum Græcorum eſſe compererim, è quibus Arabes hauſerunt.

v. 6. *Sed tamen eſt illis Phœbus ſub lege propinquus.*] Gemblac. *ſub lege propinqua.* recte. Sed nondum purgatus locus eſt. Nam perperam *Phœbus* pro *fœdus.* quem errorem etiam alibi infra caſtigauimus.

Ne ſit mirandum, ſi Phœbus non datur aſtris.

Ibi enim *fœdus* quoque legendum. Sed tamen, inquit, fœdus eſt illis ſub lege pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

ge propinqua: quod eiuſcemodi configurationes poſſunt eſſe collegia maſculorum & femininorum ſignorum. Nam linea à principio Arietis, ad finem Tauri, & ſextilem aſpectum includit, & maſculum cum fœminino coniungit. si, inquit, qua ſunt hexagona non valent, at tamen ſub lege propinqua fœdus habent. Propinqua enim lex eſt hexagonorum collegiis maſculorum & femininorum. Quod Phœbus hic tenebricoſus non radians fuerit Bonincontrio, melius ex ipſo didicerit lector, quam ex nobis, qui nemini ſolemus ἐντρυφᾶν.

v. 7. *quod euntibus aſtris.*] Quod ordine incedentibus aſtris, id eſt, quod aſtris ſecundum ordinem ſuum binis ſumptis maſculum vnum vni feminino reſpondet, & coniunctum eſt.

Ibid. *Maſcula ſex maribus.*] Poteſt legi: *Maſcula ſex paribus reſpondent.* Infra:

Maſcula ſi paribus, vel ſi diuerſa ſuorum
Reſpondent generi. —— Reſpondent autem maſcula ſex maſculis, quia terna ternis: Aries, Libræ: Gemini, Sagittario: Leo Aquario. Sic feminea femineis, terna ternis: Taurus Scorpio: Cancer Capricorno: Virgo Piſcibus.

v. 9. *Feminei ſic coniungunt.*] Miſere hæc deformata ſunt. Vere ſcripſit Manilius:

Quod non diuerſum genus eſt, quod euntibus aſtris
Maſcula ſex maribus reſpondent: cætera ſexus
Feminei. ſic coniungunt commercia mundi.
Sic, inquam, alternis paret natura figuris.

Sub lege propinqua hic σχηματισμὸς valet: quod genus maſculinorum, & femininorum non eſt diuerſum hexagonis. vtpote quum ſignis ſecundum ſucceſſionem ſuam euntibus ſint maſcula ſex: & totidem maſculis reſpondeant totidem cætera ſexus feminei. Hæc nemo bene intelligebat, & quidam hæc temerarent potius, quam aut intelligerent, aut à nobis didiciſſe videri vellent.

v. 9. *Feminei ſe coniungunt.*] Legimus: —*Cætera ſexus*
Feminei. Sic coniungunt commercia Mundi.

Manifeſta & certa ſententia, cui nemo ſanior aduerſari poſſit.

v. 10. *Sic quicquam alterius.*] Ridicule. Scripſerat Manilius:

Sic, inquam, alternis paret natura figuris.

Figuris, σχηματισμοῖς. Nam de illis mentio, & horum in hoc epilogo meminit.

v. 11. *Et cognata iacent certis.*] Corruptum à correctoribus. Gemblacenſis:

Et cognata manent generis ſub legibus aſtra.

Legem

Legem propinquam, cuius ſupra meminit, vocat hic legem generis, ſiue ſexus. Itaque reſtitutionem huius loci codici Gemblacenſi debemus. Et ſane omnia hæc oculatiſſimos effugiebant, nedum tirones harum rerum.

v. 12. *Iam vero nulla eſt.*] Lemma huius capitis in Gemblacenſi præferebatur hoc: DE INCONIVNCTIS SIGNIS ET QVÆ VI. LOCO SVNT. Nunc de illis, quæ dicuntur συναφῆ, à ſimilibus partibus, ad ſimiles ſequentis. Firmicus iuncta vocat.

Ibid. *hærentibus addita ſignis.*] Hærentibus, συναφέσι.

v. 13. *nam conſenſus habet.*] Lege:

—— *nam conſenſus hebet, quia viſus ademptus.*

Quia viſus ademptus, ὅτι ἄβλεπτα. Nulla linea defluit ad viſum noſtrum. Videtur hoc iis, quæ ſupra περὶ βλέψεων diximus, aduerſari, & ἄβλεπτα potius dicta, quia à nobis non videntur, quam quod ſe non vident.

v. 14. *In ſe cuncta ferunt.*] Gemblacen. *In ſe ducta ferunt.* Sed lego totum:

In ſe ducta ferunt animos, qua cernere poſſunt.

In ſe ducta, quia ſibi ſolis ſunt, & non aliis. quia nullam σχέσιν habent. Profecto eleganter dictum, *in ſe ducta*, τὰ ἑαυτοῖς, ἀλλ' οὐ πρὸς ἄλλο ἔχοντα. Adimunt, inquit, attentionem, καὶ ἐνατενισμὸν, neque dant locum viſui. ſunt enim ἄβλεπτα. Hæc quoque antea nemo capiebat.

Ibid. *In ſe ducta.*] ἀλλήλων ἀπεστραμμένα. Ptolemæus, τὰ μὴ δι' ἑνὸς ἀπέστραπται ὥσπερ ἀλλήλων.

v. 15. *Sunt etiam aduerſi.*] Legendum: *Sunt & diuerſi generis.* — Sed totus locus ita comprehendendus:

Sunt & diuerſi generis connexa per orbem
Maſcula femineis, ſemperque obſeſſa viciſſim.

Quamuis ſupra de maſculinis & femininis attigerat, tamen hic obiter dicit poſſe vim ſextilibus ineſſe, qua collegia ſunt maſculorum & feminarum: non qua ſunt ἐσχηματισμένα, vtique lege generis ſiue ſexus, vt ipſe loquitur, non autem lege σχηματισμοῦ. Neque hæc antea intelligebantur.

v. 16. *ſemperque obſeſſa viciſſim.*] ἐναλλὰξ διειλημμένα. Nam maſculum ſignum binis vtrinque femininis ſtipatum, & contra.

v. 17. *Diſparibus.*] Diſparia ſunt duo ἀνομοιογενῆ ſimul ſumpta. Itaque duo ſigna non efficiunt σχηματισμὸν, qua maſculina ſunt, & feminina. ideo nihil poſſunt. Sed & nihil poſſunt qua ſunt ἐσχηματισμένα ἑξαγώνως. Conſenſus enim hebet, vt ſupra dixit. Sed ipſe Manilius in his configurationibus turbat. Intelligit enim à principio ſigni, ad principium ſequentis, virgulam ductam σχηματισμὸν non efficere. A principio autem ſigni, ad principium ſequentis, virgulam ducere, id vero eſt diſparia includere, maſculum cum feminino copulare. Sed ea erunt μονάζοντα. Vnum enim tantum ſignum intercipitur.

v. 18. *Sexta quoque in nullas.*] Hæc ſunt ἀσύνδετα, alterna maſculina, aut femini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

feminina, ſexta quæque. Nam virga à principio Arietis, ad principium Virginis ducta in nullas vires erit commoda. Quare?

Virgula per totum quod par non ducitur orbem.

Quia omnes configurationes in circulo debent eſſe æquilateræ. At virgula à ſigni principio, ad principium ſexti, non ſemper eadem per orbem ducetur. Faciet enim Triangulum iſoſceles: cuius baſis à principio Virginis, ad principium Scorpii.

v. 19. *Virgula per totum quod par non ducitur orbem.*] Ad verbum Ptolemæus: τὰ δ᾽ διὰ πέντε εἰς ἄνισα διαιρεῖ τὸν ὅλον κύκλον, τῶν ἄλλων σχηματισμῶν εἰς ἴσα τὴν τῆς περιμέτρου διαίρεσιν ποιουμένων.

v. 20. *Sed duo ſigna facit.*] Duo ſigna dirimentia quaternis interiectis. Signa dirimentia Aries, & Virgo. Quaterna interiecta, Taurus, Gemini, Cancer, Leo. Sed hæc nugatoria. Nam Aries totus eſt. Initium autem Virginis tantum aſſumitur. Eadem nugatus eſt ſupra. Imo ſunt quinque ſigna abſoluta, à principio Arietis, ad principium Virginis.

v. 21. *Tertius abſumpto ductus non ſufficit orbe.*] Tertius, inquit, ductus non abſumet circulum. Hoc eſt, tertia quæque ſigna non partiuntur æqualiter circulum. Itane Manili? Quid aliud hoc eſt, quam aſpectus ſextilis? linea à XV Arietis, ad XV Geminorum, tertii nempe ſigni ducta, quid aliud, quam Hexagoni latus in circulo? Bis ergo hallucinaris, & quum hanc formam aliam ab hexagona putas, & quum imprudenter negas quod antea aſtruebas. Quis non miretur ἀντιλογίαν;

v. 22. *Atque ita diuerſis.*] In Gemblac. lemma præibat: DE CONTRARIIS SIGNIS. & quidem recte. τὰ διαμετροῦντα enim nunc perſequitur. Nam hæ tantum quatuor Configurationes in ſignis valent, Trigona, Tetragona, Hexagona, Diametra. De tribus dixit: de quarta nunc.

v. 22. *Atque ita.*] In Gemblacenſi: *Atque ea.* Diuerſitas aperit vitium. Nam neutrum huc infarciendum fuit. ἀρχαϊκῶς ſcriptum fuerat, *Atque*, pro *Atquæ*. Nihil verius. Ob ignorationem huius rei mira deprauatio totius periochæ conſequuta erat: quam ita concepimus:

At quæ diuerſis ex partibus aſtra refulgent
Per medium aduerſo Mundum pendentia vultu,
Et toto diuiſa manent contraria Cælo
Septima quæque, loco quamuis ſubmota ferantur,
Ex longo tamen illa valent. — Optima ſententia, & haud dubie ad

propoſitum Manilii. Diuiſa, Aduerſa, Diuerſa pro eodem ſemper ponit, vt habes hic ea continuata. Διαμετροῦντα igitur intelligit.

v. 25. *Septima quoque loco.*] Emendauimus iam olim: *Septima quæque* interpunctione poſt vocem *ſeptima*. Adſtipulatur Gemblacenſis.

v. 26. *Ex longo tamen illa manent.*] Inepte. Gemblacenſis recte:

Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Ex longo tamen illa valent. ——— Ita etiam diuinauimus olim.

Ibid. *Ex longo tamen illa valent.*] Cenſorinus : *A ſeptimo Zodio, quod eſt contrarium, pleniſſimus potentiſſimuſque conſpectus.* Auſonius :

Aſt vbi ſigniferæ media in regione cohortis
Septimus accepit limes rutilantia flammis
Recto caſtra ſitu : turgentis fœdera partus
Iam plena ſub luce videt. nec fulgura parci
Luminis intendens, toto fouet igne coronæ.

v. 28. *Nunc Phœbo.*] Sol cum Signis & Planetis, Planetæ cum Sole & cum Signis miſcentur his quinque modis : ἐξ ἑξαγώνου, ἐκ τετραγώνου, ἐκ τριγώνου, ἐκ διαμέτρου, ἐκ συνόδου. Sed omnium potentiſſimus conſpectus, ὁ ἐκ συνόδου, ſecundus ὁ ἐκ διαμέτρου : & ſic deinceps.

v. 29. *Quod ſi forte libet.*] Nunc quaſi ἐκ πίνακος, quæ ſunt διαμετροῦντα ζώδια, docet.

v. 32. *par nocti in vtroque dies eſt.*] Longe melius Gemblacen. ——— *par nox in vtroque dieſque.*

Pag. 42. v. 3. *Obſeruant inter ſeſe contraria curſus.*] Lego *rurſus* non *curſus.* Rurſus ea, inquit, contraria inuicem ſeſe obſeruant, nempe ἐκ διαμέτρου; tamen interdum natura & genere ſociantur ; vt poſtea dicet.

v. 7. *Maſcula ſi paribus.*] Male Gemblac. *Miſcua.* Lege vero.

Maſcula ſi paribus, vel ſi diuerſa ſuorum
Reſpondent generi. ———

Si maſcula maſculis, aut ſi diuerſa, id eſt feminina femininis reſpondent, maſcula maſculis ἐκ διαμέτρου reſpondent, Aries Libræ, Gemini Sagittario. Feminina femininis, Taurus Scorpioni, Cancer Capricorno.

v. 10. *Et vincit natura locum.*] Loco concordant, quatenus maſcula maſculis, feminina femininis reſpondent. Interdum tempore repugnant, quatenus ſolſtitiale brumali opponitur. Ita Cancer Capricorno genere ſiue ſexu congruit : lege temporis diſcordia ſunt. Contraria enim Solſtitium & bruma. *Et vincit Natura locum.* Loco amica ſunt, quia maſculum maſculo. Natura, id eſt lege temporis repugnant.

v. 18. *At non Lanigeri.*] Vt Cancer Capricorno maſculum maſculo congruit genere, ita etiam Aries Libræ. Sed vt Cancer Capricorno diſcordat tempore, non item Aries Libræ. In parte enim verum eſt, in parte ſequius. Nam verum vtique eſt, quia vtrunque diem æquat nocti. falſum vero, quia ver & autumnus ſi non omnino contraria, tamen aliquatenus inter ſe oppoſita & repugnantia. Rationem ſubiicit.

v. 19. *quia ver autumni tempore differt.*] Magis amo lectionem ἀρχαϊκὴν Gemblacenſis. — *quia ver autumno tempore differt.* ver, inquit, differt autumno, reſpectu temporis, ſed conuenit reſpectu æquinoctii.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 20. *Fructibus hic implet.*] Gemblac. *Fructibus hoc implet.* Nam autumnum etiam neutro genere veteribus dicebatur. Varro apud Nonium. Et ſane dixit autumnum tempus paulo ante. —*autumno tempore differt*, vt habet Gembl.

v. 21. *Sed ratione pari eſt æqualis nocte diebus.*] Minima mutatione legendum.

Sed ratione par eſt æquatis nocte diebus.

Niſi quis malit, *æquali nocte diebus.*

v. 24. *ſeruantia tempore vtrinque.*] Ita legimus, non *vtrunque.* *Tempore* dixit pro *temperamento* haud dubie: vt infra:

—— *ferrique rigor per tempora nota.*

Verbum temperare ab eodem. Nam veteres dicebant Tempera.

v. 25. *Quo minus infeſto decertent ſidera Cælo.*] Reponendum auctore Gemblacenſi:

Quo minus infeſto decertent ſidera bello.

v. 26. *Talis erit ratio diuerſis.*] Diuerſa ſigna vocat aduerſa καὶ διαμετροῦντα. Et ſæpe, vt diximus, diuerſum pro aduerſo apud hunc auctorem obſeruabis.

v. 27. *His animaduerſis.*] Lemma huic capiti in Gemblacenſi: SIGNORVM COMMERCIA, ET QVÆ CVIQVE DEO ATTRIBVANTVR SIGNA. Quæ perſpicue oſtendunt omnia illa lemmata à Grammaticis eſſe, non à Manilio. Nam commercia ſignorum partim tractata ſunt, partim ſequuntur. Manilius ſcripſit perpetuo Carmine. Grammaticorum, & Librariorum hæ diuiſiones ſunt, & ſectiones Capitum. Tutelas igitur Signorum perſequitur, quæ nihil ad commercia καὶ οἰκείωσιν eorum faciunt.

v. 30. *Quum diuina dedit.*] Romæ Virtutes conſecratæ, & Vitia. Spei, Fidei, Mentis: item Pauoris, Febris fana in Annalibus Romanorum legimus. Aliter hunc verſum accipit Bonincontrius: quod æquo animo, vt alia pleraque omnia illi condonamus.

v. 31. *Condidit & varios.*] Longe aliter & melius Gemblacen.

Condidit & varias ſacro ſub nomine vires.

Sequentia confirmant.

v. 32. *Pondus vt in rebus.*] *Pondus vti rebus.* Gemblac.

v. 33. *Lanigerum Pallas.*] Hic inſultus erat titulus in Gemblacenſi: SIGNORVM COMMERCIA: inepte.

Pag. 43. v. 1. *Cyllenius Cancrum.*] Olim emendabamus.

—— *Cyllenie Cancrum,*

Iupiter & cum matre Deum regis ipſe Leonem.

Quæ omnia plane refert Gemblacenſe exemplar.

v. 3. *Spiciferæ eſt Virgo.*] Magis placet Gemblacenſis lectio:

Spici-

Spicifera est Virgo Cereris. Merito ſpiciferæ deæ ſpicifera Virgo attribuitur.

Spicum illuſtre gerens præſtanti corpore Virgo. Cicero.

Ibid. *Fabricataque Libra Vulcano.*] *Vulcani.* Gemblac.

v. 5. *ſed partis equinæ.*] Virum quidem illum, ſed qui altera parte ſui equus ſit.

v. 6. *Atque anguſta.*] Ita Gemblac. & Bonincontrius, non *Auguſta.* Rationem alibi reddidimus. Anguſta ſidera Capricorni; vt alibi:

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in aſtris.

v. 7. *Et Iouis aduerſum.*] Gemblacen. *Et Iouis aduerſo.* Scribo, vna litera minus. *E Iouis aduerſo.* Aquarius eſt Iunonis aſtrum ex aduerſo Iouis. Nam aduerſum ſignum Aquario eſt Leo, dicatus tutelæ Iouis. Noti ſunt Dii duodecim maiorum gentium, quos diſticho comprehendit Ennius. Illos cum ſuis tutelis apponemus.

DVODECIM DI CVM TVTELIS SVIS. ENNI.

♒	♑	♍	♐	♈	♉	♏
Iuno,	Veſta,	Ceres,	Deiana,	Minerua,	Venus,	Mars,
♓	♌	♋	♎	♊		
Neptunus,	Iouis,	Mercurius,	Volcanus,	Apollo.		

In Kalendariis Ruſticis Romanis Farneſiano, & Vallenſi eodem modo diſpoſitæ ſunt tutelæ Deorum. In illis enim ita tutelæ reſpondent Manilianis, ſi modo Ianuario Aquarium, non Capricornum, Februario Piſces, non Aquarium, Martio Arietem, non Piſces attribuas. Tene prius memoriter diſtichon Ennianum. vt vnicuique Deo ſuam tutelam adtribuas: tene & iſtud non id quidem exquiſitæ elegantiæ, ſed tamen magni ad memoriam ſubſidii:

Vrna, Caper, Virgo, Crotus, Helles portitor, & Bos.
Scorpius, & Piſces, Leo, Cancer, Libra, Gemelli.

Ergo Iunoni Vrnam, Veſtæ Caprum, Cereri Virginem attribues. Et ita deinceps.

v. 10. *Quum ratio tua fert.*] Mirum in modum diſſimulata lectionis veritas: Manilius ſcripſit:

Quum Ratio variet ſtellas, & ſidera curet.

Sequentia tantum abeſt, vt hanc emendationem non confirment, vt eam vltro poſcere videantur. Sed melius fecero, ſi totum locum apponam:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

Quum Ratio variet stellas, & sidera curet,
Argumenta petes omni de parte, viasque
Artis, vt ingenio diuisa potentia surgat,
Exæquentque fidem Cælo mortalia corda.

Quum Ratio καὶ ἡ πρόνοια variet stellas κατὰ τὴν καὶ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ ζώδια σχέσιν, variet etiam methodum ingenium humanum, & certet cum Cælo. locus ille illustris & à puero capi potest.

v. 13. *Exæquentque fidem Cæli.*] Repone *Cælo* ex Gemblacen. hoc est, vt humana industria certet cum cælo. Si diuina Ratio variet stellas, vt & humana quoque mens methodum variet, & per omnes tramites cæli potentiam scrutetur.

v. 14. *Accipe diuisas*] Non magis hæc πρὸς τὴν οἰκείωσιν τῶν ζωδίων pertinent, quam tutelæ supra positæ: quibus alius locus debebatur. Hæ autem sunt μελοθεσίαι ἀνθρώπων, hoc est, in quæ membra vnumquodque signum ius habet. Græci: αἱ ἀνθρώπων μελοθεσίαι, ὧν κυριεύει μελῶν ἕκαστον τῶν ζωδίων, εἰς τὸ εἰδέναι ἡμᾶς τὰ σίνη, καὶ τὰ πάθη τὰ γινόμενα τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τοῦ κλήρου τῆς τύχης, καὶ τοῦ δαίμονος, καὶ τοῦ σίνους, καὶ τῶν κυρίων αὐτοῦ. ἔνθεν γνωρίζεται ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον τὰ πάθη καὶ τὰ σίνη. Sane hoc εἰς ἀποτέλεσιν plurimum valere sciscunt artifices propter τὰ ὑπαίτια μέλη. adeo vt si vena secanda sit, id πρὸς τὴν μελοθεσίαν spectet. Hermes in Carpo: μὴ ἅψῃ μορίου σιδήρῳ, τῆς σελήνης ἐπεχούσης τὸ ζώδιον, ὃ κυριεύει τοῦ μορίου ἐκείνου. Puta venam in brachio non demittendam, si Luna sit in Geminis: quod brachia sint tutela Geminorum. Quæ Ptolemæus vocat σεσινωμένα, καὶ πεπονθότα μέλη, ea Arabes الزمانة Azemena, id est ad verbum, σεσινωμένα, πεπηρωμένα. Et omnes Astrologi sciunt quid sit Azemena, id est σίνη. Alii Græci vocant ὑπαίτια μέλη, vt diximus, id est caussaria. Vettius Valens semper coniungit αἰτίας, καὶ σίνη. τὸ σίνος Sallustius dixit dehonestamentum. vide Gellium. Sic Marcellus Empiricus Græcissat, quum dentem caussarium dicit, & oculorum caussarium hominem τὸν τῷ ὀφθαλμῷ ἀλγοῦντα. Vegetius in Veterinario suo dicit in caussa esse pro διατεθεῖσθαι. idem quoque miseram partem vocat τὸν πεπονθότα τόπον. Ptolemæus etiam aliquando ἀδικούμενον μέλος. Porro αἱ μελοθεσίαι dupliciter considerantur, aut ἐν ὅλοις σημείοις, vt hic, aut ἐν μονομοιρίαις: quam pater priscus ille Ægyptius Necepso peculiari ad hanc rem dicato sermone tractauit. Vide Firmicum libro Octauo.

v. 15. *Singulaque in propriis.*] Restitue ex Gemblacensi:
Singulaque propriis parentia membra figuris.

Ibid. *Singulaque propriis parentia membra figuris.*] Proprias figuras dicit characteres Signorum ἐν χειρογραφίαις corpori humano vulgo appingi solitos, quod & hodie fit in Almanachis vulgaribus.

v. 17. *Aries caput.*] Legendum:

Aries

Aries caput eſt ante omnia princeps *Sortitus.*——

v. 18. *cenſuſque ſui pulcherrima colla Taurus.*] Sic alibi loquitur:

——*nec noſtri munera cenſus.*

Nam cenſum ſuum Taurus collum vocare poteſt, quod collo arat. Ideo collum proprius cenſus illius. Vel quia toroſus. Ouidius:

Colla toris extant: armis palearia pendent.

v. 19. *& in Geminis.*] Scribendum: —*at in Geminis.*——

Ibid. *æquali brachia ſorte ſcribuntur.*] Et hic quoque τὸ *Scribuntur* περὶ τὴν χειδιογραφίαν.

v. 24. *Centauro femora accedunt.*] Quoties vulgo editum eſt *Femora*, Gemblacenſis habet ſemper *Femina.*

v. 27. *Quin etiam propriis.*] Hic iterum Gemblacenſe exemplar præferebat lemma: SIGNORVM COMMERCIA. Vires Signorum, quæ καθ' ἀυτὰ conſiderantur, dupliciter accipi ſupra monuimus: aut κατὰ σχηματισμόν τινα, vt iam expoſuit: aut καθ' ὁμοιότητά τινα, vt mox expoſiturus eſt. ὁμοιότης vero eſt ἰσοδυναμία τῆς οἰκειώσεως καὶ συμπαθείας τῶν σημείων. eaque fit κατὰ τὸ βλέπειν, κατὰ τὸ ἀκούειν, κατὰ τὸ μισεῖν, καὶ κατὰ τὸ φιλεῖν. Singillatim omnia ſuo loco.

v. 28. *Conueniunt & certa gerunt.*] Melius Gemblacenſis:

Conueniunt, vt certa gerant commercia rerum.

v. 29. *Inque vicem præſtant viſus.*] Quæ à quatuor punctis cardinalibus æqualiter diſtant, ea veteres ἀντίσκια vocabant: & quidem quæ æqualiter à punctis tropicis abſunt, ἰσοδυναμοῦντα dicuntur, item βλέποντα. æqualitet vero à punctis æquinoctialibus dimota, προστάσσοντα καὶ ἀκούοντα. At quidem τὰ βλέποντα ſiue ἰσοδυναμοῦντα æquales dies, & noctes habent. Contra τὰ προστάσσοντα καὶ ἀκούοντα æquales ortus & occaſus. Nam ducta per puncta æquinoctialia, linea circulum in duo hemicyclia, æſtiuum, & hiemale, vel Septentrionale, & Auſtrale ſecat: & ſemicirculum ſignorum ſeptentrionalium τῶν προστασσόντων: ſemicirculum Auſtralium τῶν ὑπακουόντων facit: quia ab Ariete dies noctem ſuperant, à Libra ſuperantur: vt hoc pulchro commento maiores dies minoribus imperare debeant. Quæ igitur æqualiter à linea per centrum & puncta æquinoctialia ducta diſtant, ea & æqualia ſunt inter ſe; vt pote æqualiter à diametro diſtantia; & æquales ortus atque occaſus habent: vt in hac inclita vrbe Lugdunenſi Batauorum, Aries, & Piſces oriuntur hor. 0. 51'. 12''. Taurus, Aquarius hor. 1. 7'. 36''. Gemini, Capricornus hor. 1. 45'. 56''. Cancer, Sagittarius hor. 2. 31'. 40''. Leo, Scorpio hor. 2. 51'. 36''. Virgo, Libra hor. 2. 52'. 0''. Sed τὰ προστάσσοντα tantum καὶ ὑπακούοντα Antiſcia vocat Firmicus in Inſtitutione: *Antiſcia ſunt nobis Græcorum magiſterio tradita. Nolo enim aliquis ſuſpicetur, quod non ſit apud Græcos iſte tractatus. Nam ſi Ptolemæus nullam aliam rationem ſequitur, niſi Antiſciorum, & Antiochus, quum dicit, quod Libra Arietem propter terram, quæ media eſt, non videat, quaſi per ſpe-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

ANTISCIA PTOLEMÆI.

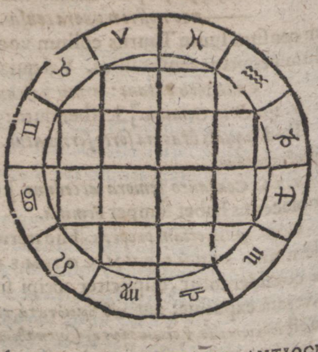

ANTISCIA MANILII ET ANTIOCHI.

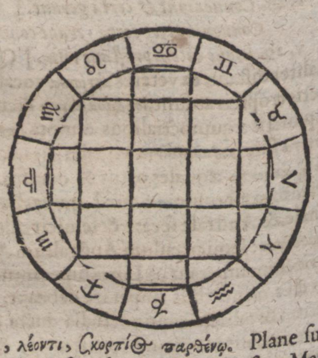

culum quidem Antiſciorum rationem tangit. His verbis non innuit quidem Antiſciorũ nomen apud Ptolemæum extare, ſed τὰ προστάσσοντα καὶ ὑπακούοντα Ptolemæi nihil aliud eſſe, quam Antiſcia: & immerito reprehenditur ab illuſtri viro Pico Mirandula, quaſi voluerit nobis perſuadere Antiſciorum nomen apud Ptolemæum non extare. At in hoc nullam culpam in ſe admiſit Firmicus: Nam diſerte non expreſſum nomen Antiſciorum eſſe dicit, ſed per ſpeculum eorum rationem tangi. Quod autem Antiſcia Antiochi eadem cum Antiſciis Ptolemæi facit, errat, non autem quod Libram, & Arietem Antiſcia facit. Hæc enim vetuſtiorum, non Ptolemæi, ſunt Antiſcia. Nam non à punctis cardinalibus, ſed ab integris Dodecatemoriis cardinalibus, æqualiter diſtantia Antiſcia vocabant. Demophilus: ὑπακούει ζώδιον ζωδίῳ, ζυγὸς κριῷ, ὅτι ὁ μὲν κριὸς αὔξει τὴν ἡμέραν, ὁ δὲ ζυγὸς μειοῖ. ἰχθῦς ταύρῳ, ὅτι ὁ μὲν ταῦρος πλειόνων ἐστὶν ἀναφορῶν, οἱ δὲ ἰχθῦς μειόνων: ὁμοίως ὑδροχόος τοῖς διδύμοις, αἰγόκερως τῷ καρκίνῳ, τοξότης, λέοντι, σκορπίος παρθένῳ. Plane ſunt quæ Antiochus, non quæ Ptolemæus deſignabat: neque alia ſunt Manilii Audientia, & Videntia. Eadem etiam ſunt Pauli Alexandrini, quum ait: ὁ ταῦρος προστάσσει τοῖς ἰχθύσιν. ὑπακούουσι δ' ἰχθύες αὐτῷ. Sed ridiculum, Virginem & Scorpionem: Leonem & Sagittarium: Geminos & Aquarium: Taurum & Piſces ὁμοζώνως capi, Libram autem, & Arietem ἐκ διαμέτρου, vt iam ex Antiocho apud Firmicum notauimus. At βλέποντα καὶ ἰσοδυναμοῦντα à Dodecatemoriis quoque Cardinalibus integris τῶν τροπικῶν, non ab ipſis punctis Tropicis putabant, ita vt ὁμόζωνα Signorum paria quinque, interiectis ſingularibus Cancro, & Capricorno, acciperent. ὁμόζωνα vocant, quæ æquali-

æqualiter ab æquinoctiis, aut solstitiis distant. Ἀζώνους θεοὺς ab eadem mente dixerunt, quorum nulla certa est sedes in Cælo. Seruius in illud:

In medioque focos, & Dis communibus aras.

post alia: *Dii communes sunt, qui ἄζωνοι dicuntur*, id est, *qui cæli certas Zonas non habent*. Sic Antiscia Manilii. Nam Signa Cardinalia in illis sunt ἄζωνα. Putabant enim Solstitium & brumam non in puncto λόγῳ θεωρητῷ inter finem & initium Cancri fieri, sed in toto Dodecatemorio. Geminus: Καρκῖνον μὲν ἐξετίθεντο μηδεμίαν ἔχειν συζυγίαν πρὸς ἄλλο ζώδιον, ἀλλὰ καὶ ἀνατέλλειν βορειότατον, &c. Aliquanto post: τὴν δὲ τοιαύτην ἔκθεσιν παντελῶς διημαρτημένην εἶναι συμβέβηκεν. οὔτε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ καρκίνῳ τροπαὶ γίνονται, ἀλλ' ἔστιν ἕν τι σημεῖον λόγῳ θεωρητόν, ἐφ' οὗ γινόμενος ὁ ἥλιος τὴν τροπὴν ποιεῖται. An satis constat in toto Dodecatemorio solstitium committi illis veteribus & quidem nimis ἀρχαίοις persuasum fuisse? Quod quum ante annos XV cuidam Mathematico probare vellem, non aliter exceptus sum ab eo, quam si testudines volare dixissem. Itaque minimo minus probris prosecutus est me. Ea sunt ingenia horum, quorum Mathematice nihil est, quam omnis ciuilitatis & cultiorum studiorum abdicatio. Vetustissima vero est hæc opinio, & vt puto, auctore Eudoxo, qui solstitium & brumam non in principio Cancri, & Capricorni, sed in mediis signis fieri putabat. De Tropico æstiuo loquens, δεύτερος ἐστὶ κύκλος, ἐν ᾧ θεριναὶ τροπαὶ γίνονται. ἔστι δ' ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ καρκίνου. de Tropico hiberno: τέταρτος δ' ἐν ᾧ χειμεριναὶ τροπαὶ γίνονται. ἔστι δ' ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ αἰγόκερω. Similiter æquinoctia non in principiis Arietis & Libræ, sed mediis signis fieri. τρίτος δ' ἐστὶ κύκλος, ἐν ᾧ αἱ ἰσημερίαι γίνονται. ἔστι δ' ἐν τούτῳ τά τε τοῦ κριοῦ μέσα καὶ τὰ τῶν χηλῶν. Certe tam apertis argumentis caussæ non erat, quur Mathematicus ille nobis tam iniquus esset. Sed pace nationis Mathematicorum hæc ita esse nos affirmamus. Neque profecto nobis tam infensi esse debent, si aliquando ex antiquis monumentis ea depromimus, quæ ipsi in suis Theoriis aut elementis Sphæricis non viderunt. In Centricis igitur Dodecatemoriis longissimas epochas Solis assignabant, & nullum signum altius & propius ad Aquilonem surgere putabant. Vnde Lucanus dixit *circulus alti solstitii.* quod Mathematici isti non intelligunt. de quo alibi. Diagrammata Antisciorum Ptolemæi & veterum posuimus: quæ Mathematici ignorabant: imo propter quam doctrinam cerrito Mathematico pene vapulaui.

v. 30. *Aut odium fœdusve gerunt.*] Signa φίλα καὶ ἀπεχθραίνοντα non sunt apud Ptolemæum.

Ibid. *Conuersaque quædam In semet proprio ducuntur plena furore.*] Itane sunt quædam signa, quæ sibi inimica, & quidem furore in se conuertuntur? Absurditatem tollit Gemblacensis, qui habet *plena fauore*. Rectissime. Sunt quædam φιλαυτοῦντα. vt & quædam sunt ἀυλοβλεποῦντα. *furore* pro *fauore* interpolarat Bonincontrius, vt alia fere omnia, in quibus eius textus à scripta lectione dissentit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77

v. 32. *Icciroo aduersis.*] Icciroo contingit, vt ex aduerso opposita signa gratiam, & contra coniuncta bellum pariant, & quæ longe distantia sunt, concordes inter se efficiant.

Pag. 44. v. 3. *Sed Deus in leges.*] *Quod Deus in leges.* Gemblac. Est αἰτιολογικὸν antecedentium. Itaque totus locus ita continuatur.

Vtrique & sorti pugnant, fugiuntque vicissim:
Quod Deus in leges mundum quum conderet omnem,
Affectus quoque diuisit variantibus astris.

v. 8. *Diligerent alia & noxas.*] Noxa & noxia βλάβη. Hoc tritum est. Sed hic noxa est iurgium, simultas. Claudianus lib. primo de Laudib. Stiliconis: —

paruæ strepitu nec vincula noxæ
Dissolui patitur. —— Ausonius.
Sæpe in coniugiis fit noxia, si nimia est dos.

Vnde mei Galli *noise* pro iurgio vsurparunt.

v. 10. *sibique ipsa placerent, Sicut naturas.*] Sunt enim quidam φίλαυτοι, nimirum vt & signa quædam φίλαυτα: de quibus ante,

—— *conuersaque quædam*
Inter se proprio ducuntur plena fauore.

v. 14. *Audit sed.*] Lege: *Audit se; Libramque videt, frustratur amando.* Se audit, & videt Libram. frustra autem diligit eam. Librarius per incuriam hunc versiculum in Gembl. omiserat.

Ibid. *Audit se.*] In Antisciis veterum, vt diximus, Dodecatemoria κεντρικὰ ἐκ διαμέτρου ponuntur. Omnia videntia sunt ὁμόζωνα Arieti & Libræ. Ita illa se ἐκ διαμέτρου respiciunt, quum reliqua se ἐκ τῆς ὁμοζωνίας respiciant. At Libra solam se audit, & Aries se quoque audit. quia in ratione audientium diametrus sola habet locum in ipsis Tropicis Dodecatemoriis. Quare Cancer se solum, & Capricornus quoque se videt. Ab ipsis enim ducitur ratio signorum audientium, non autem videntium. Ideo mutuo sese audiunt non autem mutuo sese vident. Habe igitur Diagramma Antisciorum Manilii inante. In eo, in ratione τῶν ἀκουόντων, subtensa à Tauro, ad Pisces ducitur, cuius subtensæ arcus summa apsis Arietem includit. Aries igitur vtrinque lateronibus Tauro & Piscibus stipatus neminem audit, nisi se ipsum. Alioquin oporteret vt audiret oppositum signum Libræ. At oppositorum in Antisciis ratio non est, nisi in propria οἰκειώσει. οἰκείωσις τῶν βλεπόντων est propria Tropicorum non æquinoctialium. Itaque Tropica ambo Cancer, & Capricornus se inuicem vident, quia secundum ipsa Tropica τὰ βλέποντα censentur. Contra οἰκείωσις τῶν ἀκουόντων propria est æquinoctialium Signorum. Ideo se vident mutuo Libra & Aries, non autem mutuo sese audiunt. Hanc rationem Antisciorum nemo ante nos explicauerat: & igno-

ignoratam fuisse, satis ostendebat Mathematicus ille, cui pene supplicium dedi, quod illius veternum expergesacerem. Videntia & Audientia Firmici longe alia sunt à Manilianis, quæ plane arguunt ματαιολογίαν, καὶ ματαιοτεχνίαν illorum veterum Genethliacorum.

v. 15. *Taurus, Lanigero qui fraudem nectit.*] Audientia & Videntia Manilii nituntur rationibus Antisciorum. Cætera ἀναπολόγητα sunt, Amantia se, & insidiantia. Insidiatur Taurus Arieti, Virgo Sagittario. Vides futilitatem artis.

v. 16. *Fulgentes videt atque audit per sidera Pisces.*] Audit Pisces sane, videt Virginem. Nam non potest eundem audire & videre. Hic Manilium fugit ratio, vt & Demophilum, qui Libram ait ὑπακούειν τοῦ κριοῦ: quum in ratione τῶν ἀκουόντων nulla linea ab Ariete ad Libram ducatur. Sunt enim illa βλέποντα, vt toties diximus.

v. 17. *Virgine mens capitur.*] Lege: *Virgine amans capitur.* — De Europa satis notum.

Ibid. *Sic quondam gesserat.*] Gemblacensis *vexerat.*

v. 18. *retinentem cornua læua.*] Ouidius dextra.

Respicit, & dextra cornu tenet: altera dorso Imposita est. —

Paulo aliter Theocritus:

τῇ μὲν ἔχεν ταύρου δολιχὸν κέρας. ἐν χερὶ δ' ἄλλῃ
εἷρυε πορφυρέας κόλπων πτύχας. —

v. 19. *Indutusque Ioui.*] Ita Gemblac. Distinguendum vero:

Indutusque Ioui. Geminorum ducitur auris Ad Iuuenem, &c.

Ioui pro Ioue ἀρχαϊκῶς. Ita alibi *parti* pro *parte*: *sorti* pro *sorte.* Sic & Plautus Cistellaria. Claudian. VI Consul. Honorii. *Nec procul amnis abest vrbi.*

Ibid. *Indutusque Ioui.*] Ouidius: *Induitur faciem Tauri.* — Magis nobis olim placebat. *Indutusque Iouem.*

Ibid. *Geminorum ducit & aures.*] Recte olim hæc omnia extricauimus ita:

Indutusque Ioui. Geminorum ducitur auris
Ad Iuuenem æternas fundentem Piscibus vndas.

Cui iudicio nostro fauet Gemblacensis, qui ita habet. Infinita vero talia à nobis olim restituta comprobat idem Gemblac. longe melior reliquis omnibus codicibus Manilianis, quotquot hodie extant.

v. 21. *Inque ipsos animum Pisces.*] Perturbatissima sunt. Legendum:

— Geminorum ducitur auris
Ad Iuuenem æternas fundentem Piscibus vndas,
Inque ipsos animus Pisces, oculique Leonem.

Gemini, inquit, audiunt, Aquarium, vident Leonem. Quod verum est. Consule Antiscia Maniliana.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.6.77